acces la istorie

CHINA: *de la* IMPERIU *la* REPUBLICA POPULARĂ 1900-1949

Michael Lynch

Editura ALL

China: from Empire to People's Republic 1900-1949
Michael Lynch
Copyright © 1996 Michael Lynch
First published in English by Hodder & Stoughton.

China: de la Imperiu la Republica Populară 1900-1949
Michael Lynch
Copyright © 2004 **BIC ALL**
Traducere: Simona Ceaușu

Toate drepturile rezervate Editurii **BIC ALL.**
Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată fără permisiunea scrisă a Editurii **BIC ALL.**
Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate Editurii **BIC ALL**
All rights reserved. The distribution of this book outside Romania, without the written permission of **BIC ALL**, is strictly prohibited.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BRENDON, VYVYEN
China: de la Imperiu la Republica 1900-1949,
Michael Lynch; trad.: Simona Ceaușu - București: Editura BIC ALL, 2004
208 p.; 21 cm (Acces la istorie)
Bibliogr.
Index
ISBN 973-571-460-4

I. Ceaușu, Simona (trad.)

94(510)"1900/1949"

Editura **BIC ALL**
Bd Timișoara nr. 58, sector 6
București, cod 061317
☎ 402 26 00
Fax: 402 26 10
Departamentul distribuție
☎ 402 26 34
Fax: 402 26 29
Comenzi la: comenzi@all.ro
URL: http://www.all.ro
Redactor: Constantin Vlad
Procesare copertă: Andreea Dobreci
Ilustrația copertei: *Mao vorbind soldaților în timpul Marșului cel lung*. Colecția David King

acces la istorie

41

CHINA: DE LA IMPERIU LA REPUBLICA POPULARĂ 1900-1949

Michael Lynch

Traducere de Simona Ceauşu

ALL

Cuprins

Cuvânt înainte ix

Capitolul 1 Introducere 1
1 Date importante din istoria Chinei 1
2 China și restul lumii 5
3 Evoluția istoriei Chinei, 1900-1949 8
a) Ultimii ani din istoria Chinei imperiale, 1900-1911 8
b) Anii de început ai republicii, 1912-1916 11
c) Epoca „seniorilor războiului", 1916-1927 11
d) De la „Teroarea Albă" la Sovietul din Yanan, 1927-1937 12
e) Războiul chino-japonez, 1937-1945 13
f) Războiul civil și victoria PCC, 1945-1949 13
4 China și istoricii 14
5 Probleme legate de istoria Chinei 19
Îndrumări pentru studiu 20

Capitolul 2 Războiul civil din China, 1900-1934 24
1 Decăderea dinastiei manciuriene, 1900-1912 24
a) Răscoala boxerilor 24
b) Sun Yatsen și republicanii 27
c) Yuan Shikai și regența 29
d) Revoluția din 1911 30
2 Anii de început ai republicii, 1912-1916 32
3 Epoca „seniorilor războiului", 1916-1927 35
a) Mișcarea de la 4 mai, 1919-1925 40
b) Frontul Unit și Campania din nord, 1923-1927 43
c) Teroarea Albă, 1927 46
4 Sovietul din Jiangxi, 1928-1934 47
Îndrumări pentru studiu 51

Capitolul 3 Războiul civil din China, 1934-1949 52
1 Marșul cel lung, 1934-1935 52
2 Incidentul de la Xian, 1936 56
3 Comuniștii la Yanan, 1936-1945 58
4 China națională, 1937-1945 63
5 Războiul civil, 1945-1949 67
6 Cauzele victoriei comuniste din 1949 70
Îndrumări pentru studiu 74

Capitolul 4 China și Occidentul 83
1 Introducere 83
2 Atitudinea occidentalilor față de China 85
3 Relațiile economice ale Occidentului cu China 87
4 Relațiile internaționale și China, 1900-1920 91
a) China și primul război mondial 92
b) China și Tratatul de la Versailles 94
5 Realinierea Occidentului față de China, 1920-1931 95
6 Occidentul și conflictul chino-japonez, 1931-1941 98
a) Liga Națiunilor și China 99
7 China și al doilea război mondial, 1941-1945 101
8 China și SUA 104
Îndrumări pentru studiu 109

Capitolul 5 China și Japonia 118
1 Introducere: China, Japonia și Occidentul 118
2 Impactul primului război mondial asupra relațiilor chino-japoneze 121
3 Planurile Japoniei în China 124
a) Memoriul Tanaka, 1927 125
4 Ocupația japoneză în Manciuria, 1931-1937 128
5 China și Japonia în război, 1937-1945 130
a) 1937-1941 131
b) 1941-1945 136
Îndrumări pentru studiu 140

Capitolul 6 China și Uniunea Sovietică 148
1 Marxismul pătrunde în China 148
2 Frontul Unit GMD-PCC 152
3 Locul Chinei în politica externă sovietică 155
4 Stalin și Mao 157
5 Tensiunile chino-sovietice, 1935-1945 159
6 Întreruperea relațiilor chino-sovietice, 1945-1949 162
Îndrumări pentru studiu 164

Capitolul 7 Concluzie 174
1 „O revoluție împotriva lumii pentru a se alătura lumii" 174
2 Marxism-leninism-maoism și revoluția chineză 176
3 Neînțelegerile chino-occidentale 178
Îndrumări pentru studiu 181

Tabel cronologic 182
Lecturi suplimentare 187
Glosar 193
Index 195

Cuvânt înainte

Către cititorul obișnuit

Seria „Acces la istorie" a fost inițiată mai ales la nivelul cerințelor studenților și elevilor care susțin examene legate de subiectele respective, dar oferă o mulțime de informații interesante și cititorului obișnuit. Partea principală a cărții (textul propriu-zis, mai puțin îndrumările de la sfârșitul capitolelor) reprezintă un studiu ușor de citit și incitant totodată, ce are coerența necesară unei cercetări istorice. Intenția autorilor a fost nu doar să ofere o prezentare clară și concisă a unor evenimente din trecut, ci să stimuleze cititorii (chiar și pe cei neinițiați) în a-și forma o opinie despre subiectul pus în discuție. Astfel, în loc să transmită o sumă de „adevăruri istorice" plate, lucrările din această colecție conțin puncte de vedere și interpretări diferite.

Către studenți și elevi

În cea de-a doua ediție a acestei cărți, autorul introduce structuri noi și le modifică pe cele deja existente cu scopul de a vă ajuta să aprofundați subiectul. Secțiunea „Obiective de atins", care urmează după titlul fiecărui capitol, are menirea să vă concentreze atenția asupra temei (temelor) principale ale capitolului respectiv, iar caseta cu „probleme cheie" care urmează după majoritatea subtitlurilor capitolelor vă atrage atenția asupra subiectului sau subiectelor dezbătute. Secțiunea „Să studiem capitolul ...", care se află la sfârșitul fiecărui capitol, vă sugerează modul în care vă puteți însuși cele mai multe informații din capitolul respectiv.

În funcție de subiectele care vă interesează și de timpul de studiu pe care îl aveți la dispoziție, puteți proceda în mod diferențiat atunci când folosiți această carte pentru pregătirea unui examen.

De exemplu, dacă doriți să vă formați o idee generală asupra subiectului, în cel mai scurt timp posibil, următoarele căi ar fi, probabil, cele mai eficiente:

1. Citiți capitolul 1 în întregime. Pe parcursul lecturii țineți seama de problemele enunțate în secțiunea „Obiective de atins".
2. Pentru fiecare dintre capitolele următoare, începeți cu secțiunea „Obiective de atins" și, dacă subiectul vă interesează, citiți tot capitolul, oprindu-vă la fiecare subcapitol pentru a nota principalele probleme dezbătute. Cel mai adesea, metoda ideală este de a răspunde la întrebarea (întrebările) din caseta cu „probleme cheie".

Dacă doriți să abordați întreaga tematică a cărții și dispuneți de timpul necesar, ar fi avantajos să folosiți pentru fiecare capitol următoarea procedură:

1. Citiți tot capitolul, de preferat într-o singură ședință. Pe măsură ce citiți, aveți în vedere toate indicațiile de la secțiunea „Obiective de atins".
2. Studiați schema de la sfârșitul capitolului, asigurându-vă că în linii mari l-ați înțeles.
3. Citiți secțiunea „Să studiem capitolul..." (și secțiunea „Să răspundem la întrebări structurate și întrebări-eseu despre capitolul...") și decideți dacă mai aveți de lucrat la capitolul respectiv. În anumite secțiuni ale cărții, va trebui să citiți capitolul a doua oară și să vă gândiți (să scrieți un rezumat) la ceea ce ați citit.
4. Abordați secțiunea „Întrebări bazate pe izvoare". Citiți întrebările și formulați-vă răspunsurile în minte sau în scris.

După ce ați citit întreaga lucrare, studiați secțiunea „Lecturi suplimentare" și alegeți acele titluri care v-ar putea completa informațiile. Scopul nostru a fost să vă trezim interesul și să vă facem studiul cât mai agreabil. Sperăm că la încheierea lecturii veți aprecia că el a fost atins.

Keith Randell

1 Introducere

Date importante din istoria Chinei

Primele atestări documentare referitoare la istoria Chinei datează din jurul anului 2200 î.Hr., iar acestea se raportează de obicei la cele cincisprezece dinastii imperiale care au domnit de atunci și până la începutul secolului XX. Multe dintre aceste case domnitoare au fost foarte durabile, ca de pildă dinastia Han (206 î.Hr.-220 d.Hr.), dinastia Ming (1398-1644) și dinastia Qing (manciuriană). Aceasta a fost ultima dinastie care a condus China din 1644 până la înlăturarea sistemului imperial de către revoluția din 1911. Împărații din dinastia manciuriană, după cum sugerează și numele lor, proveneau din Manciuria, un stat de mari dimensiuni din nord-est, care inițial s-a aflat în afara Chinei. De aceea putem spune că de fapt domnia împăraților din dinastia manciuriană a însemnat impunerea autorității străine în China. Este foarte adevărat că împărații manciurieni au asimilat atât de multe aspecte din cultura chineză încât pentru cineva care privește lucrurile din afară pare că cele două populații sunt identice. Cu toate acestea, chinezii nu au uitat nici o clipă că sunt supușii unor suverani străini, ceea ce explică faptul că atunci când naționalismul chinez a început să se dezvolte în secolul al XIX-lea s-a manifestat adesea sub forma unor manifestații potrivnice dinastiei manciuriene. Un exemplu tipic în acest sens îl constituie simbolicul gest al chinezilor de a-și tăia cozile, elementul de bază al pieptănăturii tradiționale specifice dinastiei manciuriene, ce le fusese impus o dată cu instalarea acesteia în China. La sfârșitul secolului al XIX-lea, în rapoartele guvernamentale oficiale se spunea că populația Chinei este alcătuită din patru grupuri etnice: han (chinezi), manciurieni, mongoli și tibetani. Dintre acestea, grupul han era în mod clar cel mai numeros, reprezentând circa 90 la sută din populație. Preponderența acestui grup etnic a asigurat Chinei omogenitatea, în pofida

teritoriului său atât de vast (mai mare ca suprafață decât SUA) și a deosebirilor lingvistice, regionale și climaterice.

Până în secolul al XIX-lea China a fost un spațiu închis lumii exterioare. În mod tradițional, China a fost preocupată de ceea ce se petrece în interiorul ei, iar nu în exterior, ignorând lumea care se afla dincolo de munții și deșerturile situate la nord și la vest și dincolo de mările care îi scăldau coastele de est și de sud. Acest lucru a constituit o particularitate a Chinei. Ea a fost unica societate importantă a cărei dezvoltare a avut aproape în exclusivitate un caracter autohton. Din punct de vedere istoric, mai toate culturile au evoluat prin interacțiune, adoptând orientări și tendințe din afară. Dacă e să analizăm culturile Europei, Americii și Africii, este evident că acestea s-au dezvoltat prin interacțiune. Contactul intelectual cu ideile străine, care s-a petrecut adesea după cucerirea sau subjugarea unui teritoriu, prin mijloace militare sau economice, s-a dovedit a fi modalitatea prin care națiunile și societățile acestor culturi progresează. Răspândirea ideilor este o temă constantă în cultura occidentală, desigur încă din epoca Greciei antice. Să luăm câteva exemple: extinderea Imperiului roman în întreaga Europă și în nordul Africii în timpul celor 600 de ani cât a durat epoca imperială după anul 200 î.Hr., deși a întâmpinat rezistență din partea popoarelor subjugate, a făcut ca multe societăți barbare să fie înghițite de cultura, civilizația și tehnologia Romei. Este puțin probabil ca aceste proces să fi fost *sui generis*.

Un alt exemplu este remarcabilul fenomen de polenizare încrucișată care s-a petrecut în Evul Mediu când contactul cu lumea arabă a readus în atenția Europei creștine tainele științei fundamentale care este matematica, fără de care progresul în domeniul chimiei, fizicii și al ingineriei nu ar fi fost posibil. În secolul al XVI-lea, Europa a fost zguduită de Reformă, amplul fenomen religios care a încurajat ideea de națiune. Răspândirea ideilor politice și religioase introduse de Reformă a îndreptat cultura europeană într-o nouă direcție. Dacă lumea creștină și-ar fi păstrat unitatea, există păreri care susțin că anumite concepte moderne precum individualism, democrație și guvern reprezentativ nu ar fi apărut, cel puțin fie forma pe care o cunoaștem. Extraordinarele schimbări, cunoscute sub numele de Revoluție industrială, au contribuit la rândul lor în mare măsură la schimbarea ideilor în Occident și la crearea în cele din urmă a economiilor de piață moderne ale națiunilor de primă mână (națiunile din Lumea Întâi).

În istoria Chinei nu există fenomene comparabile. Istoria Chinei este aceea a unei dezvoltări neîntrerupte. De pildă, un vizitator transportat din dinastia Han din anul 100 î.Hr. nu ar fi constatat foarte multe schimbări în China anului 1800 d.Hr. De fapt, putem spune că absența schimbării constituie esența culturii chineze. Acest lucru a fost însă o alegere deliberată. În centrul culturii chineze antice se afla conceptul confucianist de armonie. Despre Confucius, care a trăit din 551 până în 479 î.Hr., cultura occidentală spune că a fost un gânditor religios. Această afirmație ne poate induce în eroare; Confucius nu a fost preocupat de metafizică. El era preocupat de această lume și de oamenii care trăiesc în ea. El nu a considerat că există o autoritate precum Dumnezeu care să sancționeze și să determine comportamentul uman. Principala lui preocupare a fost să găsească și să promoveze un cod de comportament care să se dovedească armonios din punct de vedere social. El a împărțit și clasificat comportamentul astfel încât orice relație umană și orice situație să fie acoperite de o etichetă pentru care a definit foarte clar legi de aplicare. Esența învățăturii sale era aceea că fericirea umană poate fi găsită doar într-o viață armonioasă. Omul, ca specie, ar cădea în degradare și mizerie dacă nu ar avea un cod etic. De aceea, sarcina cu care se confruntă orice om cât trăiește este aceea de a se raporta cât mai mult posibil la legile naturii. A te împotrivi acestor legi însemna a te angaja într-o activitate lipsită de speranță. Dezastrele, precum cutremurele de pământ și inundațiile, provocau în mod evident moarte și pagube, dar era un lucru absolut nepotrivit să le consideri o tragedie. Ele făceau parte din fenomenele naturale pe care individul și societatea trebuia să le accepte; a te ridica împotriva lor era zădărnicie.

De aceea, confucianismul poate fi descris mai degrabă ca o formă de chietism, de acceptare a sorții. Privit ca un set de imperative sociale, el se identifică cu supunerea în fața autorității și menținerea statu quo-ului. Acest lucru este foarte relevant pentru situația politică. Atâta timp cât se bucură de armonia universală, cetățeanul corect trebuie să accepte situația politică ca atare. A i se opune ar constitui un afront adus ordinii naturale. Această idee a fost extrem de atrăgătoare pentru cei aflați la putere. Ori de câte ori cineva protesta împotriva sistemului existent, deținătorii puterii puteau eticheta acest gest drept o opoziție inacceptabilă din punct de vedere social și etic. Este demn de remarcat

faptul că în istoria Chinei cele mai aspre pedepse au fost date celor care s-au opus ordinii existente. Pedepsele sălbatice care au fost aplicate acestora erau menite să exprime oroarea pe care societatea chineză o resimțea față de cei care îi încalcă regulile de bază. Perpetuarea confucianismului s-a datorat în mare măsură faptului că cei aflați în funcții publice în China proveneau din rândul intelectualilor. Acești intelectuali, sau mandarini, erau educați să cunoască toate subtilitățile învățăturii confucianiste. Ei treceau printr-o serie de examinări extrem de riguroase, iar dacă le depășeau cu bine erau îndreptățiți să ocupe funcții în conducere și în administrație. Mandarinii au devenit o elită socială și politică, care și-a apărat cu foarte mult zel privilegiile. A fost un accident faptul că acest concept de societate neschimbată a devenit esența culturii chineze.

Schimbări au mai intervenit totuși. La urma urmei, oamenii mor – chiar și împărații. Cum se explicau, însă, în gândirea confucianistă, astfel de schimbări? Răspunsul se află în principiul cunoscut ca „mandatul cerului". Acest concept este mai bine înțeles ca o sancționare a schimbării după ce aceasta a intervenit. Trebuie acordată o deosebită grijă interpretării termenului „cer"; cuvântul nu corespunde conceptului creștin despre un loc de bucurie veșnică rezervat celor care au trăit o viață fără păcate pe pământ. „Cer" în înțelesul pe care îl are în chineză este mai bine definit ca un proces sau o forță care provoacă și justifică schimbarea. Cuvântul soartă ar fi poate o traducere mai potrivită. Tradus în practică acest lucru însemna că împărații sau dinastiile care înlocuiau alți împărați sau alte dinastii puteau face acest lucru în virtutea faptului că acționau în exclusivitate pentru a menține legile naturale ale armoniei. De aceea, un rebel care se ridica împotriva sistemului și era înfrânt rămânea un rebel care merita o pedeapsă exemplară. Cu toate acestea, un rebel care se ridica împotriva sistemului existent și obținea victoria înceta să mai fie rebel și devenea moștenitorul de drept al „mandatului cerului".

Referirea la împărați introduce o trăsătură caracteristică sistemului de guvernare care a existat în China antică. Împăratul devine cel mai important conducător și magistrat, îndreptățit să se bucure de supunere din partea supușilor săi și a funcționarilor din administrație. Funcția era ereditară și presupunea o autoritate absolută care poate fi comparată cel mai bine cu noțiunea occidentală de „drept divin al regilor".

Supunerea față de autoritatea îndreptățită, atât din punct de vedere familial cât și social, era o îndatorire fundamentală pentru cetățenii chinezi. Ei puteau îndeplini cerințele codului confucianist cel mai bine acceptând în totalitate ordinele și instrucțiunile pe care le primeau și onorând fără să crâcnească locul pe care îl ocupau în societate. Acest simț ierarhic de deferență și loialitate față de autoritatea îndreptățită era o caracteristică a societății chineze; supușii dădeau ascultare împăraților, soțiile soților, copiii părinților. În tradiția chineză, un copil neascultător era privit cu foarte puțină înțelegere. Există foarte multe documente care vorbesc despre fii sau fiice ajunși la vârsta maturității care și-au dezonorat familiile și care au fost repudiați de rudele lor. Acest comportament ilustrează conceptul de familie și disciplină socială din societatea chineză. El ne ajută să explicăm absența individualismului și venerarea conformismului care au reprezentat o constantă în cultura chineză. Totalitarismul secolului XX instaurat în politica chineză nu a fost o noutate. El a fost o continuare a unei vechi tradiții.

2 China și restul lumii

Cuvântul din limba chineză pentru China este *Zhongguo*, ceea ce înseamnă „regatul de mijloc" sau „centrul lumii". Acesta este un exemplu limpede al naturii în esență egocentrice a gândirii chineze, care a fost rezultatul detașării sale timp de secole de orice influență din afară. Pentru chinezi, orice lucru străin era prin definiție inferior, iar această percepție a determinat evident modul în care China a tratat națiunile străine. Ideea potrivit căreia China se baza în exclusivitate pe propriile forțe, atât din punct de vedere cultural cât și material, însemna că ea nu avea de ce să mențină legătura cu străinii. Și totuși, uneori, China avea nevoie de bunuri și materiale din afară. Prin urmare, ceea ce s-a dezvoltat a fost un sistem elaborat de tribut. China va începe să facă comerț cu alte națiuni, dar orice negoț în care s-a angajat a fost considerat ca fiind conceput din cadouri primite de la parteneri inferiori.

În mod ironic, ceea ce China a dat în schimb a fost mai mult cantitativ și calitativ decât ceea ce a primit. Dar acest stil straniu de comerț a menținut ideea de supremație a Chinei și de absență a nevoii acesteia de a-și face cunoscută valoarea în orice altă zonă. Astfel de exemple

vom găsi adesea în relațiile sino-britanice. La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea o serie de delegații britanice s-au adresat împăratului Chinei cu propuneri pentru relații comerciale mai strânse. Răspunsul chinez cu fiecare prilej a fost acela de a mulțumi britanicilor pentru politețea lor, arătând totodată că, de vreme ce Marea Britanie nu are nimic de o reală valoare de oferit Chinei, nu există nici un motiv pentru a stabili astfel de relații. Atunci când, în 1794, reprezentantului lui George III, lordul McCartney, i s-a permis în cele din urmă să intre în orașul interzis din Beijing (Peking) pentru a fi primit de împărat, el a provocat o adevărată criză diplomatică refuzând să se prosterneze în modul tradițional în fața acestuia. O asemenea încălcare a sensibilității chineze poate fi privită retrospectiv ca anticipând trauma pe care China avea să o sufere atunci când imperialismul occidental a început să se impună câteva decenii mai târziu.

Conceptul pe care China îl menținea din vremi imemoriale despre unica sa măreție a fost puternic zdruncinat prin consolidarea contactelor cu Occidentul, începând cu o serie de războaie din anii 1840. Primul conflict deschis a izbucnit în 1842, când Marea Britanie a cerut Chinei să sporească achizițiile de opium din India britanică și din Burma. Drogurile începuseră să fie folosite pe scară largă în China și constituiau o sursă importantă de venit pentru britanici. Din motive de natură comercială, ei nu puteau tolera neîncrederea Chinei; atunci când autoritățile chineze au ordonat închiderea porturilor, Marea Britanie a desfășurat canoniere pentru a-și întări spusele. Incapacitatea Chinei de a se opune acestei puteri armate europene a constituit o revelație tulburătoare. Ea a pus sub semnul întrebării ideea niciodată pusă la îndoială până atunci a supremației chineze.

Superioritatea Marii Britanii în problemele militare s-a reluat foarte curând în termeni politici și diplomatici. China fost silită, printr-o serie de acorduri umilitoare, cunoscute sub numele de „tratatele inechitabile", să își subordoneze interesele celor ale Marii Britanii și ale puterilor occidentale incluzând Franța, Germania și SUA. Aceste tratate unilaterale au creat peste cincizeci de „porturi deschise", care se aflau sub controlul puterilor occidentale, și au stabilit o serie de zone de „concesiune" în principalele orașe unde legea europeană era consolidată, iar chinezii erau considerați parteneri inferiori. Acest lucru a fost exprimat în mod evident prin inscripția de pe poarta unui parc din

Shanghai, „Este interzisă intrarea câinilor și a chinezilor". Degradarea pe care chinezii au resimțit-o în urma acestor evenimente avea să constituie motorul mișcărilor revoluționare care au avut loc ulterior în China. Chinezii au fost foarte profund afectați, dar s-au văzut în imposibilitatea de a opune o rezistență reală. Guvernul imperial autocratic, dar ineficient cu centrul la Beijing s-a dovedit neputincios în a stopa abuzurile occidentalilor. Și într-adevăr, împărații succesivi din dinastia Qing și guvernele succesive au încheiat compromisuri cu puterile ocupante pentru a menține autoritatea imperială în China. Chinezii nu mai puteau să se amăgească cu ideea că sunt independenți din punct de vedere cultural, politic și științific. Supunerea față de Occident și de asemenea față de Japonia, care a profitat de situația grea a Chinei, au subminat astfel de convingeri.

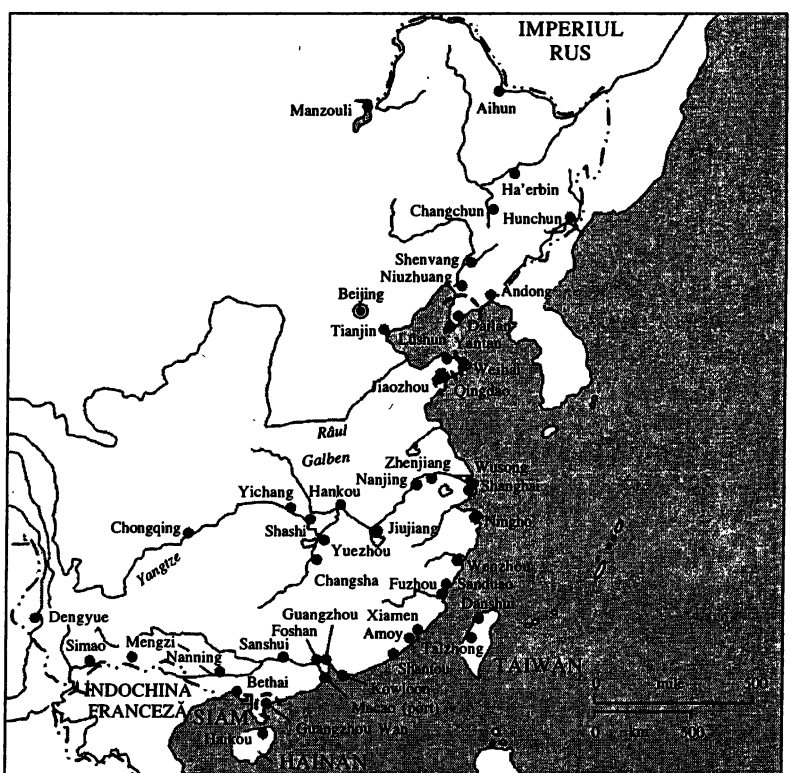

Porturile deschise stabilite în secolul al XIX-lea

Trebuie să subliniem faptul că China nu a fost niciodată colonizată așa cum s-a întâmplat, de pildă, în cazul Indiei britanice, al Algeriei franceze sau al Congoului belgian. Cu excepția câtorva cazuri, ca de pildă al britanicilor din Hong Kong, europenii nu au guvernat China, care a rămas teoretic un stat suveran. Formula adoptată de puterile europene era aceea de stabili enclave în interiorul Chinei unde să opereze legea și convențiile lor. China a fost silită să accepte ceea ce de fapt erau o serie de ministate străine în cadrul propriilor frontiere.

Reacția chinezilor la această umilire a fost dublă și contradictorie; ei au adoptat o atitudine de iubire-ură față de Occident. Pe de o parte, detestau ceea ce străinii făceau în China. Pe de altă parte, nu se puteau împiedica să nu admire progresele militare și tehnologice făcute de Occident. În consecință, mulți chinezi erau animați de dorința de a restabili măreția Chinei, alungându-i pe „diavolii străini". Mijloacele pentru a realiza acest lucru, însă, erau de a copia și și de a adapta tocmai aceste calități ale occidentalilor care au condus la supunerea chinezilor. Dat fiind că China nu avea o tradiție în ceea ce privește politica participativă și de vreme ce guvernele imperiale nu au fost în măsură sau nu au dorit să conducă lupta de rezistență, frustrarea chinezilor a început să îmbrace forme revoluționare. E bine să menționăm că cea mai mare revoltă din China, în secolul al XIX-lea, războiul țărănesc al taipinilor, din 1854-1861, a fost îndreptat atât împotriva străinilor cât și a autorităților imperiale chineze.

Evoluția istoriei Chinei, 1900-1949

a) Ultimii ani din istoria Chinei imperiale, 1900-1911

În 1900, amploarea tratatelor inechitabile a determinat apariția unei mișcări împotriva străinilor, cunoscută sub numele de răscoala boxerilor. Acestei revolte împotriva pierderii suveranității chineze i s-a alăturat guvernarea manciurienilor. Deși revolta a fost curmată în cele din urmă de o armată internațională alcătuită din efective adunate din zonele străine concesionate, ea a demonstrat profunda nemulțumire care frământa societatea chineză. Mai mult, faptul că reprezentanții administrației manciuriene nu au reușit să îi conducă pe boxeri la victorie a evidențiat o dată în plus ineficiența autorităților imperiale. Acest lucru s-a adăugat tot mai marilor dificultăți cu care se confrunta

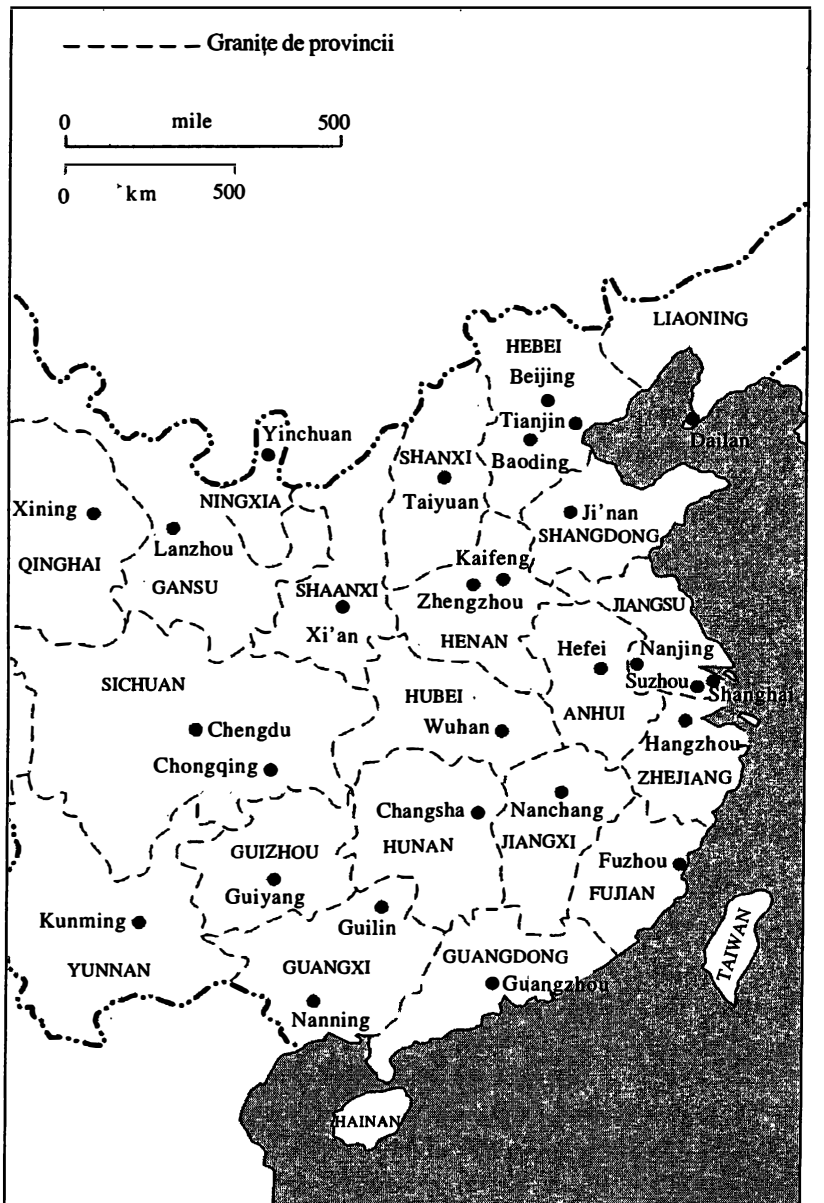

Provinciile din China cu principalele orașe

guvernul în încercarea de a-şi impune voinţa naţiunii. Dacă reprezentanţii guvernului ar fi fost mai eficienţi în activitatea lor, problemele s-ar mai fi atenuat, dar la începutul secolului XX nu se mai putea vorbi de o conducere efectivă. Concret, autoritatea o deţinea în continuare împăratul manciurian din Beijing, dar puterea imperială era exercitată de mai vârstnica împărăteasă mamă Cixi (Tzu-hsi), care a încercat să menţină casa regală, decăzută din punct de vedere financiar şi moral, printr-o combinaţie de înţelegeri cu state străine, întârzierea reformelor economice şi politice, asasinate şi reprimarea cu brutalitate a disidenţilor. Această stare de fapt nu putea dura. În momentul morţii împărătesei Cixi în 1908, Imperiul manciurian nu se mai bucura de loialitatea acelor chinezi care erau dornici să redobândească prestigiul pierdut al naţiunii lor. Din numeroasele grupuri revoluţionare care au apărut în China de când aceasta a început să fie umilită de Occident în anii 1840, cel mai important s-a dovedit a fi mişcarea republicană condusă de Sun Yatsen (Sun Yat-sen). Sun, care îşi făcuse studiile în străinătate, şi devenise doctor în medicină, dorea ca China să adopte principii progresiste occidentale, ca de pildă democraţia, naţionalismul şi socialismul. Partidul pe care îl conducea şi-a formulat obiectivele sub forma unui program intitulat „cele trei principii ale poporului". Totuşi, dat fiind că tradiţia politică chineză era atât de diferită, era puţin probabil ca populaţia Chinei să înţeleagă sau să interpreteze concepte precum democraţia şi guvernul reprezentativ în sensul occidental al acestora. Ideile occidentale au atras iniţial pentru că păreau să ofere chinezilor posibilitatea de a-şi redobândi demnitatea şi forţa pierdute. Confruntat cu insurecţii şi revolte, fragilul guvern manciurian a recurs la serviciile unuia dintre generalii demişi, Yuan Shikai (Yuan Shih-k'ai). Yuan nu era un susţinător al curţii care îl umilise în trecut. Sub pretextul că organizează rezistenţa împotriva opoziţiei tot mai numeroase faţă de actualele autorităţi, a folosit noua autoritate de care dispunea pentru a-şi trăda superiorii, complotând pentru înlăturarea lor de la putere. Yuan nu avea însă datele unui revoluţionar; el nu era animat decât de faptul că nu agrea republicanismul şi de dorinţa sa de răzbunare împotriva dinastiei manciuriene. El era oricând dispus să înlăture dinastia de la putere, dar nu era de acord ca aceasta să fie înlocuită de o republică. Principalul său obiectiv era de a reinstaura imperiul şi de a se înscăuna împărat.

Mult așteptata revoluție împotriva manciurienilor a izbucnit în octombrie 1911. Insurecția militară de la Wuhan s-a dovedit peste puterile guvernului imperial în încercarea de a o stăvili; patru luni mai târziu dinastia manciuriană a abdicat oficial. Yuan Shikai a încheiat atunci o înțelegere cu Sun Yatsen, încercând să-l păcălească pe liderul republican prin permisiunea de a-și asuma prerogativele de președinte al republicii, care a înlocuit sistemul imperial. Yuan, făcând uz de prerogativele sale prezidențiale pentru a negocia împrumuturi străine, s-a prezentat lumii drept liderul care va aduce stabilitate în China.

b) Anii de început ai republicii, 1912-1916

Republicanii conduși de Sun Yatsen s-au dovedit neputincioși în încercare de a-l controla pe Yuan. Influența lor era limitată la zonele din sudul Chinei, chiar dacă sediul guvernului și al administrației se afla în nord unde stăpânea Yuan. Mai mult, în anumite privințe republicanismul era prea sofisticat pentru a fi pe placul maselor de chinezi. Obiectivul era o mișcare care să reprezinte nevoile practice ale poporului, marea majoritate a populației reprezentând-o țăranii.

O astfel de mișcare avea să apară după 1919, dar revoluția izbucnită la sfârșitul anului 1911 a creat confuzie și o stare de nesiguranță. Cu puțin timp înainte să moară în 1916, Yuan s-a autoproclamat împărat, dar gestul său a fost unul simbolic. În scurta perioadă cât s-a aflat la putere nu a reușit să rezolve nici una dintre problemele politice sau economice esențiale ale Chinei. Totuși, în pofida politicii reacționare a lui Yuan și a încercărilor eșuate ale republicanilor de a redacta o constituție valabilă, evenimentele care au urmat au demonstrat că China a început să se îndrepte timid spre „o revoluție împotriva lumii pentru a se alătura lumii". Ea a renunțat la sistemul său imperial tradițional, experimentat prin intermediul principiului reprezentativității, i-a alungat pe străini și a dat speranțe tuturor chinezilor care au anticipat redobândirea vechii glorii prin metode moderne.

c) Epoca „seniorilor războiului", 1916-1927

Moartea lui Yuan a deschis calea epocii haotice a „seniorilor războiului" în timpul căreia guvernul central a avut doar o funcție reprezentativă.

Instabilitatea internă și umilințele la care Japonia a supus China, prin impunerea tratatului așa-numit al „Celor 21 de cereri", au provocat un puternic val de naționalism. Acesta a culminat în 1919 printr-o serie de demonstrații împotriva străinilor cunoscute sub numele de „Mișcarea de la 4 mai", luna mai fiind luna în care China a realizat că deși i-a sprijinit pe Aliați în timpul primului război mondial, cererea sa de a-și redobândi teritoriile ocupate de Germania, respectiv provincia Shandong și portul Qingdao (Tsingtao), a fost complet ignorată de prevederile Tratatului de la Versailles.

Tot 1919 a fost anul în care o seamă de revoluționari, sub imboldul Revoluției ruse din 1917, au aderat la marxism. Doi ani mai târziu, douăzeci dintre ei s-au întâlnit la Shanghai și au înființat Partidul Comunist Chinez (PCC). PCC, care a fost în mare măsură rezultatul influenței Cominternului (Internaționala Comunistă înființată de Moscova), precum și Partidul Național Chinez, sau Gomindan (GMD) (Kuomintang), s-au unit în 1922 în Frontul Unit, o alianță revoluționară, menită să scape China atât de regimul „seniorilor războiului" cât și de cel al imperialiștilor străini.

d) De la „Teroarea Albă" la Sovietul din Yanan, 1927-1937

În 1927, alianța dintre comuniști și naționaliști își atinsese în mare măsură obiectivul primordial de a-i înfrânge pe „seniorii războiului". După realizarea acestui obiectiv, Chiang Kai-shek (Jiang Jieshi), succesorul lui Sun la conducerea GMD, a declanșat o amplă represiune împotriva comuniștilor, cunoscută sub numele de „Teroarea Albă". Faptul că PCC a supraviețuit s-a datorat retragerii lui Mao Zedong (Mao Tse-tung) în munții din provincia Jiangxi (Kiangsi) (vezi harta de la pagina 9). Aici Mao a început să organizeze și să antreneze membrii PCC în tactica războiului de gherilă țărănesc. În 1934, comuniștii au rupt încercuirea și au început „Marșul cel lung" spre Yanan (Yenan). În urma acestui drum de peste 6 000 km Mao Zedong a devenit liderul politic și militar al PCC. Mao și-a dedicat următorii zece ani înființării Sovietului din Yanan. În această perioadă i-a înlăturat pe toți posibilii săi rivali din PCC și a adaptat învățătura marxist-leninistă la specificul Chinei, punând accentul pe revoluția țărănească.

e) Războiul chino-japonez, 1937-1945

Perioada din Yanan a coincis cu războiul chino-japonez (1937-1945). Acest conflict a început cu tentativa Japoniei dea-și extinde controlul asupra Manciuriei, pe care a ocupat-o inițial în 1931, o dată cu agresiunea japoneză care viza întreaga Chină. Agresiunea Japoniei a stimulat reînnoirea alianței PCC-GMD, care s-au unit într-un front comun împotriva dușmanului. Totuși, lupta lui Chiang Kai-shek împotriva japonezilor a fost un obiectiv secund în cadrul priorităților acestuia, principalul său obiectiv fiind distrugerea PCC. Acest lucru s-a materializat prin faptul că nu s-a opus cu toată forța trupelor ocupante, atitudine total opusă deplinei angajări de care au dat dovadă comuniștii în lupta lor împotriva ocupanților din zona de nord a Chinei. Faptul că Mao a trezit sentimentul naționalist al chinezilor împotriva forțelor japoneze i-a atras o mare simpatie din partea poporului.Atunci când SUA, după atacul japonez de la Pearl Harbor din 1941, a devenit un aliat al Chinei în războiul din Pacific, ea nu a apreciat corect situația politică din China și a recunoscut în mod oficial și a acordat sprijin guvernului GMD. Această acțiune a guvernului american a alimentat sentimentul profund antiamerican al lui Mao. Mao nu era prea încântat nici de o orientare spre Stalin și URSS. Adevărul este că Stalin nu a avut niciodată prea multă încredere în PCC ca forță revoluționară. El nu considera că acest partid este suficient de puternic pentru a supraviețui prin propriile-i forțe. Începând din 1927 Stalin a cerut insistent PCC să mențină alianța cu GMD, în pofida măsurilor represive luate de Chiang împotriva comuniștilor. Mao nu a uitat niciodată modul în care el și PCC au fost tratați de Comintern și URSS.

f) Războiul civil și victoria PCC, 1945-1949

După capitularea Japoniei în 1945, China a retrăit din nou războiul civil dintre GMD și PCC. Cursul evenimentelor avea însă să demonstreze că Chiang și naționaliștii pierduseră deja teren. Ei au deținut puterea nominală timp de aproape un deceniu, dar acest lucru nu s-a prea simțit. Rezistența pe care ei au opus-o japonezilor a fost foarte timidă, guvernarea lor a fost caracterizată de corupție și nepotism, iar acum se dovedeau neputincioși în confruntarea cu fenomenul inflației.

În pofida materialului militar pe care SUA continua să îl furnizeze, GMD a pierdut teren pe câmpul de luptă. Sub conducerea lui Mao, politica Armatei Roșii de respect față de țărani, care era la polul opus față de brutalitatea cu care GMD a rechiziționat alimente și a impus recrutarea obligatorie, a adus simpatia maselor de țărani față de PCC. Hotărârea lui Mao de „a câștiga adeziunea poporului" s-a dovedit a fi preludiul care a anticipat victoria PCC din 1949. După patru ani de lupte crâncene, Chiang Kai-shek a fost înfrânt. El s-a refugiat cu ajutorul americanilor în Taiwan (Formosa), lăsând China la dispoziția victoriosului Mao, care în octombrie 1949 proclamă la Beijing Republica Populară Chineză.

China și istoricii

Marea problemă cu care se confruntă istoricii atunci când studiază alte epoci și națiuni este o problemă de perspectivă. Deosebirile de limbă și cultură împiedică o abordare comună. Iată cum prezintă această problemă *Cambridge History of China*, ediția din 1982: „Cercetările și lucrările istorice despre China au câștigat teren în patru importante zone ale lumii – China, Japonia, comunitatea atlantică și URSS – dar comunicarea între autorii acestora a lăsat mult de dorit".

Analiștii din aceste patru regiuni au scris lucrări extrem de importante, care nu sintetizează însă descoperirile lor. Aceasta este în mare măsură o problemă de ordin tehnic. Foarte puțini dintre cei care studiază istoria Chinei cunosc îndeajuns de bine cele patru limbi în care sunt redactate documentele sau studiile pe această temă (japoneză, rusă, engleză, chineză) pentru a putea parcurge cu ușurință materialul respectiv. Să citățm din nou din *Cambridge History of China*:

1 Foarte puțini dintre cercetătorii chinezi stăpânesc limba japoneză și pot studia colecțiile de documente japoneze despre istoria Chinei. Occidentalii care cunosc chineza nu se descurcă la fel de ușor în japoneză sau rusă, și așa mai departe. În ceea ce privește istoria
5 Republicii Populare Chineze, suntem departe de competența pe care au atins-o istoricii care cercetează istoria modernă și contemporană a Europei.

Cele trei părți interesate de acest domeniu, Japonia, Occidentul (în special SUA) și Rusia, au încercat să interpreteze istoria Chinei din punctul lor de vedere. Cercetătorii din aceste țări au fost preocupați să explice sau să justifice implicarea lor în evenimente, iar nu să redea în mod obiectiv evenimentele. Experiența cercetătorilor americani constituie un exemplu notabil în acest sens. Victoria comuniștilor în China din 1949 a forțat SUA, care a investit un important capital diplomatic și material în estul Asiei în anii '30 și '40, să reconsidere întreaga istorie a Chinei. În anii '50 numeroase universități americane au creat departamente de studii chineze. Preocuparea lor era aceea de a explica ceea ce au numit o calamitate a Războiului rece, „abandonarea" Chinei în mâinile comuniștilor lui Mao și înfrângerea suferită de democrație. De ce evenimentele din China din secolul XX au avut această evoluție? Oricare ar fi fost motivele de natură politică care au motivat acest fapt, inițiativa americanilor a avut anumite rezultate care au avut o contribuție majoră la lărgirea percepției occidentalilor asupra Chinei.

Un fapt demn de remarcat este acela că în secolul XX cele mai importante studii despre istoria modernă a Chinei au fost scrise de japonezi. Ocupația japoneză în China din perioada 1931-1945 și convingerea tot mai fermă a autorităților de la Tokyo că Japonia și China au un viitor comun ca un bloc asiatic a determinat un interes crescând al oficialităților și specialiștilor japonezi față de problemele Chinei, în special în domeniul economic și social. Acest interes a continuat să se manifeste și după înfrângerea japonezilor din 1945; la începutul anilor '70 Japonia se putea deja lăuda cu o mai importantă colecție de documente despre istoria Chinei în secolul XX decât cea pe care o deținea China însăși. După cum era de așteptat în perioada de dinainte de 1945, japonezii au interpretat istoria Chinei în lumina propriilor aspirații și așteptări; superioritatea Japoniei asupra vecinului său era tema de predilecție. Acest punct de vedere subiectiv s-a modificat considerabil în studiile japonezilor scrise după război, dar la mijlocul anilor '90 existau încă numeroase documente referitoare la relațiile chino-japoneze de dinainte de 1945 care mai așteaptă încă să fie cercetate.

Deși baza de documente este departe de a fi atât de bogată ca cea a japonezilor, documentele rusești despre China sunt destul de

numeroase. Ele sunt extrem de importante pentru o analiză de ansamblu a istoriei Chinei. Din păcate, în atmosfera internațională încordată care a domnit după 1945, autoritățile sovietice nu au fost dispuse să coopereze cu adversarii lor din cadrul Războiului rece. Abia după destrămarea URSS la începutul anilor '90 cercetătorii occidentali au avut acces în arhivele sovietice. Mai mult, conflictul chino-sovietic din anii '50 și '60 a împiedicat apariția unui punct de vedere detașat și obiectiv despre istoria Chinei în URSS. Auspiciile sunt mult mai favorabile în ultimii ani. Cooperarea dintre istoricii occidentali și cei ruși a început să arunce lumină asupra unor teme precum relațiile URSS cu PCC și GMD, implicarea URSS în războiul din Pacific, precum și manevrele sale în cadrul războiului civil chinez din 1945-1949 și victoria finală obținută de Mao Zedong și de comuniști.

Până relativ de curând, istoricii din Occident au avut tendința să analizeze istoria Chinei ca o anexă a istoriei țărilor occidentale, fără a-i evidenția propria semnificație. Mulți cercetători au refuzat să accepte ideea că istoria Chinei de dinainte de secolul al XIX-lea poate fi analizată ca un fenomen de sine stătător; o cultură închisă, introspectivă și neschimbată este mai ușor de descris decât de interpretat. Această opinie a fost alimentată de anumite orientări din istoriografia occidentală, ca de pildă accentul pus pe analiza fenomenului social și economic ca prim pas esențial spre înțelegerea istoriei politice. Unii cercetători au mers până acolo încât au afirmat că politicul nu poate avea o existență separată; el constituie mai degrabă expresia formală și publică a condițiilor economice determinante. Acest punct de vedere, aplicat Chinei, a evidențiat impactul Occidentului asupra istoriei chineze. Adepții săi afirmau că istoria modernă a Chinei nu începe în realitate decât o dată cu intrarea sa în modernitate datorată exploatării economice de către Occident în secolul al XIX-lea. Ca urmare, dezvoltarea Chinei în secolul XX a continuat să fie configurată de străini, ca de pildă de japonezi care au ocupat China o bună parte din epoca republicană, de ruși care au coordonat politica revoluționarilor chinezi, și de americani care au dictat naționaliștilor cum să acționeze.

Alți cercetători au combătut acest punct de vedere considerând că impune o interpretare prea simplistă. Ei și-au pus întrebarea de ce istoria unei națiuni trebuie judecată numai în relație cu o măsură internațională

stabilită arbitrar. Istoria ca document al evenimentelor petrecute nu trebuie să se conformeze unui concept legat de semnificație. Istoria oricărei țări are o valoare intrinsecă, fiind o relatare a propriei evoluții. Unii cercetători au mers chiar mai departe; ei au respins ideea potrivit căreia China a fost victima pasivă a puterilor străine și au evidențiat în schimb o extraordinară dinamică în istoria Chinei în secolul XX. Pornind de la premisa marxistă că proletariatul mondial mergea pe drumul spre victorie, ei au interpretat perioada cuprinsă între răscoala boxerilor din 1900 și proclamarea Republicii Populare Chineze în 1949 drept relatarea modului în care poporul chinez s-a eliberat de sub jugul imperialismului și al naționaliștilor care au încercat să impună Chinei regimul burghezo-moșieresc. Chinezii au devenit astfel un model pentru toate popoarele în lupta lor anticolonialistă.

Un element care a complicat sarcina istoricilor care încercau să facă lumină în interpretările contradictorii a fost faptul că atunci când au trecut la cercetarea documentelor redactate în China, au constatat că acestea la rândul lor sunt foarte diferite de cele studiate până atunci. Cercetarea istorică în China nu este o disciplină independentă. Ea este strâns legată de politic. Un exemplu elocvent în acest sens este faptul că toate lucrările folosesc prezentul. Referirile la trecut și la prezent se fac ca și cum între ele nu ar exista nici o deosebire. De pildă, un istoric chinez ar descrie astfel evenimente care s-au petrecut cu 2000 de ani în urmă: „Împăratul ordonă supușilor săi să înăbușe revolta împotriva autorității sale", iar nicidecum *a ordonat*. Acest stil lingvistic conferă un caracter imediat și relevanță evenimentelor descrise și evidențiază continuitatea istoriei Chinei.

Dat fiind că există această tradiție, liderii politici chinezi nu pot ignora istoria, fie ea istoria veche sau contemporană. Ea are o influență mult prea mare asupra actualei lor poziții. Istoria este un model permanent. Așa cum mulți intelectuali susțin, valoarea istoriei pentru chinezi este apreciată în funcție de cât este ea de folositoare ca ghid în împrejurările actuale. O modalitate tradițională de a contracara un adversar politic era aceea de a nu-l critica în mod direct, ci de a lega acțiunile sale de un binecunoscut eșec din trecut. Aceasta a fost întotdeauna o armă mult mai eficientă decât un comportament echivalent în politica occidentală, în care criticile directe și opoziția deschisă au devenit modelul dezbaterii politice democratice. Trebuie

să remarcăm faptul că Mao Zedong făcea întotdeauna referire la evenimente petrecute cu o mie de ani în urmă pentru a se orienta în politica pe care trebuie să o adopte în China secolului XX. Nu este de mirare deci că istoriografia occidentală tradițională, cu accentul pe care îl pune pe raportarea obiectivă și pe o analiză echilibrată, a fost arareori de acord cu conceptul chinez despre cercetarea istorică, care pare să fi fost cel mai adesea o problemă de propagandă.

După proclamarea Republicii Populare Chineze în 1949, ierarhia comunistă a controlat toate publicațiile oficiale. Nu era permisă nici apariția unui material care critica într-o oarecare măsură PCC, nici arhivarea lui. Istoria pur și simplu nu înregistra aceste evenimente în sensul în care occidentalii înțelegeau acest lucru. Toate materialele tipărite erau hagiografie, laude la adresa lui Mao Zedong și a PCC și condamnarea naționaliștilor lui Chiang și a aliaților lor străini. O dată cu moartea lui Mao în 1976 și declinul pe care l-a înregistrat reputația acestuia, au început să apară o seamă de ajustări ale documentelor oficiale. Acest fenomen nu a fost însă unul de amploare. Nu a existat un echivalent al destalinizării care a avut loc în URSS după moartea lui Stalin. Adaptările din perioada de după Mao au fost dificile și periculoase din punct de vedere politic. PCC a continuat să dețină puterea. Luptele interne dintre conservatorii maoiști, precum „Banda celor 4", și comuniștii mai progresiști care considerau că este necesară o schimbare pentru PCC și supraviețuirea națională, au avut ca rezultat înfrângerea aripii durilor. Acest lucru nu le-a permis însă învingătorilor să renunțe definitiv la maoism. Căci pentru membrii PCC a-l învinui pe Mao de comiterea prea multor greșeli însemna a-și submina propria poziție. Linia oficială a devenit o formă de compromis. Greșelile lui Mao din cadrul Revoluției culturale din anii '60 au fost făcute cunoscute, dar, ca o compensație pentru această cotitură majoră, s-a pus un accent deosebit pe modul glorios în care Mao a condus revoluția chineză de dinainte de 1949. Prin urmare, documentele oficiale din China referitoare la evenimentele de după 1949 au devenit surse mai demne de încredere decât cele care se referă la evenimentele din perioada de dinainte de 1949.

Probleme legate de istoria Chinei

Din cele spuse până acum rezultă că de vreme ce istoria Chinei a început să fie cercetată în mod serios în afara granițelor Chinei, au apărut o seamă de probleme care îi opun pe istorici. Să fie China cea care și-a prefigurat propriul destin în perioada dintre 1900 și 1949 sau străinii au fost cei care au influențat evenimentele determinante? A reușit China prin propriile-i forțe să înlăture jugul imperialist sau nu a făcut altceva decât să înlocuiască un sistem străin cu un altul? Înlăturând o formă de opresiune – colonialismul occidental – nu cumva a înlocuit-o cu o alta – imperialismul sovietic? Oare China a fost instrumentul unei ideologii străine sau, menținându-și tradițiile, a îmbrățișat marxism-leninismul și l-a sinificat, adoptând acele concepte care se potriveau situației sale și respingându-le pe celelalte?

O altă problemă majoră este aceea dacă China a folosit bogatele sale resurse, umane și materiale, pentru a se transforma fără asperități într-un stat industrial modern. Punându-ne această întrebare suntem conștienți de faptul că tehnologia occidentală, atât de accesibilă, a oferit Chinei ocazia de a face o tranziție care să-i permită să nu renunțe la rădăcinile sale culturale. Pe scurt, de ce n-ar fi putut proceda China asemeni Japoniei? Unii cercetători pun pe seama naționaliștilor eșecul Chinei de a realiza această modernizare. Ei au fost cei care, susțin aceștia, pentru niște avantaje politice și economice pe termen scurt, au permis corupției să devină un fenomen în viața publică din China și au împiedicat astfel țara să treacă la o adevărată modernizare. Nu toți analiștii sunt de acord cu această părere. Există alții care susțin că în perioada 1900-1949 conservatorismul chinez în domeniul economic și cultural s-a dovedit atât de adânc înrădăcinat încât perspectiva unei tranziții impuse de la feudalism la modernitate era doar o părere și nu o realitate. O altă opinie susține că Japonia și Occidentul sunt adevărații vinovați de tulburările prin care China a trecut timp de o jumătate de secol. Agresiunea Japoniei imperialiste și componenta de exploatare și dispreț care a caracterizat puterile occidentale în raporturile lor cu China i-au lipsit pe chinezi de o șansă reală de a deveni o societate modernă.

Dacă facem însă o analiză mai atentă, vom constata că de fapt nu dorința de mărire a Occidentului și a Japoniei poartă vina, ci tocmai faptul că China nu a reușit să detecteze care sunt adevăratele sale

interese. Chinezii au permis înrăutățirii relațiilor chino-japoneze să pună în umbră faptul că adevărata șansă a Chinei era o alianță economică cu Japonia, așa cum s-a evidențiat în East Asia Co-Prosperity Sphere. Un gest înțelept din partea Chinei ar fi fost să accepte o perioadă limitată de tutelă din partea mult mai avansatei Japonii pentru ca în cele din urmă cele două națiuni să devină parteneri egali în ceea ce ar fi devenit un bloc important de putere comercială și industrială. În schimb, chinezii s-au angajat într-un război distructiv chiar cu vecinii cu care ar fi trebuit să fie parteneri.

O astfel de proiecție nu corespunde evident evenimentelor așa cum s-au desfășurat în realitate, dar analiștii au făcut speculații pe această temă. De vreme ce nimic nu este inevitabil, probabilitățile istoriei trebuie luate în considerație. În secolul XX, China este o zonă deosebit de bogată din acest punct de vedere.

Să răspundem la întrebări-eseu despre „Introducere"

Obiectivul dumneavoastră după ce citiți acest capitol trebuie să fie acela de a înțelege 1) principalele trăsături ale gândirii confucianiste și locul său în cultura chineză, 2) principalele teme din istoria chineză, 1900-1949 și 3) principalele probleme de dispută în istoriografia Chinei secolului XX.

Încercați să scrieți răspunsuri scurte la următoarele întrebări. Acest lucru vă va ajuta să constatați dacă ați înțeles sau nu problemele cheie.

1 Care sunt principalele argumente în favoarea descrierii culturii chineze tradiționale ca „neschimbată"?
2 De ce s-a dovedit contactul cu Occidentul traumatic pentru China în secolul al XIX-lea?
3 Identificați principalele elemente care au determinat istoria chineză în perioada 1900-1949.
4 Care sunt principalele întrebări pe care și le pun a) istoricii chinezi și b) istoricii occidentali care analizează această perioadă?

China tradițională – o societate închisă

Confucianism

deferență

conformism — supunere

mandatul cerului

autoritate imperială

contact minim cu lumea exterioară

impactul zdrobitor al Occidentului asupra Chinei imperiale

Evoluția istoriei Chinei

prăbușirea sistemului colonial

anii de început ai republicii 1912-1916 – eșecul alternativei democratice

China divizată – epoca „seniorilor războiului", 1916-1927

PCC vs GMD, 1927-1937 – lupta pentru supremația în revoluție

republica în război – conflictul chino-japonez, 1937-1945

războiul civil și triumful PCC, 1945-1949

China și istoricii

perspectivele chineză, japoneză, occidentală asupra Chinei

Probleme legate de istoria Chinei

o revoluție împotriva lumii pentru a se alătura lumii?

China – victimă a colonialismului sau creatoare a propriului destin?

Să studiem „China: de la imperiu la Republica Populară, 1900-1949"

În capitolul introductiv s-a acordat o deosebită atenție moștenirii filosofice și culturale a Chinei. Acest lucru e menit să sublinieze importanța pe care o are pentru cititor reținerea elementelor esențiale ale gândirii chineze tradiționale. Pentru a înțelege caracterul reacției Chinei față de presiunile interne și externe pe care le-a resimțit în prima jumătate a secolului XX este necesar să apreciem forțele și orientările care au determinat istoria Chinei timp de peste trei milenii. Puține țări au un respect atât de profund față de trecutul istoric precum China. Neobișnuită cu noțiunea de schimbare organică, civilizația antică a Chinei a întâmpinat dificultăți pentru a se adapta cerințelor noului, chiar și atunci când a realizat că numai astfel poate supraviețui. Încercarea Chinei de a se acomoda cu nevoia de modernizare fără să-și sacrifice caracterul tradițional, unic în felul său, constituie tema majoră a epocii istorice de care se ocupă această carte.

În 1900 China era un imperiu înapoiat din punct de vedere politic, inferior din punct de vedere militar vecinului său, Japonia, și exploatat din punct de vedere economic de puterile coloniale occidentale. În cei cincizeci de ani de puternice frământări care au urmat, ea și-a renegat trecutul imperial, a devenit republică, a supraviețuit ocupației japoneze, a trecut printr-un război civil și a trecut printr-o revoluție marxistă. Aceste evenimente extraordinare constituie subiectul acestei cărți. Fiecare capitol oferă o analiză structurată a unei teme sau aspect anume din frământata tranziție a Chinei de la imperiul manciurienilor la Republica Populară Chineză. Obiectivul acestei cărți este acela de a analiza și explica cum a întreprins China „revoluția sa împotriva lumii pentru a se alătura lumii". Prin urmare, o trăsătură importantă a textului este accentul pe care îl pune pe relațiile Chinei cu lumea exterioară. China nu trebuie analizată în mod izolat.

Fiecare capitol este închegat, de sine stătător și încearcă să arunce lumină asupra unui aspect anume din istoria Chinei. Totuși, orice carte de istorie trebuie să respecte anumite caracteristici. Așa cum va demonstra citirea fiecărei secțiuni, există anumite teme care se suprapun în cadrul capitolelor. Sarcina cititorului este aceea de a extrage în totalitate, din mai multe capitole esența unei anumite probleme. De

pildă, în capitolul 3, care se referă la relațiile Chinei cu Occidentul, este important de știut că Japonia (capitolul 4) a constituit o amenințare permanentă pentru China în întreaga perioadă pe care o analizează cartea și că acest lucru a influențat evident modul în care China s-a comportat în relațiile cu țările occidentale. Tot astfel, relațiile Chinei cu URSS (capitolul 5), sunt explicabile numai pentru cineva care cunoaște lupta pentru putere din interiorul Chinei. Trebuie să spunem deci că anumite idei din cronologia și evoluția istoriei interne a Chinei așa cum sunt descrise în capitolul 2 sunt esențiale pentru deplina înțelegerea a evenimentelor și aprecierilor din alte capitole.

2 Războiul civil din China, 1900-1934

1 Decăderea dinastiei manciuriene, 1900-1912

a) Răscoala boxerilor

Începutul sfârșitului Chinei imperiale poate fi datat din 1898. În acel an guvernarea manciuriană a permis introducerea unei serii de reforme care au rămas cunoscute sub numele de „Reformele celor 100 de zile". Obiectivul acestor reforme, care includeau schimbări majore în administrație, inovații în sistemul de învățământ, o amplă reorganizare a industriei, toate după model occidental, a fost să curme criticile la adresa guvernului chinez. Reformele au fost în mare măsură o reacție împotriva extinderii în anii 1890 de către puterile străine a zonelor de concesiune și la înfrângerea Chinei de către Japonia în războiul din 1895. Elementele progresiste din anturajul împăratului Guangxu (Kuang Hsu) l-au convins că reformele vor da de înțeles poporului chinez că guvernul imperial încă deține controlul. Din nefericire pentru el, progresiștii erau în minoritate față de reacționarii de la curte. Împărăteasa Cixi, și facțiunea sa ultraconservatoare l-au înspăimântat pe împărat și i-au înlăturat pe susținătorii acestuia. Îngrozită de rapiditatea și de amploarea reformelor planificate, Cixi a preluat conducerea guvernului. Guangxu a fost obligat să-și retragă sprijinul acordat reformatorilor, toți aceștia fiind demiși, mulți fiind executați sau închiși. Eșecul „Reformelor celor 100 de zile" a demonstrat atât lipsa de coeziune din sânul adepților reformei în China, cât și forța conservatorismului în politica chineză. Această sciziune va persista ca o trăsătură constantă în istoria Chinei în prima jumătate a secolului XX.

Opoziția împărătesei Cixi față de reforme se potrivea perfect cu ura pe care o resimțea față de străini. Acum încerca să folosească naționalismul pe care „Reformele celor 100 de zile" îl stârniseră pentru a lansa o campanie la nivel național împotriva „diavolilor străini" care

ocupau China. Ea a sprijinit mișcarea boxerilor, un termen generic folosit pentru a eticheta o seamă de societăți secrete antioccidentale care considerau Biserica creștină drept principalul dușman. În 1900, boxerii, al căror nume era preluat din artele marțiale pe care le practicau, au început să lanseze atacuri violente împotriva chinezilor creștinați și a străinilor misionari. Bucurându-se de aprobarea împărătesei Cixi, aceste atacuri s-au extins și s-au transformat în adevărate masacre ale occidentalilor. Cixi a considerat oportun în această situație să ordone un atac asupra reședințelor străine din Beijing. Evenimentele care au urmat au demonstrat că modul în care ea a apreciat situația a fost total greșit. Apelurile ei lansate guvernatorilor regionali de a trimite trupe la Beijing pentru a forma o armată chineză au rămas în mare măsură fără răspuns. Adevărul era că guvernul de la Beijing nu avea nici forța necesară pentru a obține un răspuns din partea reprezentanților provinciilor, nici prestigiul necesar pentru a obține sprijinul acestora. Fără sprijinul provinciilor, războiul împărătesei Cixi împotriva puterilor străine nu avea nici o șansă de reușită. Și într-adevăr, în loc să-i susțină pe manciurieni, o seamă de lideri ai provinciilor au făcut front comun cu străinii promițând să-i apere pe reprezentanții acestora din China. La scurt timp, puterile occidentale au alcătuit o armată la formarea căreia și-au adus contribuția nouă națiuni, deși majoritatea trupelor au fost furnizate de Japonia. O dată ajunsă la Beijing această forță internațională nu a avut prea mari dificultăți în a-i înfrânge pe boxeri. Cixi și împăratul au fugit în sud la Xian (Sian) în provincia Shaanxi.

Ocupanții occidentali au impus sancțiuni severe. China urma să plătească 450 milioane de dolari reparații, numeroase arsenale și fortificații au fost distruse, iar trupele străine au continuat să staționeze în împrejurimile Beijingului. Dinastia manciurienilor a rămas la putere, dar evenimentele au înlăturat și bruma de putere de care reprezentanții săi mai dispuneau. Faptul că Cixi i-a susținut pe boxeri s-a dovedit a fi un gest pe cât de lipsit de înțelepciune, pe atât de ineficient. Eșecul răscoalei boxerilor a însemnat o puternică umilință pentru curtea imperială. Când împăratului și împărătesei Cixi li s-a permis să revină la Beijing în 1902, întoarcerea lor nu a fost acoperită de glorie. Poporul mai nutrea foarte puțină simpatie pentru manciurieni. Chinezii care credeau în dreptul națiunii lor de a fi liberă de controlul străinilor nu mai vedeau în guvernul regal izvorul eliberării lor.

Cu toate acestea, în încercarea de a susține destinul ofilit al dinastiei, Cixi a acceptat să susțină reintroducerea reformelor cărora li se opusese cu atâta vehemență până de curând. Au avut loc o seamă de schimbări constituționale și administrative; una dintre cele mai uimitoare a fost crearea unor adunări locale la nivelul provinciilor și abolirea sistemului de examinare confucianist tradițional pentru candidații care concurau pentru ocuparea unor posturi în administrație. Intenția din spatele acestor reforme era limpede – aceea de a obține sprijin pentru guvernul imperial – dar rezultatele nu au fost întotdeauna cele așteptate. Tentativa întârziată a manciurienilor de a se prezenta drept o dinastie de reformatori a fost neconvingătoare. Progresiștii chinezi au văzut în aceste reforme niște concesii făcute cu inima îndoită de un guvern conservator. Pentru ei, ideea transformării dinastiei Qing într-o monarhie constituțională modernă era mult prea frumoasă pentru a putea fi adevărată. Mai mult, costul reformelor urma să fie suportat prin creșterea taxelor, ceea ce însemna încălcarea flagrantă a intereselor comerciale și financiare ale celor cărora le erau impuse.

În primul deceniu al secolul XX era deja evident faptul că, deși chiar și guvernul manciurian era dispus să accepte modernizarea Chinei, el nu era pregătit să se angajeze într-o asemenea acțiune de proporții. Autoritarist prin tradiție, acest guvern era incapabil să facă schimbările politice necesare. Cu cât mai mult îmbrățișa ideea reformei, cu atât mai mult se dovedea inadecvarea întregului sistem imperial. Istoricii care au studiat declinul și decăderea dinastiei manciurienilor afirmă acum că schimbările economice și sociale care au avut loc în China după pătrunderea Occidentului în China în anii 1840 au vădit faptul că sistemul imperial era învechit cu mult înainte de prăbușirea sa.

Istoricii subliniază de asemenea influența Japoniei în pătrunderea Chinei pe calea modernizării. Totuși, în pofida opoziției lor față de imperialismul japonez, marea majoritate a revoluționarilor și reformiștilor chinezi nu au putut să nu recunoască în Japonia un model. Sentimentele contradictorii pe care chinezii le aveau față de Occident, un amestec de admirație față de ceea ce acesta a realizat și de repulsie față de ceea ce făcea în China, erau valabile și în cazul japonezilor. Aceștia erau exploatatorii Chinei, deși în același timp ei constituiau un exemplu pentru ceea ce un popor asiatic a putut realiza o dată ce a adoptat calea reformelor, după cum o demonstrează victoria obținută în războiul ruso-japonez din 1904-1905.

b) Sun Yatsen și republicanii

Este semnificativ faptul că ideile revoluționare au fost îmbrățișate inițial de cei 10 000 de chinezi emigranți care trăiau în Japonia. Tongmenghui (Liga unională), predecesorul Gomindanului (Kuomintang), a fost creat la Tokyo în 1905. Inițiatorul și liderul său a fost Sun Yatsen. Încă de la începutul anilor 1890 Sun a fost un temut oponent al manciurienilor. Crezul său politic de bază era acela că țara sa nu se poate moderniza decât dacă devine republică; el considera că sistemul imperial chinez este muribund. Datorită atitudinii sale antiguvernamentale a devenit *persona non grata*, și astfel a trăit în exil cea mai mare parte a perioadei dintre 1895, când a condus o revoltă nereușită în Guangzhou (Canton), și 1911. Ori de câte ori a fost posibil în această perioadă a revenit în Japonia pentru că socotea că „acolo, în apropierea Chinei, ne vom îndeplini cu mai mult succes planurile revoluționare". Sun a prezentat apogeul activității revoluționare care a urmat după răscoala boxerilor și umilitoarea implicare a manciurienilor în eșecul acesteia:

1 La vremea aceea mai toate provinciile au început să trimită studenți în Japonia pentru a-și face studiile acolo. Printre studenții care au venit la Tokyo s-au aflat mulți oameni tineri cu mintea limpede. Ei au îmbrățișat de îndată ideile revoluționare și curând au intrat în mișcarea revoluționară. 5 Toate discuțiile studenților din vremea aceea, toate gândurile lor priveau problemele revoluționare ... Această mișcare revoluționară din rândul studenților chinezi și-a croit drum spre China ... În această perioadă mișcarea populară a devenit din ce în ce mai puternică ... Eu consider că aceasta este perioada de început a epocii de dezvoltare pe scară largă a 10 mișcării revoluționare chineze.

Planurile revoluționare despre care vorbește Sun au fost rezultatul propriei sale experiențe și educații străine, care l-au convins că modernizarea Chinei este posibilă numai dacă ea adoptă conceptele progresiste economice și politice occidentale. Sun a aplicat aceste concepte Chinei sub forma „celor 3 Principii ale Poporului":

1 1) Naționalism
Astăzi sarcina noastră urgentă este să ne refacem naționalismul pierdut și să folosim forța celor 400 de milioane de chinezi pentru a alunga răul

din lume. Numai atunci când imperialismul va fi distrus, omenirea se va putea bucura de pace. Pentru a atinge acest obiectiv, trebuie mai întâi să reînnoim naționalismul chinez și să redăm Chinei statutul de stat suveran.

2) Democrație

Există o mare deosebire între conceptul de libertate european și cel chinez. În timp ce europenii luptă pentru libertate personală, noi luptăm pentru libertate națională. Pentru noi, libertatea personală nu trebuie să aibă niciodată un caracter excesiv. De fapt, pentru a dobândi libertate națională, trebuie să nu ezităm să ne sacrificăm libertatea personală.

3) Mijloacele de trai ale poporului

Care este realitatea Chinei? Adevărata realitate o reprezintă sărăcia chinuitoare a poporului chinez ... Rezolvarea problemei mijloacelor de trai ale poporului nu se încheie o dată cu limitarea capitalului privat. Mult mai importantă este dezvoltarea capitalului național, adică dezvoltarea întreprinderilor controlate de guvern ... Ar trebui mai întâi să deținem puterea politică pentru a ne proteja industria națională astfel încât ea să nu fie subjugată de puterile străine, să nu fie subordonată puterilor străine ...

Sun Yatsen a recunoscut că adaptează ideile occidentale la situația Chinei și era conștient, așa cum o demonstrează punctul 2, că există o mare deosebire între Est și Vest în modul în care trebuie interpretate conceptele cheie. Totuși, pentru Sun și revoluționarii chinezi acest lucru nu conta; au recurs la ideile occidentale pentru că acestea se pretau perfect să fie folosite drept lozinci cu care China putea începe să își revendice demnitatea pierdută. După cum Sun însuși spune:

> Meritul unei ideologii nu îl reprezintă logica sa; ea este bună sau nocivă în funcție de măsura în care se potrivește sau nu unei anumite împrejurări. Este bună dacă este benefică atât pentru China cât și pentru lumea întreagă; dacă nu este nocivă.

Această atitudine se datora în mare măsură caracterului pragmatic al gândirii tradiționale chineze. Valoarea unei idei depinde de caracterul ei practic.

Liga unională nu a fost însă unica organizație revoluționară. În China se înregistra o tendință generală spre reformă și un curent tot

mai evident în favoarea ideii că înlăturarea manciurienilor de la putere este absolut necesară pentru o adevărată schimbare. Cu toate acestea, în anii 1900, Liga a încercat să câștige adepți din grupurile despre a căror viziune moderată privind reforma constituțională membrii lor mai radicali spuneau că este tot mai irelevantă pentru nevoile Chinei. În această atmosferă, reformele introduse de guvern au determinat apariția unor tot mai insistente solicitări vizând noi concesii.

c) Yuan Shikai și regența

În noiembrie 1908 criza dinastiei manciuriene s-a agravat brusc și în mod dramatic o dată cu moartea subită a împăratului Guangxu și a împărătesei Cixi. Dinastia a rămas în mâinile împăratului în vârstă de doi ani, Pu Yi, fratele împăratului decedat, principele Chun, fiind numit regent. Acest moment de criză a fost binevenit pentru toți cei care din motive personale sau politice doreau slăbirea sistemului imperial, sau chiar înlăturarea lui. Totuși, noul regent a încercat să mențină casa regală continuând introducerea reformelor pe care împărăteasa Cixi le aprobase. Într-o încercare de demonstrație de forță, principele Chun l-a demis din funcție pe generalul Yuan Shikai, comandantul armatei din Beijing. Yuan poate fi descris drept un supus atotputernic. El a folosit poziția militară de care dispunea pentru a deveni o amenințare la adresa guvernului manciurian. Sub pretextul că tendințele războinice ale lui Yuan, și în special piciorul său schilod, fac din el o prezență nedemnă la curte, regentul i-a ordonat să iasă la pensie. Ordinul, care a fost dat în așa fel încât să-l pună pe Yuan într-o lumină ridicolă, a fost de fapt răsplata pentru o acțiune a sa de nesupunere față de împăratul precedent. Yuan a plecat șchiopătând și jurând să se răzbune.

Regentul a vrut ca gestul său să fie un semn de autoritate, dar pentru oponenții sistemului imperial acest episod absurd nu a fost decât o dovadă în plus a anacronismului de care dădea dovadă curtea imperială. Una era ca guvernul să demită un individ dificil, alta era ca el să se confrunte cu o opoziție tot mai puternică din partea tuturor grupurilor de chinezi nemulțumiți. Reformele care nu fuseseră îndeajuns de profunde din punct de vedere politic și economic, și datorită cărora în plus sporiseră taxele, au nemulțumit clasa întreprinzătorilor. Tot mai numeroasele revolte îndreptate împotriva taxelor în

China din primul deceniu al secolului XX au fost un indiciu al resentimentelor pe care le-a provocat politica guvernului.

O problemă care a intensificat opoziția față de dinastia manciuriană a fost cea a căilor ferate. În perioada 1895-1911 s-au construit numeroase căi ferate în China. Acest lucru a stimulat investițiile străine într-o seamă de provincii. Teama de a pierde controlul asupra principalului sistem național de comunicație a determinat guvernul de la Beijing să anunțe naționalizarea principalelor căi ferate; proprietarii urmau să fie despăgubiți, dar nu cu întreaga valoare a investiției lor. Pentru a suporta costurile programului de naționalizare, guvernul a negociat un important împrumut extern. Acest lucru a provocat atât scandalizarea proprietarilor afectați și a acționarilor înșelați, cât și umilința unor noi îndatorări și aserviri față de bancherii occidentali. Toți comercianții afectați au contribuit la rândul lor la organizarea unei opoziții deschise față de guvern, care părea dispus să sacrifice interesele economice ale Chinei.

d) Revoluția din 1911

Dat fiind că guvernarea manciuriană a pierdut tot mai mult sprijinul popular, ultimii ani cât s-a aflat la putere ar putea fi descriși pe bună dreptate ca o revoluție pe cale să izbucnească. Nu era nevoie decât o scânteie declanșatoare. Un astfel de eveniment s-a petrecut la 10 octombrie 1911 și este cunoscut în China sub denumirea de „Dublul zece". La cea dată la Wuhan (Wuchang), un oraș de pe râul Yangzi (Yangtze) din provincia Hubei (Hupei), armata a refuzat să dea ascultare ordinului de a suprima un grup de disidenți. Incidentul nu constituia un eveniment deosebit în sine; tulburările de acest gen la nivel local au fost foarte frecvente în istoria Chinei. Totuși, în atmosfera tensionată din acel moment, insubordonarea armatei a avut o semnificație aparte. O serie de astfel de tulburări au izbucnit și în provinciile învecinate. Profitând de ocazie, revoluționarii politici locali s-au alăturat armatei în opoziția acesteia față de Beijing. La sfârșitul lui noiembrie, toate provinciile de la sud de Beijing, exceptând trei dintre ele, s-au autoproclamat independente față de controlul guvernului central. Evenimentele au luat o întorsătură revoluționară în noiembrie, când delegați din provinciile răsculate s-au reunit la Nanjing (Nanking) pentru a proclama republica. Sun Yatsen, care era în SUA și nu a

participat în mod direct la evenimentele din „Dublul zece", a fost invitat să fie primul președinte al republicii. El a revenit în China și a fost instalat ca președinte la 1 ianuarie 1912.

În cazul în care autoritatea guvernului central ar fi fost reafirmată era nevoie de un răspuns prompt și hotărât. Pentru a realiza însă acest lucru Beijingul trebuia să facă apel la comandanții de armată loiali din provincii, dar aceștia erau greu de găsit. Guvernul manciurian a pierdut controlul militar la nivel local. Singura șansă era de a desfășura trupele de la Beijing în zona de sud a Chinei pentru a reimpune autoritatea regimului.

Confruntat cu insurecția și revolta, guvernul manciurian a fost obligat să apeleze la discreditatul general Yuan Shikai în chip de salvator. Yuan s-a arătat dispus să facă acest lucru, dar numai dacă i s-ar fi respectat condițiile. El s-a îndreptat spre sud și a recucerit cu ușurință o serie de regiuni, dar atunci când armata sa a ajuns la Wuhan, locul de desfășurare al „Dublului zece", Yuan nu a încercat să îl supună. Scopul său era de a ajunge la o înțelegere cu revoluționarii. Aceasta era o problemă de ambiție personală; Yuan era departe de a fi un radical din punct de vedere politic, dar nu avea nici un respect față de curtea care îl umilise. El a considerat că această situație este ocazia de a-și folosi puterea militară pentru a acționa în chip de arbitru, ceea ce i-ar fi adus putere indiferent de modul în care ar fi evoluat evenimentele politice. Oferta *quid pro quo* pe care a făcut-o republicanilor era următoarea: dacă aceștia erau dispuși să îl accepte în locul lui Sun Yatsen ca președinte, va folosi autoritatea de care dispune pentru a instaura un regim acceptabil și pentru a-i convinge pe manciurieni să abdice fără să opună rezistență. Nu există documente care să ateste negocierile care au avut loc între Yuan și revoluționari, dar se pare că au existat neînțelegeri de ambele părți. Totuși, de îndată ce la începutul lui februarie 1912, Sun Yatsen și-a arătat disponibilitatea de a ceda funcția de președinte lui Yuan, înțelegerea a fost încheiată. Yuan a lansat apoi un soi de ultimatum manciurienilor – să abdice sau vor fi înlăturați prin forță. Unii dintre curteni au susținut că dinastia ar trebui să încerce să lupte înainte de a ceda puterea, dar regentul și Longyu, împărăteasa-mamă, au refuzat să se mai facă noi vărsări de sânge. La 12 februarie 1912 Longyu a emis un decret oficial de abdicare în numele împăratului de cinci ani PuYi.

1 Ținând cont de natura aspirațiilor poporului ne supunem voinței cerului ... Am cerut împăratului să cedeze întreaga sa autoritate țării, pentru că aceasta va fi o republică constituțională. Yuan Shikai a fost învestit cu puteri depline pentru a constitui un guvern provizoriu care să negocieze
5 cu forțele populare asupra modului în care se va realiza unitatea, astfel încât cele cinci rase, manciurienii, mongolii, chinezii, musulmanii și tibetanii să poată conviețui într-o republică chineză pe un teritoriu comun.

Revoluția din 1911-1912 a fost tipic chinezească. Declarația oficială de abdicare stipula că mandatul cerului a fost cedat de manciurieni republicii. Familiei imperiale i s-a acordat un subsidiu și i s-a permis să rămână să trăiască în Orașul Interzis din Beijing. Revoluția din 1911 a fost o revoluție parțială. Ceea ce i-a lipsit a fost o participare politică în sensul occidental al termenului. Au fost adoptate o serie de detalii democratice, dar principiul reprezentativității în adevăratul sens al cuvântului nu a fost prevăzut niciodată. Nu s-a produs de fapt o adevărată ruptură cu trecutul. Multe dintre oficialitățile imperiale au rămas în funcții, iar corupția și facționalismul au continuat să fie trăsăturile dominante ale vieții publice din China.

S-au făcut numeroase eforturi pentru a prezenta revoluția din 1911 ca o revoluție burgheză, dar în timp ce clasa mijlocie din China a beneficiat în cele din urmă de pe urma căderii dinastiei Qing, există foarte puține dovezi că aceasta este clasa care a inițiat revolta de la Wuhan. Această revoltă a fost de fapt opera armatei. Este adevărat că radicalii au profitat de ocazie pentru a i se alătura, dar acest lucru s-a petrecut în termenii dictați de reprezentanții armatei, care au rămas în mare măsură cei care au controlat lucrurile. O interpretare mult mai convingătoare a evenimentelor din 1911 este cea care le consideră o revoluție a reprezentanților provinciilor împotriva reprezentanților de la centru. „Dublul zece" a fost un triumf al regionalismului. El a reprezentat o fază particulară în lupta pe termen lung dintre autocrația centrală și autonomia locală, o luptă care avea să își pună amprenta pe istoria Chinei din următorii patruzeci de ani.

2 Anii de început ai republicii, 1912-1916

Regionalismul care a jucat un rol atât de important în revoluția din 1911 a continuat să fie un factor important în zorii republicii. Liga

unională a lui Sun Yatsen, care curând după căderea dinastiei manciurienilor s-a autointitulat partid parlamentar și a adoptat numele de Gomindan (GMD), i-a oferit lui Yuan Shikai președinția republicii în februarie în speranța că acesta va veni spre sud la Nanjing pentru a forma noul guvern. Reprezentanții GMD au considerat că o dată ce acesta va fi departe de Beijing, sediul puterii centrale, va fi mult mai ușor de controlat și îl vor putea obliga să își onoreze angajamentul față de republică. Tocmai de aceea Yuan a refuzat să părăsească Beijingul. Autoritatea sa era recunoscută în nord și nu era dispus să o riște printr-o acțiune necugetată. Delegația de la Nanjing, trimisă la Beijing pentru a-i asigura o escortă prezidențială pentru călătoria sa în sud, a fost nevoită să revină fără el.

Realitatea era că republicanilor lui Sun Yatsen le-au fost dejucate planurile. Ei puteau, desigur, să refuze să recunoască numirea lui Yuan în funcția de președinte. Dar acesta ar fi fost un gest gratuit. Autoritatea de care se bucura la vremea aceea GMD se limita la provinciile din sud. Chiar dacă reprezentanții GMD aveau pretenția că alcătuiesc un partid național, ei aveau autoritate numai la nivel regional. Mai mult, neimplicându-se în activitatea politică oficială, ei continuau să acționeze ca triada societății secrete de dinainte de revoluție. Așa cum Sun Yatsen și unii dintre susținătorii săi mai luminați au recunoscut, naivitatea GMD și lipsa de experiență în ceea ce privește politica democratică i-au forțat să joace un rol minor în anii de început ai republicii.

Acest lucru a fost evident în modul în care Yuan a curmat criticile și rezistența din partea GMD. Un exemplu grăitor în acest sens s-a petrecut în 1913. Yuan, din dorința de a asigura finanțarea guvernului său, a negociat un împrumut străin de 25 milioane de lire sterline. Termenii impuși de consorțiul alcătuit din șase națiuni care au avansat banii erau foarte restrictivi și prevedeau importante sume din venitul intern al Chinei ca garanție. Republicanii au condamnat demersul lui Yuan, considerând că în acest fel a pus în pericol suveranitatea Chinei așa cum făcuseră și manciurienii. (Aceeași critică va fi rostită la adresa lui în 1915 când a părut că cedează în fața celor 21 de cereri ale Japoniei). Printr-o „A doua revoluție" GMD a încercat să organizeze rezistența armată într-o seamă de provincii din sudul Chinei. Dar Yuan a reușit să depășească pericolul și de această dată. Neținând cont de

acuzațiile pe care reprezentanții GMD i le aduceau că își depășește atribuțiile prezidențiale, Yuan fie i-a demis pe comandanții militari din provinciile cheie, fie i-a mituit făcându-și-i loiali. Apoi, armata sa a zdrobit rapid rezistența celor ce i se mai opuneau. Era limpede că partidele republicane din China erau prea prost organizate pentru a constitui o opoziție reală. Sun Yatsen a plecat în noiembrie 1913 în Japonia, dezamăgit, dar deloc surprins de eșecul celei de-a doua revoluții. El a pus ineficienta prestație a GMD pe seama structurii acestuia; dacă GMD nu se va reorganiza ca un organism disciplinat, condus de la centru, el nu va putea deține adevărata putere în China. În Japonia, Sun Yatsen va începe să își restructureze partidul în acest sens.

Pentru moment, însă, Yuan Shikai părea să dețină controlul în China. Înfrângând rezistența provinciilor, a încercat să își consolideze puterea dizolvând parlamentul și interzicând o serie de partide, inclusiv GMD. A făcut un nou pas în direcția centralizării puterii prin dizolvarea adunărilor regionale, care fuseseră create în timpul manciurienilor și consfințite prin constituția republicană din 1912. A fost impus un control central asupra taxelor pe venit, iar oficialitățile din administrația locală răspundeau direct în fața autorităților de la Beijing. Astfel de măsuri aveau însă să întărească opoziția provinciilor. În pofida succesului de care s-a bucurat în a-și impune autoritatea asupra Chinei republicane, Yuan nu putea întotdeauna să își impună voința. Puterea sa era relativă. Se bucura desigur de mult mai multă putere decât orice grup sau întreprindere, dar autoritatea sa nu a fost niciodată absolută. Poată tocmai pentru că era conștient de acest lucru, Yuan a considerat că este preferabil să reinstaureze monarhia. Dacă avea să devină împărat, își putea impune mult mai lesne autoritatea decât în calitate de președinte. Ca răspuns la ceea ce el a numit un apel spontan din partea poporului, dar care de fapt fusese cu rigurozitate organizat de susținătorii săi la ordinul său, Yuan a anunțat la sfârșitul anului 1915 că de dragul națiunii va reinstaura titlul imperial, pe care apoi și-l va aroga. În ziua de Anul Nou 1916 el a fost oficial întronat împărat.

Triumful său a fost îndoielnic. În loc să unească națiunea și să facă regimul mai ușor de suportat, întronarea sa a provocat o și mai acerbă opoziție. O serie de provincii și-au declarat independența față de Beijing și s-au răsculat. Mult mai gravă a fost însă lipsa de loialitate a generalilor din armata lui Yuan de la Beijing. Ei erau nemulțumiți de comporta-

mentul său dictatorial și de numeroasele demiteri și l-au informat că nu îl vor sluji ca împărat. Nici un comandant nu poate supraviețui fără loialitatea ofițerilor săi. Conștient de acest lucru, în martie 1916 Yuan Shikai a renunțat la tron. Trei luni mai târziu avea să moară.

Yuan Shikai nu poate fi expediat în câteva cuvinte, spunând despre el doar că a fost un oportunist care a subordonat nevoile Chinei dorinței sale de putere. Istoricii moderni, deși acceptă că a fost mânat de ambiții personale, evidențiază faptul că a încercat să satisfacă nevoile acute ale Chinei. În pofida faptului că în cele din urmă a fost depășit de problemele pe care le-a avut de înfruntat, încercarea lui Yuan de a introduce reforme în domeniul administrativ și economic este meritorie. Mai mult, lupta lui pentru a-și impune autoritatea asupra provinciilor a fost o recunoaștere a unui fapt esențial – și anume că numai prin reinstaurarea unei autorități centrale reale, China avea șanse să dezvolte o coeziune care i-ar fi permis să devină un stat-națiune modern. Unii istorici când vorbesc despre Yuan îl consideră „un conservator modernizator". Trebuie să recunoaștem că dacă Yuan a comis greșeli, același lucru îl putem spune și despre contemporanii săi republicani. Nici unul dintre politicienii sau partidele care au acționat în anii de început ai republicii nu a găsit adevăratele soluții pentru problemele constituționale și politice ale Chinei. Republica ce a înlocuit dinastia manciurienilor nu avea nimic de câștigat din amestecul de naivitate și corupție care au trecut drept politică în această perioadă.

Epoca „seniorilor războiului", 1916-1927

Indiferent de eșecurile sale, Yuan Shikai a reprezentat într-o oarecare măsură pentru China autoritate și ordine. După moartea sa nici o personalitate și nici un partid nu a mai fost capabil să împiedice China să cadă pradă confuziei și scindării. De fapt, guvernul republican a continuat să funcționeze la Beijing, dar el nu deținea întreaga putere. Facțiunile rivale erau măcinate de neînțelegeri, cele mai cunoscute fiind Anhui, Fengtien și grupurile Chihli. Deși se autointitulau partide, nici una dintre aceste grupări nu avea un principiu călăuzitor sau un program. Constituite la nivelul personalului și al localizării geografice, ele nu se deosebeau în nici un fel una de alta. Nu erau altceva decât niște clici locale avide de putere.

Slăbiciunea guvernului republican a fost extrem de evidentă datorită incapacității sale de a păstra de partea sa armata. Acest lucru însemna însă în egală măsură că nu exista nici o forță în măsură să impună voința guvernului în provincii. În aceste zone a devenit imposibil de susținut un guvern civil. Ca o consecință directă, regiunile au sfârșit prin a fi dominate de ceea ce erau de fapt niște armate locale, ai căror comandanți au ajuns să dețină atât puterea civilă cât și cea militară. Comandanții militari, sau „seniori ai războiului" cum se autointitulau, nu răspundeau în fața nici unei autorități. Ei și-au creat propriile legi, au impus o anumită monedă și au creat un sistem propriu de impozite. Istoricii, descriind slăbiciunea autorității centrale în fața puterii elitelor locale, au comparat această epocă a seniorilor războiului din China cu epoca războaielor celor două roze din Anglia și cu epoca Renașterii din Italia în timpul orașelor-stat.

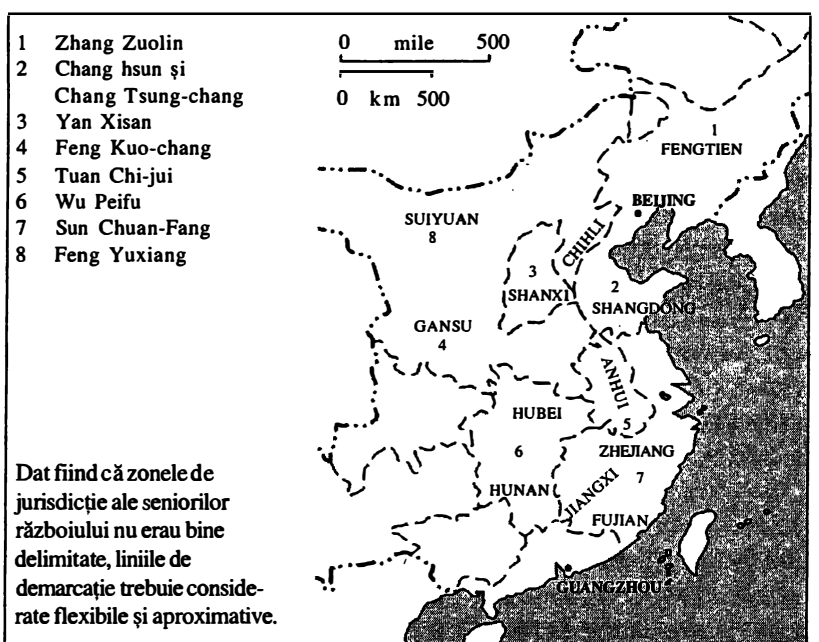

Principalii „seniori ai războiului" și zonele lor de autoritate înainte de 1926

Această epocă poate fi împărțită în două faze importante: perioada de dinainte de 1920 și perioada de după 1920. Cei dintâi seniori ai războiului și-au impus autoritatea într-un moment de cumpănă, adică într-un moment în care, în timp ce ei dețineau conducerea militară la nivelul unor provincii, autoritatea centrală a guvernului republican de la Beijing era în derivă. Concepțiile lor erau profund conservatoare. Deși se poate vorbi de continuitate după 1920, mulți seniori ai războiului continuând să dețină puterea în anii 1920 și după aceea, a existat totuși și tendința, după această dată, de a apărea noi comandanți militari care nu au fost numiți în funcție de guvernul republican. Aceștia erau niște oportuniști care au pus mâna pe putere știind că guvernul central este incapabil să îi oprească.

Seniorii războiului, datorită trăsăturilor militare comune guvernării lor, au fost grupați de obicei în cadrul aceluiași fenomen, dar în realitate ei au avut atitudini și aspirații foarte diferite. Exemplele de mai jos ilustrează cât de diferiți erau unii de alții acești seniori ai războiului. Duan Qirui (Tuan Chi-jui), care a devenit senior al războiului în Anhui în 1916, a fost ministru de război în administrația lui Yuan Shikai. El s-a declarat un adept convins al valorilor confucianismului și a câștigat mulți adepți, grupați în așa-numitul „Club Anfu", în parlamentul republican. Feng Kuo-chang, care a pus stăpânire pe Gansu (Kansu) în 1916, a fost la rându-i unul dintre locotenenții lui Yuan și a jucat un rol important în revoluția din 1911 împotriva manciurienilor; ulterior a devenit vicepreședinte al republicii. La polul opus se afla Zhang Xun (Chang Hsun), care deținea controlul în provincia Shandong (Shantung). El era un susținător fidel al dinastiei manciuriene și a fost poreclit „generalul cu codiță" pentru că a continuat să poarte coadă ca dovadă a fidelității lui față de valorile tradiționale manciuriene. În 1917 Zhang a avut o tentativă nereușită de a-l readuce pe tronul imperial pe Pu Yi.

Printre seniorii războiului care au venit la putere după 1920 s-a aflat și Feng Yuxiang (Fen Yu-Hsiang), „Generalul creștin", care și-a botezat trupele *en masse* cu un furtun. Feng provenea dintr-o familie de țărani analfabeți din Suiyuan, pentru a deveni apoi un susținător autodidact al unei bizare sinteze de confucianism, creștinism și budism. El nu tolera comportamentul „imoral" în rândurile armatei sale și le-a impus soldaților săi să cânte improvizând pe loc imnuri în locul cântecelor obscene pe care erau obișnuiți să le urle când mărșăluiau.

O caracteristică specifică regimului lui Feng era convingerea sa că provinciile trebuie guvernate de valori morale. La polul total opus lui Feng se afla Zhang Zongzhang (Chang Tsung-chang), un alt senior al războiului care a apărut după 1922. Zhang era un bandit fără scrupule care și-a croit drumul spre putere în provincia Shandong „spărgând pepeni", cinicul eufemism pe care îl folosea când vorbea de zdrobirea capetelor oponenților săi. El simțea o plăcere patologică când teroriza populația și distrugea rezervele de alimente ale provinciei.

Oricât de diferite au fost obiectivele și nelegiuirile lor, seniorii războiului au avut o trăsătură comună. Nici unul dintre ei nu era dispus să renunțe la armata personală sau să accepte o altă autoritate. Atâta timp cât a durat regimul lor, China a rămas divizată. Mai mult, făcând abstracție de cei câțiva care au fost preocupați de lipsurile populației din provincia pe care o conduceau, chinezii au păstrat despre regimul lor amintirea unui regim de teroare și opresiune.

Bieți oameni din Sichuan, de zece ani suportăm flagelul militarismului, mai distructiv decât inundațiile, mai distructiv decât fiarele sălbatice. Oare cât va dura acest rău până când nici un om , nici o colibă nu vor mai rămâne pe acest pământ blestemat? Oh! Acești guvernatori militari și ofițerii lor! ... Trebuie să avem soldați, spun oamenii, pentru ca țara să fie puternică. Trebuie să avem armate pentru a ne apăra

Feng Yuxiang, Chiang Kai-shek si Yan Xishan

de străini. Iar armatele recrutează în permanență oameni. Iar oamenii devin din ce în ce mai săraci! ... acolo unde a trecut o armată, nimic nu mai crește, doar buruieni. Așa ni s-a întâmplat și nouă, pe pământurile noastre trec mereu armate. Situația noastră a devenit intolerabilă.

Slăbiciunea Chinei din timpul epocii seniorilor războiului a fost rezultatul eșecului pe care l-a suferit republica în încercarea de a înlocui autocrația manciurienilor cu un guvern central eficient. Legăturile regionale s-au dovedit a fi mult prea puternice. Ideea că revoluția din 1911 va conduce la introducerea unei guvernări reprezentative în China s-a dovedit a fi o amăgire. Rădăcinile democrației erau prea fragile pentru a prinde viață. Această situație a oferit prilejul unor indivizi puternici să preia conducerea regiunilor. Este adevărat că în rândurile chinezilor se făcea încă simțit un puternic naționalism, care i-a determinat adesea să organizeze ample manifestații împotriva străinilor, dar în același timp nu exista o viziune politică limpede sau o anumită orientare. În loc să creeze stabilitate politică, republica a produs un vid politic. Iată de ce principalul obiectiv al celor două partide revoluționare, GMD și Partidul Comunist Chinez, creat în 1921, a devenit umplerea acestui vid. În activitatea lor de început, ceea ce a caracterizat aceste două partide nu a fost atât lupta lor pentru a susține ceva, cât lupta lor împotriva a ceva. Deși poate principale lor obiectivele în privința Chinei diferă, cele două partide împărtășeau un punct de vedere comun și anume faptul că un pas esențial îl constituia înlăturarea celor două neajunsuri care au caracterizat epoca seniorilor războiului, caracterul războinic și îngenuncherea Chinei de către imperialiștii străini.

Anomalia consta în faptul că deși liderii politici erau adepții unei atitudini ostile față de străini, nu erau împotrivă să accepte ajutoare sau protecție de la aceștia când aveau nevoie. Sun Yatsen a cerut adeseori ajutor Japoniei și s-a refugiat în legațiile străine. Încercarea lui de a constitui un guvern naționalist rival în Guangzhou în opoziție cu guvernul de la Beijing nu a făcut decât să sporească divizarea Chinei. Nici guvernul republican din nord, nici naționaliștii din sud nu au putut acționa independent de seniorii războiului din aceste zone. Ambele guverne au negociat cu seniorii războiului locali și au fost dispuse chiar să acorde ajutor militar pentru a susține autoritatea

acestora. Autoritatea de care se bucura Zhang Zuolin (Chang Tso-lin), senior al războiului din zona Beijingului, era atât de mare încât o seamă de țări străine au preferat să negocieze cu el decât cu oficialitățile guvernului republican de la Beijing. Tot astfel, puterea de care dispunea Wu Peifu în zona centrală a Chinei l-a ajutat să obțină independență față de guvernul rival din Guangzhou.

Totuși, epoca seniorilor războiului a avut și unele trăsături pozitive. S-au înregistrat unele progrese în domeniul economic; unii dintre seniorii războiului aveau idei progresiste în ceea ce privește agricultura și industria. Zhang Zuolin a adoptat un program de dezvoltare industrială cu intenția specifică de a împiedica o preluare economică de către Japonia a Manciuriei. Yan Xishan (Yen Hsi-shan), a fost unul dintre seniorii războiului care a deținut controlul vreme îndelungată asupra regiunii Shanxi (Shansi), din primul an al instaurării republicii în 1912 și până la înfrângerea naționaliștilor în 1949. În acest răstimp el a introdus scheme de pregătire profesională în domeniul industrial și a încercat să îmbunătățească calitatea și să sporească numărul angajaților în domeniul serviciilor locale din provincie.

Mai mult, epoca seniorilor războiului a fost importantă datorită reacției pe care a produs-o. Dezbinarea și nesiguranța specifice epocii au accentuat sentimentele naționaliste în China. Acest lucru a determinat o solidaritate în rândul chinezilor radicali și a dat imbold unei mișcări revoluționare care altminteri ar fi continuat să creeze facționalism și rivalități locale. Nu este deloc o întâmplare faptul că renașterea literară și intelectuală a Chinei a atins apogeul în anii 1920 – cei mai cumpliți ani ei epocii seniorilor războiului. Umilirea națiunii de către seniorii războiului și de către străini a îndemnat poporul să se revolte. Acestea au fost motivele ce au oferit chinezilor o cauză comună în jurul căreia să se unească. În cele din urmă, cele două partide revoluționare importante se vor angaja într-o îndelungată și violentă luptă pentru supremație, dar ceea ce le-a unit inițial a fost mai puternic decât ceea ce le-a dezbinat apoi.

a) Mișcarea de la 4 mai, 1919-1925

„Mișcarea de la 4 mai" a fost rezultatul profundului resentiment față de Japonia în special și față de ocupanții imperialiști în general. Această

reacție a fost extrem de virulentă în rândul intelectualilor din China care, deziluzionați de eșecul revoluției din 1911 și al republicii de a realiza anumite progrese pentru țară, au fost înspăimântați de aparentul refuz al Occidentului de a extinde principiile democrației și autodeterminării în China. Mișcarea de la 4 mai a jucat un rol deosebit de important în politica Chinei în perioada 1919-1927 și a contribuit la pregătirea terenului pentru reorganizarea GMD în 1919 și crearea PCC în 1921. Denumirea și-o datorează primei zile în care au izbucnit demonstrații violente la Beijing, motivate de aflarea noilor umilințe la care China a fost supusă după conferința de pace de la Paris din 1919. În aprilie Aliații victorioși, adunați la Versailles, au informat delegația chineză că drepturile de concesiune ale Germaniei asupra provinciei Shandong nu vor fi retrocedate Chinei, ci vor fi transferate în schimb Japoniei. Aliații își încălcau astfel promisiunea pe care o făcuseră anterior Chinei. Acesta fusese motivul pentru care China, făcând sacrificii foarte mari, intrase în primul război mondial de partea aliaților în 1917.

Să ne amintim cât de puternic devenise sentimentul naționalist al chinezilor în 1915 după acceptarea de către Yuan Shikai a celor 21 de cereri ale Japoniei. Principalele orașe din China se aflau acum într-o situație similară. În mai 1919, protestatarii chinezi au ieșit în stradă, pentru a-și manifesta nemulțumirea. Miniștrii au fost atacați, iar la Beijing și Shanghai au fost organizate boicoturi. Un observator străin descria astfel evenimentele din capitală:

> Toate instituțiile de învățământ au declarat grevă, au format procesiuni și au organizat marșuri în jurul orașului. Ele intenționau să țină un miting în parcul central, dar poliția și armata i-au împiedicat pe manifestanți să înainteze și au operat numeroase arestări. Aceasta a fost cea mai gravă greșeală pe care o putea comite guvernul, căci studenții, dacă li s-ar fi permis să țină acest miting, nu ar mai fi avut ocazia să devină martiri.
>
> În următoarele câteva zile putea fi văzuți pe străzi studenți în grupuri mici, într-o stare de delir, care povesteau trecătorilor despre nelegiuirile la care fuseseră supuși datorită acelor membri ai guvernului care erau favorabili Japoniei, care nu erau altceva decât agenți plătiți ai Japoniei. Aceasta este cea mai puternică mișcare de acest gen din China. Ea nu numai că a cuprins întreaga Chină, dar s-a răspândit chiar și în

> Australia, Singapore, Hongkong, Vladivostok și chiar în America. Ea a provocat îngrijorare autorităților japoneze. Acest boicot îi lăsa însă rece pe ceilalți. Cu alte ocazii negustorii chinezi au fost inițiatorii unor astfel de manifestații, dar de astă dată consumatorii se aflau în locul lor. Studenții nu numai că îi îndemnau pe oameni să refuze să cumpere bunuri japoneze, ba chiar fiecare dintre ei au ocupat o porțiune de stradă și explicau de ce lumea nu trebuie să cumpere produse japoneze ... Milioane de dolari fuseseră alocați pentru a începe producerea unor articole care înainte erau achiziționate din Japonia. Nu m-ar surprinde ca acest boicot să ajungă să-i coste pe japonezi în viitoarele optsprezece luni patru sute de milioane de dolari.

Cel mai important aspect a fost replica studenților și intelectualilor chinezi. Gânditorii radicali din universități au îmbrățișat, pentru a-și justifica rezistența, teorii profund revoluționare. În atmosfera incandescentă, ideea marxistă privind revoluția violentă a prins teren și a devenit relevantă. Venirea la putere a bolșevicilor în Rusia în 1917 a oferit un exemplu practic de ceea ce înseamnă o revoluție populară victorioasă împotriva unei clase conducătoare în declin. Mai mult, bolșevicii au declarat lumii că ei vor adopta o politică „de pace fără anexiuni teritoriale", care presupunea renunțarea la orice pretenții asupra teritoriilor din afara granițelor Rusiei. În fața revoluționarilor chinezi stătea exemplul unui guvern marxist care a înlăturat vechiul imperialism care constituia esența actualei umiliri a Chinei. Este lesne de înțeles de ce marxismul i-a vrăjit pe radicalii chinezi. Foarte curând, în principalele orașe din China au fost constituite celule comuniste, iar în 1921 circa douăzeci de revoluționari s-au reunit la Shanghai și au înființat Partidul Comunist Chinez. Printre ei se afla și un tânăr bibliotecar pe nume Mao Zedong, care curând avea să devină cel mai important activist al partidului în zona Hunan.

Contribuția mișcării de la 4 mai în anii 1920 a fost aceea de a da o orientare radicalilor și revoluționarilor care considerau înlăturarea străinilor din țară un stadiu necesar pentru regenerarea Chinei. Demonstrațiile antioccidentale și antijaponeze au continuat pe tot parcursul anilor 1920. Autoritățile au reușit să stăpânească acest fenomen, dar au oferit numeroase ocazii radicalilor să își răspândească propaganda. PCC și GMD, care acționau uneori împreună, au fost implicate în organizarea protestelor sau culegeau roadele acestora.

b) Frontul Unit și Campania din nord, 1923-1927

Încă de la reorganizarea sa în 1912 GMD a fost măcinat de o seamă de dispute interne în privința politicii sale, dar a rămas fidel față de două probleme esențiale: rămânerea la cârma partidului a lui Sun Yat-sen, și considerarea „celor 3 Principii ale Poporului" drept programul său politic de bază. Al treilea dintre aceste principii, „mijloacele de trai ale poporului" a fost considerat adesea un principiu specific socialismului. Chiar dacă acest termen nu era clar definit în contextul Chinei, el a convins Cominternul că GMD merită să fie considerat un partid cu adevărat revoluționar cu care mai tânărul PCC trebuie să colaboreze. Rezultatul a fost că în 1923 cele două partide au constituit la îndemnul Cominternului Frontul Unit. În fiecare dintre cele două partide existau sceptici care se îndoiau că alianța va dăinui, dar pe termen scurt afinitățile dintre PCC și GMD în ceea ce privește nevoia de a-i distruge pe seniorii războiului și de a-i alunga pe străini din țară au contribuit la unitatea Frontului.

Un motiv în plus pentru menținerea unității Frontului l-au furnizat evenimentele din 1925, care au constituit apogeul Mișcării de la 4 mai. La 30 mai, la Shanghai, o mulțime numeroasă a manifestat împotriva represaliilor organizate de gărzile japoneze de la fabrici împotriva muncitorilor chinezi. Temându-se de numărul mare de protestatari care participau la marș, comandantul britanic al garnizoanei internaționale din oraș a ordonat trupelor sale să-i disperseze pe protestatari cu foc deschis, doisprezece dintre manifestanți fiind uciși. Partidele revoluționare au profitat de acest incident pentru a organiza noi manifestații și greve. Au fost atacate legațiile străine, aceste scene amintind de răscoala boxerilor. Timp de câteva zile, Guangzhou și Shanghai au devenit imposibil de guvernat. În cele din urmă s-a reinstaurat ordinea, dar incidentul a demonstrat cât de puternice au devenit resentimentele chinezilor împotriva străinilor.

Pentru revoluționarii chinezi Mișcarea de la 4 mai a reafirmat necesitatea de a deține putere militară; dușmanii interni și externi ai progresului revoluționar al Chinei nu puteau fi contracarați decât prin forță. Acesta era un adevăr pe care orice persoană realistă trebuia să îl accepte. Cel care a beneficiat în mod special de pe urma evidențierii rolului forțelor armate a fost Chiang Kai-shek, care cu puțin timp înainte

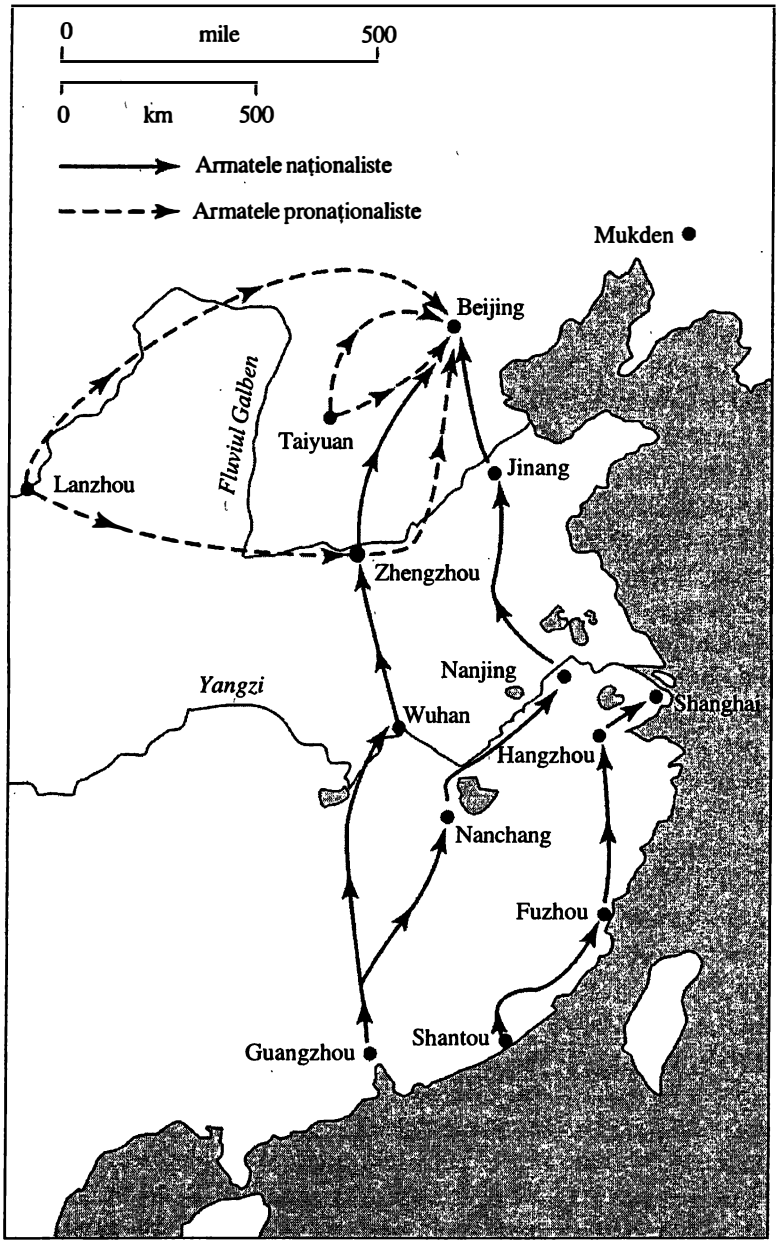

Campania din nord,1926-1928

de evenimentele din 30 mai a devenit liderul naționaliștilor. În 1924, el a fost numit comandant-șef al Academiei Militare de la Whampoa în provincia Guangzhou, cartierul general militar al GMD. Chiang a profitat de faptul că era comandantul Armatei Revoluționare Naționale pentru a-i contracara pe rivalii săi din GMD în cadrul luptei pentru succesiune care a urmat după moartea lui Sun Yatsen în martie 1925.

Moartea lui Sun Yatsen a fost un moment semnificativ în politica chineză. Ea a avut ca efect scăparea de sub control a elementelor anticomuniste din GMD pe care Sun reușise să le stăpânească. Succesul lui Chiang Kai-shek în cadrul luptei pentru putere din GMD a fost o victorie pentru aripa militară, aripă care avea relații strânse cu clasa mijlocie chineză și care s-a opus politicii revoluționare a PCC. Chiang nu împărtășea convingerea predecesorului său că PCC ar putea fi cu ușurință inclus în GMD și anihilat. Deși Chiang, împreună cu aproape toți membrii din conducerea GMD, a fost instruit la Moscova în anii 1920, el nu era un adept al marxismului. El era convins că comuniștii reprezintă un pericol intern care ar trebui anihilat. Hotărârea lui Chiang de a epura partidul de comunism a devenit curând evidentă. În 1926 el a demis o seamă de oficiali ai PCC din posturile lor din GMD, a arestat mai mulți consilieri ai Cominternului și l-a înlăturat din funcție pe cel mai apropiat rival al său, Wang Jingwei (Wang Ching-wei), care reprezenta aripa de stânga din GMD și era un simplu civil. Acest lucru a consolidat controlul militar pe care îl avea Chiang Kai-shek în cadrul GMD.

Totuși, Chiang știa că comuniștii nu constituiau singurul obstacol. Înainte ca el și naționaliștii să preia puterea în China, seniorii războiului, care controlau încă zone întinse din regiunea centrală și de nord a Chinei, trebuiau anihilați. Momentul era propice; evenimentele de la 30 mai 1925 au provocat un sentiment de ură națională care putea fi acum îndreptat împotriva seniorilor războiului. Chiang plănuia să îmbine aceste două obiective, anihilarea seniorilor războiului și anihilarea comuniștilor, prin organizarea unei campanii majore – Campania din nord. Bineînțeles că el nu putea declara în mod deschis acest al doilea obiectiv al său până când avea să îl îndeplinească pe cel dintâi. Până când seniorii războiului aveau să fie învinși Frontul GMD-PCC trebuia menținut cu orice preț; el avea încă nevoie ca aliați militari de PCC și Comintern.

Campania din nord s-a dovedit un succes remarcabil. Pe parcursul anilor 1926-1928 forțele reunite ale Frontului Unit au reușit să-i învingă pe seniorii războiului în provinciile cheie din zona centrală și de est a Chinei. Atunci când Zhang Zuolin, seniorul războiului care a controlat zona Beijingului, a fost în cele din urmă înlăturat în1928, GMD a anunțat că el reprezintă guvernul legitim al Chinei și că va guverna din noua capitală Nanjing.

c) Teroarea Albă, 1927

Îndată ce a fost limpede că Campania din Nord va fi în cele din urmă victorioasă în confruntarea cu seniorii războiului, Chiang a reînnoit atacul împotriva comuniștilor. Acest atac a atins apogeul prin ceea ce s-a numit „Teroarea Albă" care s-a petrecut în aprilie 1927 la Shanghai. La Shanghai a avut loc o puternică mișcare sindicală sub conducerea lui Chou En-lai, iar faptul că muncitorii și-au format propria armată a contribuit la zădărnicirea tentativelor seniorului războiului de pe plan local de a împiedica înaintarea forțelor naționaliste ale lui Chiang. La numai câteva zile după intrarea sa în oraș, Chiang a declanșat represalii împotriva populației care îl întâmpinase ca pe un erou. Susținut de industriașii și negustorii dornici de a zdrobi sindicatele, și de cei care trăiau în așezările internaționale, care se temeau de tot mai amenințătoarele demonstrații împotriva străinilor, trupele lui Chiang au declanșat lovitura de stat. Folosindu-se de informațiile culese de la triadele orașului și de la banditii din lumea interlopă, au alungat și împușcat 5000 de comuniști cunoscuți și simpatizanți ai acestora. Lovituri similare anticomuniste au fost declanșate de trupele GMD într-o serie de alte orașe, inclusiv Guangzhou.

În pofida tentativelor de a opune rezistență, inclusiv nereușita răscoală țărănească a „secerișului de toamnă" condusă de Mao Zedong în septembrie, PCC era într-o situație disperată la sfârșitul anului 1927. Membrii săi au supraviețuit numai pentru că s-au refugiat în munții Jiagxi (Kiangsi), încălcând ordinele Cominternului de a rămâne și de a menține unitatea Frontului. Trupele GMD i-au urmărit pe comuniști în munți. Timp de șapte ani, supraviețuitorii PCC aveau să fie angajați într-o luptă de supraviețuire împotriva permanentelor atacuri ale nationalistilor.

Sovietul din Jiangxi, 1928-1934

Mao Zedong a sosit la Jiangxi bucurându-se de un anumit avantaj în fața rivalilor săi din PCC. Faptul că a denunțat discreditatul Front Unit a contribuit în mare măsură la creșterea reputației sale politice, în timp ce aceea a unor lideri precum Chen Duxui (Chen Tu-hsiu), care a susținut menținerea Frontului, s-a diminuat simțitor. Așa cum mărturisește în lucrările sale Mao însuși, Teroarea Albă a confirmat o convingere la care experiența sa ca organizator al partidului în rândul muncitorilor și țăranilor îl condusese deja; adică, faptul că cooperarea cu GMD va distruge mișcarea comunistă chineză. El s-a convins că PCC trebuie să devină din nou o forță independentă. El nu a ajuns la această convingere datorită intențiilor agresive ale lui Chiang, ci datorită faptului că politica revoluționară a Frontului Unit se baza pe o evaluare greșită a situației din China. GMD, la îndemnul Cominternului, a adoptat o strategie a revoluției la oraș, cu care PCC a fost inițial de acord datorită dorinței de a forma Frontul, deși pentru Mao adevărata Chină nu era cea de la oraș, ci cea de la sat. Nu era vorba decât de distribuirea populației. Politica Frontului de a declanșa revoluții în orașe nu a ținut cont de realitate – marea masă a poporului chinez era formată din oameni care trăiau la țară.

Executarea comuniștilor în timpul Terorii Albe din Shanghai, 1927

Linia oficială a PCC a fost întotdeauna aceea de a accepta drept valabile declarațiile lui Mao referitoare la opoziția sa față de Frontul Unit. I s-a recunoscut întotdeauna capacitatea de a fi prevăzător și asta din două motive: mai întâi pentru că a intuit în manevrele GMD dorința liderilor acestuia de a-și impune voința și de a deține puterea; și în al doilea rând, pentru că era adeptul ideii declanșării revoluției la țară și nu la oraș, pentru că era conștient că în actualele condiții locuitorii orașelor nu reprezentau o rezistență reală. Totuși, analizele mai recente evidențiază faptul că descrierea lui Mao s-ar datora unei autojustificări *post factum*. Mao nu s-a implicat deplin în revoluția de la sate decât la sfârșitul anilor 1920, după ce PCC a eșuat în încercarea de a câștiga adepți la oraș. Mai mult, el pare să fi susținut deplin Frontul până când acesta a devenit o amenințare reală pentru PCC o dată cu declanșarea Terorii Albe de către Chiang Kai-shek în 1927.

Fără a ține seamă de argumentele referitoare la momentul exact al adoptării de către Mao a ideii de revoluție țărănească, este foarte adevărat că datele statistice sprijină această judecată. Datele pentru anul 1933 sunt următoarele:

Populația totală a Chinei – 500 de milioane de locuitori

distribuire:	centre urbane mai mari de 50 000 de locuitori	– 30 de milioane (6%)
	zone cu o populație cuprinsă între 10 000 și 50 000 de locuitori	– 30 de milioane (6%)
	zone rurale	– 440 de milioane (88%)

Totalul forței de muncă – 259 de milioane

Distribuire:	205 milioane	– muncitori agricoli
	51 milioane	– muncitori neagricoli
	3 milioane	– muncitori din industrie

Mao, neimpresionat de ortodoxia marxistă sovietică și nesocotind instrucțiunile Cominternului, a făcut din țărani motorul revoluției chineze. După cum spunea el însuși: „Dacă acordăm zece puncte

revoluției, atunci rata participării la nivel urban reprezintă doar trei puncte, în timp ce celelalte șapte puncte revin țăranilor". Încrederea lui Mao în adevăratul potențial revoluționar al țărănimii a stat la baza modului în care a organizat baza de la Jiangxi a PCC din perioada 1928-1934. În această epocă el a spus formațiunilor roșii, mici dar în continuă creștere, că nu trebuie să aștepte să se dezvolte un proletariat industrial în China. Adevărata revoluție va fi opera țărănimii.

1 La scurt timp, sute de milioane de țărani se vor răscula în centrul, sudul și nordul Chinei cu furia unui uragan; nici o forță, oricât de puternică, nu li se va putea împotrivi. Își vor rupe lanțurile și vor porni pe calea eliberării. Toți imperialiștii, seniorii războiului, oficialitățile
5 corupte și oamenii răi vor fi osândiți de țărani. Toate partidele revoluționare și tovarășii lor vor fi judecați de ei.

El a spus adepților săi din PCC că lor le revine sarcina de a elibera imensul potențial al țărănimii; „Țăranii sunt marea; noi suntem peștii. Marea este casa noastră." Mao începuse deja procesul de adaptare a marxismului la realitățile Chinei. Astfel a ajuns în contradicție cu comuniștii ortodocși de la oraș, precum Li Lisan și Chen Duxui, care au continuat să urmeze linia trasată de Moscova afirmând că revoluția este un proces dialectic ale cărui stadii nu trebuie omise în funcție de voința unuia sau altuia dintre lideri. Aripa dură din partid a făcut încercări repetate de a-l determina pe Mao să se conformeze instrucțiunilor Moscovei. El a fost acuzat că este „un aventurier nesăbuit". Și totuși, Mao ca lider al sovietului din Jiangxi, recruta țărani în rândurile partidului, numărul acestora depășindu-l pe al tuturor celorlalte celule ale PCC din celelalte zone ale Chinei. Adevărul este că PCC câștiga din ce în ce mai mult teren la țară și nu în orașe. Comuniștii de la oraș păreau din ce în ce mai rupți de situația reală din China.

Întreaga carieră a lui Mao, care a insistat pe corectitudinea interpretărilor sale și a luptat pentru poziția sa în cadrul partidului, a fost marcată de înverșunarea cu care acesta a încercat să își atingă obiectivele. Un exemplu grăitor în acest sens a fost „incidentul de la Futien" din 1930, când Mao a inițiat o campanie de două luni împotriva unei unități rivale din cadrul Armatei Roșii de la Jiangxi pe ai cărei membri căreia îi suspecta fie că sunt agenți ai GMD, fie susținători ai lui

Li Lisan. Pentru a curma ceea ce el a considerat a fi o revoltă militară și politică, Mao Zedong a ordonat executarea a circa 3000 de ofițeri și soldați. Simpatizanții lui Mao au susținut că incidentul de la Futien nu a fost doar un simplu exemplu al caracterului răzbunător al lui Mao, ci a ilustrat ancorarea sa în realitate și dorința de a lua decizii dure, calități fără de care nu ar fi putut supraviețui în împrejurările disperate în care a fost silit să acționeze. Autorii mai puțin favorabili lui Mao au considerat Futien o expresie a hotărârii neclintite a lui Mao de a-și înlătura rivalii care-i blocau accesul la puterea deplină. Ei au evidențiat un aspect absolut sinistru al tacticii lui Mao – folosirea poliției secrete pentru a-i elimina și demasca pe inițiatorii revoltei.

Rivalitățile din cadrul PCC se petreceau pe fondul eforturilor susținute ale GMD de a distruge baza de la Jiangxi. Chiang, care era și el îngrijorat de frecventele ciocniri între diferitele facțiuni din cadrul propriului partid, era însă ferm hotărât să îi elimine pe comuniști. Începând de la finele anilor 1920, a organizat, la recomandarea consilierilor săi militari germani, o serie de campanii de încercuire menite să blocheze aprovizionarea Roșilor până când vor ceda. Tactica de bază era aceea de a-i izola pe comuniști într-o zonă din ce în ce mai restrânsă cu ajutorul unor cazemate și blocarea căilor de acces spre forturile PCC. Asediul a început să dea roade. În 1934 o serie de înfrângeri succesive suferite de Roșii l-au convins pe Mao că a continua să lupte pentru apărarea bazei de la Jiangxi ar fi sinucidere curată. El nu mai era dispus să accepte varianta acelora din partid care susțineau că vor rămâne acolo și vor muri ca niște adevărați eroi revoluționari așa cum făcuse pe vremea Terorii Albe, cu șase ani în urmă. În cele din urmă a decis să se mute într-o regiune mai sigură, dar dat fiind că singura bază viabilă se afla la Yanan în îndepărtata provincie Shaanxi, la sute de mii de kilometri spre nord, Roșii au fost siliți să se angajeze în ceea ce s-a dovedit a fi una dintre cele mai măreț odisei din istorie, Marșul cel lung. Pretinzând că decizia de a părăsi baza de la Jiangxi a fost luată în mod deliberat și nicidecum datorită încercuirii de către trupele GMD, PCC a anunțat că „Armata Roșie Chineză, alcătuită din muncitori și țărani, a decis să se îndrepte spre nord pentru a opune rezistență japonezilor". Grosul armatei a pornit în octombrie 1934.

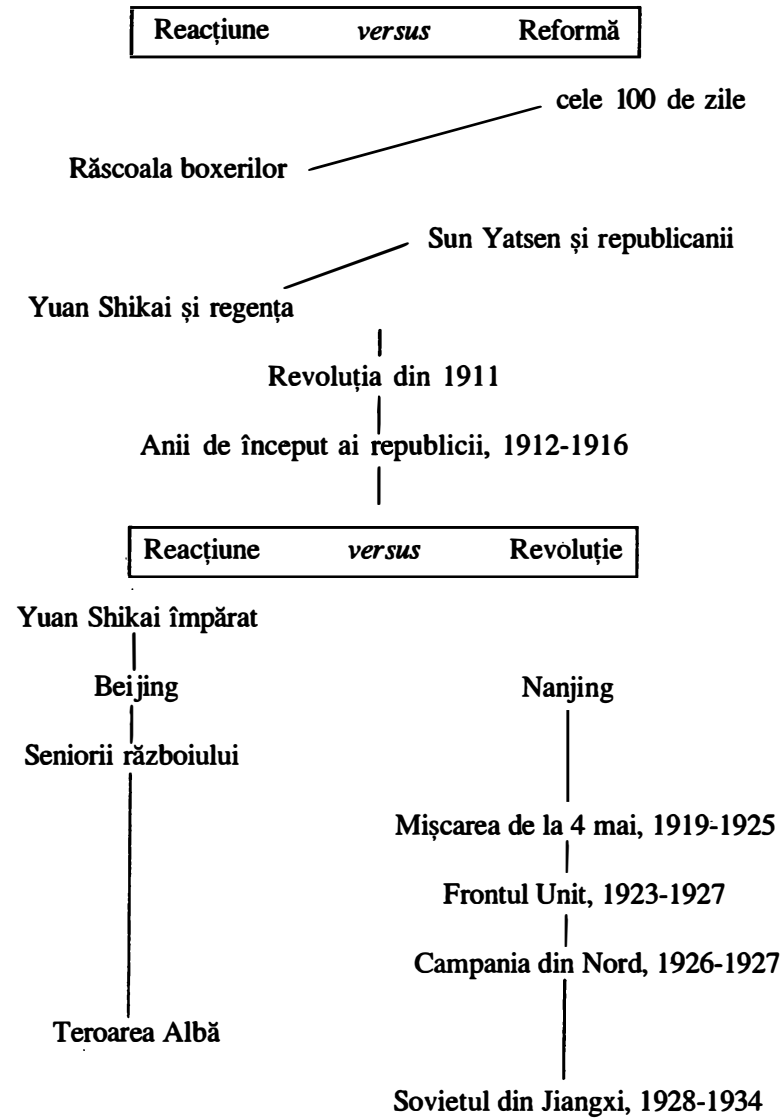
Reacțiune versus Reformă
cele 100 de zile
Răscoala boxerilor
Sun Yatsen și republicanii
Yuan Shikai și regența
Revoluția din 1911
Anii de început ai republicii, 1912-1916
Reacțiune versus Revoluție
Yuan Shikai împărat
Beijing
Seniorii războiului
Teroarea Albă
Nanjing
Mișcarea de la 4 mai, 1919-1925
Frontul Unit, 1923-1927
Campania din Nord, 1926-1927
Sovietul din Jiangxi, 1928-1934

3 Războiul civil din China, 1934-1949

1 Marșul cel lung, 1934-1935

Marșul cel lung a devenit subiect de legendă. În pofida tuturor exagerărilor, el rămâne o acțiune extraordinară. Călătoria, care a durat din octombrie 1934 până în octombrie 1935, a inclus 11 provincii, 18 lanțuri muntoase, 24 de râuri și numeroase zone deșertice și nisipuri mișcătoare. Participanții la marș au dat 15 bătălii de proporții și au participat la ambuscade zilnice împotriva trupelor GMD care le opuneau rezistență. Pe parcursul marșului au fost ocupate peste 60 de orașe mari și mici. Distanța parcursă a fost de 9 600 km – echivalentul distanței dintre Londra și Lagos, sau de la New York la Los Angeles și înapoi, cu o medie de 27 km pe zi. Dintre cei 100 000 de participanți care au pornit în marș au supraviețuit doar 20 000 până la Yanan. Proporțiile acestui marș i-au conferit și o semnificație politică, pe care Mao o definea astfel:

> Acest marș este un manifest, un agent de propagandă, un instrument de semănare a ideilor comuniste ... El demonstrează lumii că Armata Roșie este o armată de eroi ... El anunță eșecul încercuirii la care ne-au supus imperialiștii și Chiang Kai-shek ... El arată la aproximativ 200 de milioane de oameni din 11 provincii că numai drumul Armatei Roșii îi conduce spre eliberare ... El a semănat nenumărate idei în 11 provincii, care vor încolți, vor înfrunzi, vor înflori și vor da roade în viitor ... Marșul cel lung s-a încheiat cu victoria noastră și înfrângerea dușmanului.

Concepția martirajului în slujba cauzei a ocupat în loc important în doctrina comunistă. Tovărășie, devotament și sacrificiu de sine erau acum lozincile partidului. Marșul a creat o fraternitate între supraviețuitori; toți liderii Republicii Populare Chineze din 1949 până la jumătatea anilor 1990 au fost veterani ai Marșului cel lung: Mao Zedong, Zhu De,

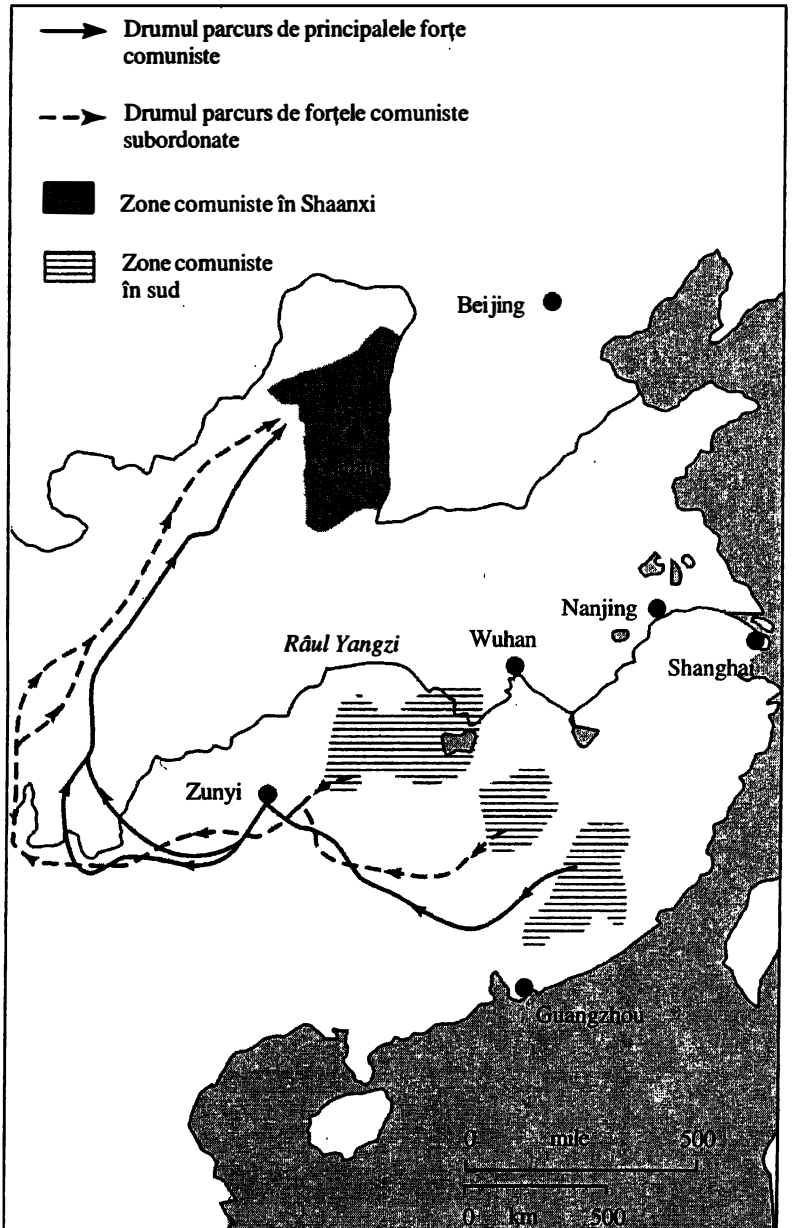

Marșul cel lung, 1934-1935

Zhou Enlai, Lin Biao, Liu Shaoqi, Jiang Qing și Deng Xiaoping. Participanții la marș, cu voința lor de a accepta privațiunile și suferința fără a crâcni, au constituit o extraordinară invocare a spiritului confucianist al fatalismului. Poemele pe care Mao le-a scris în timpul Marșului erau în spiritul literaturii chineze tradiționale, care considera natura drept măsura împlinirii umane:

Aș vrea să compar înălțimile noastre cu cerul;
Când vremea e frumoasă, pământul este fermecător,
Asemeni chipului roșu-n obraji al unei fete îmbrăcate în alb.
Neasemuit este farmecul acestor râuri și munți,
Care cheamă nenumărați eroi să se întreacă în luptă.
Împărații Shih Huang și Wu Ti abia dacă știau carte,
Împărații Tai Tsung și Tai Tsu erau lipsiți de conștiință,
Genghis Khan știa doar cum să-și întindă arcul spre vulturi.
Toate acestea sunt de domeniul trecutului – doar azi există bărbați vajnici!

Desen reprezentând Marșul cel lung aparținând unuia dintre participanți. 1935

Mao Zedong nu a fost singurul conducător al Marșului, el este însă cel care a dobândit în urma acestui marș un imens prestigiu în rândul tovarășilor săi comuniști. În momentul în care au ajuns la Yanan el deținea supremația în cadrul conducerii militare și politice a PCC. În timpul Marșului, la începutul anului 1935, a avut loc o întâlnire crucială a partidului la Zunyi în provincia Guizhou (Kweichow). La întâlnire Mao i-a denunțat pe Roșii de la oraș ca necunoscând adevăratele nevoi ale PCC. Principala sa acuzație a fost că aceștia au adus partidul în situația sa de criză renunțând la tactica de gherilă în zonele de la țară și optând în schimb pentru bătălii decisive în zona urbană. Votul majorității a fost favorabil lui Mao, această decizie marcând sfârșitul influenței predominante a elementelor de la oraș favorabile Moscovei din PCC.

A existat o adevărată dispută și în ceea ce privește drumul pe care trebuie să o apuce Armata Roșie. Zhang Guotao (Chang Kuo-tao), un rival al lui Mao, a susținut că participanții la marș trebuie să o ia spre vest prin Xinjiang (Sinkiang) pentru a fi mai aproape de protecția rușilor. Mao, susținut de Zhu De (Chuh Teh), a insistat că traseul stabilit spre nord trebuie menținut. Zhang a refuzat să urmeze acest drum, dar după câteva luni a trebuit să recunoască că drumul spre vest este impracticabil. A renunțat și s-a alăturat contingentului lui Mao în drumul spre nord. Această recunoaștere a valorii concepției strategice a lui Mao i-a consolidat acestuia poziția în cadrul PCC și i-a permis să ajungă la Yanan în calitate de lider al partidului.

Imaginea romantică a Marșului cel lung tinde să pună în umbră faptul că la vremea aceea el a fost considerat în mare măsură un eșec pentru comuniști. La urma urmei, ei au fost alungați de la baza lor din sud, iar pe drum au pierdut patru cincimi din participanți. Ca și în 1927 în epoca Terorii Albe, în 1935 naționaliștii păreau a fi pe punctul de a deține controlul asupra Chinei: Chiang Kai-shek și GMD au fost recunoscuți de puterile occidentale și de URSS ca guvern legitim în China, amenințarea seniorilor războiului fusese înlăturată, iar comuniștii păreau a nu mai reprezenta o forță, izolați într-o provincie îndepărtată. Deși naționaliștii nu dețineau încă puterea deplină, se bucurau de cea mai mare autoritate față de orice altă grupare de la căderea manciurienilor. Problema era dacă ei vor fi în măsură să folosească această putere pentru a-și consolida poziția. Răspunsul la această problemă depindea de doi factori cheie, prezența japonezilor în China și atitudinea lui Chiang Kai-shek.

2 Incidentul de la Xian, 1936

Intențiile agresoare ale Japoniei față de China au fost declarate în mod oficial în 1931 o dată cu invadarea Manciuriei. Acesta s-a dovedit a fi primul pas dintr-un program de expansiune al Japoniei care avea să conducă la un război deschis între cele două țări în perioada 1937-1945.Pe parcursul acestor opt ani, zone întinse din China au fost ocupate de japonezi. În mod ironic, acest lucru a însemnat salvarea pentru Mao Zedong și comuniști, pentru că ei au fost cei care și-au asumat rolul de adevărați apărători ai națiunii împotriva agresorului, un rol pe care GMD condus de Chiang Kai-shek nu părea dornic să îl adopte. Deși în mod oficial Chiang și-a implicat guvernul în lupta împotriva japonezilor, el a continuat pe tot parcursul războiului să facă din înlăturarea comuniștilor principala sa prioritate. Principala critică ce-i poate fi adusă lui Chiang este faptul că obsesia sa de a-i zdrobi pe comuniști i-a împiedicat pe naționaliști să se ocupe de problemele mai stringente ale Chinei. Au fost irosite numeroase resurse în campaniile anticomuniste, resurse ce ar fi trebuit să fie folosite pentru refacerea economică a Chinei sau pentru efortul său din cadrul războiului antijaponez. Putem afirma cu certitudine că pe tot parcursul perioadei în care naționaliștii s-au aflat la putere, obsesia lui Chiang de a-i reduce la tăcere pe comuniști a condamnat China la un război civil perpetuu în aceeași perioadă în care ea era implicată în lupta pentru supraviețuire în fața agresiunii Japoniei. PCC a denunțat faptul că Chiang nu și-a respectat promisiunea făcută la intrarea în Frontul Unit; comuniștii au subliniat faptul că în timp ce ei sunt pregătiți să-i înfrunte pe japonezi, GMD a adoptat în mod invariabil poziția minimei rezistențe.

Strategia lui Chiang împotriva Japoniei era rezultatul convingerii sale că China este o țară mult prea mare pentru ca japonezii să o poată ocupa fără să-și sleiască forțele; un război prelungit nu se putea încheia decât în defavoarea Japoniei. El și-a definit tactica prin cuvintele „să cedăm teren, pentru a câștiga timp". Totuși, politica de a evita să se implice împotriva ocupantului s-a dovedit neinspirată și prezenta multe pericole din punct de vedere politic. Susținătorii săi au început tot mai des să ezite. Atâta timp cât a fost liderul GMD, Chiang a întâmpinat o anumită opoziție în chiar interiorul partidului. În 1933, i-a trebuit mai

bine de un an pentru a curma o revoltă ce izbucnise în rândul trupelor sale la Fujian (Fukien), nemulțumite că nu s-a implicat în lupta împotriva japonezilor. Criticile deschise la adresa politicii indecise de război a GMD au fost susținute de o seamă de demonstrații la Beijing, cea mai dură dintre ele izbucnind în 1935. Momentul de apogeu al acestor manifestări potrivnice lui Chiang s-a înregistrat în 1936. În timpul unei vizite la Xian, pe care, ca o ironie a sorții, Chiang o făcea pentru a-și apostrofa trupele pentru lipsa de zel cu care luptă împotriva comuniștilor, lucrurile au luat o întorsătură cu totul diferită; el a fost arestat de trupele conduse de generalul Zhang Xue-liang (Chang Hsueh-liang). Zhang a fost convins de PCC să se implice în lupta împotriva japonezilor și să își folosească influența asupra naționaliștilor pentru a-l constrânge pe Chiang. După ce a fost arestat, Chiang a fost predat lui Zhou Enlai, cel mai apropiat colaborator al lui Mao, care a promis să cruțe viața prizonierului său dacă acesta se angajează că va stopa persecuțiile îndreptate împotriva PCC și se va implica într-o rezistență reală împotriva japonezilor. Aflat într-o situație fără ieșire, Chiang Kai-shek a cedat; în decembrie 1936, el a fost de acord cu formarea unui al doilea Front Unit GMD-PCC, menit să pornească un război perpetuu împotriva agresorilor japonezi.

Ținând cont de relațiile încordate dintre Chiang și comuniști, este surprinzător la prima vedere că PCC nu a recurs la asasinarea lui Chiang; acest gest ar fi fost de fapt unul specific politicii chineze. Faptul că nu au recurs la acest gest sugerează un anumit grad de subtilitate din partea comuniștilor. Ei și-au asumat un risc calculat ce le-a fost răsplătit. Acceptând nu numai să-i cruțe viața lui Chiang, ci și ca acesta să rămână drept liderul oficial al Chinei, PCC a obținut o importantă victorie propagandistică. Comuniștii au demonstrat astfel că ei pun mai presus de binele partidului, binele națiunii. Au obținut din partea lui Chiang recunoașterea oficială că va pune capăt agresiunii împotriva comuniștilor, precum și promisiunea că va conduce un nou front unit împotriva invadatorilor japonezi. Comuniștii puteau pretinde acum că ei sunt adevărații naționaliști, al căror imbold principal este dragostea față de țară. Ei au subminat astfel validitatea pretenției GMD că reprezintă națiunea.

Comuniștii la Yanan, 1936-1945

Desprinsă de influența Cominternului și aproape de liniile inamice japoneze, baza de la Yanan a oferit Roșilor o ocazie extraordinară atât să își dezvolte un program politic independent cât și să își asume rolul de apărători ai poporului chinez. Mao era în măsură să pună în practică convingerea sa că revoluția chineză trebuie să fie înfăptuită de țărani. Acest lucru era o erezie în ochii Cominternului; pentru reprezentanții acestuia PCC era prea mic și depășit din punct de vedere istoric. De vreme ce în China nu exista un proletariat bine definit, aceasta era incapabilă să organizeze o revoluție proletară reală. Cel mai bun lucru care-i revine PCC ar fi acela de a atinge stadiul revoluției burgheze unindu-se cu naționaliștii. Revoluția proletară nu era un scop în sine; ea reprezenta doar precursorul revoluției proletare finale. Mao a respins aceste afirmații și a declarat în schimb că este convins că pentru China revoluția țăranilor va fi îndeajuns pentru a realiza imperativul dialectic. El a fost tentat să disprețuiască abordarea pur teoretică a revoluției care evidențiază conceptele teoretice fără a ține cont de condițiile reale din China. Pentru el, termenul proletar nu definea neapărat o clasă socială, ci o atitudine. Cei care doreau cu adevărat revoluția erau *ipso facto* reprezentanți ai proletariatului.

Acesta a fost spiritul care a domnit la Yanan din 1936. Favorizat de desprinderea față de influența sovietică, Mao a fost în măsură să domine membrii de la oraș ai PCC și să determine partidul să accepte direcția sa de gândire. El acționa în spiritul tradiției chineze de a prelua de la o ideologie străină acele elemente care erau considerate a avea o valoare practică pentru China. Sub influența sa marxismul a fost sinificat. Timp de câțiva ani a trebuit să accepte opoziția din cadrul partidului față de reașezarea bazelor marxismului revoluționar, dar pe măsură ce și-a înlăturat oponenții a putut să își instaureze o autoritate fără precedent și să își impună ideile. Mao nu se dădea în lături de la nimic pentru a-și atinge scopul. Este un lucru cunoscut faptul că el și-a consolidat puterea politică prin folosirea informatorilor și a poliției secrete. Nu avem nici un motiv să ne îndoim că în ascensiunea lui Mao la putere în cadrul PCC incidentul de la Futien nu a fost singular.

În anii de la Jiangxi și Yanan tactica lui Mao pentru a impune controlul PCC în zonele rurale a fost extrem de simplă. O dată ce Roșii

au fost infiltrați sau au ocupat un sat, proprietarii de pământuri au fost alungați sau împușcați. Apoi, pământul a fost imediat împărțit țăranilor, care deveneau astfel înfocați susținători ai sovietului PCC care era imediat constituit acolo. Ne putem da seama de modul în care au decurs exproprierea pământului și politica împărțirii acestuia citind următoarele fragmente din Legea Pământului din 1932 redactată de PCC:

A. Ale cui pământuri trebuie să fie confiscate?
Pământuri, case și toate formele de proprietate care aparțin persoanelor avute și moșierilor.
Pământurile și acareturile țăranilor bogați care au fost declarați membri ai organizațiilor contrarevoluționare.
B. Cine trebuie să primească pământ?
Cantitatea de teren ce trebuie să fie distribuită este aceeași pentru orice țăran. Țăranii mijlocași vor fi cei care vor decide dacă pământul lor trebuie să fie distribuit pentru ca ei să dețină aceeași cantitate de pământ ca și țăranii săraci. Dacă cei mai mulți dintre ei doresc acest lucru, pământul țăranilor mijlocași va fi redistribuit.
C. Cum se va redistribui pământul?
În ceea ce-i privește pe fermieri, țărani săraci și mijlocași, lucrători de la ferme fără loc de muncă și meșteșugari independenți fără loc de muncă, se va ține cont de populație și de productivitatea pământului. Nici un oficial guvernamental din nici o organizație revoluționară nu are dreptul să se ocupe de împărțirea pământului dacă nu este fermier, țăran sărac sau mijlociu, lucrător de la fermă fără loc de muncă, muncitor sau meșteșugar independent.
D. Cum se va distribui pământul în rândul Armatei Roșii?
Rudele unui soldat din Armata Roșie vor primi pământ ca și țăranii săraci și mijlocași. Pământul pe care îl vor primi nu va fi situat prea departe de locul unde aceștia locuiesc.

Ce a însemnat ocupația PCC în așa-numitele „zone eliberate" a fost un subiect abordat de Edgar Snow, un american comunist, care a călătorit cu Armata Roșie și a devenit omul de încredere lui Mao Zedong. Iată ce scria Snow în 1938:

Deși teoretic sovietele erau guverne alcătuite din „muncitori și țărani", practic în componența lor predominau țăranii. Sub comanda fiecăruia dintre sovietele regionale au fost înființate diferite comitete. Un comitet

atotputernic, ales în cadrul unei întruniri de masă la scurt timp după ocuparea unei regiuni de către Armata Roșie, și care era precedat de o puternică campanie propagandistică, a fost comitetul revoluționar. El veghea la organizarea alegerilor sau realegerea unor organisme și colabora îndeaproape cu Partidul Comunist. Sub comanda sovietului regional, și numite de acesta, funcționau comitete pentru educație, cooperative, instruire militară, instruire politică, pământ, sănătate publică, instruire de partid, apărare revoluționară, sporirea rândurilor Armatei Roșii, ajutor agricol reciproc, împroprietărirea soldaților Armatei Roșii cu pământ etc. Astfel de comitete au fost înființate la nivelul tuturor sovietelor, până la nivelul guvernului central, în cadrul cărora se coordonau deciziile politice și se luau deciziile la nivel de stat. Activitatea tuturor acestor organizații și a diferitelor lor comitete era coordonată de Guvernul Central Sovietic, Partidul Comunist și Armata Roșie. Putem spune în general că activitatea lor se împletea foarte armonios, fiecare acționând sub îndrumarea unui comunist, deși deciziile referitoare la organizație, membrii săi și activitatea acesteia păreau a fi luate în mod democratic de țărani personal. Obiectivul acestui tip de organizație bazat pe soviete era evident de a-l înregimenta pe orice bărbat, femeie sau copil într-o organizație oarecare, fiecare membru având sarcini precise de îndeplinit.

Judecarea unui mosier de către Armata Roșie, 1949

La Yanan Mao a stabilit că principala sarcină a PCC este aceea de a se consolida ca forță militară. Acest lucru nu viza doar capacitatea sa de a lupta împotriva japonezilor și a naționaliștilor, ci și faptul că, așa cum o demonstrase Marșul cel lung, Armata Roșie era principala armă politică a partidului. Până în perioada de la Yanan, soldații chinezi nu se bucurau de prea multă popularitate; recrutați din drojdia societății, ei au stârnit multă vreme spaima în rândul populației civile. Reprezentanții imperiali jecmănitori și armatele seniorilor războiului au stârnit oroare în rândul țărănimii. Dar cu Armata Roșie lucrurile stăteau altfel. Datoria sa era aceea de a ajuta și de a liniști poporul. Mao a stabilit un cod de conduită pentru trupele sale:

1. Puneți la loc toate ușile când plecați dintr-o casă.
2. Împăturiți și înapoiați rogojina pe care ați dormit.
3. Fiți amabili și încercați să fiți de ajutor când puteți.
4. Înapoiați tot ce ați împrumutat.
5. Înlocuiți toate lucrurile stricate.
6. Fiți cinstiți în toate tranzacțiile pe care le faceți cu țăranii.
7. Plătiți pentru tot ceea ce achiziționați.
8. Respectați regulile de igienă și amplasați latrinele la o oarecare distanță de casele oamenilor.
9. Evitați să aveți un comportament indecent cu femeile.
10. Nu uciderți prizonierii de război.

Multe dintre aceste instrucțiuni li s-au părut probabil a avea un ton naiv, infantil, deși le ofereau soldaților un ghid care dacă ar fi fost respectat ar fi făcut ca Armata Roșie să fie îndrăgită de populația rurală, a cărei experiență anterioară în privința marșurilor armatelor a fost foarte neplăcută. Rolul politic jucat de Armata Roșie în timpul perioadei de la Yanan a stat sub semnul a ceea ce Mao a numit „noua democrație". Într-o serie de reflecții, care au fost publicate în 1940 sub titlul *Despre noua democrație*, Mao definea revoluția pe care comuniștii chinezi o conduceau nu ca o mișcare de clasă, ci o mișcare națională. Obiectivul comuniștilor era „cooperarea pe termen lung cu toate clasele, straturile, grupurile politice și indivizii care doreau să lupte împotriva Japoniei până la sfârșit." El a făcut apel la toți chinezii de bună credință să se unească împotriva dușmanilor națiunii. Pentru a încuraja unitatea, Mao a decis să renunțe la amenințarea pe care comuniștii o reprezentau pentru

proprietarii de pământ din provincie. Fostul program de confiscare a pământului inițiat de PCC a fost modificat astfel încât numai proprietarii de pământ care au colaborat în mod activ cu japonezii urmau să-și piardă terenurile. În același timp, Mao a avut grijă să nu se îndepărteze prea mult de politica partidului de a renunța la dările excesive și de a interzice camăta, care îngreunaseră atât de des viața țăranilor. Aceste programe au fost puse în practică prin intermediul colaborării PCC cu asociațiile țăranilor de la nivel local, tehnică ce a încurajat nemembrii de partid să se simtă răspunzători de îmbunătățirea propriei sorți. Același principiu a funcționat și în ceea ce privește programele de alfabetizare și educație introduse de PCC. Fără îndoială că această receptivitate față de nevoile țăranilor a fost foarte mult apreciată de opinia publică și a avut un rol important în creșterea numărului de membri de la 40 000 în 1937 la 1 milion în 1945. Din rândul acestora au fost recrutați și soldații din cadrul Armatei Roșii.

Echitatea istorică ne impune să prezentăm în opoziție cu aceste descrieri admiratoare aparținând lui Edgar Snow despre modul în care PCC i-a organizat pe țărani unele referiri la modul în care naționaliștii condamnau politica lui Mao. Desființarea clasei proprietarilor de pământ în zonele în care Armata Roșie deținea controlul putea fi un proces brutal. C.W. Young, un purtător de cuvânt occidental al GMD, scria în 1935 despre comuniști „indescriptibilul regim al terorii":

> Populația a fost silită să suporte greutăți inutile și să ducă o viață de robie, un adevărat coșmar, în loc să se bucure de egalitate și să beneficieze de bunuri și de un tratament uman, așa cum i s-a dat de înțeles că va avea parte.

Deși aceste afirmații pot fi considerate mai degrabă propagandă naționalistă decât o relatare obiectivă, trebuie să ne fie limpede că, în pofida sentimentelor sale pentru chinezii de rând și popularitatea sa autentică, regimul lui Mao a fost un regim politic autoritar. Rigorile și simțul datoriei care caracterizau atmosfera de la Yanan limitau într-o oarecare măsură pornirile opresive. Disciplina și respectarea instrucțiunilor erau o cerință impusă tuturor celor care trăiau în acest regim. Într-un anume sens acest lucru este de înțeles, ținând cont de faptul că regimul era angajat într-o luptă continuă atât împotriva japonezilor cât și a GMD.

Lucrurile erau însă mult mai complicate. Mao începuse să manifeste o convingere care avea să devină caracteristica sa politică de frunte – noțiunea de corectitudine revoluționară. El era convins că numai dacă partidul menține o luptă constantă împotriva erorii, revoluția nu va fi trădată din interior. Pentru Mao, un pericol evident era acela că cei responsabili de conducerea partidului vor deveni o elită birocratică, legitimă. Pentru a se opune acestei tendințe, în 1942 el a lansat o campanie de „rectificare a conduitei". Membrii de partid urmau să se angajeze într-o campanie de autocritică publică. Pentru a putea identifica adevărul revoluționar, ei erau obligați să studieze texte impuse, printre care un loc important îl ocupau scrierile lui Mao.

Istoricii au avut păreri diferite în privința motivelor care se aflau în spatele campaniei lui Mao. Unii au considerat această campanie o componentă logică a evoluției sale ca gânditor revoluționar. Alții au privit campania ca pe o mișcare calculată prin care Mao voia să elimine opoziția și să-și consolideze poziția de lider absolut. Ceea ce însă este adevărat este că în 1942 Mao începuse deja campania de introducere a cultului personalității la Yanan, iar campania de rectificare cu accentul pe care îl punea pe înțelepciunea ideilor sale l-a ajutat, bineînțeles, foarte mult în acest sens. În 1943 Mao a fost ales președintele Comitetului Central al PCC; la sfârșitul anului 1945, când războiul cu Japonia a luat sfârșit, despre Mao se vorbea deja ca despre „marele conducător".

China naționalistă, 1937-1945

Puterea GMD în China a fost mai mult o iluzie decât o realitate. Niciodată guvernul naționalist nu a controlat mai mult de o treime din China sau de două treimi din populația sa. În sine, aceste cifre erau impresionante, dar ținând cont de forța regionalismului chinez și de distribuirea populației, autoritatea GMD era departe de a fi totală. Un exemplu limpede în acest sens a fost eșecul pe care l-a înregistrat guvernul de la Nanjing, confruntat cu rezistența din partea facțiunilor conducătoare locale, de a-și duce la bun sfârșit politica declarată de reformă a pământului și de stabilire a unei arenzi echitabile. Mai mult, în pofida victoriilor repurtate în Campania din Nord, înfrângerea seniorilor războiului a fost doar parțială. O parte din seniorii războiului au fost de acord să recunoască autoritatea GMD, cu condiția să li se

permită să-și păstreze armatele personale. Alții au acceptat aceeași autoritate în schimbul unor funcții executive în cadrul partidului sau al guvernului.

Se poate afirma de aceea că naționaliștii au încercat mai degrabă, nu să-i înfrângă, ci să ajungă la o înțelegere cu seniorii războiului. Acest lucru a fost în permanență speculat de PCC în activitatea sa de propagandă împotriva naționaliștilor. O altă cauză a limitării evidente a autorității GMD a fost controlul pe care l-au exercitat japonezii asupra unor întinse zone din China în perioada 1931-1945. Faptul că naționaliștii au fost siliți să mute capitala de la Nanjing la Chongqing (Chungking) a fost unul din rezultatele acestui lucru. Cei paisprezece ani de ocupație japoneză au constituit o amintire dureroasă și umilitoare a faptului că națiunea chineză nu era o națiune independentă.

Principalul neajuns politic al GMD îl reprezenta faptul că datorită compoziției sociale a membrilor săi, acesta nu avea șanse să devină un partid de masă. GMD susținea că obiectivul său revoluționar era acela de a fi în slujba populației chineze în ansamblu ei, dar în practică el a devenit reprezentantul unor interese minoritare. Partidul lui Chiang Kai-shek își avea obârșiile în rândul clasei capitaliste antreprenoriale chineze, care-și desfășura activitatea în porturi și orașe. Acești negustori și afaceriști orășeni nu arătau prea multă simpatie față de țărani. Caracterul partidului s-a manifestat în special în modul în care și-a adunat fondurile. Peste 90 la sută din veniturile de care dispunea guvernul naționalist proveneau din zona Shanghai, cel mai important port internațional al Chinei și cea mai importantă piață de bani. Din păcate aceste venituri nu au fost folosite rațional. Pe toată durata cât s-a aflat în funcție, cea mai presantă nevoie a guvernului a fost aceea de a-și susține efortul de război. Aproape toate sumele încasate au fost cheltuite pe aprovizionarea armatei, ceea ce a micșorat alarmant sumele destinate investițiilor din industrie și reformei agrare.

Din punct de vedere politic, lipsa de popularitate a GMD ar fi contat mai puțin dacă acesta ar fi fost în măsură să satisfacă cerințele celor pe care se angajase să îi reprezinte. Totuși, în loc să încerce să realizeze un parteneriat cu reprezentanții oamenilor de afaceri ai Chinei, guvernul naționalist a încercat să acționeze în așa fel încât să facă ca aceștia să depindă de el în ceea ce privește libertatea de a face comerț, împiedicându-i în același timp să aibă acces la nivel politic. Elita

guvernamentală a GMD nu era pregătită să împartă puterea nici măcar cu susținătorii săi firești. Documentele evidențiază faptul că politica prost concepută a guvernului a supărat clasa oamenilor de finanțe și afaceri, care erau tocmai grupurile de care depindea o adevărată modernizare a Chinei. Guvernul a încercat să obțină banii de care avea nevoie naționalizând băncile private din China și impunând taxe foarte mari pe profiturile individuale și ale companiilor. Însă atâta vreme cât cheltuia mai mult decât încasa, a fost silit să recurgă la împrumuturi de la bancheri străini, de obicei americani. Guvernul GMD a condus China spre faliment.

După 1935 GMD a avut o mulțime de ocazii să orienteze China potrivit programului său revoluționar. Judecând din acest punct de vedere, putem spune că performanța acestui guvern a fost total neinspirată. La baza structurii sale se afla un aparat birocratic ai cărui reprezentanți au căzut ușor pradă corupției. Dornic să câștige dolari americani, guvernul GMD din China a compromis mai toate valorile revoluționare pe care le-a promovat. Începându-și activitatea ca un partid dornic să înlăture dominația străină din China, GMD, din 1930 încolo, și-a modelat activitatea potrivit metodelor capitaliste ale comercianților și financiarilor occidentali pe care odinioară îi disprețuia. Nu a fost deloc întâmplător faptul că mulți dintre conducătorii săi, inclusiv Chiang Kai-shek, fie s-au căsătorit cu, fie au câștigat încrederea reprezentanților cercurilor sociale asociate cu capitalismul occidental. Cea de-a doua căsătorie a lui Chiang cu Soong Mei-ling, cumnata lui Sun Yatsen și care provenea din una cele mai bogate și mai influente familii din China, a fost un gest calculat pentru a fi pe placul americanilor. Tot astfel, convertirea sa la metodismul creștin poate fi interpretată ca o încercare de a impresiona opinia occidentalilor.

Și totuși, adoptarea de către Chiang a valorilor occidentale nu s-a extins și la nivel politic. În pofida repetatelor lor declarații care vizau dorința de a respecta cele „3 principii ale poporului", naționaliștii au făcut extrem de puține concesii reale democrației și au fost foarte puțin preocupați de bunăstarea poporului. Sacrificiul și angajarea în slujba națiunii la care Chiang îndemna în lucrarea sa *Destinul Chinei*, publicată în 1943 ca o culegere de idei revoluționare ale partidului, și-au găsit arareori ecou în comportamentul din viața publică cât timp s-a aflat la conducerea țării. Deși comuniștii au

exagerat amploarea fenomenului corupției din rândul naționaliștilor, nu putem nega faptul că în epoca naționaliștilor funcțiile în administrație erau cumpărate și vândute, iar nepotismul era principala modalitate de promovare.

Acest fenomen al corupției a oferit PCC o puternică armă în conflictul său cu Chiang Kai-shek. Comuniștii nu s-au dat în lături să comită ei înșiși fapte lipsite de scrupule, dar percepția generală a fost că nu numai s-au opus constant agresiunii japoneze, dar au dat dovadă de o reală integritate morală în modul în care au tratat problemele politice. Acest punct de vedere poate fi considerat acum eronat, dar ceea ce conta la vremea aceea era modul în care chinezul de rând vedea lucrurile. Pentru mulți dintre ei refuzul comuniștilor de a se implica în modul tradițional de brutalizare a populației a fost o dovadă că PCC era sincer când spunea că îl preocupă soarta poporului chinez. Chiar și modul în care liderii GMD și PCC și-au tratat trupele a fost foarte diferit. Președintele Crucii Roșii Chineze a fost îngrozit de barbaria cu care erau tratați recruții naționaliști. Iată ce scria într-un raport oficial:

Într-un centru de primire (recrutare), am întâlnit un grup de recruți din Kwantung. „Câți recruți sunt în grupul vostru?" „Am fost 700 la începutul drumului. Acum am rămas doar șaptesprezece." „Vreți să spuneți că numai șaptesprezece au reușit să supraviețuiască călătoriei?" „Nu, domnule", au răspuns. „Credeți că ar fi putut fugi pe drum? Zonele prin care am trecut erau teritorii sălbatice unde nimeni nu ar fi putut găsi mâncare sau apă. Nu am avut mâncare la noi când am început drumul, și a trebuit să supraviețuim cu ce am găsit pe drum. Atunci când nu am putut găsi nimic, am făcut foamea. În anumite zone apa era contaminată, așa încât am făcut diaree după ce am băut-o. Dat fiind că nu aveam medicamente, oamenii au murit pe capete."

În multe din centrele de primire (recrutare) pe care le-am vizitat, recruții erau legați unii de alții ca să nu poată evada. Ei nu se puteau mișca în voie. Erau imediat biciuiți dacă vreunuia dintre ofițeri i se părea că nu sunt disciplinați. Mâncarea pe care o mâncau nu era doar mizerabilă ci și foarte puțină. Singurul ei rol era să îi împiedice să moară de foame. Datorită unui astfel de regim barbar, mulți dintre ei au murit înainte să fie trimiși pe front.

În provincia Yanan, am văzut un grup de ofițeri jucându-se cu niște țăruși mari. Fiind ocupați cu ceea ce făceau în clipa aceea nu-i puteau

observa pe recruți care, fiind bolnavi și zăcând în spatele lor, erau în pragul morții. Un recrut s-a rugat plin de speranță: „Dați-mi puțină apă, vă rog; Mi-e atât de sete încât mă tem că mor." În loc să arate puțină înțelegere, acești ofițeri au strigat la el: „Pleacă de aici! De ce ne deranjați mereu?"

Asemenea cruzime am întâlnit la tot pasul în inspecția mea. Lipsa de înțelegere din partea ofițerilor am întâlnit-o peste tot. După estimările mele, numărul total de recruți care au murit din diverse cauze în cei opt ani de război (1937-1945) este de circa 14 milioane.

Războiul civil, 1945-1949

Printr-o întorsătură stranie a istoriei, ceea ce ar fi trebuit să reprezinte momentul de triumf al lui Chiang s-a dovedit a fi de fapt începutul decăderii sale. Capitularea Japoniei în august 1945, care a succedat bombardamentului atomic de la Hiroshima și Nagasaki, a fost în mod evident o importantă victorie pentru China. Japonia a fost înfrântă. Dar lucrurile nu s-au desfășurat așa cum se aștepta Chiang. Războiul s-a încheiat prea devreme. Pe tot parcursul său, Chiang a sperat că rezistența fanatică a japonezilor va conduce în cele din urmă la două evoluții critice: în primul rând, instalarea bazelor SUA în China de unde americanii urmau să atace Japonia; și al doilea rând, debarcarea în China a unor importante efective americane, care îi vor respinge pe japonezi în cadrul unei operațiuni de amploare. Chiang a apreciat că în timpul acestei operațiuni americanii îi vor copleși nu numai pe japonezi, ci și pe comuniștii chinezi. Acest lucru va face din el atât învingătorul Japoniei, cât și stăpânul deplin al Chinei.

Dar evenimentele i-au înșelat așteptările. Americanii au ales să își instaleze bazele nu în China, ci pe insulele din Pacific pe care le smulseseră Japoniei. Apoi, când războiul a luat sfârșit brusc în august 1945, locația japonezilor și a comuniștilor care le opuseseră rezistență dădea de înțeles că aceștia sunt cei cărora japonezii li se predaseră. Evenimentele din 1945 i-au distrus astfel visul lui Chiang Kai-shek. El nu a beneficiat de ajutorul pe care-l așteptase din partea trupelor americane în China, ceea ce l-a împiedicat să îi înfrângă pe comuniști așa cum își propusese. Un alt lucru care l-a împiedicat pe Chiang să își impună autoritatea în China a fost faptul că armatele rusești au

ocupat Manciuria, URSS declarând război Japoniei a doua zi după lansarea bombei atomice asupra orașului Nagasaki. Este adevărat că americanii au creat un pod aerian pentru a permite GMD să-și deplaseze forțele spre orașele din nordul Chinei pentru a fi în măsură să primească capitularea Japoniei. În acel moment însă războiul se terminase deja, iar PCC s-a opus ideii de a ceda GMD zonele eliberate, care pe durata rezistenței antijaponeze deveniseră zone administrate de comuniști.

Ostilitatea dintre PCC și GMD a sporit, iar SUA s-a văzut constrânsă să reconcilieze cele două părți. În 1945, pentru prima oară în ultimii douăzeci de ani, Chiang și Mao s-au întâlnit personal. În octombrie 1945 s-a anunțat că cei doi lideri au ajuns la un acord. Dar acest lucru nu era de natură să dureze; după două decenii de animozități nici unul din ei nu era dispus să accepte autoritatea celuilalt. În 1946 războiul civil care a continuat cu intermitențe în timpul ocupației japoneze a izbucnit din nou într-un conflict de proporții.

O dată declanșat, războiul civil a demonstrat cât de mult scăzuse sprijinul popular de care se bucura GMD. Acest neajuns nu putea fi compensat nici măcar de materialul de război pe care Chiang Kai-shek continua să îl primească de la americani. Obiectivul inițial al naționaliștilor a fost de a se deplasa spre nord pentru a mări zona lor de control, care fusese până atunci limitată la sudul Chinei. Totuși, acest lucru impunea îndepărtarea comuniștilor din zonele eliberate pe care le dețineau. Tentativele GMD de a proceda în consecință au fost cele care au declanșat reînceperea ostilităților. La început, efectivele de circa 5 milioane de soldați de care dispunea GMD le depășeau pe cele ale PCC cu circa patru la unu. În plus, resursele și echipamentul militar de care dispunea GMD, furnizate în mare măsură de SUA, erau net superioare. Dar aceste avantaje au fost puse în cumpănă de morala superioară și de strategia comuniștilor. Trupele PCC, capabile să supraviețuiască în orice condiții și încrezătoare în sprijinul populației rurale în mijlocul căreia se deplasau, au ocolit principalele puncte de rezistență ale GMD, evitând să dea lupte atunci când dispunerea trupelor nu le era favorabilă. Strategia lui Mao era exprimată într-o mantra pe care trupele sale o cunoșteau pe dinafară. „Atunci când inamicul înaintează, noi ne retragem. Când dușmanul încearcă să fugă, îl hărțuim. Când se retrage, îl urmărim. Când e obosit, îl atacăm."

După câteva succese aparente în primul an de război, inclusiv cucerirea Yananului, naționaliștii nu au mai fost în măsură să obțină nici o victorie majoră din 1947 până în 1949. Confruntat cu tot mai multe dezertări, chiar și în rândul ofițerilor superiori, și cu o tot mai evidentă oboseală a trupelor în zonele deținute de GMD, Chiang a recurs tot mai frecvent la constrângeri. A confiscat proprietăți, a expropriat bani și a făcut recrutări forțate. Protestatarii au fost arestați în număr mare, iar execuțiile sumare au fost la ordinea zilei. În august 1948, Shanghai a fost teatrul unor scene atroce, trupele guvernamentale recurgând la decapitări la colț de stradă și la împușcarea demonstranților. Aceste atrocități au micșorat și mai mult rândurile susținătorilor naționaliștilor, îndepărtându-i de această dată chiar și pe americani. În interiorul GMD s-au creat facțiuni rivale, care se opuneau lui Chiang, ca de pildă Alianța Revoluționară a Gomindanului și Liga Democratică. Această stare de fapt a făcut tot mai dificilă menținerea efortului de război de către naționaliști.

Trei bătălii mai importante pot fi considerate ca având un rol determinant în rezultatul conflictului PCC-GMD. Înfrângerea naționaliștilor la Mukden (Shenyang) în noiembrie 1948 a însemnat de fapt pierderea zonei situată la nord de Beijing. Această înfrângere a fost urmată o

Împușcarea unui agent comunist de către poliția GMD, 1949

lună mai târziu de victoria comuniștilor de la Hsuchow, un nod de cale ferată cheie, a cărui pierdere a însemnat instaurarea controlului PCC în provinciile centrale. Apoi, în ianuarie 1949 capitularea Beijingului în fața trupelor comuniștilor a marcat declinul definitiv al naționaliștilor și incapacitatea lor de a-și mai reface forțele. Ultimele nouă luni de război au fost pentru PCC un exercițiu de înlăturare a inamicului. Nanjing, Shanghai și Guangzhou capitulaseră deja în momentul în care Mao Zedong a proclamat oficial instaurarea Republicii Populare Chineze la intrarea în Orașul Interzis din Beijing, în octombrie 1949. La vremea aceea, Chiang fugise deja cu ceea ce-i mai rămăsese din trupe pe insula Taiwan. Acolo și-a constituit un grup de rezistență naționalist care a continuat să pretindă a fi guvernul legitim al întregii Chine.

6 Cauzele victoriei comuniste din 1949

PCC, în 1945, când războiul cu Japonia luase sfârșit, câștigase de fapt războiul civil, ceea ce însă nu părea a fi nici pe placul restului lumii, nici pe placul lui Chiang și al naționaliștilor. Este adevărat că luptele au mai continuat încă patru ani, dar ceea ce Mao a numit „lupta pentru a cuceri inimile oamenilor de rând" se încheiase deja de mult. Spre deosebire de corupția administrației lui Chiang, a sciziunilor din cadrul partidului pe care îl conducea, îndepărtarea de nevoile reale ale Chinei și dependența de ajutorul străin, Mao se putea lăuda cu implicarea în adevăratele aspirații ale națiunii, înțelegere față de masele de țărani chinezi și o rezistență naționalistă fără echivoc față de dușman. Generalul Joseph Stilwell, ofițerul american de legătură din perioada războiului, a fost cel mai în măsură să observe situația din China în mod direct. „Ursuzul Joe" devenise un critic de temut al lui Chiang și al naționaliștilor încă de la începutul anului 1943:

1 Apreciez Gomindanul și Partidul Comunist după cele ce văd: GMD – corupție, neglijență, haos, economie, taxe, vorbe și promisiuni deșarte. Acumulare de bunuri, piață neagră, comerț cu dușmanul. Programul comunist ... reducerea taxelor, a chiriilor, a dobânzilor. Creșterea
5 producției și a nivelului de trai. Participare la guvernare. Punerea în practică (sic) a ceea ce prevede.

Printr-o ironie a sorții, PCC a reușit să pună în practică mult mai îndeaproape cele 3 Principii ale Poporului decât naționaliștii. El a unit o mare parte a națiunii în lupta de rezistență împotriva japonezilor. În „zonele eliberate" comuniștii au creat structuri politice care, deși rudimentare potrivit standardelor occidentale, ofereau pentru prima oară o administrația autentică în zonele rurale. Populația locală a fost încurajată prin intermediul asociațiilor țărănești și al cooperativelor să participe la gestionarea propriilor probleme.

După 1945, din pricina profundei slăbiciunei politice dovedite în cei zece ani cât au fost la guvernare, naționaliștii nu au reușit să

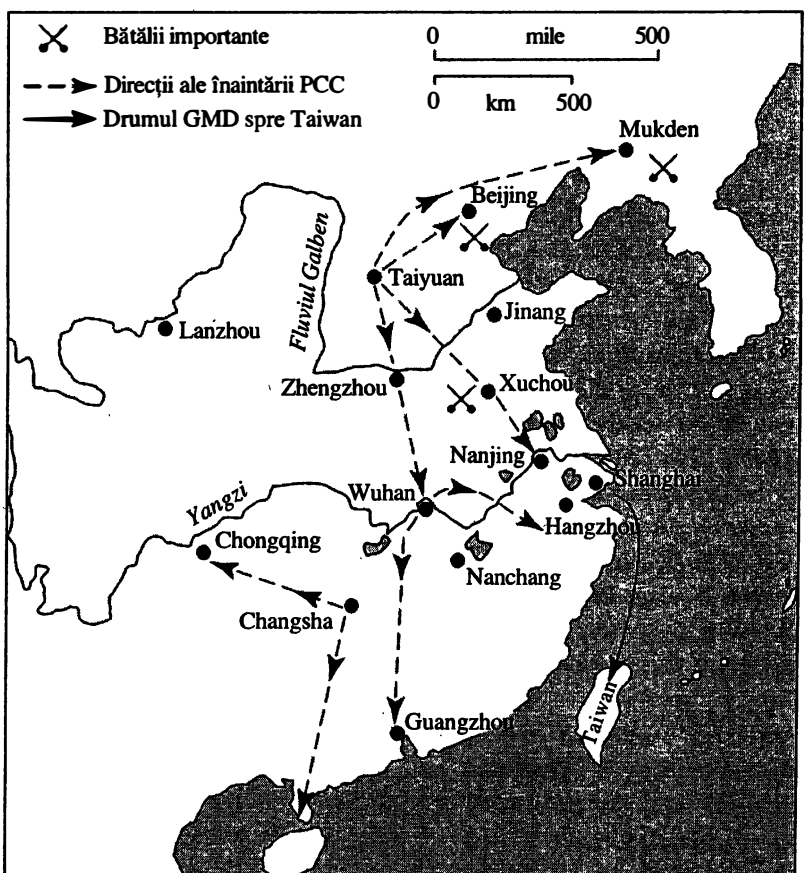

Războiul civil, 1946-1949

demonstreze validitatea programului lor. Acest deceniu s-a evidențiat printr-o accentuată lipsă de eficiență administrativă și o marcată lăcomie. Realizările din această epocă au fost mici și nebăgate în seamă de contemporani. Comuniștii s-au dovedit a fi exact contrariul; voința lor de a colabora cu GMD, în pofida înclinației naționaliștilor de a-și anihila oponenții, a sugerat un profund altruism. Frontul de rezistență comunistă împotriva armatelor japoneze își avea obârșia în refuzul de a accepta secolele de umilințe la care străinii i-au supus pe chinezi. Despre politica agrară promovată de PCC se poate spune fără a greși că a fost unică prin voința sa de a veni în întâmpinarea dorințelor și nevoilor comunităților locale. Toate acestea au reprezentat importante arme de propagandă pe care comuniștii le-au îndreptat împotriva lui Chiang și a naționaliștilor din subordinea sa.

În opoziție cu incapacitatea guvernului naționalist, Mao Zedong, datorită calităților sale înnăscute de organizator și a capacității sale de a se impune în ochii celorlalți, a câștigat încrederea unei importante părți a populației care se confrunta cu mari greutăți. Cercetările recente au evidențiat faptul că el a folosit metodele cele mai neortodoxe pentru a se menține în fruntea PCC. În multe privințe campania sa de epurare de la Yanan a amintit tacticile de terorizare și spălarea de creiere asociate epurărilor efectuate de Stalin în URSS. Mao era dispus să recurgă la metode brutale în regiunile rurale. Într-adevăr, unii istorici explică popularitatea PCC în rândul țăranilor prin aprobarea pe care partidul le-a dat-o acestora să pună mâna pe pământurile moșierilor lor. Alții sugerează că totul face parte din politica extrem de eficientă pe care a adoptat-o Mao. În zonele în care această politică a fost moderată pentru a câștiga sprijinul oamenilor înstăriți, PCC a fost dispus să apere drepturile moșierilor. În zonele în care nu era nevoie de așa ceva, țăranii au fost încurajați să își însușească pământul și să-i umilească în public pe foștii lor moșieri. Totuși, indiferent de argumentele pro sau contra metodelor folosite de Mao, contribuția sa personală la succesul PCC nu a fost niciodată pusă la îndoială. Într-o situație extrem de nefavorabilă, el și-a condus partidul spre victorie în războiul civil. Mai mult, în încercarea de obține succese militare a folosit inițiativa politică a lui Chiang în favoarea sa și a luptat din răsputeri să îi înlăture de la putere pe naționaliști.

Cu toate acestea, ceea ce a contribuit în cele din urmă la îndepărtarea guvernului naționalist nu a fost nici războiul, nici politica, ci situația economică. Succesele militare și politice ale comuniștilor conduși de Mao Zedong au jucat evident un rol important în preluarea puterii de către aceștia în 1949, dar este totuși discutabil dacă singurul motiv care a condus la căderea guvernului naționalist a fost inflația. În 1937, creșterea cronică, dar destul de modestă a prețurilor cu care s-a confruntat China pe parcursul epocii republicane a început să nu mai poată fi controlată.

Rata inflației, 1937-1948

	cifrele (milioane de $ chinezești)	indicele de creștere a prețurilor
1937	2 060	100
1938	2 740	176
1939	4 770	323
1940	8 440	724
1941	15 810	1 980
1942	35 100	6 620
1943	75 400	22 800
1944	189 500	75 500
1945	1 031 900	249 100
1946	3 726 100	627 210
1947	33 188 500	10 340 000
1948	374 762 200	287 700 000

Fenomenul inflației a fost inițial provocat de ocupația japoneză de după 1937 în cele mai prospere și mai productive provincii din China. Guvernul a încercat să compenseze pierderile prin importante împrumuturi din străinătate și prin creșterea valorii monedei de hârtie. Efectul a fost o drastică scădere a valorii banilor, tendință care s-a generalizat prin imensele cheltuieli militare datorate războiului. În 1945, guvernul naționalist avea la dispoziție o armată de cinci milioane de oameni, un efort care l-a costat 75 la sută din buget. Guvernul era în imposibila situație de a încerca să plătească cheltuielile interne tot mai ridicate și datoriile externe cu bani care erau tot mai lipsiți de valoare. Rata inflației a atins cote astronomice după 1945. Regimul naționalist a fost în imposibilitate de a rezolva această problemă. În 1949, sistemul monetar

al Chinei a căzut, guvernul a fost discreditat, iar populația Chinei naționaliste era tot mai demoralizată. Chiar dacă naționaliștii nu ar fi fost înfrânți în războiul civil și nu ar fi fost alungați de pe continent, este greu de crezut că Chiang Kai-shek și GMD ar mai fi putut rămâne la putere în China.

Să studiem „Războiul civil din China, 1900-1949"

Cele două capitole despre istoria internă a Chinei pot fi împărțite cu ușurință în cinci secțiuni: 1. Decăderea dinastiei manciurienilor, 1900-1912; 2. Epoca seniorilor războiului, 1916-1927; 3. PCC în perioadele de la Jiangxi și Yanan; 4. Naționaliștii la putere, 1935-1945; 5. Triumful comuniștilor în 1949. Fiecare dintre aceste teme ridică probleme care sunt importante pentru analizarea conflictelor din interiorul Chinei.

1. Decăderea dinastiei manciuriene, 1900-1912

Problema cheie: În ce măsură revolta din China din 1911 a avut un caracter revoluționar?

Această întrebare presupune citirea capitolului 1 și a primei secțiuni din capitolul 2.

Probleme de analizat: Evident că revolta din 1911 este problema esențială, dar pentru a înțelege evenimentele este necesar să analizăm deceniul precedent. Umilitoarea înfrângere pe care a suferit-o guvernul imperial în răscoala boxerilor și eșecul programului său de reformă au distrus practic orice posibilitate ca manciurienii să conducă o mișcare autentică de modernizare. Tentativele pe care le-au avut împărăteasa Cixi și succesorul ei, principele regent, de a menține monarhia s-au dovedit inutile. În realitate, schimbările economice și sociale care au avut loc în China începând din anii 1840 au făcut ca sistemul imperial să fie depășit. Acest lucru, iar nu puterea lui Sun Yatsen și a republicanilor explică de ce în China terenul era propice revoluției în 1911. Răscoala „Dublului zece" de la Wuhan a fost prilejul, dar nu cauza căderii dinastiei manciurienilor. Dinastia nu și-a putut amâna abdicarea o dată ce a fost [illegible] de susținătorii săi, ofițerii superiori din armată.

Lupta pentru putere

GMD — PCC

Campaniile de încercuire — Marșul cel lung, 1934-1945

Incidentul de la Xian, 1936
al doilea Front Unit

anii de la Yanan, 1936-1945
Experiența de la Yanan

China naționalistă, 1937-1945
Destinul Chinei

Campania de epurare a lui Mao

Războiul civil, 1945-1949

„bătălia pentru inimile oamenilor de rând"

Cauzele victoriei comuniștilor din 1949

Gomindan	Comuniști
corupție	politică favorabilă țăranilor
sciziune	naționalism
neglijarea nevoilor reale ale Chinei	profundă implicare
dependență de ajutorul străin	moralitate
inflație	stilul de conducere al lui Mao
eșecuri economice	inflexibilitatea lui Mao
metode coercitive	strategie superioară
eșecul de a aplica cele 3 principii	

Rezumat „Războiul civil din China, 1900-1949"

De aceea, revoluția nu a fost opera revoluționarilor republicani, deși ei ar fi avut în mod evident de câștigat de pe urma ei. În esență a fost o problemă cu caracter militar. Radicalii care i s-au alăturat după Dublul zece au făcut acest lucru urmând indicațiile militarilor, care au rămas în fruntea evenimentelor. La fel de semnificativă a fost și incapacitatea guvernului central de a-și reimpune autoritatea în provinciile rebele, un eșec care a însemnat o victorie pentru regionalismul tradițional chinez. Într-adevăr, revoluția din 1911-1912 a fost în mare măsură o problemă de tradiționalism, nu o revoluție socială ci una de palat, „mandatul cerului" fiind transmis noii Republici. Evenimentele care au urmat, în care parlamentarismul și democrația nu s-au putut impune, aveau să releve cât de limitate au fost schimbările aduse de revoluție. Forța conservatorismului chinez a împiedicat revoltele din 1911-1912 să provoace o ruptură definitivă în tradiția chineză.

2. Epoca „seniorilor războiului"

Problema cheie: Epoca seniorilor războiului a contribuit la grăbirea sau la întârzierea revoluției chineze?

Pentru a lămuri această problemă trebuie să citiți secțiunea 3 a capitolului 2. Ar fi de asemenea de folos să consultați secțiunile 2 și 3 din Introducere.

Probleme de analizat: Această problemă presupune o definire a caracterului și obiectivelor revoluției din 1911, precum și o cunoaștere a epocii seniorilor războiului. Dacă revoluția chineză este definită ca o mișcare care a avut ca obiectiv sporirea conștiinței naționale și o mai amplă integrare națională, atunci epoca seniorilor războiului a reprezentat un obstacol real. Eșecul republicii chineze după 1916 de a înlocui autocrația manciurienilor cu un guvern central eficient a permis unor reprezentanți ai puterii locale să pună stăpânire pe aceste regiuni. Această fragmentare a fost un obstacol real în calea procesului destinat înfăptuirii unei coeziuni naționale. Cu toate acestea, în pofida seniorilor războiului, a continuat să se facă simțit un puternic naționalism, așa cum a dovedit-o Mișcarea de la 4 Mai. Această mișcare a fost într-adevăr o reacție atât împotriva autorității seniorilor războiului, cât și a prezenței imperialiștilor străini. Principalele două partide

revoluționare, PCC și GMD, manifestau o profundă ostilitate față de autoritatea seniorilor războiului. Frontul Unit pe care l-au creat împreună și-a stabilit ca sarcină primordială îndepărtarea acestora.

Deși este adevărat că lipsa de unitate este elementul definitoriu al epocii seniorilor războiului, totuși tocmai lipsă de unitate a intensificat încrâncenarea tuturor naționaliștilor chinezi și a focalizat toate forțele în direcția unei mișcări revoluționare care ar fi putut contribui în alte condiții la agravarea disputelor dintre partide și la accentuarea rivalităților pe plan local. Conștiința neajunsurilor cu care se confrunta națiunea sub regimul seniorilor războiului s-a dovedit a fi un puternic stimulent pentru renașterea culturală a Chinei, al cărei moment de apogeu a coincis cu cei mai cumpliți ani ai opresiunii seniorilor războiului. Atacurile la adresa mândriei naționale provocare de seniorii războiului și de imperialiștii străini au insuflat poporului chinez un puternic sentiment de nemulțumire. Acestă a fost în cele din urmă cel care a înfrânat tendințele spre dezbinare în China republicană, oferind o cauză în jurul căreia chinezii se puteau uni. Deși alianța GMD-PCC a încetat la sfârșitul anilor 1920, în acel moment se realizase deja obiectivul inițial de a crea o opoziție viabilă seniorilor războiului. Efectul inițial al stăpânirii seniorilor războiului a fost de a spori divizarea Chinei. În cele din urmă, însă, ea a fost contrabalansată de imboldul pe care l-a dat această perioadă sentimentului de identitate națională la nivelul întregii Chine.

3. PCC în perioadele de la Jiangxi și Yanan

Problema cheie: Cât de eficient a adaptat Mao Zedong teoria marxistă la condițiile din China în perioadele de la Jiangxi și Yanan?

Secțiunile 1, 2 și 4 din acest capitol sunt esențiale pentru înțelegerea acestei teme; trebuie să vă referiți de asemenea și la secțiunile 4, 5 și 6 din capitolul 6, referitor la Uniunea Sovietică.

Probleme de analizat: relațiile lui Mao cu Stalin și Comintern din perioada Terorii Albe l-au convins că sfaturile sovieticilor nu sunt demne de urmat. El a ajuns la concluzia că dacă PCC putea reuși, el nu o va face decât prin propriile forțe, potrivit propriei interpretări a modului în care marxismul poate fi aplicat mai bine în China. Mao nu

era deloc impresionat de accentul pe care Cominternul îl punea pe revoluția forțelor de la oraș. La Jiangxi și Yanan el a elaborat concepția despre revoluția chineză care trebuie să fie în esență o mișcare bazată pe forțele din regiunile rurale. Nu era nevoie să se aștepte evoluția unui proletariat industrial; țăranii vor deveni agenții revoluției autentice. Această reașezare a procesului dialectic l-a implicat pe Mao într-o bătălie pe termen lung cu reprezentanții aripii dure din PCC care au rămas loiali Moscovei.

Pentru a câștiga această bătălie, Mao și-a impus autoritatea în fața oponenților săi exact la fel cum procedase Stalin în URSS. La fel ca în Uniunea Sovietică, și în China comunistă s-a afirmat un conducător atotputernic care era considerat întruchiparea corectitudinii revoluționare. Acest lucru i-a permis lui Mao să-și impună concepțiile membrilor PCC. „Noua democrație" a lui Mao era în esență o autocrație. Consecința a fost că Mao nu a trebuit să se adapteze unui program marxist preexistent. În realitate, marxismul era ceea ce spunea Mao că este. Trebuie să subliniem faptul că deși Marx stabilise principiile generale ale revoluției, el nu a definit niciodată modul în care acestea trebuie puse în practică. Această sarcină a revenit strategilor de mai târziu. Lenin a aplicat în Rusia propria concepție despre marxism și revoluție. Mao avea să o aplice pe a sa în China. Problema esențială era, de aceea, nu cât de bine a înțeles Mao teoria marxistă, ci cât de bine a înțeles situația din China. Succesul pe care el l-a repurtat în 1945 impunându-și autoritatea în cadrul partidului și câștigând cea mai mare parte a țărănimii de partea PCC stă mărturie a acurateței percepției și judecății sale.

4. Naționaliștii la putere, 1935-1945

Problema cheie: De ce s-a dovedit guvernul naționalist incapabil să își consolideze autoritatea în China în perioada 1935-1945?

Materialul refeitor la această problemă se află în secțiunea 4, dar, pentru a avea o imagine de ansamblu, ar fi indicat să citiți și secțiunile 3 și 5.

Probleme de analizat: Ținând cont de faptul că în 1935 PCC a fost pe punctul de a se dezmembra și de lupta pentru supraviețuire din anii de la Yanan, se pare că naționaliștii au avut la dispoziție un deceniu

pentru a-și consolida puterea în China. Totuși, chiar și în momentele sale de apogeu, GMD a controlat numai o treime din teritoriu. Autoritatea sa s-a restrâns practic la sudul Chinei. Situația a fost de așa natură încât, deși i-au învins pe seniorii războiului, naționaliștii au fost obligați să ajungă la un compromis cu aceștia. Astfel de factori, plus prezența forțelor de ocupație japoneze, au limitat libertatea de mișcare a guvernului GMD. Slăbiciunea politică a GMD a constat în faptul că deși reprezentanții săi au declarat că obiectivul lor este de a fi în slujba poporului chinez, în practică ei nu și-au urmărit decât interesele personale. Partidul lui Chiang Kai-shek era alcătuit în mare măsură din reprezentanți ai claselor capitaliste urbane de care acesta depindea pentru a-și procura fondurile; acest partid nu a fost niciodată purtătorul de cuvânt al marii mase de țărani din China. Nefiind un partid autentic popular, a recurs la constrângere pentru a-și menține autoritatea. Acest lucru a durat numai atâta timp cât a reușit să fie mai puternic decât oponenții săi. În 1945 acest lucru nu mai era valabil.

În timpul deceniului la care ne referim, guvernul naționalist s-a confruntat cu un puternic fenomen de inflație; valoarea tot mai scăzută a monedei a făcut tot mai dificilă finanțarea efortului de război împotriva japonezilor și a PCC. Au rămas fonduri insuficiente pentru investițiile destinate dezvoltării industriale și reformei agrare. Cele mai acute nevoi economice și sociale ale Chinei au fost nesocotite. Disperat să obțină cât mai mult capital străin, guvernul lui Chiang, în loc să elibereze China de dominația străină, a accentuat dependența ei. Mai mult, în pofida apelurilor lui Chiang pentru o reformă morală, el a condus o administrație tot mai coruptă. În 1945, cele 3 Principii ale Poporului, despre care se credea că definesc obiectivele politice ale naționaliștilor, nu fuseseră nici pe departe puse în practică. Democrația nu se instaurase, bunăstarea socială fusese îndelung neglijată, iar China, în pofida victoriei sale împotriva Japoniei, era departe de a fi o națiune independentă. Cu toate eforturile disperate ale naționaliștilor de a-și menține autoritatea, comuniștii și-au extins și consolidat controlul asupra „zonelor eliberate" din nordul Chinei. În 1945 comuniștii de la Yanan s-au dovedit a fi o forță politică și militară mai puternică decât naționaliștii.

5. Triumful comuniștilor în 1949

Problema cheie: „În mod ironic înfrângerea GMD de către PCC în 1949 a fost mai degrabă o victorie a naționalismului decât a comunismului." Comentați.

Secțiunile 6 și 7 din acest capitol sunt relevante, dar pentru o înțelegere a problematicii este necesar și materialul din restul capitolului.

Probleme de analizat: Războiul civil care a reînceput în China după înfrângerea Japoniei a evidențiat rapid sprijinul tot mai mic de care se bucura GMD în rândul populației. Este posibil ca una dintre cauzele pentru care guvernul lui Chiang nu a mai rămas la putere să fie sprijinul pe care acesta a continuat să îl primească de la americani. Eșecul lui Chiang de a-și impune autoritatea în nordul Chinei, zona ocupată de comuniști, s-a dovedit a fi începutul sfârșitului pentru GMD. În pofida superiorității lor ca efective și material de război, trupele lui Chiang nu au fost în măsură să-i egaleze pe comuniști în ceea ce privește morala și devotamentul. Se poate spune fără putință de tăgadă că numărul tot mai mare de înfrângeri militare suferite de GMD în perioada 1946-1949 au confirmat faptul că politica favorabilă țăranilor adoptată de Mao în perioada de la Yanan „cucerise deja inimile oamenilor de rând". Ca o alternativă la corupția din rândul GMD, la proasta gestionare a economiei, neglijarea nevoilor reale ale Chinei și continua ploconire în fața Occidentului, comuniștii au putut trezi simpatia maselor de țărani chinezi și dorința acestora de a salva China de la umilințele suferite din partea dușmanilor din afară. Într-adevăr, PCC, și nu naționaliștii, a fost cel care a pus în practică cele 3 Principii ale Poporului. Promovarea democrației, a bunăstării sociale și a independenței Chinei au fost realizările PCC și nu ale GMD. Succesul pe care l-au obținut comuniștii de a aduna în jurul său toți chinezii de bună credință pentru a opune rezistență japonezilor a sugerat faptul că reprezentanții PCC și nu ai GMD erau adevărații naționaliști. În plus, partidul lui Mao a unit o mare parte a populației, iar în „zonele eliberate" a introdus reforma agrară și structuri politice la care putea participa în mod direct și populația locală. Aceste succese au fost privite de beneficiarii lor nu în context politic, ci social. Realitatea era că viața era mai bună sub conducerea PCC decât sub conducerea GMD. Acest lucru s-a datorat în mare măsură abilității lui

Mao Zedong, care a știut să atenueze obiectivele politice ale partdiului și să evidențieze implicarea sa în regenerarea Chinei ca națiune. Comunismul chinez a fost mai întâi chinez și apoi comunist.

Analiza izvoarelor despre „Războiul civil din China, 1900-1949"

Există în cadrul analizei unui document o formulă pe care, dacă o folosim, ne împiedică să omitem aspecte esențiale. Potrivit acestei formule, fragmentele citate sunt analizate sub trei aspecte: 1 – context, 2 – înțeles, 3 – semnificație. Comentariile care se referă la primul punct trebuie să amplaseze fragmentul în imediat sau în cadru, descriind unde și când izvorul a fost scris sau a apărut. Punctul 2 presupune explicarea înțelesului și, acolo unde este cazul, scopul textului. În această secțiune trebuie definiți termenii semnificativi sau dificili. Punctul 3 oferă ocazia de a pune semnificația izvorului într-un context mai general și de a explica modul în care se raportează la teme mai ample. Analiza izvorului care se află la Îndrumări pentru studiu adoptă acest stil de abordare.

Iată în continuare analizate trei documente diferite, dar care sunt oarecum legate între ele, referitoare la problema cheie privind modul în care Mao Zedong a organizat mișcarea țăranilor. Aceste documente apar la paginile 49, 52 și 61.

1 – Context

Primul fragment datează din anii 1920, din epoca în care Mao a început să contrazică linia Cominternului în ceea ce privește revoluția chineză. Cel de-al doilea este aprecierea pe care Mao a dat-o Marșului cel lung, scrisă la scurt timp după ce participanții la marș au ajuns la Yanan în 1935. Cel de-al treilea fragment este un set de instrucțiuni pe care Mao le-a dat inițial trupelor sale în timpul perioadei de la Jiangxi și le-a repetat sub diferite forme în perioada de la Yanan.

2 – Înțeles

În primul fragment Mao descrie imensul potențial pentru revoluție pe care îl reprezintă țărănimea chineză. El îi consideră pe țărani o forță irezistibilă care va elibera China înfrângând rezistența seniorilor războiului și a imperialiștilor. Prezentând realizările Marșului cel lung, Mao folosește

o metaforă preluată din agricultură. El laudă campania victorioasă de anihilare a lui Chiang Kai-shek spunând că de acum au fost semănate semințele revoluției țărănești din China. Referința cheie se află în primul rând unde Mao enumeră principalele caracteristici ale Marșului: el s-a dovedit a fi „un manifest, un agent de propagandă, un instrument de semănare a ideilor comuniste". Cel de-al treilea fragment detaliază conduita pe care Mao o solicită din partea Armatei Roșii în relațiile sale cu populația din zonele pe care le controlează. Regulile sale ne demonstrează că era conștient de brutalitatea cu care în mod tradițional armata îi trata pe țărani. Considerație, respect și cinste trebuie să domnească în relațiile trupelor cu poporul. Mao definește de fapt câteva reguli de bun simț care vor demonstra țăranilor că Armata Roșie înțelege cu adevărat nemulțumirile și nevoile esențiale ale poporului chinez.

3 – Semnificație

În ansamblu cele trei izvoare dezvăluie faptul că Mao este conștient de rolul cheie pe care țăranii urmează să îl joace în desfășurarea revoluției chineze. Primul fragment prezintă foarte clar țărănimea ca pe sursa revoluției autentice. Numărul mare de țărani face din aceștia adevărați arbitri ai politicii chineze. Acest lucru marchează ruptura între Mao Zedong și Comintern care avea să conducă la decenii întregi de răcire a relațiilor chino-sovietice. La sfârșitul anilor 1920 Mao a decis, fără a ține seama de teoria sovietică ce punea accentul pe rolul proletariatului în revoluție, că revoluția chineză va fi înfăptuită de țărani. De aici rezultă că PCC va trebui să îi facă pe țărani să înțeleagă care le este rolul revoluționar. Un prim pas esențial în acest sens este ca Armata Roșie să fie acceptată de țărani ca aliatul lor firesc. Mao consideră că Marșul cel lung a oferit comuniștilor ocazia ideală prin care să lanseze acest mesaj. Succesul Marșului în a-i politiza pe țărani se explică prin modul în care reprezentanții armatei au știut să își demonstreze interesul față de nevoile țăranilor. Acest lucru este ilustrat de codul de comportament pe care Mao l-a redactat pentru Armata Roșie în relațiile sale cu populația. Totul a făcut parte din campania mai amplă de înfrângere a Gomindanului „pentru a cuceri inimile oamenilor de rând". De aceea, fragmentele sunt exemple cheie ale naturii extrem de practice în care Mao Zedong a abordat organizarea unui partid de masă în rândul țăranilor chinezi.

4 China și Occidentul

Introducere

Imperialismul este o temă controversată. Există multe puncte de vedere divergente despre motivația care l-a generat și despre efectele pe care le-a produs. Totuși, făcând abstracție de deosebirile de opinii în ceea ce privește calitățile sau neajunsurile sale, istoricii sunt acum în mare măsură de acord că imperialismul nu a fost niciodată o mișcare cu un singur obiectiv. Este greu ca din componentele sale să alcătuim întregul. Fiecare zonă trebuie studiată în detaliu pentru a putea aprecia impactul pe care colonialismul l-a avut asupra sa. Studiind caracterul imperialismului, așa cum a acționat în China modernă, ceea ce rezultă este o relație între Occident și chinezi, o relație între exploatator și exploatat. Capitolul ce urmează ne prezintă modul în care puterile occidentale au încercat să folosească China în beneficiul lor. În timpul jumătății de secol de după 1900 Occidentul a avut ocazia să stabilească relații cu China pe baza respectului și avantajului reciproc; dar nu a profitat de aceste ocazii. Există însă o temă complementară – dificultatea cu care chinezii s-au confruntat în a menține o anumită unitate de interes pentru a reuși să alcătuiască o mișcare de rezistență națională împotriva dominației occidentale.

Înfrângerea Chinei în războiul chino-japonez din 1895 (vezi pagina 24) a grăbit intenția unei serii de puteri occidentale de a-și consolida dominația asupra Chinei. În cadrul procesului numit cel mai adesea „bătălia pentru concesionarea de teritorii", Franța, Marea Britanie, Rusia și Germania i-au obligat pe chinezi să se implice într-o serie de „tratate inegale", prin care națiunile europene își extindeau considerabil interesele teritoriale și comerciale în China. Un exemplu demn de menționat este cel din 1898, când Marea Britanie a negociat un tratat de închiriere a portului Kowloon pe o durată de 99 de ani. China era foarte posibil să împărtășească aceeași soartă ca și Africa, care a fost

împărțită între puterile imperiale europene în „Bătălia pentru Africa" (1870-1914). În 1904, o forță expediționară britanică, care a mărșăluit spre provincia Tibet, de la granița de nord-vest, a obligat guvernul manciurian să recunoască independența Tibetului. În realitate aceasta însemna o recunoaștere a controlului britanic asupra regiunii, pe care un secol mai devreme dinastia Qing își făcuse un titlu de glorie să o incorporeze în China. Rușii, printr-o manevră asemănătoare, au cerut Chinei să recunoască influența lor asupra Mongoliei. Dat fiind că autoritatea dinastiei manciurienilor a scăzut în primul deceniu al secolului, capacitatea Occidentului de a controla politica Chinei a crescut simțitor.

Ceea ce a împiedicat scindarea totală a Chinei a fost atitudinea SUA, care își făcuse intrarea de curând pe arena mondială. În pofida tradiției sale anticoloniale, America a început să dezvolte propriul tip de imperialism, foarte evident la sfârșitul secolului în acțiunile sale militare în Cuba și Filipine. SUA nu a participat la „Bătălia pentru Africa", dar s-a afirmat în regiunea Pacificului. Ea a adoptat o politică menită să prevină aceeași subîmpărțire a Chinei ca cea petrecută în Africa. În 1899, prin intermediul secretarului său de stat, John Hay, SUA a invitat celelalte puteri imperiale să se retragă. În termeni diplomatici, dar deloc ambigui, Hay le-a informat că America nu este dispusă să asiste la falimentul economic al Chinei datorită controlului acestor puteri. Nici o țară nu are dreptul să-i silească pe chinezi să le acorde tarife vamale preferențiale; China trebuie să aibă deplină libertate să își dezvolte comerțul și să își aleagă partenerii. Deși foarte puține dintre aceste puteri au fost de acord cu această doctrină a „ușilor deschise", nici una nu era dispusă în acel moment să înfrunte direct SUA.

Protestele chinezilor împotriva dominației occidentale au fost frecvente, dar în mare măsură ineficiente în absența unui conducător și a unei coordonări. Este adevărat că manciurienii i-au susținut pe boxeri în 1900, dar guvernul chinez nu era destul de ferm în opoziția sa față de influența străină pentru a conduce o mișcare autentică antioccidentală. Acțiunile sporadice de distrugere a mașinilor și sabotare a instalațiilor industriale exprimau în mod limpede nemulțumirea muncitorilor chinezi față de controlul străin, dar constituiau o amenințare minoră la adresa acestuia. În 1905 a fost organizat un boicot al bunurilor americane, ca formă de protest împotriva adoptării

legilor imigrației în SUA care aveau un caracter discriminator la adresa chinezilor. Deși interesant ca exemplificare a resentimentelor chinezilor, incidentul a rămas un accident sporadic și un exemplu de reacție necoordonată. Adevărata cauză a absenței unei mișcări eficiente împotriva străinilor era faptul de netăgăduit că veniturile unui mare număr de chinezi depindeau de prezența occidentalilor. Acest lucru era foarte evident în principalele orașe ca Beijing, Guangzhou și Shanghai, unde mii de muncitori chinezi lucrau în companiile străine sau în concesiunile internaționale. Era greu să se renunțe la anumite avantaje pe care occidentalii le ofereau. Capitalul străin era necesar pentru refacerea Chinei. Nevoia GMD de a obține finanțare l-a determinat pe Sun Yatsen, și în mult mai mare măsură pe Chiang Kai-shek, să ajungă la un compromis cu ocupanții occidentali.

Atitudinea occidentalilor față de China

Indiferența cu care atât de mulți occidentali au tratat China și cultura ei a fost rezultatul unui sentiment înnăscut de superioritate. Occidentalii care trăiau în China făceau parte din una din următoarele trei categorii: personal diplomatic, personal al companiilor străine și misionari religioși. Toate aceste trei grupuri au sporit considerabil în perioada bătăliei pentru concesionarea de teritorii. Cu câteva excepții, ei fie îi disprețuiau pe chinezi, fie îi tratau cu condescendență. Acest lucru reiese din următoarele fragmente. Scriind în 1906, Fr. Richard, un preot iezuit francez, nu a făcut eforturi să-și mascheze disprețul față de cei pe care încerca să îi convertească la creștinism. Iată părerea pe care o avea el despre chinezul tipic:

1 Mândru și încrezător în superioritatea lui, el îi urăște pe străini pentru că superioritatea acestora este evidentă. Nu este o persoană prea curată, nu se îngrijește nici de haine și nici de locul unde trăiește și este indiferent la mirosuri sau zgomote. Nu are un ideal de viață înalt
5 și este extrem de deficitar în ceea ce privește calitățile morale: simțul datoriei, onestitatea, sacrificiul pentru bunăstarea generală, simțul civic, entuziasmul și curajul activ în situații periculoase îi cam lipsesc.

Un misionar protestant a fost la fel de direct în comentariul său despre incapacitatea claselor chineze educate de a se adapta la dominația occidentalilor:

1 Este imposibil să nu îți displacă. Predica constituie o insultă pentru ei, pentru că atunci când predici îți asumi postura unui profesor. A publica o carte despre religie sau știință constituie tot o insultă pentru ei, pentru că făcând acest lucru negi faptul că China este deținătoarea
5 tuturor adevărurilor și a cunoașterii. A promova progresul este de asemenea o insultă pentru ei, pentru că acest lucru înseamnă negarea culmilor lor de civilizație și situarea ta undeva deasupra lor.

Ca o reacție la aceste atitudini reprobatoare numeroși chinezi au participat la răscoala boxerilor din 1900 împotriva „ticăloșilor străini", misionarii străini fiind una dintre principalele ținte. Un lucru extrem de interesant în legătură cu această răscoală este faptul că atrocitățile la care s-au dedat boxerii au fost egalate de cele la care au recurs reprezentanții armatei internaționale provenind din zonele concesionate veniți să pună capăt revoltei. Feldmareșalul german Waldersee, care a fost numit comandantul trupelor multinaționale, a primit instrucțiuni de la împăratul Wilhelm al II-lea:

1 Așa cum hunii acum o mie de ani, sub conducerea lui Attila, au câștigat o reputație datorită căreia sunt încă prezenți în tradiția istorică, tot astfel numele Germaniei să devină cunoscut în China, pentru ca nici un chinez să nu mai îndrăznească vreodată să privească disprețuitor
5 un german.

Waldersee a fost extrem de zelos. Înfrângând răscoala boxerilor, trupele sale au umilit în mod deliberat și au dezonorat populația din zonele prin care au trecut. La ordinea zilei au fost violurile și uciderea civililor, jefuirea și distrugerea localităților.

O explicație esențială pentru relativa ușurință cu care puterile occidentale și Japonia i-au învins pe boxeri a fost disponibilitatea conducătorilor locali și militari de a coopera cu armata internațională. Aceștia nu au ținut cont de chemarea la rezistență unită lansată de guvernul de la Beijing și au acceptat în schimb să acționeze în chip de apărători ai străinilor din China. Astfel de compromisuri erau simptomatice pentru

slăbiciunea Chinei ocupate în relațiile sale cu Occidentul; prea mulți chinezi erau vădit interesați de menținerea dominației occidentale în țara lor. Faptul că Occidentul era conștient de acest lucru confirma o dată în plus disprețul reprezentanților săi față de chinezi. Nici chiar căderea dinastiei manciurienilor și proclamarea Republicii nu au schimbat opinia occidentalilor, al căror scepticism în privința capacității Chinei de a se moderniza a fost redat în mod limpede în răspunsul ziarului *Times* din Londra față de revoluția din 1911.

1 Unii dintre cei care cunosc mai bine China nu pot decât să se îndoiască
de faptul că o formă de guvernare atât de străină de concepțiile și
tradițiile orientale cum este Republica poate înlocui brusc o monarhie
într-o națiune de patru sute de milioane, în care regi cu puteri de semizei
5 au domnit încă din zorii istoriei.

Relațiile economice ale Occidentului cu China

Este îndoielnic faptul că puterile occidentale doreau cu adevărat modernizarea Chinei. Deși în declarațiile lor publice aceștia și-au exprimat invariabil speranța că China va deveni o națiune industrială puternică, pentru interesele lor comerciale era mult mai comod ca ea să rămână în continuare fragilă. Atracția evidentă pe care o reprezenta China pentru industriașii occidentali era faptul că era o sursă de mână de lucru și materiale ieftină. Prin urmare, zonele concesionate puterilor occidentale și porturile care făceau obiectul unor tratate au cunoscut o dezvoltare industrială evidentă în primul deceniu al secolului. Rata tarifelor vamale extrem de favorabilă pe care occidentalii au obținut-o de la chinezi potrivit acestor tratate inechitabile, precum și salariile scăzute și costurile de producție reduse au făcut din China un teritoriu extrem de râvnit de antreprenorii occidentali. Cheltuielile minime și veniturile mari alcătuiau o ecuație economică ideală. Companiile occidentale au monopolizat domeniul industrial. Chiar și acolo unde companiile chineze păreau a avea puterea de decizie, finanțatorii occidentali aveau întotdeauna un cuvânt de spus în conducerea afacerilor.

Interesele financiare și bancare occidentale considerau că piața chineză oferă câștiguri mari. Într-un anumit sens, acest lucru a însemnat

și anumite avantaje pentru chinezi; afluxul investițiilor străine a mărit stocul de capital disponibil. Dar relativa slăbiciune economică a Chinei însemna și că tranzacțiile pe care le făcea cu Occidentul erau în defavoarea sa. Împrumuturile erau negociate în favoarea bancherilor occidentali care le avansau, și nu al beneficiarilor chinezi. Aceasta era o prelungire a tratatelor inechitabile. China nu prea avea ce face în acest sens. Ea voia să își modernizeze economia prin intermediul unei dezvoltări industriale, dar industrializarea presupunea acces la importante surse de capital. China nu avea altă soluție de a obține sumele necesare decât împrumutând din străinătate.

Acest lucru a fost foarte evident în principalul domeniu de dezvoltare industrială, căile ferate. În primul deceniu al secolului, China a cunoscut o extindere a căilor sale ferate și a parcului de vagoane. Aceasta a fost o dezvoltare la nivel național care promitea să aducă prosperitate în cele mai multe regiuni ale Chinei. Manciurienii s-au confruntat însă și cu probleme politice din această cauză. Dacă importante cantități de capital luau drumul localităților, acest lucru putea avea ca rezultat un control local la nivelul căilor ferate, perspectivă ce era considerată de autoritățile de la Beijing un pericol la adresa autorității centrale. Pentru a împiedica companiile locale să dețină controlul asupra sistemului căilor de comunicație, guvernul imperial a declanșat un program de naționalizare a căilor ferate, ale cărui costuri urmau să fie suportate prin împrumuturi din Occident. Astfel manciurienii au încercat să păstreze controlul la nivel central cu prețul creșterii datoriei externe.

Această datorie externă a fost o moștenire împovărătoare pe care noul regim a moștenit-o în 1912. Nevoia disperată de capital, care a fost o trăsătură caracteristică Chinei imperiale, a rămas o constantă și în timpul Republicii. Și în această perioadă principalul mijloc de a obține finanțe a continuat să fie împrumuturile externe. Pentru a obține împrumuturi cât mai mari, regimul condus de Yuan Shikai a fost silit să accepte ordinele trasate de Comisia Bancară internațională, alcătuită din șase membri, care a fost inițial înființată în 1911, în ultimii ani ai dinastiei Qing. SUA a contribuit și ea la formarea Comisiei în cadrul „diplomației dolarului" pe care o promova ca parte a doctrinei „ușilor deschise"; pentru a favoriza interesele financiare ale SUA, președintele Taft a contactat personal guvernul chinez în 1909 pentru a-i cere să accepte importante investiții americane. În cele din urmă Comisia a

oferit un împrumut de 100 milioane de dolari, dar în termeni care impuneau Chinei să își fixeze veniturile obținute din taxe ca venituri colaterale și plasau administrarea finanțelor Chinei în mâinile unor specialiști străini. Printre alte concesii impuse guvernului republican s-a numărat și recunoașterea controlului britanic asupra Tibetului și pe cel al Rusiei asupra Mongoliei. Era limpede că negocierea cu succes a împrumutului de către Yuan a fost obținută numai cu prețul unor alte concesii la nivelul independenței chineze. La fel de semnificativă a fost și folosirea de către Japonia a influenței dobândite în rândul puterilor occidentale, prin care a insistat să fie inclusă ca membru al Comisiei. Aceasta a fost o nouă dovadă atât a superiorității Japoniei în fața Chinei, cât și a acceptării acestui lucru ca element de bază în relațiile internaționale.

Atunci când vorbim despre modul în care capitalismul occidental a profitat de situația din China, trebuie să spunem că nu toți chinezii sufereau pentru că erau exploatați. Mulți erau dispuși să accepte salarii mici și condiții proaste de lucru pentru că economia chineză nu le putea oferi ceva mai bun. Exploatarea muncitorilor nu fusese introdusă de occidentali. Aceasta era o realitate veche în China. Dorința țăranilor de a pleca de la țară și de a lucra în fabricile conduse de occidentali demonstra cât de chinuită era viața pe care o duseseră până atunci. Același lucru era valabil și în cazul fabricilor din provincie. Conducătorii de întreprinderi chinezi nu aveau o reputație bună în ceea ce privește tratamentul angajaților lor. Modesta industrie chineză fusese adeseori scena unor confruntări de o brutalitate incredibilă.

În plus, creșterea numărului de întreprinderi occidentale a oferit perspective încurajatoare mâinii de lucru chineze. Acest lucru a fost o realitate în special în privința femeilor, care aveau acum ocazia să sporească veniturile modeste ale familiei. Un alt efect pozitiv a fost faptul că extinderea întreprinderilor occidentale a încurajat dezvoltarea inițiativelor private chineze. China a avut ocazia în acest fel să se inițieze în arta conducerii întreprinderilor și în pregătirea cadrelor de conducere. Acest proces educativ a fost sporit de experiența miilor de tineri chinezi care au studiat în străinătate. Contactul lor cu conceptele care aveau valoare de etalon în Occident, precum pregătirea de specialitate și tehnologia aplicată, a contribuit în egală măsură la înflăcărarea și compromiterea naționalismului lor. Ei au început să se

întrebe de ce progresele înregistrate de Occident nu se regăsesc și în China. Încercând să găsească un răspuns la propria întrebare au început să fie tot mai resentimentari, nu doar din cauza supremației Occidentului, ci datorită propriilor tradiții naționale și a formelor de guvernare care au împiedicat progresul Chinei. Cu cât urau mai mult Occidentul, cu atât erau mai conștienți de faptul că numai modelul occidental le va permite să își realizeze obiectivele. Acest lucru a fost evident în graba cu care au adoptat modelul occidental în anii care au urmat după revoluția din 1911. Iată ce observa la vremea aceea un cetățean canadian, rezident la Beijing:

Am lipsit din China din 1910 până în 1912... Când am plecat în 1910, am lăsat în urmă o Chină imperialistă care progresa promițător. Se simțea încă puternica amprentă a spiritul chinez, a mandarinilor îmbrăcați în costumul lor tradițional. La întoarcere am fost uimit de puternicul impact pe care îl avusese moda occidentală. Era foarte la modă să porți pălărie de fetru. Pălării fabricate în China. Afacerea cu pălării nu era tocmai înfloritoare, dar își dădeau toată silința, fabricau tot felul de pălării de fetru care aduceau într-o oarecare măsură cu cele purtate de occidentali. Celălalt mod în care chinezii demonstrau că sunt foarte moderni era acela de a purta izmene lungi pe timpul iernii. Dar cum putea ști lumea că porți izmene dacă acestea se purtau pe dedesubt? Iată de ce chinezii le purtau pe dinafară. Era un lucru uluitor să vezi zeci de bărbați, și aceștia erau îndeobște snobii orașului, purtându-și izmenele pe dinafară, având chiar o umbrelă în mână – și aceasta era un semn de marcă – și o pălărie de fetru. Această modă a durat patru sau cinci ani...

Astfel, în acești câțiva ani, tot ce era tradițional chinez era privit cu dispreț, în timp ce tot ce provenea din Occident era considerat minunat. Au fost la modă ceasul de un dolar, reflectoarele, umbrela, bicicleta ... Era șic să spui câteva cuvinte englezești. Chinezul modern era foarte fericit, în loc să se încline reverențios, să-ți spună „goodbye".

Această prosternare în fața aspectelor exterioare ale Occidentului poate părea bizară, dar ea era manifestarea unui aspect mult mai profund, dorința Chinei de a se moderniza. Am putea spune de fapt că, dacă în această fază, Occidentul ar fi tratat China cu înțelegere și tact, evoluția istorică a Extremului Orient ar fi putut fi cu totul alta. Ardoarea cu

care chinezii erau dispuși să îmbrățișeze modelul occidental era atât de evidentă încât ei ar fi fost poate înclinați să treacă peste lipsa de considerație pe care Occidentul a manifestat-o în trecut dacă acesta era dispus acum să îi trateze în mod echitabil. Chiar dacă națiunile occidentale erau dispuse să-și schimbe tradiționala politică de exploatare, evoluția evenimentelor istorice le-a împiedicat să folosească problema chineză altfel decât în propriul interes. Preocuparea Occidentului, legată inițial de războiul din 1914-1918 și apoi de izbucnirea crizei economice de la sfârșitul anilor 1920, i-a distras atenția de la China, aflată într-un moment crucial al dezvoltării sale ca republică. Rezultatul a fost acela că reformatorii chinezi s-au simțit trădați. Revoluția chineză din 1911 și crearea republicii, evenimente bazate în mare măsură pe principiile democratice occidentale, nu au avut rezultatele așteptate. Nu era vorba numai de indiferența Occidentului. Atunci când puterile occidentale și-au îndreptat din nou atenția spre China, intențiile lor erau mai egoiste ca niciodată.

Relațiile internaționale și China, 1900-1920

O schimbare majoră în cadrul relațiilor dintre puterile internaționale a avut loc în deceniul ce a precedat anul 1914; această realiniere a avut profunde repercusiuni pentru China. După războiul dintre Rusia și Japonia (1904-1905), cele două puteri combatante au încercat să evite un nou conflict pe cale diplomatică. Repetatele negocieri au culminat în 1912 cu un acord oficial ruso-japonez. Partea publică a acestui acord se referea la disponibilitatea celor două țări de a respecta independența Chinei, dar într-o serie de clauze secrete Japonia și Rusia recunoșteau fiecare în parte sferele de influență ale celeilalte din zona Chinei, adică Manciuria, Coreea și Mongolia.

În cadrul unei realinieri paralele în Occident, Marea Britanie, Franța și Rusia au strâns de asemenea legăturile. Motivul puterilor occidentale era în esență acela de a echilibra tot mai evidenta putere militară a Germaniei în Europa, dar acordul semnat de aceste puteri avea importante implicații în Extremul Orient dat fiind că Marea Britanie încheiase deja o alianță cu Japonia în 1902, prin care cele două țări se angajau să nu aducă atingere puterii navale a celeilalte în zonă. Acum, prin extindere, Japonia s-a apropiat de noii aliați ai Marii Britanii.

Interesele naționale au reunit aceste țări în cadrul unor acorduri comune. China nu a fost consultată, deși multe dintre tratate și acorduri o afectau în mod direct. În pofida recunoașterii formale a drepturilor sale suverane, Chinei i s-au ignorat în continuare interesele.

SUA era preocupată de faptul că expansiunea sa în regiunea Pacificului va afecta într-o oarecare măsură interesele Japoniei. Pentru a evita încordarea relațiilor, americanii au adoptat formula acordurilor oficiale. În 1908, Japonia și SUA au încheiat acordul Root-Takahira, prin care cele două națiuni își recunoșteau reciproc drepturile în Extremul Orient și se angajau să continue politica ușilor deschise în China. Din punctul de vedere al SUA, acordul era o modalitate de a-i convinge pe japonezi să accepte restricționarea imigrației asiaticilor spre SUA, impusă recent de americani.

Ceea ce reușise efectiv Japonia în primii cincisprezece ani ai secolului a fost să câștige sprijinul puterilor occidentale în relațiile cu China. Acest lucru nu însemna că Occidentul nu se mai temea de creșterea puterii japonezilor, ci sugera faptul că era foarte puțin interesat de China. O dată cu izbucnirea primului război mondial a devenit limpede cât de neînsemnată era China pentru Occident.

a) China și primul război mondial

Inițial, puterile aliate – Franța, Rusia și Marea Britanie – au cerut Chinei, precum și Japoniei să declare război Germaniei. Japonia însă, îngrijorată de faptul că acest lucru ar contribui la îmbunătățirea statutului Chinei pe arena internațională, a convins guvernul de la Beijing să își amâne intrarea în război. În plus, Japonia a obținut din partea Marii Britanii o promisiune secretă prin care englezii se angajau să nu grăbească intrarea Chinei în război fără să consulte inițial autoritățile de la Tokyo. Consolidată din punct de vedere diplomatic, Japonia a ocupat apoi teritoriile germane din China, inclusiv provincia Shandong cu portul său cheie Qingdao. Japonezii au declarat că aceste posesiuni vor fi retrocedate în cele din urmă Chinei, dar în 1915, când Japonia, prin celebrele sale 21 de cereri amenința să reducă China la statutul de stat vasal al Japoniei, s-a dovedit că această promisiune a fost deșartă. Chinezii au făcut apel la sprijinul puterilor occidentale, dar li s-a răspuns doar prin tăcere. Statele Unite au acceptat faptul că

„învecinarea teritorială" a Japoniei cu China îi dă acesteia dreptul să dețină teritoriile pe care deja le ocupase. Marea Britanie era nemulțumită de celebrele cerințe care erau menite să îndreptățească Japonia să își extindă puterea navală în Extremul Orient, dar, de vreme ce obținuse din partea Japoniei acceptul să renunțe pe termen nelimitat la clauzele respective, ea nu a ridicat nici o obiecție de principiu la cele 21 de cereri.

Refuzul Marii Britanii de a acorda sprijin Chinei în acel moment s-a datorat faptului că dorea să evite să aducă vreun prejudiciu moral Japoniei în calitate de aliat important. În 1915 era limpede că războiul din Europa se va prelungi. Marea Britanie și aliații nu-și puteau permite să riște să piardă sprijinul Japoniei. Totuși, din același motiv, creșterile repetate ale efortului de război, i-au determinat pe aliați în 1917 să adreseze un nou apel Chinei să se alăture ostilităților îndreptate împotriva Germaniei. Până în acest an China și-a păstrat neutralitatea. Dacă se dorea convingerea chinezilor să se alăture efortului de război era absolut necesar ca aceștia să fie convinși că o victorie a aliaților le va garanta redobândirea teritoriilor disputate pe care Japonia le ocupase.

Americanii au jucat un rol cheie în acest moment de criză. Dat fiind că au intrat ei înșiși în războiul împotriva Germaniei în 1917, ei au cerut Chinei să procedeze întocmai. SUA a sugerat chinezilor că dacă luptă de partea aliaților acest lucru le va asigura un loc la masa conferinței ce va urma războiului, când vor avea posibilitatea să își ceară drepturile. Mulți chinezi, inclusiv Sun Yatsen și GMD, nu au fost convinși de pledoaria americanilor. Cu toate acestea, guvernul de la Beijing a considerat că SUA, care sub conducerea lui Woodrow Wilson a intrat în război în mod evident „pentru ca lumea să fie un spațiu propice democrației", este mai demnă de încredere decât aliații europeni. Cu forțele consolidate datorită unui împrumut american, China a declarat război Germaniei în august 1917.

De această dată Japonia nu a mai obiectat, nu pentru că ar fi acceptat drepturile teritoriale ale Chinei, ci pentru că obținuse deja promisiunea formală din partea aliaților occidentali că vor continua să recunoască prioritatea pretențiilor Japoniei asupra posesiunilor germane din China. Marea Britanie, Franța, Rusia și Italia se angajaseră toate în secret să susțină Japonia în cadrul unui acord postbelic. Mai mult, chinezii

fuseseră deja trădați din interior. Duan Qirui, negociatorul șef al Chinei la negocierile cu puterile occidentale, a încercat să obțină sprijinul Japoniei pentru a-și consolida poziția ca șef al guvernului de la Beijing în perioada tulbure care a urmat după moartea lui Yuan Shikai. În schimbul unor împrumuturi și al ajutorului militar din partea Japoniei, Duan a acceptat în cadrul unor convorbiri secrete ca guvernul său să recunoască în totalitate privilegiile speciale ale Japoniei în China. La începutul anului 1918 acest acord s-a materializat într-o alianță militară oficială chino-japoneză. Explicația oficială furnizată pentru această cooperare militară a fost faptul că armistițiul ruso-german de pe frontul de est din Europa, care a urmat după revoluția din octombrie 1917, a creat o situație „care pare să amenințe pacea și securitatea în Extremul Orient". Totuși, în dosul cuvintelor se afla dorința Japoniei de a justifica invadarea Siberiei, care a fost declanșată ca una dintre intervențiile străine antibolșevice în războiul civil care a avut loc în Rusia în 1918-1920. Japonia pretindea că are interese speciale în Siberia pe care se simțea obligată să le apere. În fiecare dintre stadiile negocierilor chino-japoneze, interesele Japoniei au fost cele care au dictat presupusa lor politică comună.

După ce a intrat în războiul din Europa, China nu s-a implicat direct în lupte, dar contribuția sa la efortul de război al aliaților a fost foarte însemnată. Peste 150 000 de muncitori chinezi au plecat pe frontul de vest unde, pe lângă că au muncit în fabricile de armament, au săpat gropi și au întreținut 144 km din tranșeele anglo-franceze. Chinezii au crezut că un astfel de comportament va fi răsplătit cu acordarea atenției necesare solicitărilor lor în cadrul acordurilor postbelice.

b) China și Tratatul de la Versailles

Sfârșitul războiului din 1914-1918 și acordul de pace care a urmat au oferit ocazia ideală Aliaților învingători să aplice Chinei principiile democrației și ale autodeterminării pentru care au declarat că au luptat. Dar aceste principii au fost respectate în mod selectiv, iar nu în totalitate. Puterile occidentale nu au acordat nici o atenție renunțării la privilegiile sau concesiile lor speciale în China. În momentul retrasării hărții Extremului Orient, negociatorii occidentali au acordat în mod evident

câștig de cauză Japoniei, așa cum se angajaseră să facă în cadrul negocierilor secrete din timpul războiului. La Conferința de la Versailles fostele drepturi acordate potrivit unui alt tratat Germaniei, precum și posesiunile acesteia în China nu au revenit Chinei, ci au fost acordate Japoniei. Această acțiune reprezenta anularea angajamentului făcut Chinei pentru a o convinge să intre în război în 1917.

China avea toate motivele să se simtă jignită datorită tratamentului aplicat. Ea nu a beneficiat în nici un fel de pe urma așa-zisei victorii a democrației în Europa. Vestea potrivit căreia nu numai că puterile occidentale trădaseră China la Versailles, dar și că liderii de la Beijing au fost părtași la umilirea națiunii chineze a avut ca rezultat tulburările de la 4 Mai, prima etapă a mișcării naționale din China care a stimulat dezvoltarea celor două partide revoluționare din China, GMD și PCC. Fapt semnificativ, ambele partide au decis că numai îndepărtând influența occidentală China va putea începe să își refacă forțele. În ceea ce-i privește pe comuniștii chinezi, succesul lor s-a datorat adaptării caracterului antioccidental specific marxismului, ideologiei antiimperialiste, succes care a fost consolidat de declarația Rusiei bolșevice din 1919 prin care renunța la toate drepturile și privilegiile pe care le avea asupra Chinei, pretinse de fostele guverne țariste.

Realinierea Occidentului față de China, 1920-1931

În pofida vădit naționalism al Mișcării de la 4 Mai după 1919, puterile occidentale nu erau încă dispuse să facă vreo concesie reală Chinei. Acest lucru a fost evident într-o propunere americană lansată în 1920 de a extinde controlul financiar occidental prin crearea unui consorțiu bancar internațional care să conducă problemele financiare ale Chinei. De această dată însă, chinezii nu au fost dispuși să accepte propunerea pentru că ei considerau că acest consorțiu, din care urma să facă parte și Japonia, nu ar fi servit decât la consolidarea autorității pe care o avea deja Japonia asupra Chinei datorită celor 21 de cereri și a tratatului de la Versailles.

Din punctul de vedere al puterilor occidentale, Japonia era desigur factorul cheie în Extremul Orient. Considerând că diferitele acorduri încheiate cu Japonia în perioada 1914-1918 schimbaseră echilibrul puterii în Extremul Orient, puterile occidentale au convocat o conferință

internațională la Washington. Marea Britanie a fost unul dintre principalii inițiatori ai conferinței. Britanicii, împreună cu francezii și olandezii, singurele națiuni imperialiste din Europa care au supraviețuit războiului păstrându-și intacte imperiile din Extremul Orient, erau îngrijorați de forța crescândă a japonezilor. Obiectivul Marii Britanii era de a-și apăra interesele comerciale și strategice din Extremul Orient fără să piardă prietenia SUA sau să se opună Japoniei. În momentul în care a propus înființarea consorțiului internațional, SUA, menținându-și atitudinea antiimperialistă, s-a referit la nevoia de a se înlocui vechiul colonialism cu un nou echilibru internațional în Extremul Orient. Subliniind acest lucru, SUA nu făcea decât să-și exprime neliniștea în privința extinderii puterii Japoniei în zona Pacificului. SUA era la fel de amatoare ca și celelalte puteri să-și apere propriile interese printr-un acord internațional.

Conferința de la Washington a avut loc între noiembrie 1921 și februarie 1922. Ea s-a încheiat cu două tratate, care reglementau probleme comerciale și navale, și cu un acord semnat de nouă puteri în privința Chinei. Venind chipurile în întâmpinarea nevoilor financiare ale Chinei, tratatul comercial permitea Chinei să păstreze un procent mai mare din veniturile obținute din tarifele vamale decât până atunci, dar controlul administrativ al sistemului vamal revenea în continuare puterilor străine. Tratatul naval impunea renunțarea la alianța anglo-japoneză din 1902, pe care britanicii o considerau acum o piedică pentru că le bloca accesul spre o strângere a relațiilor cu americanii, și înlocuirea ei cu un acord încheiat între Marea Britanie, Franța, Japonia și SUA. În schimbul recunoașterii supremației sale pe apele interne (home waters), Japonia a acceptat limitarea capacităților sale navale; forța sa navală urma să fie menținută la un coeficient de 3:5:5 în raport cu flotele britanică și americană.

Acordul celor nouă puteri, semnatară fiind și China, afirma drepturile Chinei ca națiune și făcea referire la necesitatea de a pune capăt extrateritorialității străine, dar nu s-a luat nici o măsură pentru punerea în aplicare a acestor principii.

Tratatele inechitabile nu au fost anulate și au continuat prin urmare să determine caracterul relațiilor Chinei cu Occidentul. Evenimentele ulterioare aveau să demonstreze că puterile occidentale considerau în continuare că este perfect normal ca ele să trateze unilateral cu China

fără vreo referire la acordurile internaționale. O conferință asupra tarifelor vamale convocată în 1925 pentru a duce la îndeplinire tratatul comercial din 1922 s-a încheiat fără nici un rezultat.

Unii istorici susțin că așa cum tratatul de pace din 1919 ar fi oferit ocazia potrivită Occidentului să pună capăt exploatării Chinei, tot astfel, conferința de la Washington a oferit puterilor occidentale șansa de a crea o nouă ordine în Extremul Orient prin care îndreptățita revendicare a unei independențe reale a Chinei să capete recunoaștere internațională. Povestea s-a repetat însă; în pofida faptului că au recunoscut formal suveranitatea Chinei, puterile occidentale au continuat să nu țină cont în practica de zi cu zi de aspirațiile naționale ale chinezilor.

Alții vorbesc despre obstacolele cu care s-au confruntat puterile occidentale în încercarea lor de a ajunge la o rezolvare convenabilă a problemei Chinei. Una dintre dificultățile majore a fost instabilitatea situației interne din China și slăbiciunea guvernului său central. Autoritatea pe care guvernul de la Beijing se străduia să o exercite se limita la regiunea din nordul țării. De la baza sa din Guangzhou, GMD a pretins a fi guvernul legitim al națiunii și a luat în derâdere lipsa de eficiență și incompetența guvernului de la Beijing. Era adevărat, desigur, că guvernul de la Beijing, falimentar și nereprezentativ pentru națiune în ansamblul ei, a jucat un rol modest la conferința de la Washington. Frontul Unit GMD-PCC, afirmând că se pronunță acum pentru adevărata Chină, a respins tratatele și acordurile la care guvernul de la Beijing fusese parte semnatară. Comuniștii și naționaliștii au condamnat în egală măsură conferința de la Washington ca fiind doar un front pentru viitoarea expansiune a imperialiștilor occidentali în China.

Scindarea structurii puterii în China anilor 1920 a constituit desigur o piedică pentru Occident. Având de a face cu un guvern republican oficial în permanent conflict cu seniorii războiului, cu naționaliștii și comuniștii, națiunilor occidentale nu le-a fost deloc ușor să decidă cu ce grupare să negocieze. Acest lucru a devenit o adevărată problemă în timpul Campaniei din nord și al Terorii Albe din perioada 1926-1928. Puterile occidentale nu au fost inițial sigure dacă să îi susțină pe naționaliști în lupta lor împotriva seniorilor războiului și a comuniștilor. Principala lor preocupare era evident aceea de a-și apăra conaționalii și interesele din zonele concesionate. Atunci când Chiang Kai-shek a promis că forțele GMD vor apăra personalul străin și proprietatea puterilor străine

în China și va menține legea și ordinea, Marea Britanie și SUA au început să îl considere liderul legitim al Chinei cu care era potrivit să trateze. Acest lucru nu a condus la o mai bună înțelegere între britanici și americani în privința Chinei. Și într-adevăr, până în momentul în care au devenit aliați de război în 1941, SUA și-a păstrat rezervele față de Marea Britanie ca putere imperialistă.

Trebuie să mai evidențiem un fapt esențial. În pofida relațiilor amicale superficiale care au domnit între puterile participante la conferința de la Washington, anii 1920 au reprezentat o perioadă în care Japonia a fost tot mai convinsă că SUA caută să o conducă în mod deliberat la ruina comercială închizând piețele americane produselor japoneze. Pentru a evita falimentul economic pe care îl orchestrau americanii, Japonia s-a decis să își ofere o compensație însușindu-și teritoriile și resursele din China pe care le considera necesare. Amenințarea pe care o reprezentau aceste intenții pentru China a ajuns să depășească toate problemele interne și externe ale acesteia. Acordurile pe care puterile internaționale le încheiaseră anterior pe tema Extremului Orient păleau în umbra expansionismului agresiv pe care avea de gând să îl practice Japonia. Din 1922 până în 1945 Japonia și nu imperialismul occidental a fost cea care a configurat destinul Chinei. Acest lucru nu presupune negarea importanței evoluțiilor politice interne din China sau implicarea Occidentului în aceste evenimente, dar trebuie să subliniem că aceste evoluții au fost dictate de amenințarea crescândă pe care o reprezenta Japonia.

Occidentul și conflictul chino-japonez, 1931-1941

Caracterul agresiv al intențiilor Japoniei în ceea ce privește China a devenit de netăgăduit o dată cu ocuparea Manciuriei în 1931. Acesta pare a fi fost un alt moment în care puterile occidentale ar fi putut apăra interesele Chinei acționând conjugat printr-o rezistență comună față de expansionismul Japoniei în Extremul Orient. Dar, în pofida interminabilelor discuții pe care le purtau națiunile occidentale pe tema necesității menținerii unei securități colective, ele nu au făcut nici un gest pentru a transforma vorbele în fapte. Un motiv evident pentru care nu au făcut acest lucru îl constituie desigur preocuparea pentru propriile probleme. În acel moment refuzul puterilor occidentale de a se implica în conflictul

chino-japonez se datora mai puțin atitudiniii lor față de China, cât preocupării pentru propriile crize economice. Profunda criză economică care a izbucnit în lumea occidentală în 1929 și care a durat un deceniu a silit națiunile vestice să își reorienteze preocupările spre problemele interne și să devină refractare la implicarea în acele probleme externe care considerau că nu le afectează în mod direct. Într-o asemenea atmosferă internaționalismul progresist își făcea cu greu loc.

a) Liga Națiunilor și China

Chiar și atunci când în 1937 Japonia a depășit faza ocupației în Manciuria trecând la un atac generalizat împotriva Chinei, puterile occidentale nu erau dispuse să acționeze. Liga Națiunilor, înființată în 1919 ca un forum internațional destinat soluționării conflictelor internaționale, a condamnat formal agresiunea Japoniei, dar ceea ce o caracteriza în acel moment era incapacitatea de a-și impune voința. În pofida speranțelor pe care și le puseseră în ea cei care încă credeau în securitatea colectivă, Liga nu avea printre membrii săi principalele națiuni care acționau pe arena internațională. SUA nu a fost niciodată membru al Ligii, iar victoria obținută prin aderarea URSS în 1934 a fost practic anulată de retragerea în anii 1930 atât a Japoniei cât și a Germaniei. Mai mult, ori de câte ori anumite națiuni considerau că Liga prin acțiunile ei contravine propriilor lor interese, acestea refuzau să colaboreze cu ea sau să îi respecte rezoluțiile. Liga nu dispunea de un mecanism eficient pentru a obliga statele membre să se conformeze deciziilor sale colective. Ba mai mult, ea nu dispunea de o putere militară. Ori de câte ori se confrunta cu acțiuni de agresiune îndreptate de națiuni mai puternice împotriva unor națiuni mai slab dotate, singura modalitate prin care Liga putea face presiuni asupra statelor agresoare era de a le impune sancțiuni economice. Pentru ca aceste măsuri să fie eficiente era nevoie de timp și de o angajare reală din partea statelor care impuneau sancțiunile. Documentele evidențiază faptul că în două cazuri majore, ocuparea Etiopiei de către Italia și ocuparea Chinei de către Japonia, încercările Ligii Națiunilor de a impune sancțiuni agresorilor au fost zădărnicite de refuzul multor membri de a coopera.

Slăbiciunea Ligii Națiunii nu denota o lipsă de interes pe plan internațional față de conflictul chino-japonez. În sălile cinematografelor

din întreaga lume, jurnalele de actualități prezentau publicului scene cumplite ale atrocităților comise de japonezi în China. Foarte frecvent percepția occidentalilor despre ororile războiului modern se baza pe scenele bombardamentelor lansate de japonezi asupra populației civile din China, prezentate în astfel de filme. Și totuși nu s-a putut ajunge la o hotărâre reală din partea comunității internaționale de a se implica în luptă. Liga a continuat să critice excesele comise de japonezi, dar protestele sale nu erau decât declarative. Și americanii au condamnat Japonia pentru brutalitatea sa, dar deși unii voluntari, precum generalul Chennault și echipa lui de „tigrii înaripați" au luptat de partea chinezilor, SUA ca națiune nu era dispusă înainte de 1941 să se implice direct în luptă.

Europa nu era nici ea mai dornică decât SUA să acționeze. Franța și Marea Britanie și-au exprimat individual dezaprobarea față de modul în care japonezii îi tratau pe chinezi, dar, în afară de măsurile luate pentru a-și apăra propriile interese teritoriale și strategice în regiune, nu au întreprins nimic pentru a se opune Japoniei. Este adevărat că l-au recunoscut și l-au omagiat verbal pe Chiang Kai-shek în calitate de lider al poporului chinez în lupta sa împotriva agresorului japonez, dar până în momentul atacului de la Pearl Harbor relațiile comerciale ale țărilor occidentale cu Japonia și-au urmat cursul firesc. În cazul companiilor petroliere occidentale, volumul comerțului cu Japonia a crescut chiar în perioada 1937-1941, pentru că acestea au profitat de necesitățile crescânde de combustibil ale trupelor japoneze.

În ceea ce privește puterile Axei, Germania și Italia, îngenuncherea Chinei de către Japonia s-a bucurat de aprobarea lor. Ca state fasciste, ele considerau că Japonia reprezintă versiunea lor orientală. Comuniunea lor de păreri a fost oficializată o dată cu crearea în 1936 a Pactului Anticomintern din care făceau parte Germania, Italia și Japonia. Germania era destul de precaută în privința expansiunii Japoniei, dat fiind că ea tânjea încă după fostele sale posesiuni din Extremul Orient. În privința problematicii politice generale, Japonia și Germania aveau acum multe puncte de vedere comune. Prin urmare, Germania a fost dispusă să dea Japoniei mână liberă în China.

Datorită protestelor repetate ale Ligii Națiunilor, comportamentul japonezilor a stârnit îngrijorare pe plan internațional, dar era puțin probabil ca aceasta să se materializeze într-un răspuns colectiv. În

perioada 1919-1939 relațiile internaționale au prilejuit foarte puține exemple de colaborare fructuoasă între națiuni. Rivalitățile naționale și suspiciunea au fost principala cauză. Cea mai mare putere a lumii, SUA, s-a retras în spatele zidului tarifelor vamale și nu părea dispusă să se implice în evenimente care aveau loc dincolo de granițele sale. Faptul că nu au reușit să profite de ocazia oferită de conferința de la Washington pentru a obține mult visata cooperare internațională a determinat oficialitățile americane să considere conflictul chino-japonez un fapt limitat. Acest lucru se datora în parte atitudinii refractare pe care SUA o avea față de imperialism, în special în varianta sa britanică. Autoritatea Japoniei în Extremul Orient, deși constituia o amenințare la adresa intereselor americane în Pacific și deci trebuia monitorizată, era un element de echilibru împotriva presupusei forțe pe care o reprezenta Imperiul britanic. Ținând cont de aceste elemente, șansele unui acord anglo-american în privința Japoniei erau extrem de reduse. A fost nevoie de atacul de la Pearl Harbor din 1941 pentru a convinge Marea Britanie și America să încheie o alianță și să se lanseze în apărarea Chinei.

Iată de ce în fazele inițiale ale războiului chino-japonez, 1937-1941, China a fost singură. Puterile occidentale nu erau dispuse să renunțe la detașarea lor față de problemele orientale în suficientă măsură pentru a participa direct pe frontul din China. Nici SUA, nici Marea Britanie, cele două puteri profund implicate în Extremul Orient, nu erau dispuse să se amestece în acest conflict. Marea Britanie era, desigur, îngrijorată în privința teritoriilor sale din regiune, dar spera ca acordurile semnate la Washington și spiritul foștei sale alianțe cu Japonia vor rămâne în vigoare. SUA, menținându-și izolaționismul, nu avea în vedere nici un motiv pentru a se implica.

China și al doilea război mondial, 1941-1945

Indiferența Occidentului față de soarta Chinei s-a schimbat simțitor în decembrie 1941. Atacarea de către Japonia a flotei americane din Pacific la Pearl Harbor, urmată de declarația de război pe care Germania a adresat-o SUA, au determinat implicarea rapidă a Americii în conflict. Ceea ce până atunci fusese o problemă chineză devenise acum o parte esențială a celui de-al doilea război mondial. Din acel moment, China

a fost considerată de Aliați vitală pentru înfrângerea Japoniei. În China au fost trimise cantități imense de provizii în cadrul efortului aliaților de a o transforma într-o bază de operațiuni. În 1945, SUA investise în China peste 1 miliard de dolari. Statutul de care se bucura acum China în rândul Aliaților a determinat Marea Britanie și SUA să renunțe în 1942 la marea majoritate a tratatelor inechitabile care au caracterizat multă vreme relațiile Chinei cu Occidentul. În plus, s-a renunțat la zonele internaționale concesionate și la principiul extrateritorialității. Este greu de crezut că aceste lucruri s-ar fi petrecut fără impactul extraordinar pe care l-a avut al doilea război mondial asupra relațiilor Chinei cu puterile occidentale. Poziția personală a lui Chiang Kai-shek s-a consolidat și mai mult o dată cu invitarea sa la Conferința de la Cairo din 1943, când a stat alături de oameni politici de ținută internațională ca Churchill și Roosevelt. La Cairo, Aliații i-au promis lui Chiang că în momentul în care se va obține victoria finală China își va redobândi toate teritoriile și privilegiile de care Japonia o deposedase începând din 1895.

Totuși, contrar aparențelor, Marea Britanie nu era extrem de încântată de noul statut diplomatic acordat Chinei și lui Chiang Kai-shek. Churchill a acceptat să îl recunoască numai la insistențele lui Roosevelt. În particular, Churchill și-a exprimat scepticismul față de recunoașterea Chinei ca egal al principalilor Aliați:

> 1 Este un neadevăr să afirmăm că China este o putere mondială egală cu Marea Britanie, Statele Unite sau Rusia... Este suficient numai să afirmăm că China va avea un cuvânt de spus în problemele Europei „de altă natură decât pur formal" sau că China trebuie situată în privința
> 5 obiectivelor europene mai presus de Franța sau Polonia sau Austro-Ungaria, sau chiar mai presus de statele cele mai mici, dar vechi, cu o tradiție istorică glorioasă precum Olanda, Belgia, Grecia și Iugoslavia – este suficient să afirmăm acest lucru, spun, pentru ca el să pară ridicol.

Există o puternică școală de gândire revizionistă care consideră că SUA a cultivat în mod intenționat la vremea aceea China pentru a avea un aliat recunoscător în Extremul Orient, dornic să dea ascultare salvatorului său la sfârșitul războiului. Evenimentele din 1945 par să

confirme acest lucru. La Conferința de la Ialta, la care China nu a fost invitată, SUA și Marea Britanie au obținut în secret acordul Rusiei să intre în războiul din Pacific la o dată potrivită. Pentru a-i obține acordul, Rusiei i s-a promis retrocedarea tuturor teritoriilor pe care le-a pierdut în războiul ruso-japonez din 1905. Dat fiind că aceste teritorii includeau și părți importante din Manciuria și Mongolia, era limpede că promisiunea făcută Chinei la Cairo cu doi ani înainte de a i se retroceda toate teritoriile nu putea fi respectată. Faptul că SUA a fost în măsură să-i convingă ulterior pe reprezentanții Chinei naționaliste să accepte acest lucru fără să ezite prea mult, ba chiar să semneze „un tratat de prietenie" cu URSS în august 1945, demonstrează că SUA își crease într-adevăr un aliat îngăduitor. Toate acestea sugerează că pretenția Chinei de a beneficia de un statut pe plan mondial a fost exagerată. În realitate, reputația pe plan internațional a lui Chiang și a Chinei a depins de bunăvoința SUA.

Cu toate acestea, pentru Chiang era foarte important să se bucure de recunoașterea SUA nu pe plan internațional, ci pe plan intern. Sprijinul material și diplomatic acordat de SUA a oferit mijloacele necesare pentru a realiza visul care l-a susținut încă din momentul invadării Chinei de către Japonia în 1937; adică, dacă SUA putea fi convinsă să se implice în confruntarea militară din Extremul Orient, acest lucru ar fi reprezentat o garanție nu numai pentru înfrângerea Japoniei, ci și pentru distrugerea adversarilor comuniști din interior. Dacă războiul nu s-ar fi încheiat într-un mod atât de dramatic și de neprevăzut cu bombardarea Japoniei, poate că așteptările lui Chiang s-ar fi materializat. Dar capitularea Japoniei în 1945, care a făcut inutilă debarcarea trupelor americane în China, a împlinit numai jumătate din visele lui Chiang. Roșii nu aveau să mai fie zdrobiți de americani. Deși americanii au continuat să furnizeze sprijin material și diplomatic pentru Chiang Kai-shek pe tot parcursul celor patru ani cât a durat războiul civil dintre GMD și PCC, acesta nu a fost niciodată îndeajuns pentru a stăvili ceea ce devenise primejdia roșie. Faptul că comuniștii au supraviețuit și apoi, în 1949, au obținut victoria demonstrează că atât Chiang cât și SUA nu au înțeles profunda revoluție politică și socială pe care a înfăptuit-o Mao Zedong în China în perioada Yanan.

În pofida îndelungatei sale asocieri cu China, principalul aliat occidental al SUA, Marea Britanie, nu a știut să profite de situația

politică internă chineză. Cât de greșit a apreciat adevăratul echilibru al puterii dintre PCC și GMD a fost evident într-un articol apărut în *Observer* din august 1945, referitor la tratatul de prietenie chino-sovietic:

1 Comuniștii chinezi nu trebuie să aștepte nici simpatie, nici sprijin din partea Moscovei. Acest lucru înseamnă, de fapt, că ei nu vor fi în măsură să se opună autorității de la Chungking. Administrația comunistă din nordul Chinei a îndeplinit o seamă de doleanțe țăranilor
5 și se bucură fără îndoială de o mare popularitate în rândul acestora, dar are puține de oferit importantelor centre comerciale precum Shanghai sau chiar Nanking. Mai mult, faptul că liderii săi pretind că sunt reprezentanții a circa 90 de milioane de chinezi este o exagerare sfruntată...
10 Dacă comuniștii chinezi reușesc să pună mâna, așa cum speră acum, pe importante cantități din armele japonezilor, s-ar putea să fie în stare să provoace neplăceri guvernului de la Chungking. Dar fără ajutorul rușilor acest lucru nu poate dura. Mai mult, opinia publică din China se va opune din răsputeri unui alt război, mai ales unui război civil. În
15 același timp, atmosfera morală și politică a fost însuflețită de victoria împotriva japonezilor, de tratatul cu Rusia, și de atitudinea tot mai vădit progresistă adoptată de guvernul condus de Chiang.

8 China și SUA

Atunci când americanii, dornici după Pearl Harbor să se folosească de China ca mijloc de a-i înfrânge pe japonezi, au analizat spectrul politic din China, ei s-au concentrat în mod evident asupra acelor particularități menite să le ofere cea mai lesne cale spre o combinație antijaponeză. Chiang Kai-shek, care după evenimentele din 1936-1937 fusese recunoscut drept liderul incontestabil al Chinei, era persoana cea mai indicată în acest sens. Toate declarațiile oficiale făcute de Chiang după 1937 erau menite să convingă lumea occidentală nu numai că era cea mai indicată persoană în care Occidentul putea avea încredere, ci și că el era singura speranță reală pentru unificarea efortului de război al chinezilor împotriva Japoniei.

E limpede că SUA a realizat importanța și forța comuniștilor chinezi abia când era deja prea târziu. În disperarea lor de a înfrânge Japonia,

americanii l-au acceptat pe Kiang Kai-shek și GDM ca reprezentând adevărata forță din China și în consecință le-au acordat sprijinul necesar. Cu toate acestea nu a fost exclusă nici o clipă posibilitatea unei înțelegeri între comuniștii chinezi și americani. Interesele lor în China coincideau adesea, cel mai evident exemplu fiind hotărârea comună de a înfrânge Japonia. Mai mult, în acel moment deosebirile lor ideologice nu constituiau o piedică insurmontabilă. În timpul ocupației japoneze, PCC și-a neglijat în mod deliberat obiectivele politice; a renunțat la ideea unui război de clasă și a evidențiat faptul că s-a angajat în efortul de război național împotriva agresorului japonez. Mai mult, războiul din Europa care a prilejuit o alianță militară pe o durată de patru ani între URSS-ul comunist și SUA capitalistă era o dovadă clară a faptului că ideologiile nu trebuie să constituie o barieră în calea cooperării.

Dar ocaziile pe care le-a furnizat războiul împotriva Japoniei pentru o destindere a relațiilor dintre PCC și SUA au fost ratate. În 1944, Mao a prezentat un plan pentru alcătuirea unui guvern de coaliție PCC-GMD care să conducă China după înfrângerea Japoniei. Timp de aproape un an au avut loc convorbiri între cele două părți, la care a participat în repetate rânduri Patrick Hurley, amabasadorul american. Cu toate acestea, în martie 1945 Chiang a întrerupt brusc negocierile și a declarat că nu are intenția să împartă puterea cu comuniștii. Hurley a continuat să îl susțină pe Chiang. Dar mulți dintre consilierii americani și oficialii ambasadei nu au fost de aceeași părere. În rapoartele adresate Washingtonului ei au reiterat declarațiile făcute anterior de generalul Stilwell și de succesorul acestuia, generalul Wedemeyer, potrivit cărora Mao și comuniștii săi constituie adevărata forță socială și politică în China; o coaliție GMD-PCC era de aceea nu numai logică, ci și de dorit. Această temă a fost preluată de George Marshall, care a plecat în decembrie 1945 în China în calitate de trimis extraordinar al președintelui Truman. Marshall a petrecut câteva luni încercând să determine reluarea convorbirilor GMD-PCC, dar în martie 1946 a fost silit să recunoască că neînduplecarea lui Chiang a zădărnicit ajungerea la un compromis.

Nesocotind părerile unor experți în domeniu, SUA și-a menținut politica de susținere a lui Chiang Kai-shek și a naționaliștilor. Unul din motivele pentru aparenta nesocotire a realităților politice a fost

faptul că în 1946 SUA angajase deja resurse imense pentru sprijinirea GMD. Potrivit unui acord de împrumut-închiriere furnizase naționaliștilor echipamente militare însumând milioande de dolari. A oferit mijloacele de transport necesare pentru a transporta peste 500 000 de oameni din trupele GMD în zonele abandonate de japonezi, o operațiune descrisă de Wedemeyer drept „cea mai amplă operațiune de transport pe calea aerului și pe mare din istorie". În plus, 55 000 de soldați ai infanteriei marine americane au fost trimiși în porturile din nord în calitate de „consilieri militari" ai GMD. SUA a considerat că aceste cheltuieli, în condițiile agravării Războiului rece, pot zădărnici o schimbare majoră în politica sa din Extremul Orient. Rezultatul a fost că a continuat să-i finanțeze și să-i sprijine pe Chiang și pe naționaliști, neglijând faptul că GMD nu se mai bucura de susținere în rândul marii majorități a populației din China.

Revizioniștii susțin că în perioada dintre Conferința de la Ialta și moartea lui Roosevelt, două luni mai târziu, a existat o perioadă „pre-Război rece" în care cooperarea sovieto-americană a fost atât de amicală în privința iminentei înfrângeri a Germaniei încât a existat posibilitatea reală ca aceasta să se extindă la problema Chinei. Revizioniștii susțin că în acel moment nici una dintre cele două puteri nu o considera pe cealaltă în mod obligatoriu un rival în Extremul Orient; de aceea nu era necesar să ia poziție în conflictul GMD-PCC pe temeiuri ideologice. Totuși, instalarea la Casa Albă a lui Harry S. Truman după moartea lui Roosevelt a însemnat înlocuirea unui președinte împăciuitorist cu un președinte din aripa dură animat de o neîncredere înnăscută în Uniunea Sovietică. În momentul în care japonezii au capitulat în august, ocuparea Manciuriei de către sovietici pe de o parte și ocuparea porturilor din nordul Chinei de către americani pe de altă parte au provocat o suspiciune comună sovieto-americană în Extremul Orient care s-a adăugat rezervelor și ostilității reciproce provocate în Europa de problema Germaniei și a Berlinului. Oricât de mult am da crezare acestui punct de vedere, realitatea a fost că începând din 1946 dezacordurile din cadrul Războiului rece s-au reflectat și în modul de abordare de către URSS și SUA a problemei Chinei.

Una dintre erorile majore comise de SUA a fost aceea de a-i considera pe comuniștii chinezi numai o formă orientală de marxism sovietic. SUA nu a realizat că comunismul chinez punea accentul în

esență pe elementul chinez. Mao și adepții săi au adoptat comunismul nu numai pentru ideologia sa politică, ci pentru că el oferea un program cu ajutorul căruia chinezii puteau îndepărta imperialismul occidental. Comunismul din China va fi întotdeauna modificat de adepții săi pentru a coincide cu situația din țară. Iată de ce ostilitatea chino-americană era un fapt inevitabil. Pentru Mao, prietenia cu SUA ar fi fost perfect compatibilă cu căutarea unui program social comunist în China. Dar americanii apreciau comunismul lui Mao prin prisma acelorași standarde pe care le aplicau versiunii sovietice a acestuia. Trebuie să evidențiem din nou tensiunile specifice Războiului rece care se afla în culisele acestor atitudini. SUA considera că nu are altă soluție; după 1945 ea nu își putea permite, într-o lume profund divizată, să își asume riscul de a diminua profunda sa neîncredere în obiectivele comunismului. Mao era periculos pentru că comunismul însuși era periculos; acceptarea lui era imposibilă din punct de vedere diplomatic.

După 1949 SUA a fost tot mai preocupată de ceea ce a fost catalogat drept „pierderea Chinei". Oficialii și specialiștii guvernului american s-au întrebat în mod repetat unde au greșit. De ce, după atât de multe investiții în timp, bani și resurse în China, trebuie să cedăm acum în fața comunismului? Stalin și URSS erau considerați principalii vinovați. Pentru SUA, trecerea Chinei de partea „roșilor" făcea parte din ampla conspirație mondială orchestrată de URSS. Se pare că după victoria din 1949 a comuniștilor lui Mao, din Germania de Est spre răsărit până la Pacific se întindea un imens spațiu care era subordonat ideologiei marxiste și dictaturii lui Stalin. În lumina a ceea ce se știe despre profunda animozitate ce a caracterizat relațiile chino-sovietice din anii 1930, această judecată judecată greșită conține o ironie specifică. Dar acțiunile guvernelor sunt determinate de percepțiile lor curente. SUA nu a înțeles adevărata situație din China pentru a fi putut acționa altfel.

O analiză în opoziție

China – exploatatul ⟷ Occidentul – exploatatorul

Superioritatea econom că/tehnologică/militară a Occidentului amplifică sentimentul de unicitate al Chinei

China dezaprobă condescendența și disprețul Occidentului

China are nevoie de capitalul occidental și de managementul industrial

China nu are un statut pe plan internațional

Contribuția Chinei la cauza Aliaților în primul război mondial
China este umilită prin Tratatul de la Versailles

China – un pion în procesul de realiniere internațională, 1920-1931

Occidentul și războiul chino-japonez, 1931-1941

Absența unei atitudini

Liga Națiunilor – Marea Britanie – Franța – URSS – SUA

China și al doilea război mondial, 1941-1945

China dobândește un statut pe plan internațional

Chiang obține statutul de om politic de nivel internațional

SUA și „pierderea" Chinei

Rezumat – „China și Occidentul"

Să studiem „China și Occidentul"

Capitolul dedicat problemei relației dintre China și Occident poate fi foarte bine împărțit în cinci secțiuni principale: 1. Subordonarea Chinei față de Occident; 2. Relațiile economice ale Chinei cu Occidentul; 3. Locul Chinei în cadrul relațiilor internaționale; 4. China și al doilea război mondial; 5. Relațiile Chinei cu SUA. Fiecare dintre aceste teme ridică probleme care sunt foarte importante pentru analizarea temei ample a relației Chinei cu Occidentul.

1. Subordonarea Chinei față de Occident

Problema cheie: De ce la începutul secolului XX Occidentul avea o poziție dominantă în China?

Secțiunile 1 și 2 ale acestui capitol trebuie citite cu atenție pentru a răspunde la această întrebare, dar cititorul va obține o perspectivă mult mai amplă asupra problemei dacă va citi și secțiunile 1 și 3 din Introducere și secțiunea 1 din capitolul 2.

Probleme de analizat: Superioritatea tehnologiei militare a permis puterilor occidentale să se impună în China încă din anii 1840. La sfârșitul secolului, principalele puteri coloniale au silit China să le recunoască posesiunile extrateritoriale și să le acorde un statut comercial privilegiat. Înfrângerea Chinei în războiul chino-japonez din 1895 a încurajat noi ingerințe din partea Occidentului. În „goana după noi concesii", Franța, Marea Britanie, Rusia și Germania au silit China să se asocieze unor „tratate inegale". Dificultățile cu care se confrunta China au fost accentuate de forța de care dispunea vecinul său, Japonia, o putere care s-a făcut simțită în victoria obținută de Japonia asupra Rusiei în 1905 și în disponibilitatea puterilor occidentale de a acorda Japoniei un statut diplomatic egal.

Deși este foarte adevărat că SUA a avertizat celelalte puteri imperiale că tratează China ca și când ar fi o altă Africa împărțind-o după bunul lor plac, aparenta solicitudine a Americii se datorează mai puțin preocupării acesteia față de soarta Chinei, cât dorinței de a-și exercita propria influență pe coastele de vest ale Pacificului. S-au înregistrat proteste sporadice ale chinezilor împotriva dominației Occidentului,

dar acestea au rămas fără ecou în absența unei conduceri eficiente și a unei coordonări. Acest lucru s-a vădit în eșecul pe care l-a înregistrat dinastia manciurienilor în încercarea de a transforma răscoala boxerilor din 1900 într-o mișcare națională eficientă. Dornici să-și mențină independența față de guvernul central, liderii locali de la nivelul provinciilor și cei militari au refuzat să colaboreze cu Beijingul, preferând în schimb să se alăture trupelor internaționale pentru a pune capăt răscoalei boxerilor. În realitate, mulți chinezi aveau o atitudine ambiguă față de Occident. Foarte mulți dintre ei ajunseseră să depindă economic și financiar de prezența occidentalilor; ei considerau, de aceea, că o opoziție deschisă față de străini le-ar fi periclitat situația. Astfel de inhibiții nu aveau să fie depășite până când China nu își va fi dezvoltat o mișcare politică îndeajuns de puternică pentru a-i convinge pe chinezi că vor putea contribui la regenerarea națională și își vor obține independența economică numai prin propriile eforturi.

2. Relațiile economice ale Chinei cu Occidentul

Problema cheie: Care ar fi avantajele și dezavantajele economice ale Chinei ca urmare a subordonării sale față de Occident?

Secțiunea 3 a acestui capitol este cea mai utilă lectură în acest sens, dar ar fi de folos să vă referiți și la secțiunile 1 și 3 din Introducere.

Probleme de analizat: În perioada 1890-1910 în China s-a petrecut ceva asemănător unei revoluții industriale. Incidența costurilor scăzute și a profiturilor mari, garantate de tratatele inechitabile, au făcut din China o piață atractivă pentru investitorii și industriașii occidentali. Situația nu era însă la fel de avantajoasă pentru chinezi. Este adevărat, desigur, că infuzia de capital străin și răspândirea întreprinderilor aparținând unor investitori occidentali a sporit resursele de capital și material ale Chinei. Totuși, slăbiciunea economică a Chinei în raport cu Occidentul însemna că aceasta este profund dezavantajată de afacerile pe care le încheia cu puterile occidentale. Dependentă de împrumuturile occidentale esențiale pentru programul său de industrializare, China a fost întotdeauna în situație de datornic. Acest lucru era foarte evident, de pildă, în domeniul căilor ferate. Guvernul manciurian a făcut împrumuturi masive din Occident pentru a crea un

sistem național de căi ferate. Prin urmare, dinastia manciuriană a lăsat moștenire republicii ce i-a urmat în 1912 o datorie imensă, care nu putea fi achitată decât prin noi împrumuturi. Noi datorii ar fi însemnat pentru China o nouă barieră în calea aspirațiilor către dobândirea unei independențe naționale reale.

Subjugarea Chinei de către capitalismul occidental avea însă și unele aspecte pozitive. Perspectiva unor noi locuri de muncă și șansa de a primi un salariu regulat și mai substanțial s-au îmbunătățit pentru chinezi prin extinderea întreprinderilor industriale occidentale. Mai mult, exemplul succesului companiilor occidentale i-a stimulat pe chinezi să-și dezvolte propriile afaceri, aplicând rapid lecțiile de management și organizare pe care le-au învățat. China era desigur un stat exploatat; primul obiectiv al puterilor internaționale în China era de a folosi țara în propriul beneficiu comercial și economic. Și totuși, fără contactul cu Occidentul pe care a trebuit să îl accepte, este greu de crezut că China ar fi beneficiat de finanțele și resursele necesare sau ar fi dezvoltat priceperea economică necesară pentru propria modernizare.

3. Locul Chinei în cadrul relațiilor internaționale

Problema cheie: De ce abia în 1941 puterile occidentale sunt dispuse să sprijine China în lupta sa împotriva Japoniei?

Secțiunile 4, 5 și 6 ale acestui capitol sunt esențiale pentru a răspunde la această întrebare; trebuie să vă referiți însă și la secțiunile 4 și 6 din capitolul 6.

Probleme de analizat: Un punct de plecare potrivit pentru a prezenta atitudinea puterilor occidentale față de relațiile chino-japoneze este Conferința de la Washington din 1921-1922. Aparent, această conferință a fost convocată pentru a se crea cadrul acordării unor garanții suveranității naționale a Chinei, dar scopul real al marilor puteri, Franța, Marea Britanie și SUA, a fost de a verifica în ce măsură a crescut puterea Japoniei în Extremul Orient. Acordurile semnate în timpul conferinței priveau mult mai mult îmbunătățirea relațiilor dintre marile puteri decât drepturile ce trebuiau acordate Chinei. Deși Acordul celor 9 puteri, semnat la Washington, recunoștea formal independența Chinei, nu s-a

întreprins de fapt nimic concret pentru a se pune capăt principiului extrateritorialității sau tratatelor inechitabile. De vreme ce puterile occidentale nu au răspuns în nici un fel agresiunii crescânde pe care o manifesta Japonia la adresa Chinei, era limpede cât de puțin era dispus Occidentul să apere integritatea Chinei. Japonezii, convinși în anii 1920 că SUA urmărea să îi distrugă impunându-le o blocadă comercială, au compensat această măsură punând stăpânire pe teritoriul și resursele Chinei. Japonia a justificat ocuparea Manciuriei în 1931 și atacul generalizat împotriva Chinei din 1937 ca o măsură ce trebuia luată pentru a evita falimentul economic. Puterile occidentale, neglijându-și propriul angajament față de principiul securității colective și al condamnării acțiunilor Japoniei, au continuat să fie preocupate de propriile crize economice și nu au angajat nici o manevră militară în Extremul Orient. Liga Națiunilor s-a dovedit total lipsită de eficiență. Nedispunând de forțe militare și neavând SUA printre membrii săi, Liga putea adopta rezoluții, dar era incapabilă să acționeze. Aspectul esențial în relațiile internaționale era faptul că nu numai că statele individuale aveau propriile rezerve în a se implica, dar nici nu erau dispuse să riște pentru China. De aceea, în primele faze ale războiului chino-japonez, 1937-1941, China a fost complet singură. Abia în decembrie 1941, când japonezii atacând Pearl Harbor și-au evidențiat adevăratele intenții, SUA și celelalte puteri occidentale s-au considerat îndeajuns de amenințate pentru a declara război Japoniei și a veni în sfârșit în ajutorul Chinei, ca parte dintr-un război mult mai amplu.

4. China și al doilea război mondial

Problema cheie: Analizați puntul de vedere potrivit căruia al doilea război mondial a salvat China, dar l-a distrus pe Chiang Kai-shek.

Secțiunile 6, 7 și 8 ale acestui capitol trebuie citite neapărat pentru a rezolva această problemă, dar ar fi de folos să citiți și secțiunile 4 sau 5 ale capitolului 3.

Probleme de analizat: S-a spus că 8 decembrie 1941 a fost cea mai fericită zi din viața lui Chiang Kai-shek pentru că această dată a însemnat intrarea SUA în războiul din Extremul Orient. Războiul total pe care America dorea să îl ducă a transformat ceea ce a fost o

problemă chineză într-un aspect critic din cel mai mare conflict mondial. Ca aliat vital, China urma să primească acum importante ajutoare din partea SUA. În plus, statutul consolidat al Chinei a determinat Marea Britanie și SUA să renunțe în 1942 la tratatele inechitabile și la principiul extrateritorialității. Aceste elemente l-au adus pe Chiang Kai-shek la nivelul oamenilor politici importanți de pe arena internațională, devenind aparent omul de încredere al lui Churchill și Roosevelt. La Conferința de la Cairo din 1943 Chiang a promis că, o dată cu înfrângerea finală a Japoniei, China își va redobândi toate teritoriile și privilegiile pe care le-a pierdut în 1895.

Dar aparențele au fost înșelătoare. Așa-zisul respect care i se arăta lui Chiang era de circumstanță, fiind menit să îl mențină în tabăra Aliaților. În plus, China nu a fost invitată la Conferința de la Ialta din 1945, la care americanii au făcut promisiuni secrete Rusiei de a-i acorda zone cheie, Mongolia și Manciuria, promise inițial Chinei. Chiar dacă acest lucru nu conta foarte mult pentru Chiang, el ar fi însemnat totuși realizarea unuia dintre visele sale cele mai râvnite. Pentru Chiang era foarte important să aibă sprijinul Americii, pentru că în acest fel convingerea sa că, în paralel cu înfrângerea Japoniei, SUA îl va ajuta să îi înfrângă și pe dușmanii săi comuniști din China, putea deveni realitate. În acest context este extrem de potrivită noțiunea de trădare, deși este vorba de o trădare involuntară. Modul brutal în care folosirea bombei atomice împotriva Japoniei a pus capăt războiului a zădărnicit toate așteptările lui Chiang. Capitularea Japoniei a făcut inutilă debarcarea trupelor americane în China. Chiang nu mai putea deci beneficia de sprijinul armatei americane pentru a-i înfrânge pe comuniști. Deși SUA a continuat să-l susțină pe Chiang în timpul războiului civil GMD-PCC ce a urmat în perioada 1946-1949, ajutorul american nu a mai fost suficient pentru a curma marșul inevitabil al PCC spre victorie.

Trebuie să spunem că stăpânirea Japoniei în China în 1941 a fost de așa natură încât chinezii nu se puteau elibera de sub această stăpânire numai prin propriile forțe. Trebuie să menționăm de asemenea faptul că intrarea SUA în război l-a îndreptățit pe Chiang să spere că va dispune de mijloacele necesare pentru a-și nimici dușmanii reali din China. Evenimentele dramatice și neașteptate din august 1945 aveau însă să îi zădărnicească speranțele.

5. Relațiile Chinei cu SUA

Problema cheie: În ce măsură SUA „a pierdut" China în 1949?

Cele mai importante porțiuni care trebuie citite pentru a putea răspunde sunt secțiunile 7 și 8 din capitolul acesta. Ar fi de ajutor dacă ați revedea și secțiunea 5 din Introducere.

Probleme de analizat: Termenul „a pierdut" sugerează că într-o anumită măsură SUA a stăpânit sau a avut în subordine cândva China. Acesta este un punct de vedere strict american referitor la convingerea SUA că investițiile sale de ordin diplomatic, militar și financiar în China înainte de 1949 au creat o relație specială chino-americană, care a fost distrusă de victoria comuniștilor din 1949. În disperarea ei de a câștiga războiul împotriva Japoniei, SUA a acceptat ca atare politica chineză și a stabilit legături cu Chiang Kai-shek, liderul recunoscut al Chinei. În timpul războiului civil care a urmat SUA a contribuit cu importante resurse în China, acordând în același timp lui Chiang și guvernului GMD deplină recunoaștere diplomatică. La o privire mai atentă această politică poate fi considerată o eroare, datorită faptului că americanii nu au acordat suficientă atenție situației interne din China, părând că ignoră rolul pe care l-au avut Mao Zedong și comuniștii în conducerea rezistenței chineze împotriva Japoniei. Unii dintre experții chinezi pe care îi avea SUA au avertizat Departamentul de Stat că puterea lui Chiang este limitată și foarte curând balanța se va înclina în favoarea lui Mao și a PCC.

Totuși, chiar și după ce războiul cu Japonia s-a încheiat, SUA nu a făcut o evaluare corectă a situației din China. Noile coordonate ale Războiului rece după 1945 au determinat o interpretare ideologică a evenimentelor din China. Nefiind la curent cu lipsa de afinități dintre tipul de comunism sovietic și cel chinez, SUA nu s-a simțit în stare să negocieze cu Mao Zedong, pentru că considera comunismul chinez o simplă variantă orientală a marxismului sovietic. De aceea, SUA și-a reafirmat disponibilitatea de a-l susține pe Chiang Kia-shek și a continuat să sprijine GMD chiar și atunci când acesta a fost înfrânt și înlăturat din China de PCC. Americanii „au pierdut" China sprijinind tabăra învinsă. Ei nu au înțeles că Mao și adepții săi au adoptat comunismul în esență datorită caracterului său antiimperialist. Ținând

cont de tradiția anticolonialistă americană, acest lucru ar fi putut constitui un liant între Est și Vest; teoretic, o apropiere între comunismul chinez și democrația americană nu era imposibilă. Înainte de 1949, Mao și-a manifestat frecvent disponibilitatea de a negocia cu americanii. Dar SUA, înainte de 1945, era prea preocupată de războiul cu Japonia, iar după 1945, prea puternic influențată de Războiul rece cu URSS, pentru a putea analiza în mod echilibrat eventualitatea unei înțelegeri cu Mao și PCC. Acesta este contextul care a marcat „pierderea" Chinei.

Analiza izvoarelor despre „China și Occidentul"

Vom analiza în continuare trei documente extrem de importante pentru tema „China și Occidentul". Ele se află la paginile 87, 102 și 104.

1 – Context

Toate cele trei fragmente sunt documente de origine britanică. Cel dintâi face parte dintr-un articol de fond din 1912, din ziarul *The Times*, o voce respectată pe scena politică britanică, și se referă la revoluția chineză din 1911. Al doilea este un fragment dintr-un comentariu privat al lui Winston Churchill, primul ministru britanic, și se referă la poziția Chinei pe plan internațional. Al treilea fragment provine din *Observer*, un ziar de „calitate", despre care se spune că reprezintă părerile progresiste din Marea Britanie, și se referă la alianța chino-sovietică din august 1945.

2 – Înțeles

The Times se întreabă, și își exprimă seriose rezerve, dacă o societate respectabilă precum China, ținând cont de profunda și îndelungata tradiție monarhică, este capabilă să facă tranziția spre o republică modernă. Treizeci de ani mai târziu, Churchill consideră că aprecierile celor au susținut că războiul a acordat Chinei statutul de putere mondială comparabilă cu Marea Britanie și principalele națiuni din Europe sunt total nefondate. Articolul de fond al ziarului *Observer* încearcă să analizeze impactul tratatului chino-sovietic asupra balanței puterii dintre PCC și GMD în China. Considerând că PCC nu va primi ajutor efectiv din partea URSS, articolul de fond sugerează că comuniștii nu

vor fi în măsură să răstoarne de la putere guvernul GMD. În articol se arată că PCC a câștigat sprijinul țărănimii din nordul Chinei, dar consideră că acest lucru nu este îndeajuns pentru a contrabalansa puterea de care beneficiază GMD, care controlează principalele orașe comerciale din China. Autorul articolului recunoaște că dacă comuniștii ar fi pus mâna pe o mare parte din armamentul japonezilor ar fi putut constitui o amenințare pentru guvernul lui Chiang, dar evidențiază în același timp că fără un ajutor sovietic direct această amenințare ar fi fost de scurtă durată. În încheiere se arată că sprijinul moral pe care l-a reprezentat pentru naționaliști victoria asupra Japoniei, succesul politicii lor progresiste și semnarea tratatului cu Rusia i-au ajutat să facă față opoziției PCC.

3 – Semnificație

Cele trei izvoare ne ajută să ne formăm o imagine despre caracterul atitudinii britanicilor în momente cheie pe parcursul evenimentelor care au avut loc în China în prima jumătate a secolului XX. Trăsătura comună a celor trei fragmente este convingerea care răzbate din ele că aspirațiile Chinei depășesc capacitatea ei de a le îndeplini. *The Times,* un organ de presă foarte influent și reprezentativ, afirmă clar că în 1912 China nu este gata să facă tranziția spre republică. Învechitul ei sistem politic de supunere în fața unui împărat cu caracter divin nu poate fi înlocuit ușor și repede cu o structură modernă, sofisticată de tip occidental. Churchill este și mai tranșant, chiar dacă afirmațiile lui sunt făcute într-o întâlnire cu caracter privat, declarând că este o aberație să se creadă că o țară înapoiată precum China poate fi ridicată la statutul de putere mondială numai pentru că a devenit un important aliat în timp de război. Trebuie să remarcăm faptul că Churchill nu a dat o recunoaștere reală în mod public lui Chiang și Chinei; această recunoaștere a fost numai rezultatul insistențelor SUA.

Observer este plin de înțelegere față de regimul GMD și nu-i consideră pe comuniștii chinezi capabili să câștige războiul civil. Patru ani mai târziu, victoria PCC, a demonstrat că *Observer* nu a apreciat în mod corect situația. Trebuie să remarcăm însă faptul că *The Times*, dimpotrivă, a apreciat corect incapacitatea Republicii Chineze de a supraviețui, în timp ce Churchill a subestimat în mod grav capacitatea

Chinei de a deveni o putere mondială. Dar principala semnificație a celor trei fragmente nu constă în faptul de a fi fost sau nu întemeiate. Ceea ce reiese limpede este scepticismul cu care purtătorii de cuvânt ai britanicilor privesc eforturile Chinei de a se moderniza. Prin această atitudine, Marea Britanie se erijează în postura de reprezentant al celorlalte puteri imperiale din China. Faptul că Occidentul, începând din 1840, a acționat ca putere exploatatoare sau a privit de sus China nu a făcut decât să-i atenueze, nicidecum să-i faciliteze, puterea de înțelegere în privința realităților din China și a adevăratului ei potențial.

5 China și Japonia

Introducere: China, Japonia și Occidentul

La jumătatea secolului al XIX-lea, Japonia și China au împărtășit o atitudine comună față de lumea exterioară. Deși au avut în mod tradițional o atitudine ostilă una față de cealaltă, acești vecini din Orient s-au considerat timp de secole niște culturi superioare și au considerat celelalte popoare barbare. Prin urmare, cele două națiuni au suferit un adevărat șoc atunci când imperialismul occidental a început să se impună, din 1840, în detrimentul lor, datorită capacităților sale militare și tehnologice. Japonia, ca și China, a fost silită să accepte o serie de „tratate inegale" care au deschis porțile porturilor sale vaselor europene și americane și au constrâns-o să accepte condiții comerciale care îi favorizau în mod evident pe comercianții străini. Această situație nu a făcut decât să evidențieze cât de fragile erau națiunile orientale în comparație cu Occidentul.

Replica Japoniei, total opusă celei a Chinei, a fost rapidă, pozitivă și reușită. Convinsă că cea mai bună modalitate de a opune rezistență Occidentului era aceea de a încerca să-i depășească cele „mai avansate" cuceriri tehnologice, japonezii au adoptat o serie de vaste reforme menite să conducă la o modernizare rapidă, de tipul celei occidentale. Această reafirmare a mândriei naționale coincide în mod special cu domnia împăratului Mutshuhito (1868-1912 „epoca Meiji"). Renunțând la politica tradițională japoneză de exclusivitate, regimul Meiji a inițiat un amplu program de schimbări economice și sociale. Curtea imperială și-a folosit puterea pentru a centraliza guvernul și a-și eficientiza administrația. În pofida caracterului autoritarist al regimului, a fost introdusă o constituție scrisă, manevră menită să impresioneze lumea exterioară.

S-au înregistrat de asemenea importante progrese economice. O mare parte din populația Japoniei a părăsit zonele agricole pentru a

se aglomera în orașe și zone urbane, contribuind astfel la sporirea ofertei de mână de lucru. Dezvoltarea industriei a fost considerată baza unei modernizări reale și i s-a acordat prioritate în planificarea de stat. Au fost modificate metodele de creștere a impozitelor și veniturilor pentru a veni în sprijinul nevoilor industriale. În perioada 1879-1914, producția în ramuri precum mineritul, industria textilă și cea constructoare de mașini a crescut simțitor. Aceste evoluții economice au fost însoțite de importante schimbări în domeniul social și juridic. Au fost introduse un nou cod civil și un sistem de învățământ obligatoriu, ambele croite după modelul european. Deloc surprinzător, astfel de schimbări majore în societatea japoneză au provocat neliniște în rândul populației, dar regimul Meiji a fost foarte prompt în a curma orice semne care prevesteau izbucnirea unor manifestații de protest. Profundele schimbări la nivel social au fost susținute de folosirea unei puternice capacități militare. Serviciile armatei nu mai constituiau doar un mijloc de suprimare a opoziției. Militarismul a devenit o expresie a noii încrederi în sine de care era animată Japonia. La începutul noului secol armata japoneză, structurată potrivit modelului german, precum și marina japoneză, alcătuită potrivit modelului britanic, și-au dotat foarte minuțios capacitățile militare. Acest lucru a fost evidențiat de zdrobitoarea înfrângere a Chinei în 1895 și a Rusiei în 1905. Victoria în război a contribuit la consolidarea unității naționale, la sanctificarea conceptului de glorie ostășească și la atragerea investițiilor străine.

O trăsătură caracteristică afirmării Japoniei ca stat modern a fost succesul pe care l-a înregistrat în punerea de acord a tradițiilor culturale și religioase cu cerințele impuse de noul său statut, astfel încât a fost creat un profund sentiment al identității naționale. Ambiția Japoniei era ca restul lumii să recunoască statutul său egal cu al celorlalte puteri în problemele internaționale. Acest lucru avea și o importantă dimensiune culturală. Japonia s-a străduit din răsputeri să își dezvolte sectorul artistic; au fost create numeroase galerii de artă, muzee și săli de concerte. În 1888 ziarul *Times* de la Londra constata „Tokyo a devenit capitala lumii artistice". Renașterea economică și culturală a Japoniei i-a conferit un statut internațional care i-a permis să renegocieze cu succes „tratatele inechitabile". La sfârșitul secolului al XIX-lea, Japonia a atins o

paritate cu Occidentul care i-a permis să își reorienteze atenția în direcția expansiunii imperiale. Victoria din 1895 asupra Chinei, vechiul său dușman, a fost însoțită de importante achiziții teritoriale, inclusiv în Coreea și Taiwan. În perioada 1985-1900 Japonia s-a alăturat puterilor europene în „bătălia pentru concesionarea de teritorii", stabilind enclave extrateritoriale în principalele orașe din China. Forțele japoneze au fost implicate și în reprimarea răscoalei boxerilor din 1900. Nimic nu putea fi mai umilitor pentru China decât îngenuncherea ei de către statul vecin.

Victoria Japoniei în războiul ruso-japonez din 1904-1905 a fost o dovadă concludentă a progresului înregistrat de aceasta pe arena internațională. Războiul a fost precedat de o remarcabilă lovitură diplomatică, tratatul de alianță anglo-japonez din 1902, prin care cele două puteri și-au evidențiat interesele speciale în privința Chinei și au căzut de acord să rămână neutre în eventualitatea implicării uneia dintre ele în război cu o terță putere. Acest tratat a dat mână liberă Japoniei în conflictul său cu Rusia, doi ani mai târziu. Războiul a fost urmat de tratatul de pace ruso-japonez din 1905, care recunoștea de fapt supremația Japoniei în Asia de est.

Din indiferent ce punct de vedere ar fi fost comparată cu Japonia, politic, economic, militar și diplomatic, China era întotdeauna dezavantajată. Și asta pentru că în multe privințe evoluția Japoniei s-a făcut în mare măsură în detrimentul Chinei. Resentimentele Chinei față de ocupația străină erau la fel de profunde ca cele ale Japoniei, dar ea nu dispunea de organizarea administrativă și militară necesară pentru a putea opune rezistență. Din punct de vedere geografic, relieful și suprafața Chinei îngreunau mult împlinirea unei unități de interese, pe care Japonia, vecinul său de dimensiuni mult mai reduse, o înfăptuise. Iată care era situația Japoniei și Chinei la începutul secolului XX; Japonia era unită, prosperă, agresivă și în măsură să pretindă un statut egal cu Occidentul, în timp ce China era divizată, ruinată, îngenuncheată și la cheremul Occidentului. Toate acestea au condus evident la continuarea rivalității lor și în secolul XX sub forma permanentelor încercări ale Japoniei de a-și folosi puterea pentru a profita de slăbiciunea Chinei. Iată cum rezuma această situație un ministru din guvernul japonez: „Vom culege fructele din acest copac uscat". Unul dintre primele fructe ce aveau

să fie astfel culese avea să fie Coreea, pe care Japonia a anexat-o oficial în 1910.

Trebuie însă să menționăm că nu toți japonezii erau de acord cu umilirea Chinei. O mică, dar importantă minoritate considera că adevărata eliberare a Asiei de sub controlul străin impunea o acțiune concertată a Japoniei și a Chinei în cadrul unei politici comune antioccidentale. Aceste convingeri s-au materializat prin participarea unui număr de 600 de studenți japonezi la revoluția din China din 1911-1912. Totuși, căderea dinastiei manciuriene nu a schimbat prea mult situația Chinei în raport cu Japonia. Rivalitatea dintre Yuan Shikai și Sun Yatsen din primii ani de după instaurarea republicii a împiedicat luarea unor măsuri pozitive menite să conducă la regenerarea Chinei. Ideea unor interese comune chino-japoneze nu a dispărut definitiv, dar opinia oficială a guvernului de la Tokyo era că slăbiciunea Chinei îndeamnă la o politică de exploatare, iar nu de cooperare.

2. Impactul primului război mondial asupra relațiilor chino-japoneze

Izbucnirea primului război mondial în Europa în 1914 a oferit Japoniei o nouă ocazie de a-și impune voința Chinei. Ambele țări aveau motive întemeiate să acorde ajutor Aliaților; fiecare spera să obțină teritoriile pe care Germania le deținea în Orientul Îndepărtat. Ca răspuns la solicitarea Marii Britanii de a acorda ajutor în domeniul maritim, Japonia i-a sprijinit în mod activ pe Aliați începând din august 1914. China, însă, nu a intrat în război decât în 1917. Acest lucru a constituit un atu important pentru Japonia în ochii Aliaților. Războiul din Europa i-a dat Japoniei mână și mai liberă să intervină în China, în timp ce puterile occidentale erau preocupate de propriul lor efort de război. În 1915 guvernul japonez i-a prezentat lui Yuan Shikai proiectul păcii cunoscut sub numele de „Cele 21 de cereri", un set de solicitări categorice care, în caz că erau acceptate, ar fi afectat profund independența Chinei. Aliații occidentali, în special Marea Britanie, au avut obiecții numai față de acele cereri care i-ar fi acordat Japoniei o prea mare libertate în problemele maritime. Japonia și-a retras foarte abilă aceste cereri, dar a insistat ca vecinul

său, China, să accepte restul. Următorul fragment ne prezintă caracterul acestor cereri:

1 Guvernul chinez se angajează să își dea consimțământul în toate problemele în care guvernul japonez a ajuns la o înțelegere cu guvernul german în ceea ce privește stabilirea tuturor drepturilor, intereselor și concesiunilor pe care ... Germania le are în privința provinciei Shantung ...
5 Supușii japonezi vor fi liberi să aibă locuiască sau să călătorească în sudul Manciuriei și în Mongolia Interioară de est și să își deschidă o afacere sau o întreprindere de orice fel ... Guvernul chinez consimte ca în cazul în care angajează consilieri politici, financiari sau militari sau instructori în sudul Manciuriei sau în Mongolia Interioară de est,
10 să consulte mai întâi guvernul japonez ...
În absența consimțământului Japoniei, China nu va putea dispune de drepturile și de proprietățile nici unui tip de companie [în special comerciale], nici nu va putea permite respectivelor companii să dispună în mod liber de acestea ...
15 Guvernul central chinez va folosi serviciile unor japonezi cu influență în calitate de consilieri în domeniul politic, financiar și militar ...
Secțiile de poliție din zone importante (din China) vor fi conduse în comun de japonezi și chinezi, iar secțiile de poliție din aceste zone vor angaja numeroși japonezi ... China va primi de la Japonia o cantitate
20 fixă de muniție de război (cca 50% sau mai mult din cantitatea necesară Chinei).
Dacă China are nevoie de capital străin pentru a investi în munca din mine, pentru a construi căi ferate și șantiere navale în provincia Fukien, trebuie consultată mai întâi Japonia ...
25 China consimte că supușii japonezi vor avea dreptul să răspândească budismul în China.

Yuan, care voia să fie acceptat de japonezi, a cedat în fața acestor cereri. Acceptul lui a provocat un puternic val de nemulțumire în rândul chinezilor. Au avut loc ample demonstrații și greve la Beijing și în alte orașe din provincii. Trebuie să remarcăm faptul că resentimentele erau îndreptate atât împotriva noului guvern al republicii cât și împotriva Japoniei. Cele mai importante sectoare ale comunității chineze nemulțumite de instaurarea republicii – studenți, comercianți, avocați, profesori și chiar unele oficialități locale – și-au unit glasurile într-un protest comun. Pentru prima dată chinezii au de-

monstrat că rezistența populară este îndeajuns de puternică pentru a constitui o amenințare pentru oficialități. Capitularea lui Yuan în fața cererilor Japoniei i-a slăbit și mai mult poziția de președinte. Atunci când, în 1916, a încercat să își aroge prerogativele de împărat reinstituind tronul imperial, gestul său s-a dovedit inutil. În împrejurările încordate din China, pretenția lui Yuan de a fi moștenit demnitatea imperială a părut un gest absurd. La moartea sa, câteva luni mai târziu, puterea pe care o deținuse era vlăguită.

Moartea lui Yuan nu a limpezit însă situația. Simulacrul de autoritate centrală de care republica beneficiase nu mai exista, iar China a redevenit o însumare de regiuni mai degrabă decât o națiune. Astfel dominația Japoniei s-a înăsprit și a fost consolidată de evoluția primului război mondial. În fazele finale ale conflictului, Aliații, la îndemnul președintelui Woodrow Wilson, au acceptat principiul autodeterminării ca principiu ce trebuie să stea la baza reconstrucției internaționale posbelice. Acest principiu, dacă era respectat, nu numai că invalida dreptul Germaniei de a deține colonii în Orientul Îndepărtat, dar și sancționa pretențiile națiunilor asiatice care au deținut aceste teritorii inițial. Când chinezii au intrat în război de partea Aliaților în iulie 1917 au procedat astfel în speranța că vor fi unul dintre principalii beneficiari ai tratatului de pace. Din nefericire pentru ei, Japoniei avea și ea pretenții asupra acelorași teritorii.

Printr-o seamă de promisiuni contradictorii făcute separat celor două țări, Aliații au dat de înțeles atât Chinei cât și Japoniei că fiecare va primi teritoriile pe care le pretinde. Dat fiind că era vorba de aceleași teritorii, înțelegerea trebuia în mod obligatoriu să fie în defavoarea unuia dintre pretendenți. Ținând cont de dezechilibrul de putere dintre Japonia și China, rezultatul nu putea fi decât unul singur – Japonia va câștiga în detrimentul Chinei. În aprilie 1919, la Conferința de pace de la Paris s-a anunțat că Japonia va fi răsplătită primind provincia Shandong, provincie pe care China se aștepta să o recupereze. Protestele delegației chineze la Versailles au fost ignorate. Așa cum s-a întâmplat și în 1915, această nouă umilință a provocat puternice manifestații antijaponeze în rândul acelor categorii ale populației civile chineze care considerau că guvernul lor este laș și iresponsabil. Sentimentul că au fost trădați a provocat o seamă de reacții politice, cunoscute sub numele de Mișcarea de la 4 mai. Cu

toate acestea, în acel moment rezistența chineză nu a fost îndeajuns organizată sau centralizată pentru a putea constitui o adevărată amenințare pentru prezența Japoniei.

3 Planurile Japoniei în China

Unul dintre cei mai interesați observatori ai evenimentelor din Orientul Îndepărtat a fost SUA. În 1919 Congresul SUA a refuzat să sprijine inițiativa președintelui Woodrow Wilson de a crea o Ligă a Națiunilor și a revenit la o politică externă de izolaționism. Ca un nou gest pe calea dezangajării, SUA a fost gazda Conferinței navale de la Washington din 1922. La această întrunire, principalele națiuni maritime, inclusiv Japonia, au semnat un tratat al „celor nouă puteri" prin care urmăreau să își recunoască reciproc sferele de influență. Acest tratat a îndreptățit America să creadă că interesele sale în Pacific nu vor fi amenințate de Japonia. Dacă acest tratat ar fi fost urmat de o ofertă a SUA în ceea ce privește eventuale condiții comerciale, rezultatul ar fi fost într-adevăr siguranța în Pacific. Dar în loc să încurajeze comerțul, SUA a acționat în sensul exact opus; a adoptat o politică vamală foarte strictă care reducea masiv importurile sale de produse străine. Rezultatul a fost că într-un moment critic al istoriei sale economice Japonia a fost lipsită de o piață de desfacere vitală. Fără a avea acces pe piața americană, japonezii nu puteau obține profitul necesar pentru achiziționarea de materii prime esențiale. Recesiunea economică ce a urmat în Japonia a încurajat acele elemente din guvern care susțineau să numai o politică expansionistă agresivă poate garanta națiunii teritoriile și resursele necesare dezvoltării economice. Acest lucru a contribuit însă la noi încălcări ale teritoriului chinez ca un nou pas în direcția consolidării controlului japonez în Asia de est și în Pacificul de vest. Astfel de planuri aveau să prevestească ceea ce a fost cunoscut drept „Marea sferă de coprosperitate în Asia de est", un eufemism japonez pentru propria expansiune imperială.

Astfel, în pofida faptului că în cadrul tratatului celor nouă puteri se angajase să respecte suveranitatea Chinei și să retrocedeze teritoriul disputat al provinciei Shandong, Japonia nu și-a ascuns intențiile în privința Chinei. Acest lucru a intensificat sentimentele ostile

străinilor din rândul populației chineze. În 1925 a avut loc incidentul de la 30 mai, o demonstrație violentă împotriva prezenței japoneze în China, care prin amploarea sa a amintit de Mișcarea de la 4 mai care avusese loc cu șase ani înainte. Totuși, dat fiind că în China nu exista încă un guvern central puternic, fiind slăbit de seniorii războiului, și că persistau neînțelegerile dintre GMD și comuniști, rezistența față de japonezi nu putea fi încă reală.

a) Memoriul Tanaka, 1927

Tulburările provocate de incidentul de la 30 mai au fost folosite de japonezi ca justificare pentru întărirea controlului asupra Chinei. Partida favorabilă războiului din cadrul guvernului imperial, care avea o influență dominantă în politica externă a Japoniei, a cerut ocuparea Manciuriei și a Mongoliei ca prim pas în cucerirea de către Japonia a întregii Asii. Punctul lor de vedere a fost prezentat în Memoriul Tanaka, un document care a preluat numele unei petiții prezentate împăratului în 1927 de generalul Tanaka, primul ministru. Memoriul cerea ca Japonia să renunțe la promisiunea făcută la Conferința navală de la Washington în 1922 de a respecta suveranitatea Chinei. Argumentul prezentat în favoarea acestui gest era faptul că nevoile demografice și economice ale Japoniei impun în mod imperativ ocuparea Manciuriei; fiind o importantă sursă de materii prime imperios necesare, regiunea era în același timp un spațiu de viață absolut necesar pentru populația în continuă creștere a imperiului.

1 Teritoriul [Manciuria și Mongolia] este de mai bine de trei ori mai mare decât imperiul nostru, dar este locuit doar de circa o treime din populația imperiului. Acest teritoriu este atractiv nu numai pentru că este locuit de o populație redusă; bogăția lui de păduri, minereuri și produse
5 agricole este neasemuită ...
Restricțiile impuse de tratatul celor nouă puteri ne-au redus drepturile speciale și privilegiile în Manciuria și Mongolia în asemenea măsură încât nu mai dispunem de nici o libertate. Însăși existența țării noastre este amenințată. Dacă nu înlăturăm aceste obstacole, existența
10 noastră națională este nesigură ...
În Japonia rezervele de hrană și materiile prime au scăzut direct proporțional cu creșterea populației. Dacă nu mai sperăm să dezvoltăm

comerțul, vom fi în cele din urmă învinși de Anglia și America, pentru că ambele dețin o putere capitalistă considerabilă. În final nu vom obține nimic. Un factor și mai periculos este faptul că populația Chinei s-ar putea trezi într-o bună zi. În pofida acestor ani de continue frământări interne, chinezii au continuat să muncească din greu răbdători și încearcă să imite și să înlocuiască produsele noastre pentru a împiedica dezvoltarea comerțului nostru. Dacă ne amintim că ei, chinezii, sunt unicul nostru client, trebuie să ne gândim că într-o bună zi China se va uni și industria ei va fi prosperă. Americanii și europenii vor concura cu noi; comerțul cu China va fi redus drastic ...

Modalitatea de a obține drepturi reale în Manciuria și Mongolia este de a folosi această regiune ca bază și, sub pretextul comerțului, să pătrundem în restul Chinei. Înarmați cu drepturile care ne sunt deja garantate, vom pune mâna pe resursele din întreaga țară. Având la dispoziția noastră resursele întregii Chine vom trece la cucerirea Indiei, a Arhipelagului, Asiei Mici, Asiei Centrale și chiar a Europei. Primul pas este însă să obținem controlul asupra Manciuriei și Mongoliei. Succesul final aparține țării care va dispune de materii prime; consolidarea deplină a puterii naționale revine țării care are un teritoriu extins. Dacă vom continua să dezvoltăm o politică pozitivă pentru a ne amplifica drepturile în Manciuria și Mongolia, toate aceste condiții necesare unei națiuni puternice nu vor mai fi o problemă. Mai mult, surplusul nostru de populație de 700 000 de oameni în fiecare an nu va mai fi nici el o problemă.

Pentru echilibrul istoric este necesar să nu vedem în ostilitatea Japoniei față de China o simplă agresiune. La vremea aceea în Japonia exista un adevărat sentiment de criză, o teamă profundă că Japonia, numai dacă va întreprinde rapid acțiunile necesare pentru a dobândi spațiu vital pentru populația sa și resurse pentru industria sa, va fi capabilă să se susțină ca stat modern. Acei japonezi care împărtășeau punctul de vedere vehiculat în Memoriul Tanaka erau convinși că teritoriile imense din China, posesiunile imperiale ale Marii Britanii din lumea întreagă și gigantica putere industrială a SUA conferă fiecăreia dintre aceste națiuni avantaje de care Japonia nu dispune. De aceea, politica externă a Japoniei în perioada interbelică era guvernată de convingerea că timpul îi era potrivnic; japonezii credeau că dacă nu vor profita de moment să-și extindă teritoriul și resursele vor intra într-o perioadă de declin național ireversibil.

Periodic s-au manifestat anumite îndoieli asupra autenticității Memoriului Tanaka. Au existat păreri care susțineau că documentul ar fi un fals pus la cale de chinezi cu evidenta intenție de a pricinui japonezilor neajunsuri pe plan diplomatic. Nu există însă nici o dovadă în ceea ce privește contrafacerea sa. Ceea ce este însă mult mai important este faptul că documentul formula exact atitudinea dominantă a Japoniei și intențiile sale în privința Chinei. Politica japoneză de după 1927 a fost în esență orientată în conformitate cu programul și spiritul Memoriului. Mai mult, analiza pe care o face Memoriul situației economice a Japoniei era profund realistă, fără putință de tăgadă. China era vitală pentru bunăstarea Japoniei. Peste 80% din investițiile externe al Japoniei erau făcute în China și cea mai mare parte din acestea în Manciuria. China reprezenta un sfert din comerțul internațional al Japoniei, Manciuria constituind principala regiune de import-export. Afirmația Japoniei că Manciuria era prea importantă pentru supraviețuirea sa economică pentru a rămâne independentă ascundea de fapt o exigență de ordin economic. Desigur, era greu de crezut că chinezii, care au fost principalele victime ale setei de modernizare a vecinului lor, vor înțelege, ba mai mult vor accepta această logică lipsită de scrupule ce conducea la expansiunea japoneză. Totuși, pentru un istoric este important să țină cont de neliniștile care au motivat politica externă a Japoniei și nu să le respingă, considerându-le dovada unui militarism oriental irațional.

Trebuie să mai spunem că din punct de vedere politic Japonia era departe de a fi un stat unit deplin la vremea aceea. În interiorul țării existau facțiuni care se contraziceau în privința adevăratului caracter și a ritmului în care națiunea trebuia să se dezvolte. Această divizare politică era însoțită de neînțelegeri între principalele două aripi ale armatei japoneze. Punctul de vedere dominant al armatei era acela potrivit căruia cel mai mare pericol pentru națiune îl reprezenta URSS care voia să exploateze China folosind-o ca bază pentru a copleși Japonia. Analiștii armatei susțineau că Rusia, încă resimțindu-se de pe urma înfrângerii suferite din partea Japoniei în 1905, intenționa să redobândească fostele teritorii țariste din Orientul Îndepărtat. Amiralitatea japoneză susținea că, dimpotrivă, cea mai mare amenințare nu o reprezintă defel URSS ci SUA, a cărei putere

maritimă în Pacific era un obstacol în calea legitimării expansiunii japoneze; de aceea, cea mai presantă nevoie a Japoniei era de a-și dezvolta o strategie care să permită un război maritim victorios cu America.

Dat fiind că izbucnirea războiului cu SUA în 1941 era aproape, părerea amiralității a avut câștig de cauză. Totuși, în anii 1920 și 1930, punctul de vedere al armatei terestre a fost cel predominant. Generalii și purtătorii lor de cuvânt civili au întreținut în mod deliberat o atmosferă de tensiune și de criză, pretinzând că dacă Japonia nu își va proteja imediat flancul chinez va fi expusă unei incursiuni din partea sovieticilor. Ceea ce a întărit argumentele partidei favorabile războiului a fost restrângerea înregistrată de comerțul internațional care a însoțit criza economică mondială din anii '30. Japonia nu își mai putea vinde produsele în străinătate. Această criză comercială a făcut imperios necesară consolidarea poziției Japoniei în Asia ca modalitate de a evita ruina economică.

Ocupația japoneză în Manciuria, 1931-1937

Japonezii au tratat cu foarte mult cinism China. Ei și-au propus în secret să destabilizeze Republica Chineză, deși simultan pretindeau în mod deschis că slăbiciunea Chinei le dă dreptul de a se implica în problemele Chinei pentru a proteja interesele vitale ale Japoniei. Este adevărat că nici măcar conducătorii japonezi nu erau cu toții de acord în ceea ce privește această abordare cu două fețe. Existau păreri care susțineau o atitudine mai reținută, dar acestea au fost copleșite de cele ale durilor din cadrul guvernului. Acest lucru a fost evident în timpul incidentului de la Mukden, evenimentul care a oferit pretextul pentru invazia japoneză în Manciuria din 1931. Deși această afacere este încă învăluită în mister, se pare că un grup de ofițeri japonezi din armata din Kwantung, staționați în Manciuria, au pus la cale un complot prin care au aruncat în aer o porțiune de cale ferată în sudul Manciuriei, la Mukden și apoi au aruncat întreaga vină pe chinezi, considerându-l un act de sabotaj. Ofițerii, care făceau parte din partida de la Tokyo favorabilă războiului, au cerut guvernului japonez să autorizeze pedepsirea rebelilor chinezi. Fără să mai aștepte un răspuns, armata din Kwantung a declanșat un atac în

întreaga Manciurie. După șase luni provincia era în întregime ocupată de militarii japonezi. Guvernul de la Tokyo, care inițial a fost reticent în a susține armata din Kwantung, a fost luat de valul curentului favorabil războiului care anima întreaga Japonie. Neținând seama de părerile membrilor săi mai moderați, guvernul a sancționat ocuparea Manciuriei și apoi a încercat să își justifice acțiunile în fața protestelor internaționale care au urmat. Liga Națiunilor, căreia i-a cerut ajutorul Chiang Kai-shek, a adoptat o rezoluție în care condamna acțiunea Japoniei, dar nu avea nici o putere să schimbe situația. În orice caz, Japonia și-a manifestat disprețul față de opinia publică internațională ignorând această rezoluție, iar apoi retrăgându-se oficial din Ligă în 1933.

În 1932 japonezii și-au consolidat ocupația în Manciuria schimbându-i numele în mod oficial în Manchukuo și declarând că aceasta este o națiune chineză independentă, condusă de Pu Yi (P'u Yi), ultimul împărat din dinastia Qing. În realitate însă, acesta era un stat marionetă, cu un conducător marionetă sub strictul control al japonezilor. Ca și în cazul incidentului de la Mukden, crearea statului Manchukuo a fost rezultatul unei inițiative japoneze locale pe care apoi guvernul japonez a fost silit să o accepte. Orientarea agresiv-expansionistă a ajuns în acest moment la apogeu.

Ocuparea de către Japonia a Manciuriei în 1931 s-a dovedit a fi prima etapă a conflictului chino-japonez care avea să dureze până în 1945. Acest conflict a schimbat în mod fundamental cursul istoriei Chinei. Conflictele politice interne din China aveau să fie determinate de modul în care războiul avea să evolueze și în care avea să se încheie. Reacția inițială a partidelor chineze față de ocuparea Manciuriei a fost de a se uni împotriva dușmanului comun Japonia. Dar încă de la început, unitatea a fost mai degrabă o aparență decât o realitate. Chiang Kai-shek a considerat întotdeauna rezistența față de agresorul japonez un obiectiv secundar față de acela de a-i distruge pe comuniști. Strategia sa de bază era de a se retrage în fața invadatorilor japonezi considerând că aceștia nu vor fi în stare să ocupe un teritoriu atât de vast precum China. Deși au existat destule ocazii în care a considerat că ar fi indicat să se unească cu Roșii împotriva invadatorului, prioritatea sa a rămas distrugerea adversarului comunist din China.

Oricum, indiferent care au fost obiectivele prezentate de Frontul Unit, ele erau practic imposibil de realizat rapid; Japonia era mult prea puternică pe poziții. Ocupația japoneză în Manciuria avea două laturi caracteristice. Pe măsură ce și-au sporit controlul asupra chinezilor, miniștrii japonezi au încercat să stabilească relații armonioase cu liderii chinezi. Această aparentă contradicție decurgea din disponibilitatea Japoniei, când aceasta era indicată, de a evidenția legăturile rasiale și istorice care apropiau cele două popoare. Japonia considera că ar fi foarte indicat să aibă în vedere un viitor comun chino-japonez. Fiind refuzați de americani, japonezii erau dornici să transforme Asia de est într-o zonă de rezistență orientală față de hegemonia culturală și economică americană. În 1936, Hirota Koki, ministrul japonez de externe, și-a manifestat profunda nemulțumire față de încercarea GMD de a negocia un împrumut special cu SUA. Koki a deplâns faptul că Japonia nu este suficientă pentru nevoile întregii Chine și subliniat caracterul mutual al intereselor celor două țări. Apoi a încercat să facă apel la legăturile comune dintre cele două națiuni, cerând Chinei să recunoască drepturile și privilegiile speciale pe care le are Japonia în China. Este limpede că noțiunea de cooperare se baza în primul rând pe ideea că Japonia va rămâne în mare măsură partenerul dominant. Acest lucru a fost evident în insistența cu care Japonia a susținut crearea East Hubei Autonomous Council (Consiliul Autonom din Hubeiul de est), care teoretic era noul guvern chinez independent, dar în realitate nu era decât un paravan prin intermediul căruia japonezii își menținеau controlul.

China și Japonia în război, 1937-1945

Războiul chino-japonez se împarte în două perioade distincte: 1937-1941 și 1941-1945. În prima fază Japonia a înaintat rapid pe coasta de est (vezi harta de la pagina 134), răspunsul chinezilor fiind un amestec de rezistență ineficace și pacifism. În cea de-a doua fază lupta chinezilor a îmbrăcat forma unui efort de război comun cu cel al americanilor, China fiind principalul lor aliat, în cadrul celui de-al doilea război mondial.

a) 1937-1941

Frontul Unit al Comuniștilor și Naționaliștilor, care a fost refăcut după incidentul de la Xian din 1936, i-a reunit pe cei doi foști oponenți, sugerându-se ideea că China trebuie să fie unită în rezistența împotriva invadatorului. Totuși, această aparentă colaborare de succes a fost tulburată de greutatea cu care Chiang accepta să respecte acordul de la Xian. Pentru el adevăratul dușman erau în continuare comuniștii și ori de câte ori avea ocazia, el folosea trupe și materiale de război mai degrabă pentru distrugerea acestora decât pentru a-i alunga pe japonezi. Prin urmare, neînțelegerile în cadrul Frontului Unit au fost o constantă, cele mai multe fiind provocate de GMD.

Indiferent cât de reală era puterea Frontului Unit, japonezii erau decișI să acționeze rapid pentru a nu-i oferi acestuia posibilitatea de a susține rezistența chineză. La 7 iulie 1937 („Dublul șapte"), o ciocnire relativ neînsemnată între chinezi și trupele japoneze pe podul Marco Polo, la circa 16 km de Beijing, a devenit pretextul necesar pentru ca Japonia să impună noi concesii teritoriale din partea guvernului GMD. De data aceasta însă, Chiang i-a refuzat pe japonezi. El a declarat poporului chinez că țara se află acum în stare de război total împotriva Japoniei: „Dacă mai cedăm fie și o palmă de pământ din teritoriul nostru, ne vom face vinovați de o crimă de neiertat împotriva nației noastre." Această declarație era foarte fidelă spiritului acordului de la Xian. Ea părea să anunțe un nou angajament din partea lui Chiang de a conduce Frontul Unit într-o luptă reală împotriva ocupației. Dar decizia sa nu era una statornică; pe parcursul următorilor opt ani ai războiului chino-japonez, principala preocupare a lui Chiang a continuat să fie aceea de a-i înfrânge pe comuniști; victoria asupra Japoniei era un mijloc care-l putea conduce la acest rezultat.

Cu toate acestea, nimeni nu se îndoia că atitudinea sa din 1937 era o confirmare a faptului că națiunea chineză va lupta. Din acest an și până în 1945, conflictul chino-japonez s-a înăsprit. Inițial, soarta le-a fost potrivnică chinezilor. În 1938, Beijing, Shanghai, Ghangzhou și Nanjing au cedat în fața japonezilor, ceea ce a obligat guvernul GMD să își mute capitala la Chongqing (vezi harta de la pagina 134). Sălbăticia exceselor la care au recurs japonezii după

căderea Nanjingului a îngrozit opinia publică internațională. Iată un fragment din probatoriul de la tribunal pentru crime de război organizat de Aliați în 1947:

1 Dat fiind că apărătorii Nanjingului au continuat să opună rezistență și au refuzat să se predea, armata japoneză, după ce a cucerit orașul, a declanșat o campanie sistematică de asasinate pentru a se răzbuna, pentru a-și vădi ura și frustrarea ...
5 Numărul total al civililor și prizonierilor de război care au căzut victime acestei campanii de asasinate în masă a fost mult peste 300 000. Trupuri lipsite de viață zăceau la toate colțurile de stradă și nici un cuvânt n-ar fi îndeajuns de elocvent pentru a descrie aceste atrocități fără precedent.
10 De pildă, pe data de 15 decembrie [1937] la ora 13,00, 2000 de oameni din trupele de poliție ale orașului, după ce au fost capturați de armata japoneză, au fost duși într-o zonă dincolo de Hanchung Gate unde au fost împușcați unul câte unul. Cei care au fost doar răniți au fost apoi îngropați de vii ...

Urmările unui raid aerian japonez asupra orașului Shanghai, 1937

La 14 decembrie, lui Yao Chia-lung i s-a ordonat să asiste la „spectacolul" oferit de soldații japonezi care i-au violat soția. Atunci când fiul său în vârstă de opt ani și fiica lui în vârstă de trei ani i-au implorat să aibă milă de mama lor, violatorii și-au înfipt baionetele în trupurile lor și i-au aruncat în flăcările de pe un câmp din apropiere. Din 13 până în 17 decembrie mai mulți soldați japonezi au violat o tânără pe o stradă dincolo de Chunghua Gate; iar atunci când prin apropiere a trecut un grup de călugări budiști li s-a ordonat să o violeze și ei. După ce călugării au refuzat să îndeplinească ordinul, japonezii le-au tăiat penisurile, ceea ce le-a provocat o puternică hemoragie și apoi moartea ... datorită acestei campanii de violuri, nici o femeie din oraș nu se mai simțea în siguranță și multe dintre ele s-au refugiat în zona special desemnată de Comisia Internațională ca „zonă de siguranță". Dar japonezii nu s-au sinchisit de legislația internațională. În timpul nopții au escaladat zidul care înconjura „zona de siguranță" și au intrat. Au violat toate femeile care le-au ieșit în cale, indiferent de vârstă sau alte considerente. Oriunde s-au aflat, reprezentanții armatei japoneze au incendiat și au comis crime în masă. Dat fiind că Nanjing era capitala țării, orașul a fost declarat principala zonă care să facă obiectul terorii, fiind incendiat aproape din temelii. După căderea orașului, aproape jumătate din oraș era cenușă.

Deși comportamentul trupelor japoneze nu a fost aprobat în mod oficial în acel moment de guvernul de la Tokyo, armata japoneză din China a devenit „celebră" în întreaga lume pentru cruzimea cu care i-a tratat atât de militari cât și pe civili. S-a încercat să se explice acest comportament ca o formă de manifestare a cultului bushido (războinic) japonez, ba chiar mai mult ca un răspuns la masacrarea personalului japonez de către trupele chineze la Tungchow în iulie 1937. Trebuie însă să remarcăm faptul că guvernul japonez nu a putut împiedica propriul popor să afle de atrocitățile gratuite prilejuite de cuceririle militare ale armatei japoneze.

Dat fiind că Japonia câștiga teren în China, ea a încercat să își consolideze cuceririle militare apropiindu-și pe conducătorii chinezi dornici să coopereze la stabilirea zonelor independente. Orientarea oficială indica dorința Japoniei de a crea o nouă ordine economică, „the East Asia Co-Prosperity Sphere" („Sfera de Coprosperitate din Asia de est"), bazată pe conlucrarea armonioasă dintre Japonia și

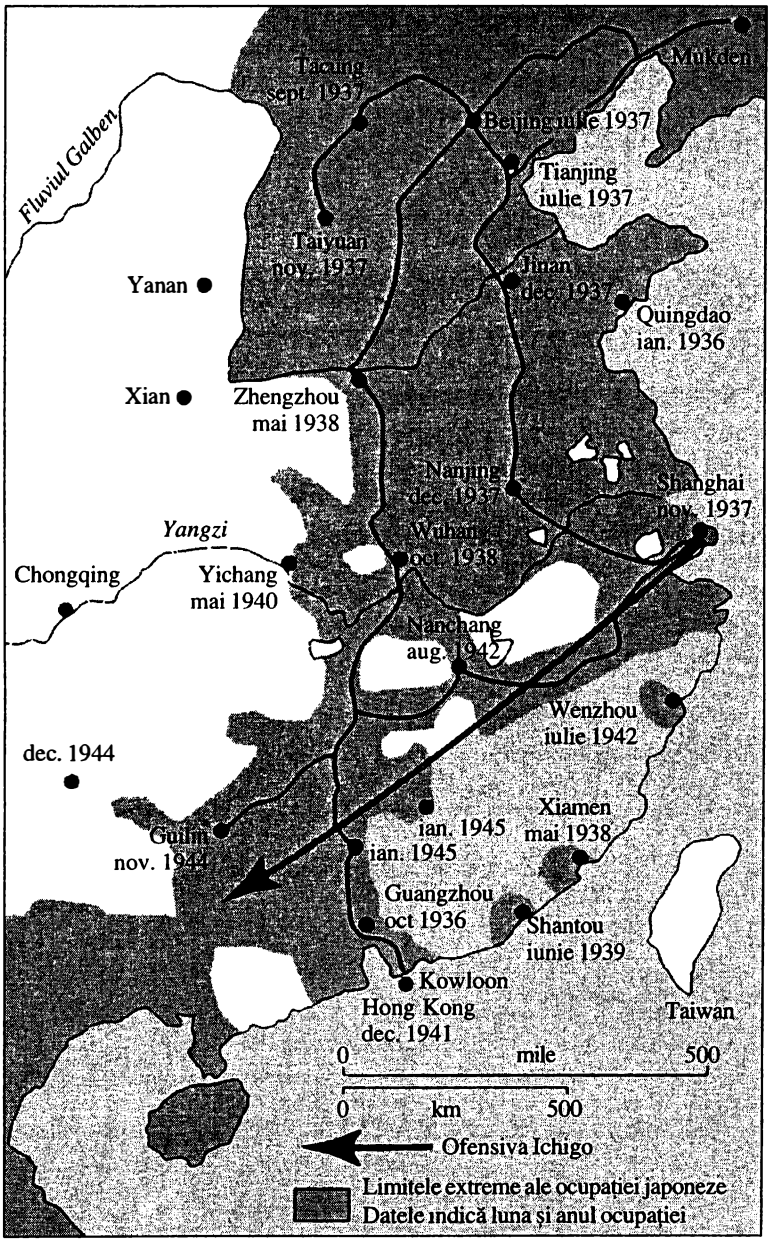

Războiul chino-japonez, 1937-1945

China. Japonezii considerau comunismul principalul dușman. În efortul de a da slăbi Frontul Unit, Tokyo s-a oferit să îl recunoască pe Chiang Kai-shek drept reprezentantul național al Chinei dacă acesta va renunța la alianța cu PCC. Dacă nu va face acest lucru, i s-a spus, Japonia își va continua expansiunea în China. Chiang a refuzat oferta japonezilor. Deși cum bine știm principalul său obiectiv era înfrângerea Roșilor, nu a fost de acord să își rișteze poziția de conducător al Chinei ajungând la o înțelegere cu japonezii.

Totuși, au existat și personalități publice mai puțin importante dispuse să dea curs ofertelor japoneze. Una dintre acestea a fost Wang Jingwei, un fost colaborator al lui Chiang din cadrul GMD. Determinat de o combinație de ambiții personale și de convingerea reală că China nu va putea câștiga războiul împotriva Japoniei, Wang a acceptat în 1940 să devină șeful a ceea ce japonezii numeau „noul guvern al Chinei". De la Nanjing, fosta capitală ocupată de japonezi, Wang i-a acuzat pe Chiang Kai-shek și guvernul său naționalist de la Chongqing că trădează interesele reale ale Chinei și nu mai vor să își desfășoare activitatea în slujba poporului. Guvernul condus de Wang Jingwei a supraviețuit timp de patru ani până la moartea lui Wang în 1944. Acest lucru n-a fost deloc surprinzător. Guvernul a fost recunoscut de puterile Axei și mulți cetățeni chinezi obișnuiți care trăiau în zona sa de jurisdicție aveau motive să fie recunoscători pentru capacitatea acestui guvern de a fi obținut un tratament mai uman din partea japonezilor. Dar „noul guvern" nu a reușit să se ridice la nivelul nici al GMD de la Chongqing, nici al Roșilor de la Yanan în ceea ce privește aspirațiile națiunii chineze. Fără sprijinul forțelor de ocupație, guvernul lui Wang, la fel ca și celelalte administrații regionale „autonome" create de japonezi, nu avea nici o putere.

Tensiunile și preocupările existente pe plan internațional au permis ca atacul generalizat al Japoniei împotriva teritoriului Chinei din perioada 1938-1941 să nu întâmpine nici o rezistență. Prin urmare, Japonia a fost în măsură să ocupe zone întinse de pe coastele centrale și de sud ale Chinei și să pătrundă până în inima teritoriului chinez. În 1940 Japonia avea în luptă circa 750 000 de oameni, trupe de uscat. Acest lucru presupunea un imens efort de război în oameni și materiale. Dar o dată ce Japonia s-a implicat în această acțiune, ea

nu s-a mai putut detașa până la victoria finală. Până în 1941 rezultatul era foarte lesne de întrevăzut, dar acest an a marcat un moment de cotitură în războiul chino-japonez. Ca o ironie a sorții, acest moment de cotitură, care avea să conducă la distrugerea Japoniei, a fost creat de Japonia însăși. La 7 decembrie 1941 forțele aeriene japoneze au declanșat „Operațiunea Tora Tora", un atac prin surprindere asupra flotei americane din Pacific, staționată în Pacific la Pearl Harbor în Hawaii. Japonia a pretins că a fost provocată să întreprindă această acțiune de manevra SUA care la începutul anului 1941 a încercat să impună un embargo internațional total asupra aprovizionării Japoniei cu petrol, interdicție care urmărea să distrugă economia japoneză.

b) 1941-1945

Dacă privim lucrurile prin perspectiva informațiilor pe care le deținem în prezent, este limpede că atacul Japoniei a fost o manevră fatală. Într-un război prelungit, Japonia nu avea nici o șansă să înfrângă SUA, cel mai puternic stat din lume din punct de vedere economic și militar. La vremea aceea însă, japonezii aveau în vedere următoarele lucruri. Un atac rapid, devastator împotriva trupelor americane din Pacific va obliga guvernul american să încheie imediat pacea cu Japonia, în termenii impuși de aceasta din urmă. Japonia nu avea interese teritoriale în ceea ce privește spațiul american; obiectivul ei esențial era acela de a înlătura America din Pacific, pentru ca Japonia să își poată extinde nestingherită influența asupra Asiei. Socotelile japonezilor au fost însă greșite pentru că ei nu au luat în calcul violența cu care vor reacționa americanii. Faptul că președintele Roosevelt a condamnat vehement atacul denumindu-l „o zi a infamiei" exprima profunda convingere cu care americanii au intrat în ceea ce ei au numit o cruciadă împotriva barbariei japonezilor. Declarând război, SUA a decis să înfrângă definitiv Japonia. Deși timp de încă optsprezece luni după atacul de la Pearl Harbor, Japonia, împinsă de nevoia de a-și spori rezervele de petrol, a continuat să își extindă dominația spre sud până în Filipine și spre vest până în Burma, însăși această expansiune depășise orice limită. Dacă acest război s-ar fi prelungit, Japonia ar fi ajuns cu siguranță într-o situație de criză în ceea ce privește resursele. Este adevărat că

Japonia a luptat timp de patru ani, 1941-1945, cu o fervoare extraordinară, dar chiar și înainte ca lansarea bombelor atomice în august 1945 să pună capăt rezistenței sale, era limpede că Japonia nu își va mai putea realiza obiectivele propuse inițial.

Atacul japonez împotriva SUA din 1941 a fost extrem de important pentru China. Ceea ce fusese de fapt un război chino-japonez se transformase acum într-un teatru vital al unui război cu dimensiuni mondiale. Din acel moment, China a fost considerată de Aliați principalul mijloc de a înfrânge Japonia. Chinei i s-au trimis importante ajutoare, în efortul Aliaților de a o transforma într-o bază de operațiuni. Până în 1945 SUA a investit peste un miliard de dolari în China. Mai mult, intrarea Americii în război i-a fost de un real folos lui Chiang Kai-shek în calitatea sa de conducător al Chinei. Se spune că la 8 decembrie 1941 Chiang a declarat că aceasta este cea mai fericită zi din viața lui. Este ușor de înțeles de ce. Americanii, dornici să folosească China ca principală modalitate de a înfrânge Japonia, l-au sprijinit desigur pe Chiang. În calitatea sa de conducător al Chinei, recunoscut ca atare chiar și de PCC prin acordul de la Xian, el era persoana cea mai indicată cu care trebuia să se trateze. Toate declarațiile publice ale lui Chiang au avut menirea să îi convingă pe Aliați nu numai că trebuie să aibă încredere în el, ci și că el este cu adevărat singura speranță reală în obținerea unui efort de război conjugat al întregii Chine împotriva Japoniei. Președintele Roosevelt a ajuns să îl considere pe Chiang Kai-shek o figură politică internațională la fel de importantă pe timp de război ca Churchill sau Stalin.

Totuși, după 1941 în pofida influxului de bani și materiale din partea americanilor, Chiang și GMD au continuat să fie destul de reținuți în ceea ce privește o confruntare deschisă cu japonezii. Au avut loc câteva bătălii neconcludente între trupele chineze și japoneze. Pentru a evita să fie copleșiți de superioritatea armatelor japoneze, chinezii au recurs la un război de gherilă. Ei nu au putut face nimic ca orașele și zonele urbane să nu sufere de pe urma puternicelor atacuri aeriene ale japonezilor. Zona de sud deținută de GMD a fost considerată de japonezi cea mai vulnerabilă țintă pentru bombardamente. Chongqing, de pildă, a trecut prin perioade intermitente de bombardamente aeriene, asemănătoare prin puterea lor de distrugere și teroarea pe care o provocau cu Blitzkrieg-ul prin

care trecuseră orașele britanice și cele germane din 1940 până în 1945. Totuși, în cea mai mare parte a războiului, Roșii aflați la baza lor din Yanan, și nu naționaliștii de la Chongqing, au fost cei care au purtat greul luptei.

Chiang Kai-shek s-a dovedit a fi un aliat dificil după 1941. El a avut frecvente dezacorduri cu consilierii americani și a cerut ca cei care nu îi erau pe plac să fie retrași. SUA, dornică să nu diminueze efortul de război, a încercat să-i satisfacă cererile, în pofida afirmațiilor multora dintre observatorii americani care susțineau că de fapt perseverenta preocupare a lui Chiang de a-i distruge pe Roșii constituie principala cauză pentru care performanța Chinei este atât de modestă față de japonezi. Aceasta a fost principala obiecție a generalului Stilwell, unul dintre cei mai duri critici ai lui Chiang. Stilwell a constat că, în comparație cu eforturile susținute ale PCC de a-i înfrânge pe japonezi, efortul pe care îl depunea GMD era net inferior și ineficient; cantități imense de materiale de război erau irosite de americani pentru a-i înarma pe naționaliști. Nedorind să ajungă într-o situație de criză cu Chiang, Departamentul de Stat american l-a înlocuit pe generalul Stilwell, dar aprecierile acestuia au fost curând confirmate de rezultatul ofensivei de la Ichigo din 1944, cea mai amplă campanie desfășurată de japonezi în China. Armatele GMD nu au fost capabile să oprească înaintarea trupelor japoneze spre sudul Chinei. Problema nu era numai că trupele GMD erau inferioare din punct de vedere militar trupelor japoneze; era evident că le lipsea în primul rând voința de a lupta. Criticii lui Chiang nu au fost deloc mirați de această evoluție a situației. Era greu de crezut că metodele cumplite la care recurgea GMD când era vorba de recrutări și disciplina feroce ce era impusă soldaților ar fi putut stârni loialitate și entuziasm în rândul recruților. Trupele naționaliștilor, care păreau destul de bine pregătite în condiții normale, dădeau adesea greș în condiții de tensiune sporită. Problemele lor erau sporite de faptul că nu au reușit niciodată să câștige sprijinul deplin al poporului chinez, pe care de fapt era de datoria lor să-l apere. Și într-adevăr, o caracteristică remarcabilă a războiului a fost lipsa de popularitate de care s-au bucurat trupele GMD în rândul țărănimii chineze. Acest lucru a fost rezultatul unui tratament abuziv la care țăranii au fost supuși în permanență de trupele naționaliste și al

impozitelor nemiloase și politicii de exproprieri practicate de guvernul GMD.

Ceea ce a salvat în cele din urmă trupele GMD de la dezastru nu a fost calitatea rezistenței opuse, ci faptul că s-a diminuat efortul de război al Japoniei în China pe măsură ce teritoriul japonez a făcut obiectul unor tot mai puternice atacuri ale Aliaților începând din 1944. Momentul de apogeu al atacurilor aeriene a fost lansarea de către SUA în 1945 a bombelor atomice asupra Japoniei. La câteva zile după declanșarea acestui cumplit nou tip de armă împotriva lor, japonezii au capitulat. Sfârșitul brusc al războiului din Pacific a schimbat în mod dramatic poziția Chinei. Începând din 1941, Chiang a considerat că sprijinul american îl va conduce în cele din urmă spre o victorie atât asupra japonezilor, cât și a PCC. Foarte curând avea să fie profund dezamăgit. Folosirea bombei atomice împotriva Japoniei în 1945 a pus capăt brusc războiului, înainte ca tabăra comuniștilor să fi fost înfrântă. Războiul japonez, care fusese inițial pentru Chiang promisiunea unui succes asupra tuturor rivalilor săi, nu a făcut decât să-i evidențieze slăbiciunea.

Acest lucru a devenit evident la sfârșitul războiului în legătură cu disputa pe tema capitulării Japoniei. Comuniștii, evident, și-au asumat dreptul de a accepta predarea oficială a trupelor japoneze în nouăsprezece zone eliberate din nordul Chinei. Zhu De și Mao Zedong au ordonat trupelor lor să ocupe fostele regiuni deținute de japonezi și să preia prizonierii japonezi. Guvernul lui Chiang de la Chongqing a insistat însă asupra faptului că japonezii trebuie să se predea numai reprezentanților acreditați ai GMD. Marea problemă a GMD era că reprezentanții săi nu puteau pune în practică aceste cerințe; ei nu aveau trupe în zonele dominate de comuniști. De aceea, Chiang a cerut japonezilor să continue să păstreze ordinea și disciplina în zonele deținute până la venirea trupelor GMD. Astfel de ordine au fost trimise și în „regiunile autonome" pe care japonezii le creaseră. Naționaliștii nu ar fi reușit să facă toate astea dacă nu s-ar fi implicat americanii. Dornici să împiedice Uniunea Sovietică, ale cărei trupe se aflau deja în Manciuria, să își extindă controlul spre sud, americanii au creat un pod aerian pentru ca trupele GMD să poate ajunge în zonele eliberate. Generalul MacArthur, comandantul-șef al trupelor aliate din Orientul Îndepărtat, a declarat că numai Chiang

Kai-shek are dreptul să accepte capitularea Japoniei în China. Problema nu era dacă comuniștii vor accepta sau nu acest lucru. Deși Mao i-a catalogat pe Chiang și GMD drept „fasciști", el a anunțat că este dispus să facă concesiile necesare. Mao și-a explicat astfel gestul în fața adepților:

> Fără să facem aceste concesii, nu vom putea să dejucăm complotul GMD care intenționează să declanșeze un război civil, nu vom putea prelua inițiativa politică, nu vom putea câștiga încrederea restului lumii ... și nici nu vom putea obține un statut legal pentru partidul nostru.

Nemulțumit cum era datorită inițiativei americane, Mao știa că recentul tratat de prietenie semnat de Uniunea Sovietică cu GMD însemna că era foarte puțin probabil să primească ajutor din partea URSS dacă nu se va opune deschis pretențiilor lui Chiang, susținute de americani, în ceea ce privește problema capitulării Japoniei. În pofida precauției lui Mao Zedong din această etapă, foarte curând se va dovedi că rezultatul războiului chino-japonez avea să confere comuniștilor o poziție de putere în China, cu ajutorul căreia, peste cinci ani, vor reuși să controleze întregul teritoriu chinez. Războiul japonez a fost un important catalizator pentru politica chineză.

Să studiem „China și Japonia"

Capitolul despre legăturile dintre China și Japonia poate fi împărțit în cinci secțiuni principale: 1. China, Japonia și Occidentul; 2. Impactul primului război mondial asupra relațiilor chino-japoneze; 3. Planurile Japoniei în China; 4. Ocupația japoneză în Manciuria; 5. China și Japonia în război. Fiecare dintre aceste teme pune probleme care sunt importante pentru analizarea relațiilor chino-japoneze.

1. China, Japonia și Occidentul

Problema cheie: De ce nu a fost China capabilă să se modernizeze în aceeași măsură ca Japonia?

Trebuie citite secțiunea 1 a acestui capitol și de asemenea secțiunile 1-3 din capitolul 1.

Influența colonialismului occidental asupra Orientului Îndepărtat

reacția

Iaponia	China
pozitivă	negativă
reformele epocii Meiji	sistemul tradițional se menține
modernizare economică	economie în stagnare
forță militară	slăbiciune militară

Japonia și China intră în secolul XX

Japonia	China
unită, prosperă, agresivă pe picior de egalitate cu Occidentul	fragmentată, ruinată, servilă la bunul plac al Occidentului

Afirmarea superiorității Japoniei
Cele 21 de cereri, 1915
Japonia este răsplătită cu provinciile Shandong și Qingdao
Memoriul Tanaka, 1927
ocuparea Manciuriei, 1931
conceptul de Sferă de Coprosperitate în Asia de est
China invadată și ocupată, 1937-1945
al doilea război mondial, 1941-1945
salvatorul Chinei

Rezumat – China și Japonia

Probleme de analizat: Impactul imperialismului occidental asupra Chinei și a Japoniei a fost profund. Modul în care au reacționat cele două țări la subordonarea lor față de Occident a determinat și dezvoltarea lor ulterioară ca națiuni. De aceea, întrebarea dificilă este de ce reacția Japoniei a fost atât de diferită de cea a Chinei. Răspunsul este în esență că Japonia a fost în măsură să acționeze ca o națiune unită, iar China nu. Explicația pentru acest lucru o putem găsi dacă analizăm deosebirile de ordin geografic, administrativ, politic și social dintre cele două țări. Teritoriul compact al Japoniei a permis guvernelor acesteia să-i redefinească structura socială și să-i modernizeze economia. Imensul teritoriu al Chinei a îngreunat cu mult organizarea unor astfel de întreprinderi. Ar fi de dorit ca în această fază a studiului să revedeți descrierea Chinei din capitolul 1. Chinezilor le-a fost foarte greu să renunțe la niște tradiții de milenii; în sistemul lor politic exista un soi de inerție care îi împiedica să se adapteze la noile orientări. Japonia, în schimb, a început să se modernizeze cu o viteză extraordinară și extrem de eficient. Unii istorici au sugerat că această dezvoltare a fost artificială, că mai degrabă a fost ceva necurat la mijloc și nu a fost vorba de ceva organic. Japonia, susțin ei, s-a europenizat în mod deliberat în dorința de a realiza două obiective: crearea unei economii industriale și crearea unei armate și a unei flote puternice. Aceste obiective au fost atinse, dar numai cu prețul unei rigidități instituționale, care a distrus individualismul și a lăsat Japonia pradă militarismului. Acestea sunt aspectele pe care merită să le reținem atunci când analizăm deosebirile dintre China și Japonia în această perioadă.

2. Impactul primului război mondial asupra relațiilor chino-japoneze

Problema cheie: „În pofida aparentelor succese obținute în detrimentul vecinului său, Japonia avea mai multe motive să se considere trădată la sfârșitul primului război mondial." Comentați.

Ar fi bine să citiți secțiunea 2 a acestui capitol, dar și secțiunile 2 și 3 ale capitolului 2, precum și secțiunea 4 a capitolului 4.

Probleme de analizat: Pentru a înțelege implicarea Chinei și Japoniei în războiul din 1914-1918 este necesară o evaluare atât a situației

interne din China, cât și a atitudinii puterilor occidentale față de Orientul Îndepărtat. De aceea, este important să faceți apel la informațiile din capitolele 2 și 4. Reacția chino-japoneză față de războiul din Europa a evidențiat imensa prăpastie care exista între puterea și aspirațiile ce caracterizau China și Japonia. Problemele cheie care se impun de la sine sunt de ce Japonia a fost în măsură să-și impună condițiile în privința Chinei, lucru absolut evident în cele 21 de cereri, și de ce conducătorii chinezi au acceptat această umilință, chiar dacă împotriva voinței lor. Sfârșitul războiului a adus noi umilințe pentru chinezi; ei nu au primit nimic în schimbul eforturilor lor și disprețul cu care delegații de la Versailles i-au întâmpinat pe reprezentanții săi a demonstrat în mod limpede de cât de puțină stimă se bucură China pe plan internațional. Nici China, nici Japonia nu au fost mulțumite de rezultatul războiului și de tratatul de pace care a urmat. În aparență Japonia a beneficiat de pe urma războiului; ea a obținut teritoriile pe care le-a pretins. Dar în perioada postbelică s-a simțit trădată de politica economică protecționistă a SUA și de rasismul explicit al legilor de imigrare americane. Este interesant de remarcat faptul că SUA a fost cea care a blocat clauza prezentată de Japonia potrivit căreia termenii tratatului de pace ar trebui să includă acceptarea la nivel internațional a principiului egalității rasiale. Un astfel de tratament exclusivist a sporit dorința Japoniei de autoafirmare. China a fost cea dintâi victimă.

3. Planurile Japoniei în China

Problema cheie: Analizați afirmația potrivit căreia intențiile agresive ale Japoniei față de China nu au fost rezultatul militarismului, ci au fost impuse de o necesitate economică.

Ar fi bine să citiți secțiunile 2 și 3 ale acestui capitol, precum și secțiunile 5 și 6 ale capitolului 4.

Probleme de analizat: Aceasta este tema centrală care leagă toate cele cinci subteme ale acestui capitol. Analizarea caracterului planurilor Japoniei este strâns legată de secțiunea precedentă. China a constituit un punct de atracție pentru japonezi atât din punct de vedere strategic, cât și economic. Întrebarea care se impune este dacă, ținând cont de

umilințele la care au fost supuse ambele țări de Occident, cei doi vecini din Orientul Îndepărtat ar fi putut conlucra în armonie și alcătui un front comun împotriva restului lumii. Bineînțeles că Japonia a declarat că aceasta a fost intenția sa atunci când a propus constituirea Sferei de Coprosperitate în Asia de est. Se impune însă o nouă problemă, aceea a sinceității cu care japonezii au făcut apel la unitate. Oare animozitatea lor tradițională și recenta exploatare financiară pe care o practicau în China nu însemna că de fapt o conlucrare ar fi fost imposibilă? Bineînțeles că brutalitatea ocupației din China, începând cu Manciuria în 1931, nu dădea deloc de înțeles că japonezii îi considerau pe chinezi demni de considerație. Punctul de vedere care merită o mai mare atenție este acela că agresiunea japoneză față de China, departe de a fi gratuită, izvora dintr-o convingere reală că numai dispunând de resursele Chinei Japonia va putea rezista ca națiune.

4. Ocupația japoneză în Manciuria

Problema cheie: Oare ocupația japoneză în Manciuria din 1931 a pus capăt oricărei posibilități de cooperare reală între China și Japonia?

Citiți pentru a vă lămuri secțiunile 3 și 4 ale acestui capitol și secțiunile 5 și 6 ale capitolului 4.

Probleme de analizat: Japonezii considerau că Manciuria reprezintă un punct critic pentru ei din punct de vedere comercial și strategic. De aceea era absolut necesar, potrivit punctului de vedere japonez, ca această zonă să fie ocupată înainte ca URSS să o transforme într-o bază de unde să amenințe teritoriul japonez. Ceea ce a complicat și mai mult lucrurile a fost faptul că în cadrul cercurilor guvernamentale din Japonia exista un profund dezacord asupra acestei probleme. Guvernul și armata aveau păreri contradictorii și exista o puternică divergență de păreri între principalele ramuri ale serviciilor din armată. A fost, prin urmare, ocuparea Manciuriei o evoluție logică a unei preocupări a Japoniei legată de supraviețuirea sa ca națiune sau a fost o inițiativă militară locală, care a obligat guvernul civil japonez să se angajeze într-o acțiune pe care nu o planificase de fapt? Este foarte important în egală măsură să ținem seama de dorința unui număr important de personalități chineze de a coopera cu ocupanții în crearea

de state clientelare. Acest lucru sugerează că ideea de colaborare cu Japonia nu era considerată în toate mediile din China un act de trădare. Astfel se confirmă ideea pe care Japonia o lansase deja a unei acțiuni comune chino-japoneze. Privind lucrurile din perspectiva informațiilor pe care le deținem astăzi, se pare că nu existau șanse prea mari pentru o cooperare reală între cele două țări; acest lucru este evident din perspectiva animozităților care s-au accentuat în cei paisprezece ani de conflict. Acest lucru să însemne oare că nu a existat nicicând o posibilitate reală ca China să ajungă în termeni amiabili cu ocupanții în cadrul unui front antioccidental?

5. China și Japonia în război

Problema cheie: Analizați conținutul următoarei aserțiuni „războiul chino-japonez din 1937-1945 l-a condus pe Chiang Kai-shek într-o fundătură politică".

Pentru a putea înțelege sensul acestei afirmații citiți secțiunile 4 și 5 din acest capitol, precum și secțiunile 2 până la 4 din capitolul 3, și secțiunea 7 din capitolul 4.

Probleme de analizat: Una dintre școlile istorice apreciază că acordul de la Xian din 1936 a transformat ocupația japoneză într-un război generalizat inevitabil. Frontul Unit PCC-GMD s-a angajat să îi înlăture pe japonezi din China, angajament ce excludea de la sine cooperarea cu ocupantul. Totuși, implicarea lui Chiang Kai-shek în acțiunile Frontului nu era totală. Obiectivul său de bază era distrugerea comuniștilor; până la realizarea acestui obiectiv el a adoptat o politică flexibilă care adesea a părut că este deturnată spre o înțelegere cu japonezii. Există temeiuri să susținem că, cu excepția momentului în care a semnat acordul de la Xian, el nu ar fi acceptat o confruntare deschisă cu trupele japoneze. Trebuie de asemenea să reținem că, exact ca și în 1931, în 1937 o manevră a japonezilor a fost cea care a declanșat războiul. Este greu de știut, dacă, după declarația de război a Japoniei lansată SUA în 1941, chinezii ar fi putut face față de unii singuri întregii mașini de război japoneze. Bucuria lui Chiang la aflarea veștilor privind atacul de la Pearl Harbor este de înțeles; cauza naționalistă era acum strâns legată de soarta Aliaților în războiul din

Pacific. Ceea ce el nu putea prevedea a fost sfârșitul spectaculos al războiului. Momentul culminant al războiului din 1945, brusc și dramatic, i-a năruit speranțele care îl susținuseră din 1937. Trupele americane nu au debarcat în număr impresionant pe teritoriul chinez; comuniștii nu au fost învinși de japonezi. Ba chiar dimpotrivă, Chiang a fost nevoit să facă față unei armate a PCC care, deși mai redusă numeric decât cea a GMD, era superioară ca forță de luptă, după cum o demonstraseră și luptele purtate cu japonezii. Războiul care se dovedise a fi inițial modalitatea prin care Chiang avea să își consolideze puterea l-a trădat în cele din urmă din punct de vedere militar și politic.

Analiza izvoarelor despre „China și Japonia"

Iată în continuare analiza Celor 21 de cereri din 1915, un document extrem de important referitor la relațiile chino-japoneze, care apare la pagina 122.

1 – Context

Cele 21 de cereri au fost lansate oficial în 1915 de către Japonia guvernului republican condus de Yuan Shikai. Japonezii au profitat de ocazia oferită de confuzia și slăbiciunea care caracterizau republica în 1912 și de faptul că puterile occidentale erau preocupate de războiul din Europa, pentru a-și spori dominația în China.

2 – Înțeles

Cele 21 de cereri însumează concesiile pe care Japonia le impune Chinei. Referirea la Shandong, zonă deținută de germani, introduce o provincie cheie a cărei valoare strategică i-a sporit interesul arătat de Japonia, care cerea ca în cadrul oricărui acord nipono-german China va recunoaște drepturile depline ale Japoniei asupra zonei. O cerere similară privește Manciuria și Mongolia; cetățenii de naționalitate japoneză vor beneficia de drepturi civile și comerciale depline în aceste provincii, iar chinezii trebuie să accepte consilierii japonezi pe probleme politice, militare și economice în întreaga Chină. Anumite companii chineze nu își vor putea spori și nu vor putea beneficia de bunurile lor patrimoniale decât

dacă acest lucru a fost aprobat de Japonia. Chinezii vor accepta de asemenea controlul japonez asupra forțelor lor de poliție. În probleme financiare, chinezii nu au libertatea să negocieze împrumuturi străine fără permisiunea prealabilă a Japoniei. O altă restricție impune ca circa o jumătate din armamentul militar greu necesar Chinei să fie achiziționat din Japonia. Chiar și religia face obiectul unora dintre cereri; japonezii vor avea libertatea să trimită misionari budiști în China.

3 – Semnificație

Acest document este foarte important pentru înțelegerea relațiilor chino-japoneze în prima jumătate a secolului XX. Dacă cele 21 de cereri ar fi fost respectate întru totul, statutul Chinei ca stat suveran ar fi fost definitiv compromis. Obiectivul Japoniei era însă chiar acesta. Intenția sa de a controla viața economică, militară și culturală a Chinei este absolut evidentă. Japonia a profitat de momentul oferit de primul război mondial pentru a-și extinde dominația asupra Chinei, acțiune declanșată din anii 1890. Una dintre problemele cele mai controversate este aceea dacă China și Japonia, ținând cont de animozitatea lor istorică, au fost într-o permanentă rivalitate, sau așezarea lor geografică și nevoile lor economice au fost motive întemeiate care le-au determinat să alcătuiască un front comun în Asia de est ca formă de protecție reciprocă într-o lume ostilă.

Dovezi precum acest document sugerează foarte limpede că planurile Japoniei în privința Chinei au fost în principiu expansioniste și agresive. Ar fi indicat să comparați acest fragment cu Memoriul Tanaka de la pagina 125. Cele două izvoare documentare evidențiază în egală măsură caracterul cererilor Japoniei și obiectivele care le motivau. Japonia se temea că dacă nu va obține controlul asupra economiei chineze și a provinciilor cheie, precum Manciuria, ea nu își va putea menține statutul de națiune modernă. Agresiunea japoneză împotriva Chinei a fost, prin urmare, modelul; propunerile ulterioare ca cele două națiuni că conlucreze par mai curând manevre ale Japoniei decât o chemare reală la conlucrare. Este foarte semnificativ și faptul că Yuan, care încerca să intre în grațiile japonezilor, a acceptat Cele 21 de cereri. Capitularea lui a determinant o reacție violentă în rândul chinezilor, primul exemplu de rezistență hotărâtă antijaponeză care avea să se consolideze în următorii treizeci de ani, atingând apogeul în momentul victoriei Chinei din 1945.

6 China și Uniunea Sovietică

Marxismul pătrunde în China

Multe dintre acțiunile revoluționarilor și reformiștilor din China amintesc la începutul secolului XX de evenimentele din Rusia. Între cele două țări existau nenumărate asemănări, dacă ne gândim la istoria lor recentă și la situația existentă în acel moment. Ambele fuseseră înfrânte de curând de Japonia, ambele încercau să îndeplinească cerințele unei modernizări economice și politice, ambele erau rudele sărace în comparație cu națiunile occidentale din Europa și SUA, avansate, producătoare de bunăstare. Acest sentiment de simpatie față de Rusia s-a intensificat atunci când chinezii au aflat de victoria revoluției bolșevice din 1917. Intelectualii chinezi au descris cu admirație în 1918 încercările lui Lenin și ale bolșevicilor de a schimba mersul istoriei eliberându-se de opresiunea țaristă și instaurând un stat al muncitorilor. Admirația a sporit atunci când chinezii au aflat că Armata Roșie i-a înfrânt pe intervenționiștii străini din Rusia, în perioada 1918-1920. Acesta era un exemplu viu de răsturnare a imperialismului occidental, mai ales că națiunile alungate din Rusia de bolșevici erau aceleași care ocupaseră China. Acesta era un exemplu tipic de antiimperialism în acțiune.

Istoricii se referă adesea la anii 1900-1925 numindu-i generic „revoluția intelectuală" din China, o referire la interesul care s-a manifestat în această perioadă față de acei filosofi occidentali și față de acele teorii politice care ar putea oferi o soluție pentru rezolvarea problemelor Chinei. Universitatea de la Beijing a devenit centrul acestei renașteri. Chen Duzui și Li Dazhao (Li Ta-chao), profesori din conducerea Universității, și-au încurajat studenții să încerce să combată ideile dominate de confucianism din învățământul chinez tradițional. Aceasta nu era o simplă întreprindere intelectuală. Într-adevăr, cu

excepția unor intelectuali, teoria pură nu constituia un punct de atracție pentru cetățeanul chinez de rând. Ei căutau răspunsuri practice la problemele care-i frământau. O teorie politică specifică îi putea atrage pe chinezi numai în măsura în care aceasta putea fi aplicată în lumea reală. Acesta este un aspect al abordării utilitariste care a caracterizat multă vreme politica chineză. Trăsătura comună a revoluționarilor chinezi era faptul că ei respingeau sistemul decadent care a slăbit China și a permis străinilor să se impună în fața națiunii chineze. Ceea ce aceștia căutau era un program care să le ofere o soluție pentru vindecarea Chinei. Mișcările revoluționare care au avut loc în această perioadă, fie ale grupărilor de dreapta, fie ale grupărilor de stânga, au avut în esență un caracter naționalist. Toate au fost animate de dorința de a se face ceva pentru regenerarea Chinei.

Ideile revoluționare ale lui Karl Marx erau deja cunoscute în China încă de la începutul secolului, dar ceea ce le-a dat o valoare deosebită și le-a făcut extrem de atractive a fost aparentul eșec al revoluției din 1911 și al republicii care a urmat de a promova cauza Chinei. Radicalii chinezi dezamăgiți au renunțat la ceea ce ei au numit eșecul democrației în China. Ei au îmbrățișat în schimb o altă filosofie tipică Occidentului, dar de această dată una pe care Occidentul însuși o respinsese. Teama și dezaprobarea cu care națiunile imperialiste au întâmpinat marxismul au avut rezultatul exact contrar în privința chinezilor. Pentru tinerii intelectuali care s-au reunit pentru a forma Partidul Comunist Chinez la începutul anilor '20, evenimentul care a constituit sursa de inspirație a fost, prin urmare, revoluția victorioasă din octombrie care a avut loc în Rusia. Acum puteau observa un stat marxist în acțiune; antiiperialismul și anticapitalismul aveau acum un teritoriu național. Respingerea valorilor occidentale, implicită în cadrul revoluției bolșevice din octombrie, a constituit un punct de atracție pentru revoluționarii chinezi, pentrù care principalul element de atracție al marxism-leninismului era modul în care explica faza imperialistă a capitalismului, procesul care a condus la umilirea Chinei de către imperialiștii occidentali. Atunci când una dintre primele acțiuni ale noului stat sovietic s-a dovedit a fi renunțarea la pretenția tradițională a Rusiei la teritoriile chineze, respectul revoluționarilor din China față de bolșevici nu a mai cunoscut nici o limită.

Guvernul bolșevic era dornic să folosească această simpatie în favoarea sa. Eșecul revoluției de a-și croi drum și altundeva în Europa i-a încurajat pe bolșevici să își îndrepte atenția spre zonele coloniale. Situația instabilă din China, care rușilor li se părea foarte propice pentru izbucnirea unei revoluții, a determinat noul stat sovietic să îi contacteze imediat pe marxiștii chinezi. Una dintre primele manevre ale Cominternului, creat la Moscova în 1919 de guvernul bolșevic ca principala organizație al cărei obiectiv era pregătirea revoluției internaționale, a fost de a trimite agenți în China și în alte regiuni aflate sub control colonial occidental. Modul în care Lenin a interpretat imperialismul a devenit extrem de relevant în acest moment. Principalul argument al conducătorului bolșevic era faptul că colonialismul occidental reprezintă o fază definită predeterminată în procesul dialectic revoluționar. Pe măsură ce capitalismul începe să se confrunte cu supraproducția și competiția pentru pieețele interne în declin, el încearcă să supraviețuiască exploatând teritoriile de peste mări, fie pentru a desface acolo surplusul de producție, fie ca sursă de materii prime și de mână de lucru ieftine. Imperialismul constituia deci o expresie a capitalismului în criză. Era de la sine înțeles deci că rolul istoric al popoarelor exploatate de colonialiști era de a se ridica împotriva opresorilor nu numai pentru a se elibera, ci și pentru a contribui la căderea capitalismului internațional. În 1918 Iosif V. Stalin, comisarul bolșevic pentru naționalități, a evocat limpede concepția sovietică despre imperialism, care se putea aplica și Chinei:

1 Imperialiștii consideră Orientul izvorul fericirii lor pentru că el ascunde neprețuite resurse naturale precum bumbacul, petrolul, aurul, cărbunele și minereul de fier. Gândindu-se la bunăstarea lor, oare Orientul nu reprezintă pentru imperialiști „cel mai dulce fruct"? În timp ce se luptă
5 și transformă întreaga Europă într-o ruină, se gândesc neîncetat la țări precum China, India, Persia, Egipt și Maroc. De fapt, ei luptă tocmai pentru că vor să controleze Orientul. Putem să înțelegem desigur de ce sunt atât de dornici să mențină „legitimitatea și ordinea" în țările din Orient pentru că fără „legitimitate și ordine" nu vor putea continua
10 să controleze aceste zone îndepărtate.
Imperialiștii nu râvnesc numai resursele naturale ale Orientului, ci și popoarele lor „supuse", mâna de lucru „ieftină" din Orient pe care o pot folosi pentru îndeplinirea obiectivelor lor egoiste. Ei vor să recruteze

din rândul acestor populații „obediente" destui „băieți" ca să-și alcătuiască așa-numitele armate „de indigeni" și să folosească aceste armate pentru a curma mișcările propriilor muncitori din țările de baștină acestora. Iată de ce ei numesc coloniile și semicoloniile din Orient o „inepuizabilă" rezervă de mână de lucru.

Obiectivul nostru, al comuniștilor, este de a trezi popoarele orientale oprimate din somnul lor care durează de mai bine de o sută de ani și de a le insufla muncitorilor și țăranilor din aceste țări spiritul revoluționar pentru a declanșa o luptă necruțătoare împotriva imperialiștilor. Scopul nostru este să confiscăm acestor imperialiști aceste zone de care sunt atât de „dependenți" și să-i lipsim de „inepuizabila" sursă de mână de lucru. Fără o luptă de acest fel socialismul nu va ieși niciodată victorios; și nici lupta noastră împotriva imperialiștilor nu va avea un succes deplin. Pentru prima dată în istorie revoluția rusă a trezit popoarele oprimate din Orient să lupte împotriva imperialismului.

Teoria marxist-leninistă despre imperialism a oferit chinezilor atât o explicație privind modul și motivul pentru care Occidentul i-a umilit, cât și o modalitate de a-și reclădi măreția pierdută. În octombrie 1920 Lenin a declarat unei delegații chineze care se afla în vizită la Moscova: „Revoluția chineză va provoca în cele din urmă căderea imperialismului mondial". Principiile lui Lenin au devenit principiile călăuzitoare care au determinat apropierea Uniunii Sovietice de lupta colonială. Totuși, deși acest lucru nu a fost realizat de la bun început, ideile sale conțineau un punct nevralgic care avea să pericliteze în permanență relațiile Uniunii Sovietice cu China revoluționară. Lenin a pus semnul egal între mișcările pentru eliberare națională de colonialism și lupta proletariatului industrial împotriva capitalismului. Vulnerabilitatea acestei idei consta în faptul că în foarte puține țări stadiul dezvoltării sociale și economice se potrivea cu teoria dialectică. Ea nu era valabilă în nici un caz în China, care nu reușise încă să aibă un proletariat autentic; dintr-o populație rurală copleșitoare de 500 de milioane de locuitori, doar 3 milioane ar fi putut fi considerați muncitori industriali. Dacă China avea să treacă printr-o revoluție populară, aceasta nu putea fi decât opera țăranilor din zonele rurale. Totuși Cominternul, profund tributar conceptului de revoluție proletară, avea să continue pe durata activității sale în China de circa douăzeci și patru de ani (1919-1943) să instruiască

PCC să se dezvolte ca un partid orășenesc și să organizeze revoluția citadină.

Totuși, aceste anomalii se vor atenua în viitor. La începutul anilor '20 relațiile dintre Moscova și chinezi erau cordiale. Doi agenți ai Cominternului, Voitinski și Maring, au participat la crearea Partidului Comunist Chinez (PCC) în iulie 1921. Douăzeci de reprezentanți din diferite provincii s-au întrunit la Shanghai pentru a adopta programul revoluționar de bază și pentru a alege un comitet executiv. Chen Duziu a devenit secretar general al partidului. La fel de importantă a fost prezența protejatului lui Chen de la Beijing, Mao Zedong, care reprezenta provincia Hunan. Deși un partid modest din punct de vedere numeric, care număra doar 50 de membri în 1921, PCC s-a bucurat de un real succes în următorii ani în organizarea de greve și boicoturi la Shanghai și Hong Kong. Totuși, încercarea sa de a organiza în 1923 o grevă a feroviarilor în regiunea Beijing, o zonă aflată sun controlul seniorului războiului Wu Peifu, s-a dovedit zadarnică.

Frontul Unit GMD-PCC

Incapacitatea PCC de a se opune seniorilor războiului a convins Cominternul că de fapt comuniștii nu constituie o forță revoluționară reală de tipul bolșevicilor. Acesta susținea că soluția de viitor ar fi ca PCC să se alieze cu celălalt partid revoluționar important din China, Gomindanul. Cominternul a impus tânărului Partid Comunist să coopereze cu Sun Yat-sen, care adoptase un tip de socialism foarte asemănător cu marxismul. În 1923, agenții Cominternului, Adolf Joffe și Mihail Borodin, au contactat reprezentanții GMD, oferindu-se să le ofere ajutor în bani și material militar. Rezultatul imediat a fost încheierea unui pact de prietenie între Moscova și GMD. Acest lucru a determinat revenirea consilierilor Cominternului în China pentru a face din nou apel la PCC să renunțe la neînțelegerile cu GMD și să contribuie la alcătuirea unei forțe revoluționare comune în China. Sun Yatsen la rândul său era foarte dornic să vină în întâmpinarea propunerilor Moscovei. Confruntat cu puternicii seniori ai războiului, guvernul GMD de la Guangzhou întâmpina mari piedici în încercarea de a-și impune autoritatea în sudul Chinei. Mai mult, Sun admira de

fapt structura și disciplina partidului bolșevic sovietic. El considera că programul revoluționar al acestuia și al său (Cele 3 Principii ale Poporului) au foarte multe în comun. A acceptat cererile Cominternului care solicita ca membrii tineri ai PCC să aibă libertatea să se înscrie în GMD, deși el considera că este mai bine ca fiecare să facă acest lucru individual, iar nu ca bloc comunist. Acceptând ca PCC să își mențină individualitatea separată, Sun spera ca Moscova să fie suficient de mulțumită pentru a continua să furnizeze GMD bani și muniție.

Inițial, majoritatea comuniștilor chinezi considerau că un front comun între ei și naționaliști ar fi calea cea mai sigură atât pentru a pune capăt puterii seniorilor războiului cât și pentru a-i alunga pe străini, principalele obiective ale tuturor revoluționarilor. Este important să subliniem faptul că PCC și GMD erau în egală măsură partide revoluționare. Naționaliștii conduși de Chiang Kai-shek aveau să fie considerați mai târziu în esență reacționari, dar nu trebuie totuși să uităm că foarte mulți dintre ei au fost inițial spirite progresiste. Argumentul esențial care a înlesnit o mai strânsă colaborare cu GMD a fost desigur părerea pe care o aveau oficialitățile de la Moscova despre naționaliști, care susțineau că punerea la punct a unui sistem sovietic nu era neapărat necesară pentru moment în China; prioritatea pentru revoluție era unitatea națională împotriva imperialiștilor. Acest punct de vedere a fost adoptat oficial ca politică de partid de către PCC atât la cel de-al II-lea cât și la cel de-al III-lea congres din 1922 și 1923, când s-a votat în favoarea unirii cu GMD:

1 În lipsa unei clase a proletariatului puternică, este firesc că nu poate exista un PCC puternic, un partid al maselor care să îndeplinească cerințele unei viitoare revoluții. De aceea, Internaționala Comunistă a decis ca Partidul Comunist Chinez să colaboreze cu Gomindanul și comuniștii chinezi să se alăture Gomindanului individual.

5 Ne vom menține propria organizație după ce ne vom alătura Gomindanului. Mai mult, vom face tot posibilul să atragem în partidul nostru revoluționar elemente cu o adevărata conștiință de clasă din rândurile simpatizanților de stânga din cadrul Gomindanului, precum și membri ai organizațiilor muncitorești. Obiectivul nostru este să ne

10 extindem treptat organizația și astfel să întărim disciplina de partid pentru a pune în acest mod bazele unui partid comunist viguros cu o

puternică aderență în rândul maselor ...
Ne vom strădui să extindem organizația Gomindan în toate zonele Chinei și să adunăm laolaltă toate elementele revoluționare sub drapelul Gomindanului pentru a îndeplini cerințele revoluționare din prezent. Chiar dacă lupta politică pe care o desfășurăm în prezent este mai curând o mișcare populară, mișcarea prin care urmărim să îi înfrângem pe seniorii războiului și să înlăturăm din țară puterile străine, va trebui totuși să desfășurăm o intensă propagandă în rândul maselor de muncitori pentru a lărgi bazele de aderență ale Gomindanului revoluționar și pentru a evidenția necesitatea de a susține încrederea proletariatului în mișcarea populară ...
Mica clasă capitalistă care există în China se va dezvolta rapid și va deveni mai puternică după reușita revoluției democratice și va ocupa o poziție cu siguranță opusă celei a clasei proletariatului. Atunci, noi proletarii va trebui să negociem cu clasa capitalistă și să declanșăm a doua etapă a lupte noastre, adică instaurarea dictaturii proletariatului bazată pe o alianță între muncitori și țăranii săraci ...

Totuși, chiar și în această etapă, au existat voci în cadrul PCC care nu agreau o conformare la directivele venite de la Comintern. Chen Duziu era preocupat de faptul că directivele sovieticilor vădesc o necunoaștere în ansamblu a situației din China. El considera că obiectivele GMD erau mult prea vagi pentru ca acesta să poată fi acceptat ca o adevărată forță revoluționară și era profund nemulțumit de faptul că atât de mulți membri ai GMD proveneau din rândurile elementelor burgheze ale orașelor de pe coastele de est ale Chinei. Agenții Cominternului au încercat să tempereze neliniștile lui Chen. Ei i-au dat toate asigurările că GMD nu era dominat de burghezie, ci de simpatizanți marxiști prosovietici și că ceea ce adusese diferitele forțe revoluționare chineze laolaltă, ura față de fenomenul pe care îl reprezentau seniorii războiului și față de imperialiștii străini, era un lucru mult mai important decât orice ar fi putut să îi dezbine. Cominternul și-a repetat invitația ca PCC să se alăture naționaliștilor. Copleșiți de reputația bolșevicilor ruși în calitatea lor de conducători ai revoluției mondiale, membrii PCC și-au depășit temerile și au făcut ceea ce li s-a spus.

Locul Chinei în politica externă sovietică

Cominternul a calculat că atunci când se va ține seama de amploarea și influența GMD, acesta va avea șanse mult mai mari decât PCC de a deveni puterea reală în China. Rapoartele Cominternului către Kremlin puneau accentul pe faptul că, de vreme ce PCC era un partid prea mic pentru a declanșa revoluția cu propriile-i forțe, el trebuie convins să colaboreze cu GMD în cadrul unei mișcări generale a stângii chineze. În mod ironic, acest punct de vedere semăna foarte mult cu cel al menșevicilor din Rusia dinainte de 1917, care au impus formarea unei mișcări revoluționare generale. Propunerea a fost însă respinsă în mod vehement de bolșevici.

Atitudinea URSS față de situația din China trebuie înțeleasă în relație cu mai amplele sale preocupări pe plan internațional. Simțindu-se vulnerabilă într-o lume ostilă, Uniunea Sovietică era preocupată să își apere frontierele din Orientul Îndepărtat. Colaborarea cu GMD era de natură să garanteze interesele sovieticilor în Mongolia și astfel să poată folosi acest teritoriu ca o zonă tampon împotriva puterii crescânde a Japoniei. Aceasta a fost intenția URSS atunci când a ocupat Mongolia Exterioară în 1924 și când a insistat ca guvernul de la Beijing să-i recunoască dreptul de a controla Societatea Căilor Ferate din estul Chinei, care oferea căilor ferate transsiberiene o cale de acces spre Pacific. Aceste manevre au fost dovada clară a faptului că atunci când au fost în joc interesele naționale, Rusia Sovietică a renunțat la unul dintre principiile de bază pe care le proclama în 1918 și anume acela de a renunța la orice pretenții teritoriale.

În anumite privințe, scindările politice existente în China erau de un real folos URSS, care inițial a dorit să-i sprijine pe unii dintre cei mai puternici seniori ai războiului, generalul Feng din nordul Chinei fiind un exemplu. Cominternul s-a gândit chiar să încurajeze PCC să se alieze cu cei mai puternici dintre seniorii războiului, dar ulterior a considerat că este mai de viitor o alianță cu naționaliștii. Convingerea Cominternului că viitorul revoluționar este apanajul naționaliștilor a fost demonstrată de eforturile depuse în vederea reorganizării GMD potrivit unor principii sovietice. În 1924, Borodin a jucat un rol major în redactarea unei noi constituții a GMD care, din respect

față de Sun Yatsen se baza teoretic pe Cele 3 Principii ale Poporului, dar în esență avea un caracter profund leninist. Respectând conceptul leninist al centralismului democratic, puterea urma să se concentreze în mâinile conducătorilor și să se pună foarte mare accent pe necesitatea de a se crea o adevărată armată a GMD. Armata Roșie a fost cea care a salvat bolșevismul în timpul războiului civil din Rusia (1918-1920). Cominternul susținea că în absența unei organizări militare similare revoluționarii chinezi nu vor fi în stare să îi înfrângă pe seniorii războiului și nici să îi alunge din țară pe ocupanții imperialiști.

Rezultatul tuturor acestor acțiuni a fost crearea Frontului Unit GMD-PCC, al cărui principal obiectiv era promovarea revoluției al cărei următor stadiu avea să fie înfrângerea seniorilor războiului. Dat fiind că acest lucru presupunea constituirea unei armate puternice, principalii beneficiari au fost naționaliștii, care, după moartea lui Sun Yatsen în martie 1925, erau conduși acum de Chiang Kai-shek. Promovarea lui Chiang, care fusese comandantul statului major al armatei GMD din zona Guangzhou, evidenția faptul că balanța în cadrul partidului înclinase foarte mult în favoarea aripii militare. Din acest moment, în politica GMD considerentele de ordin militar au început să aibă o mai mare greutate decât cele de ordin strict politic. Acest lucru avea o logică. Dacă China voia să beneficieze de o reală independență politică era necesar să se elibereze mai întâi de tirania seniorilor războiului și de controlul imperialiștilor străini. Nici seniorii războiului, nici imperialiștii nu păreau impresionați de nici un alt argument. De la baza sa din sudul Chinei GMD a declarat o cruciadă națională împotriva seniorilor războiului și a lansat un apel către toți revoluționarii adevărați să li se alăture în „Campania din nord".

După ce și-a depășit temerile inițiale, PCC care colabora deja cu naționaliștii din 1923 într-o serie de provincii, a acceptat să urmeze instrucțiunile consilierilor Cominternului și s-a alăturat „Campaniei din nord". Procedând astfel au acceptat implicit comanda lui Chiang Kai-shek; Chiang avea nevoie de sprijinul PCC numai pentru a-i înfrânge pe seniorii războiului. Obiectivul său ulterior era de a-i înfrânge chiar pe comuniști. De îndată ce a fost evident că cel dintâi obiectiv al Campaniei de a-i înfrânge pe seniorii războiului a fost atins, Chiang a declanșat împotriva aliaților săi comuniști Teroarea

Albă din 1927 (vezi pagina 46) și a fost pe punctul de a-i învinge. PCC a încercat în repetate rânduri să opună rezistență, unul dintre cele mai notabile exemple fiind răscoala „secerișului de toamnă" din provincia Hunan, din septembrie 1927, condusă de Mao Zedong. Răscoala a fost ceva mai mult decât o simplă acțiune militară. Ea a fost o ocazie pentru PCC de a-și declara independența și de a nesocoti în același timp în mod deliberat ordinele exprese ale Moscovei potrivit cărora, în pofida Terorii Albe, Frontul Unit trebuia menținut. Totuși, răscoala nu și-a atins scopul, iar PCC a fost pe punctul de a fi copleșit de adversarul său redutabil. Faptul că comuniștii au supraviețuit totuși s-a datorat acțiunilor unora dintre contingentele de comuniști care, încălcând ordinele Cominternului au fugit și s-au ascuns în munții din provincia Jiangxi. Mao Zedong a fost unul dintre conducătorii acestei aripi.

În perioada 1924-1927 GMD și PCC, sub tutela Uniunii Sovietice, au menținut un front dificil, dar eficient împotriva seniorilor războiului. Această alianță a fost distrusă de acțiunile intransigente ale lui Chiang. A apărut însă o problemă vitală: cum va reacționa Uniunea Sovietică la amenințarea pe care o reprezenta perpetuarea marxismului în China?

Stalin și Mao

În timpul lui Stalin, care a devenit conducătorul Uniunii Sovietice în 1927, preocuparea URSS a fost în permanență de a-și apăra propria poziție. De aceea, el nu voia să intre în dispută cu Japonia în privința problemei granițelor Manciuriei și se temea că puterile occidentale ar putea profita de ocazia oferită de Campania din nord pentru a se implica în mod direct în problemele interne ale Chinei. Trebuie să subliniem faptul că în timpul lui Stalin URSS era mult mai preocupat să-și protejeze interesele diplomatice naționale decât să dea un imbold revoluției internaționale. Unul dintre principalele motive pentru care Cominternul nu a fost niciodată un organism eficient s-a datorat faptului că, în pofida unei propagande agresive, programul său era întotdeauna pe planul doi față de preocupările naționale ale URSS. Este uimitor cât de conservatoare a fost politica sovietică în ceea ce privește apărarea intereselor naționale. Până în momentul masacrului de la

Shanghai, Stalin a susținut ideea că GMD acționează în principiu pentru realizarea unei revoluții socialiste. Când a devenit clar că principalul obiectiv al lui Chiang Kai-shek era de a-i înfrânge pe comuniști, Stalin a încercat să salveze aparențele încurajând declanșarea unei revolte comuniste în provincia Guangzhou, care însă a sfârșit prin a fi un eșec. Cu toate acestea a refuzat să își schimbe în esență politica.

Aceasta nu era o simplă problemă ideologică. Lupta pentru putere în Rusia în rândul conducătorilor bolșevici se dădea mai mult la nivelul orientării pe care trebuia să o aibă politica sovietică și privea mai puțin evenimentele din China. Și într-adevăr, politica față de China trebuie considerată un aspect al luptei pentru putere dintre Troțki și Stalin, care a survenit după moartea lui Lenin în 1924. Când Troțki a realizat în cele din urmă că Cominternul, insistând asupra ideii menținerii Frontului Unit din China, a consimțit la distrugerea comunismului chinez, a făcut încercări disperate pe a forța PolitBuroul să-și schimbe politica. Stalin, considerând că manevrele lui Troțki nu sunt altceva decât o încercare de a monopoliza puterea, s-a opus și astfel s-a declanșat un conflict violent. Însuși faptul că Troțki cerea schimbarea politicii față de China însemna, în creuzetul luptelor pentru putere din rândurile bolșevicilor, că oponenții săi vor fi și mai categorici în a menține această politică. În schimb, Stalin și adepții săi au oferit justificări de ordin dialectic pentru a-și susține linia pronațională, anticomunistă adoptată. Argumentul lor era faptul că o țară precum China, aflându-se abia în faza inițială a luptei de clasă, trebuie să declanșeze mai întâi o revoluție burgheză înainte de a putea trece la stadiul următor care este faza proletară. Stalin susținea că în componența GMD există trei elemente importante: burghezia progresistă, mica burghezie și masele populare. În împrejurările istorice în care se afla China, era esențial ca burghezia progresistă să fie sprijinită. De vreme ce aceasta era clasa care deținea frâiele puterii, China nu putea ajunge în stadiul revoluției socialiste decât trecând mai întâi printr-o revoltă burgheză. De aceea, în acest stadiu al istoriei, naționaliștii burghezi erau adevărații revoluționari în China și trebuiau sprijiniți fie și în defavoarea comuniștilor.

Evenimentele au confirmat teoria lui Troțki care susținea că Stalin este „groparul revoluției chineze". Stalin părea dispus să sacrifice PCC pentru interesele Uniunii Sovietice. Chiar și în perioada din

1927 până în 1934 când Chiang Kai-shek i-a atacat în mod sistematic pe comuniști în baza lor din munții din provincia Jiangxi, Stalin a continuat să susțină politica deja discreditată a menținerii Frontului Unit. El a refuzat să creadă că comuniștii chinezi sunt în stare, de unii singuri, să preia puterea în China. Stalin a continuat să îi sprijine pe naționaliști până în octombrie 1949, când a fost proclamată Republica Populară Chineză, în speranța că ei se vor dovedi adevărații învingători.

Mao Zedong, care a ajuns în fruntea PCC ca urmare a activității sale propagandistice foarte eficiente din provincia Hunan în anii '20, a ajuns la aceeași concluzie ca și Trotki, și anume că Stalin este dușmanul intereselor reale ale PCC. La jumătatea anilor '20 Mao a devenit conștient de faptul că o adevărată revoluție populară în China nu va putea fi decât o revoluție a țărănimii. China era o societate predominat rurală, 80 la sută din populație fiind formată din țărani. Mao considera că ideea unei adeziuni slugarnice față de teoria marxistă a revoluției proletare nu are nici un sens în China; revoluția chineză trebuia cu necesitate să fie o revoluție a țăranilor. Chiar și după ce Chiang Kai-shek a declanșat campania de exterminare împotriva comuniștilor, mulți membri PCC au dat ascultare instrucțiunilor Cominternului de a menține alianța cu GMD și și-au găsit astfel sfârșitul. Nu acesta a fost cazul lui Mao; nefiind de la început de acord cu Stalin și cu bolșevismul, Mao s-a retras în munții din provincia Jiangxi, unde în perioada 1927-1934 a încercat să constituie o celulă a comunismului chinez nesubordonată influenței sovietice. Acest lucru explică de ce Mao a fost întotdeauna dispus să schimbe teoria marxistă dacă aceasta nu se potrivea realităților din China. Tot astfel se explică relațiile tensionate dintre Mao și Kremlin care au persistat pe parcursul întregii sale cariere. Mao nu a acceptat niciodată ca Stalin și conducătorii sovietici să dicteze natura și ritmul comunismului chinez.

Tensiunile chino-sovietice, 1935-1945

Pe tot parcursul perioadei 1935-1945, Mao și adepții săi au fost în măsură să creeze tehnici de propagandă menite să câștige aderenți în rândul țărănimii și să îi convingă pe aceștia că comuniștii sunt adevărații apărători ai Chinei împotriva agresiunii japoneze. Ei nu au primit nici

un ajutor din partea URSS în lupta lor de rezistență împotriva invadatorului. Politica Uniunii Sovietice față de Japonia în anii '30 era circumspectă și lipsită de anvergură. URSS avea interese pe termen lung în Orientul Îndepărtat, iar granița sa comună cu China îl determina să fie foarte atent la tendințele expansioniste ale Japoniei. Totuși, astfel de preocupări erau mai puțin importante decât temerile sale mult mai mari în privința granițelor vestice. Uniunea Sovietică nu era total dezinteresată de problema Orientului Îndepărtat. Preocupările ei vizau pur și simplu o altă zonă. Deși a fost interesată ca în Europa în anii '30 să participe la alianțele antigermane pentru a-și proteja granițele vestice, URSS nu a adoptat aceeași politică în Orientul Îndepărtat. Guvernul sovietic condus de Stalin considera că va servi mai bine atât cauza comunismului, cât și propriile interese teritoriale adoptând o politică unilaterală față de China.

URSS nu numai că a refuzat să îi ajute pe comuniștii chinezi, dar neavând un contact direct cu PCC, a continuat să acorde sprijin pe tot parcursul anilor '30 lui Chiang Kai-shek și naționaliștilor. Stalin spera că încurajând lupta de rezistență a GMD față de ocupația japoneză în China care a debutat la începutul anului 1937, Rusia nu va mai face ulterior obiectul agresiunii japoneze. În mare, această politică a funcționat. La sfârșitul anilor '30 au avut loc o seamă de incidente ruso-japoneze care au avut ca rezultat conflicte deschise în zona granitei Manciuriei, dar acestea s-au rezolvat prin semnarea în 1941 a unui tratat de neagresiune între Uniunea Sovietică și Japonia, care a fost valabil până în august 1945 când, respectându-și un angajament făcut Aliaților la Ialta în februarie 1945, URSS a declarat război Japoniei cu numai câteva zile înainte ca aceasta să capituleze în august același an.

După Marșul cel lung și stabilirea bazei Sovietului chinez la Yanan, URSS și Cominternul au încetat să mai aibă o influență reală asupra evoluției comunismului chinez. Acesta a fost motivul pentru care Stalin spunea vorbind despre adepții lui Mao că sunt comuniști doar cu numele; „gândesc ca albii, deși se îmbracă în tunici roșii". Amintirea modului disprețuitor în care îi tratase Stalin pe comuniști l-a înfuriat îngrozitor pe Mao după 1949 când Stalin a încercat să pretindă că proclamarea Republicii Populare Chineze este tributară nu doar eforturilor PCC, ci în egală măsură conducerii morale și

exemplului URSS. Mao putea pretinde pe bună dreptate că partidul său a supraviețuit unui război civil de douăzeci și cinci de ani și ocupației japoneze care a durat cincisprezece ani fără ajutorul Uniunii Sovietice. Și într-adevăr, dacă s-ar fi respectat instrucțiunile sovieticilor, nu ar mai fi existat un Partid Comunist Chinez viabil.

Există un incident care vădește foarte fidel cât de mult se antipatizau Mao și Stalin. Este vorba despre declanșarea campaniei Germaniei împotriva URSS la 22 iunie 1941, cunoscută sub numele de Barbarossa. Cu două zile înainte de atac, Zhou Enlai, care primise informațiile prin intermediul rețelei de spionaj antijaponeze a GMD, a transmis detalii precise despre invazia germană Kremlinului. Molotov i le-a adus la cunoștință lui Stalin, dar acesta a refuzat să acționeze potrivit acestor informații, pentru că acest lucru însemna să accepte eșecul întregului său demers diplomatic față de Germania de după încheierea pactului sovieto-nazist din 1939. Refuzul conducătorului sovietic de a accepta realitatea în iunie 1941 l-a adus în pragul dezastrului. Deși ulterior și-a revenit și a devenit un foarte eficient conducător de război, Stalin, în opinia lui Mao și a comuniștilor chinezi, nu va mai fi niciodată un revoluționar demn de încredere. Este adevărat că periodic s-au înregistrat unele apropieri între Kremlin și PCC, dar acestea nu au evoluat niciodată în direcția unei înțelegeri reale sau a unor obiective comune.

Iată de ce decizia lui Stalin din 1943 de a desființa Cominternul nu trebuie interpretată ca o concesie făcută susceptibilității comuniștilor chinezi. Această manevră aparent remarcabilă trebuie considerată parte componentă a diplomației legate de al doilea război mondial; ea urmărea să impresioneze aliatul URSS, SUA. Totuși, există temeiuri să considerăm acest gest o acceptare tacită de către URSS a faptului că a fost incapabil să modeleze în mod direct comunismul chinez. Aprecierea lui Mao referitoare la necesitatea ca Cominternul să fie desființat pentru că a devenit inutil merită atenție. *Libertatea* a scris despre un discurs rostit în fața membrilor PCC la Yanan în care Mao a prezentat motivele pentru care Cominternul trebuie desființat.

1 Mai întâi, o conducere corectă ar trebui să se bazeze pe studierea atentă, în detaliu a realităților locale, ceea ce nu poate face decât fiecare partid comunist în propria sa țară. Cominternul, și acest lucru

nu e valabil numai în cazul actualei bătălii, nu mai poate fi un conducător potrivit. În al doilea rând, în lupta antifascistă s-a considerat multă vreme că o organizație internațională centralizată nu mai este adecvată pentru a face față situației care se schimbă rapid.

În al treilea rând, conducerea tuturor partidelor comuniste din lume s-a maturizat din punct de vedere politic. Tovarășul Mao citează PCC ca exemplu. PCC a trecut prin trei faze revoluționare, fiecare continuă și extrem de complicată, mult mai complicată decât revoluția rusă. PCC a dobândit în acest fel experiență, și-a format cadre de nădejde de cea mai bună calitate. Începând din 1935 când Cominternul a avut cel de-al VII-lea Congres, el nu s-a amestecat niciodată în politica sau deciziile PCC. Totuși PCC s-a descurcat foarte bine în organizarea războiului de eliberare împotriva agresiunii japoneze.

Tovarășul Mao a mai evidențiat faptul că mișcarea revoluționară nu poate fi nici exportată, nici importată. Deși PCC a primit asistență din partea Cominternului, crearea și evoluția lui derivă în primul rând din deșteptarea politică a proletariatului chinez. Cu alte cuvinte, proletariatul chinez este cel care a creat și a dezvoltat Partidul Comunist Chinez. Deși PCC are o istorie de numai douăzeci și doi de ani, el a organizat deja trei mișcări revoluționare.

Principiul marxism-leninismului impune ca forma organizatorică a revoluției să țină cont de nevoile practice ale revoluției. Dacă o formă organizatorică nu mai corespunde nevoilor practice ale revoluției, ea trebuie desființată.

În esență ceea ce spunea Mao era că hegemonia URSS în cadrul comunismului internațional nu mai este potrivită. Revoluția comunistă din China va avea o orientare chineză, iar nu sovietică. Aceasta era un gest de afirmare a independenței chineze și constituia un comentariu relevant pentru cei douăzeci de ani de răcire permanentă a relațiilor chino-sovietice.

Întreruperea relațiilor chino-sovietice, 1945-1949

Modul deloc încurajator în care Mao și PCC erau percepuți de Moscova a fost evidențiat în august 1945, când Uniunea Sovietică a semnat oficial un tratat de prietenie cu guvernul naționalist condus de Chiang Kai-shek. În tratat se spunea că termenii cu care cele două părți au fost de acord au pus capăt tuturor „problemelor liti-

gioase" dintre China și URSS. Iată cum comenta ziarul britanic *Observer* semnificația faptului că Uniunea Sovietică i-a abandonat pe comuniștii chinezi:

> Cinicii ar fi înclinați să considere participarea Rusiei la încheierea unui tratat cu China ca pe o sacrificare a regimului de la Yanan de dragul unui mai mare prestigiu și unei mai mari influențe în Chungking și în întreaga Chină.

Perspectiva pe care ne-o oferă informațiile pe care le deținem în prezent a demonstrat justețea afirmației ziarului *Observer*. Acum putem afirma cu toată convingerea că tratatul de prietenie făcea parte din aceeași manevră diplomatică cu declarația de război lansată de Uniunea Sovietică Japoniei în august 1945 în ultimele zile ale conflictului cu China. URSS urmărea să dobândească un statut avantajos astfel încât să poată controla teritoriul chinez. Armatele sovietice au ocupat Manciuria în perioada august 1945 și mai 1946 și nu s-au retras până când nu au secătuit regiunea de resursele economice. Captura sovieticilor a fost calculată la 2 miliarde de dolari. A fost luat tot ceea ce se putea transporta. S-a spus chiar că sovieticii ar fi încărcat în trenuri turnurile de răcire tăiate în două.

Deznodământul acestor acțiuni a fost că, atunci când ocupația japoneză în China a luat sfârșit, iar războiul civil dintre GMD și PCC s-a încheiat, URSS a rămas un simplu spectator neputincios. Autoritățile sovietice au făcut anumite gesturi de bunăvoință față de Mao Zedong, iar Kremlinul a continuat să trimită reprezentanți la întrunirile PCC, dar, chiar și atunci când Armata Roșie a început să îi atace pe naționaliști în bazele lor, Stalin nu a mai putut face nimic pentru a schimba lucrurile. La sfârșitul anului 1949, an în care comuniștii i-au alungat pe reprezentanții GMD de pe continent, URSS au continuat să îl recunoască pe Chiang Kai-shek conducător al Chinei. Stalin părea să fi crezut în toată această perioadă că SUA nu va tolera o victorie a comuniștilor în China. Temându-se să nu provoace o nouă intervenție a americanilor în Orientul Îndepărtat, el i-a cerut lui Mao să ajungă la o înțelegere cu naționaliștii, chiar dacă acest lucru însemna să accepte o Chină împărțită între comuniști în nord și GMD în sud. Iată ce declara Mao ceva mai târziu:

1 Chiar și 1949 când eram pe care să trecem fluviul Yangtzi, *cineva* [Stalin] încă voia să ne împiedice să facem acest lucru. În opinia lui nu trebuia în nici un caz să trecem fluviul. Dacă am face acest lucru America ar trimite trupe în China și s-ar implica direct în războiul civil din China, iar dinastiile din nord și sud ar reapărea în China.
5 Nu am dat ascultare spuselor lui. Am trecut fluviul Yangtzi. America nu a trimis trupe, iar dinastiile din nord și sud nu și-au mai făcut apariția. Dacă am fi dat curs sfaturilor sale cu siguranță aceste dinastii s-ar fi reinstalat.

Faptul că nu numai SUA, ci și Uniunea Sovietică au continuat să susțină GMD aproape până în ultima clipă i-au întărit lui Mao Zedong convingerea că salvarea Chinei va veni numai din interior. Desfășurarea evenimentelor i-a servit lui Mao drept justificare pentru orientarea marxistă independentă pe care a adoptat-o de la jumătatea anilor '20. În anul 1949 el era absolut convins că pentru China aceasta era singura cale de urmat. Totul dovedește că, ținând cont de punctele de vedere de ordin național, cultural și ideologic total diferite de la care au pornit, este limpede că nu s-a pus niciodată problema ca revoluționarii din URSS și China să ajungă la o viziune și obiective comune.

Să studiem „China și Uniunea Sovietică"

Capitolul despre relațiile chino-sovietice se împarte în cinci secțiuni principale: 1. Marxismul pătrunde în China; 2. Locul Chinei în politica externă sovietică; 3. Relațiile dintre Stalin și Mao Zedong; 4. Tensiunile chino-sovietice, 1935-1945; 5. Întreruperea relațiilor chino-sovietice, 1945-1949. Fiecare dintre aceste teme ridică probleme importante pentru analizarea relațiilor dintre China și Uniunea Sovietică.

1. Marxismul pătrunde în China

Problema cheie: De ce revoluționarii chinezi se simțeau atât de atrași de teoriile marxiste?

Pentru a vă lămuri asupra acestei întrebări ar trebui să citiți secțiunea 1 a acestui capitol și secțiunile 1 și 2 ale capitolului 1.

Interesul față de marxism-leninism în rândul chinezilor

„revoluția intelectuală" din China
China și Rusia într-o etapă similară a istoriei
eșecul revoluției din 1911 din China
succesul revoluției bolșevice
interpretarea dată de Lenin imperialismului

Crearea PCC

Universitatea din Beijing
Provocarea lansată confucianismului
anticolonialism
Chen Duzui și Li Dazhao
Mao Zedong
rolul Cominternului

PCC își alege propriul drum

respinge ordinele Cominternului
părăsește Frontul Unit
Sovietul de la Jianxi
Marșul cel lung
Sovietul de la Yanan

Păreri contradictorii despre revoluție

Stalin	Mao Zedong
caracter urban	caracter rural
muncitori industriali	țărani
favorizarea GMD	primordialitatea PCC
interesele sovietice dominante	interesele chineze dominante

Tensiunile chino-sovietice, 1935-1949

Stalin – „groparul revoluției chineze"
Mao respinge hegemonia sovietică
„revoluția nu poate fi nici exportată, nici importată"
URSS a continuat să susțină GMD și pe Chiang

Rezumat – China și Uniunea Sovietică

Probleme de analizat: Un lucru demn de menționat este faptul că adeseori gânditorii politici chinezi au fost atrași de teoria pură. Ideile erau apreciate în funcție de valoarea lor practică. Este greu de crezut că marxismul ar fi avut impactul pe care l-a avut fără exemplul revoluției marxiste reușite în Rusia în 1917. Un alt concept important al Occidentului, constituționalismul democratic, pare să fi fost îmbrățișat în China după revoluția din 1911. Aplicarea lui nu a fost o reușită. Se impunea deci adoptarea unei alte teorii, care putea în egală măsură explica de ce China a căzut pradă Occidentului și oferi modalitatea ca aceasta să depășească stadiul de înapoiere în care se află. Părerea marxistă despre imperialism, așa cum a prezentat-o Lenin, definea procesul istoric prin care capitalismul s-a impus pe plan mondial. Analiza acestui fenomen părea să se potrivească perfect situației din China. Victimizarea Chinei de către puterile imperialiste nu a fost un simplu accident; ea făcea parte dintr-un proces dialectic.

Tocmai în cadrul acestui proces se afla soluția pentru regenerarea Chinei. Triumful prestabilit al proletariatului era modalitatea prin care China putea înlătura dominația străină și își putea restabili independența și măreția tradiționale. În acest stadiu, absența unui proletariat în adevăratul sens al cuvântului nu era foarte importantă. Obiectivul principal al tuturor revoluționarilor chinezi era redobândirea măreției trecute a Chinei. Totuși, de dragul adevărului trebuie să spunem că numărul revoluționarilor care au adoptat marxismul a fost relativ mic. Acest lucru a ușurat sarcina Cominternului de a impune acestor revoluționari să respecte directivele sovietice. Și în acest caz, punerea în practică a fost dificilă. Perversa manevră a bolșevicilor de a renunța la toate pretențiile teritoriale asupra Chinei i-a convins pe radicalii din China că marxismul pus în practică este o înfăptuire a teoriei eliberării.

2. Locul Chinei în politica externă sovietică

Problema cheie: Analizați rolul pe care l-a jucat Uniunea Sovietică în crearea Frontului Unit PCC-GMD.

Pentru a vă lămuri, ar fi foarte util să citiți pe lângă secțiunea 2 a acestui capitol, secțiunea 3b a capitolului 2.

Probleme de analizat: Noul guvern bolșevic a luat rapid legătura cu revoluționarii din China. Revoluția din 1917 nu s-a extins în afara Rusiei; dacă bolșevicii ar fi fost sprijiniți în Orientul Îndepărtat, acest lucru ar fi compensat într-o oarecare măsură faptul că revoluția nu s-a extins în Europa. După cum pretindea Stalin în pasajul pe care l-am prezentat la pagina 150, China și Rusia au avut multe în comun ca victime ale imperialismului occidental. Agenții Cominternului au asistat la crearea PCC în iulie 1921. Totuși, aspectul critic în ceea ce privea Rusia bolșevică și agenții Cominternului era că în orice situație interesele Uniunii Sovietice primau. Aspirațiile revoluționarilor chinezi nu au fost apreciate la justa lor valoare, ci numai în relație cu modul în care puteau servi interesele sovieticilor. În privința Chinei, guvernul bolșevic a făcut greșeala de neiertat de a nu realiza că anticolonialismul chinez nu era de fapt o expresie a unei simpatii prosovietice. Cominternul a ajuns rapid la concluzia că Partidul Comunist Chinez nu este îndeajuns de puternic pentru a fi o adevărată forță revoluționară. Agenții Cominternului au fost mult mai impresionați de GMD, care profesa un socialism ce îl putea aduce în tabăra marxiștilor. Ei s-au înșelat de asemenea crezând că GMD era dominat nu de burghezie, ci de revoluționarii prosovietici. De aceea, ei au impus PCC să renunțe la neînțelegerile cu naționaliștii. Astfel, în pofida neînțelegerilor dintre unii dintre membrii din conducere, PCC a acceptat în 1922 instrucțiunile Cominternului de a colabora cu Gomindanul.

3. Relațiile dintre Stalin și Mao Zedong

Problema cheie: Analizați afirmația potrivit căreia Stalin și Mao Zedong aveau idei în esență incompatibile cu privire la caracterul revoluției chineze.

Pentru a vă lămuri citiți secțiunile 3 până la 7 din acest capitol, dar și secțiunea 3d din capitolul 1, secțiunile 3 și 4 din capitolul 2 și secțiunea 3 din capitolul 3.

Probleme de analizat: Pentru a lămuri problema relațiilor chino-japoneze se impune analizarea contribuțiilor personale ale celor doi conducători. În pofida Terorii Albe declanșate de Chiang împotriva

PCC în 1927, Stalin a continuat să afirme că GMD acționează de fapt pentru înfăptuirea unei revoluții socialiste. Refuzul lui Stalin de a accepta realitatea situației din China poate fi explicată prin faptul că el avea în vedere lupta pentru putere din URSS. Stalin nu putea accepta că Troțki, cerând ca Uniunea Sovietică să își schimbe politica și să acorde sprijin necondiționat PCC, înțelesese situația reală din China. Condamnându-l pe Troțki, Stalin și-a justificat poziția favorabilă GMD și împotriva PCC, repetând argumentele Cominternului care susținea că în stadiul incipient al luptei de clasă, naționaliștii burghezi sunt adevărații revoluționari și trebuie sprijiniți, chiar și în defavoarea comuniștilor chinezi.

Experiența lui Mao Zedong legată de Frontul Unit l-a condus la aceeași concluzie ca Troțki – și anume că Stalin și Cominternul vor să sacrifice interesele reale ale Chinei. Mao era convins că, dat fiind că poporul chinez era un popor alcătuit preponderent din țărani, o revoluție reală nu putea fi înfăptuită decât cu ajutorul țăranilor. El nu avea nici o reținere în ceea ce privește schimbarea teoriei revoluționare marxist-leniniste pentru a se potrivi contextului din China. Începând din anii '20, Mao a respins în mod consecvent ordinele lui Stalin și ale Cominternului care voiau să impună un anumit caracter revoluției chineze în funcție de modul în care înțeleseseră ei realitatea din China și interesele chinezilor. Sfidându-i pe comuniștii chinezi care acceptaseră orientarea partinică dictată de Uniunea Sovietică, Mao a insistat asupra ideii că numai chinezii își vor putea decide soarta. Pentru a menține pretențiile URSS de a fi conducătorul revoluției mondiale, Stalin era dispus să accepte distrugerea PCC; pentru a salva PCC și o dată cu el lupta națională a Chinei, Mao Zedong era dispus să restructureze teoria revoluționară potrivit nevoilor chinezilor. Aceste idei conflictuale au înlăturat posibilitatea unei înțelegeri între cei doi conducători.

4. Tensiunile chino-sovietice, 1935-1945

Problema cheie: De ce a refuzat URSS să recunoască și să sprijine PCC până în 1949?

Pentru a elucida acest mister este bine să citiți secțiunile 4 până la 6 din acest capitol și secțiunile 3, 5 și 6 din capitolul 3.

Probleme de analizat: Marșul cel lung și înființarea Sovietului de la Yanan nu au fost în nici un fel tributare ajutorului sovietic. Ba chiar dimpotrivă, ele au fost rezultatul nesocotirii ordinelor sovieticilor. Dacă PCC ar fi dat ascultare instrucțiunilor Cominternului nu ar fi părăsit baza sa asediată de la Jiangxi. Faptul că noul său cartier general a fost mutat după 1935 la Yanan a sporit simțul politic al PCC precum și depărtarea geografică față de Uniunea Sovietică a lui Stalin. Stalin considera că Marșul cel lung a fost o înfrângere și nu o victorie pentru comuniștii chinezi și se aștepta ca cei rămași după drumul până la Yanan să se împrăștie care încotro. Subestimând în mod grosolan forța PCC, Uniunea Sovietică a continuat să-i sprijine pe tot parcursul anilor '30 pe Chiang Kai-shek și guvernul său. Veștile ajunse la Moscova despre PCC care-și stabilise cartierul general la Yanan păreau să confirme convingerea lui Stalin că Mao și adepții săi sunt marxiști renegați și eretici, „gândesc ca Albii, deși se îmbracă în tunici roșii".

Ba mai mult, din punct de vedere strategic pentru URSS era convenabil să susțină GMD, de vreme ce sovieticii considerau că după 1937 rezistența naționaliștilor împotriva Japoniei era cea mai bună modalitate de a dejuca ambițiile japonezilor îndepărtându-le de granițele Rusiei din Orientul Îndepărtat. Implicată în lupta de proporții împotriva Germaniei din 1941 până în 1945, Rusia lui Stalin a acordat și mai puțină atenție teatrului de luptă din China. Dizolvarea Cominternului în 1943 a însemnat acceptarea tacită de către URSS a incapacității sale de a-i influența pe comuniștii lui Mao. Neîncrederea lui Stalin în Mao și PCC a fost evidențiată din nou în august 1945, când Uniunea Sovietică a semnat un tratat de prietenie cu guvernul GMD al lui Chiang. Chiar și după ce războiul civil PCC-GMD, izbucnit după înfrângerea Japoniei, s-a încheiat și după ce a fost evident de cât de multă putere beneficiau comuniștii lui Mao în China, Stalin a refuzat să accepte că s-a înșelat. Kremlinul a continuat să-l recunoască oficial pe Chiang Kai-shek drept conducătorul legitim al Chinei. În preajma retragerii naționaliștilor de pe continent, Stalin cerea în continuare comuniștilor lui Mao să accepte împărțirea Chinei în două regiuni, nord și sud, care să revină fiecare comuniștilor și GMD. Triumful PCC în octombrie 1949 a constituit punctul culminant al unui sfert de secol în care sovieticii nu au reușit să înțeleagă situația din China.

5. Întreruperea relațiilor chino-sovietice, 1945-1949

Problema cheie: „Ceea ce deosebea China de Uniunea Sovietică nu era ideologia revoluționară, ci preocuparea față de interesele naționale." Comentați.

Pentru a realiza acest lucru trebuie să citiți secțiunile 4 până la 6 ale acestui capitol și secțiunile 3, 5 și 6 ale capitolului 3.

Probleme de analizat: Un punct de vedere critic susține că în China revoluționară teoria era un mijloc, nu un scop. Toți radicalii, fie din PCC, fie din GMD, doreau revigorarea Chinei, reafirmarea măreției Chinei. De aceea marxismul a câștigat adepți; el oferea un program pentru realizarea obiectivului național. Acceptând marxismul, revoluționarii chinezi l-au „sinizat"; ei au adoptat acele aspecte care puteau veni cel mai bine în întâmpinarea intereselor Chinei. Chinezii nu au fost nicicând de acord să abandoneze interesele naționale în favoarea revoluției internaționale. De aceea ei nu erau dispuși să accepte ordine din partea Uniunii Sovietice, care, se poate spune, era animată de intenții profund naționaliste ca și cele ale chinezilor. În pofida existenței Cominternului, politica externă a lui Stalin a fost în mare măsură orientată nu în direcția înfăptuirii revoluției mondiale, ci în direcția securității și apărării statului sovietic. Revoluția din Rusia din 1917 a fost desigur un exemplu pentru chinezi. Totuși, ceea ce i-a inspirat nu a fost caracterul său proletar ci caracterul său antiimperialist. Revoluționarii chinezi erau mai puțin preocupați de lupta de clasă și mai degrabă interesați să declanșeze lupta împotriva colonialiștilor. Incapabili să înțeleagă acest lucru, Stalin și agenții Cominternului se așteptau ca revoluționarii chinezi să respecte ordinele primite. Atunci când aceștia conduși de Mao au adoptat o politică proprie, detașarea lor a fost aspru criticată de Moscova, fiind considerată un act de trădare la adresa principiilor revoluționare. Această divergență fundamentală între modul în care interpretau sovieticii și chinezii datoria revoluționară a determinat sporirea tensiunilor în cadrul relațiilor chino-sovietice în perioada 1927-1949.

Analiza izvoarelor despre „China și Uniunea Sovietică"

Prezentăm în continuare analiza unui document important referitor la relațiile chino-sovietice redat la paginile 161-162.

1 – Context

Libertatea era ziarul oficial al PCC publicat la Yanan. Supremația lui Mao Zedong a devenit mai evidentă în perioada de la Yanan, publicațiile de partid tindeau să devină o expresie directă a ideilor și atitudinilor sale. Scris în 1943, documentul este o prezentare critică a unui discurs cheie rostit de Mao ca răspuns la vestea că Stalin a ordonat dizolvarea Cominternului.

2 – Înțeles

Raportul redă modul în care Mao prezintă principalele neajunsuri ale Cominternului. O conducere eficientă a partidelor comuniste naționale impune ca liderii să fie *in situ* și în permanentă legătură cu condițiile și evoluțiile de la nivel local; desprins de realitățile prezente, Cominternul nu mai era în măsură să ofere o astfel de conducere. Pentru ceea ce Mao numea „lupta antifascistă", referindu-se la rezistența chinezilor împotriva Japoniei și la războiul mondial împotriva puterilor Axei, o structură de comandă comunistă rigidă și centralizată era lipsită de flexibilitatea necesară pentru a coordona politica de zi cu zi. Mai mult, ținând cont de maturitatea diverselor partide naționale nu mai era deloc necesară o orientare din partea Cominternului. Așa stăteau lucrurile în special în cazul Chinei, unde PCC își crease propria tradiție revoluționară și strategie antijaponeză fără să ceară sfatul Cominternului. Pentru a evidenția independența PCC, Mao citează o idee memorabilă: „revoluția nu poate fi nici exportată, nici importată". Revoluția chineză a fost înfăptuită de proletariatul chinez. În final Mao afirmă că adevăratul marxism impune ca o dată ce anumite structuri organizatorice precum Cominternul și-au îndeplinit obiectivul revoluționar, ele „trebuie să fie dizolvate".

3 – Semnificație

Observațiile lui Mao reprezintă, de fapt, o justificare a liniei independente pe care a adoptat-o ca lider al PCC începând de la jumătatea

anilor '20. Faptul că Stalin a realizat că Cominternul nu mai este un organism revoluționar internațional eficient a validat toate afirmațiile și acțiunile lui Mao din epoca de la Yanan. Totuși, dizolvarea Cominternului la ordinul lui Stalin nu însemna în egală măsură acceptarea pretențiilor de independență ale reprezentanților PCC. Decizia lui Stalin a fost luată în timpul celui de-al doilea război mondial, când Uniunea Sovietică, implicată într-o luptă disperată cu trupele germane de ocupație, era dornică să își impresioneze principalul aliat, SUA, căruia voia să-i dea de înțeles că nu mai este preocupată de declanșarea revoluției anticapitaliste internaționale. Mao era la curent cu evenimentele care se petreceau pe plan internațional; el a acceptat din motive tactice să mai îndulcească politica revoluționară socială a PCC pentru a nu îndepărta eventualul ajutor pe care îl putea primi de la puterile aliate în cadrul războiului împotriva Japoniei. Dar preocuparea sa, care reiese din discursul despre care vorbim, era de a profita de posibilitatea oferită de dizolvarea Cominternului de a stabili dincolo de orice îndoială dreptul comuniștilor chinezi de a da orientarea dorită propriei revoluții.

Începând din anii '20, când el și adepții săi au nesocotit pentru prima oară instrucțiunile sovieticilor de a rămâne în cadrul Frontului Unit, Mao a adoptat un tip propriu de comunism, liber de influența sovietică. Acest tip de comunism se deosebea categoric de tipul sovietic prin faptul că era o mișcare revoluționară care se baza pe țărănime. În pofida referirilor pe care Mao le face în cadrul discursului la rolul proletariatului chinez în crearea PCC, el folosește termenul de proletariat într-un sens diferit celui acceptat de marxiștii sovietici. Prin proletariat ei înțelegeau, așa cum a fost și cazul lui Marx și al lui Lenin, muncitorii industriali. Accepția lui Mao era alta; pentru el proletariatul era țărănimea. Această deosebire fundamentală de interpretare i-a fost impusă lui Mao de faptul că China nu avea destui muncitori pentru a alcătui un proletariat industrial. Dacă în China se punea problema unei revoluții, aceasta nu putea fi decât opera țăranilor. În opinia sovieticilor, modul arogant de a da un cu totul alt sens dialecticii specific lui Mao reflecta refuzul său categoric de a se conforma ordinelor Moscovei referitoare la strategiile revoluționare ce trebuiau aplicate în China. Discursul lui Mao poate fi considerat punctul culminant al divergențelor tot mai acute înregistrate timp de

douăzeci de ani între două forme tot mai puțin compatibile de marxism. Afirmația sa potrivit căreia este necesar să se renunțe la formele organizatorice care au continuat să existe în pofida inutilității lor implica de fapt ideea că URSS, cel dintâi stat marxist din lume, este un stat muribund. Spusele lui Mao au acutizat conflictul chino-sovietic în cea de-a doua jumătate a secolului XX, problema cea mai controversată fiind care dintre cele două popoare are dreptul moral de a conduce revoluția mondială.

7 Concluzie

„O revoluție împotriva lumii pentru a se alătura lumii"

China este un exemplu elocvent în ceea ce privește problemele care au afectat acele națiuni care în secolul XX au încercat să treacă direct de la autoritarism la democrație. Modul în care China își percepea identitatea colectivă ca națiune era tributar vechiului său sistem imperial. Atunci când imperiul s-a destrămat nu mai exista nici o instituție și nici o ideologie îndeajuns de puternică pentru a-l înlocui imediat. A urmat o perioadă dificilă pentru China, în care ea a încercat să umple vidul creat cu concepte occidentale. Reformiștii și revoluționarii din China s-au aflat în fața unei dileme. Instinctiv, ei respingeau Occidentul, dar realizau totuși că dacă nu vor imita modalitățile specifice Occidentului nu vor fi capabili să modernizeze China în forma pe care o doresc. Acest lucru a creat sentimente contradictorii, un permanent conflict interior între sentimentele lor și între idealurile lor. Sentimentele lor erau de ură și nemulțumire față de exploatarea și lăcomia Occidentului; idealul lor era de a adopta acele realizări care au adus incontestabila superioritate a Occidentului.

Încă din timpul războaielor opiului din anii 1840, puterile imperialiste occidentale au subjugat China nevoilor lor. Aceasta însemna că orice tentativă a chinezilor de a-și afirma independența contravenea în mod automat intereselor occidentalilor. Toate mișcările reformiste și revoluționare din China din secolul XX au pornit de la convingerea că influența străină trebuie limitată, dacă nu chiar înlăturată definitiv. dar înlăturarea occidentalilor nu era posibilă decât prin adoptarea mijloacelor occidentale. China tradițională nu putea realiza acest lucru. Salvarea Chinei, fie că era vorba de zona tehnologiei militare, fie de cea tot atât de importantă a ideologiei politice, depindea de adoptarea acelor aspecte ale culturii occidentale care-i

ofereau șansa unei modernizări reale. În fiecare etapă spre dobândirea unei conștiințe naționale, chinezii progresiști s-au confruntat cu același paradox; obiectul disprețului lor, Occidentul, era în egală măsură sursa lor de inspirație. Iată de ce putem spune că definirea istoriei chineze din secolul XX drept „o revoluție împotriva lumii pentru a se alătura lumii" este extrem de plastică și redă o realitate paradoxală.

Sarcina de a înlătura influența occidentală nu ar fi fost niciodată una ușoară pentru că traiul de zi cu zi al foarte multor chinezi a ajuns să depindă de prezența occidentalilor. Acest lucru a compromis adesea naționalismul acestora. Influența dominantă a zonelor de concesiune străine din principalele orașe era o realitate pe care nici unul dintre partidele din China nu își putea permite să îl ignore. Binefacerile oferite de capitalul occidental nu trebuiau respinse numai pe temeiuri naționaliste. Capitalul occidental era necesar pentru regenerarea Chinei. În funcție de caracterul obiectivelor pe care și le propuneau, partidele politice chinezești trebuiau să accepte într-o oarecare măsură colaborarea cu reprezentanții occidentali. Nevoia de capital a GMD l-a determinat pe Sun Yatsen, și într-o mai mare măsură chiar pe Chiang Kai-shek, să colaboreze cu ocupanții occidentali. Se poate spune, de pildă, că unul dintre motivele pentru care GMD a pierdut în cele din urmă lupta cu PCC în 1949 a fost faptul că s-a arătat prea dornic să se adapteze la modalitățile și valorile specifice Occidentului. Acest lucru s-a datorat poate unor motive de natură practică, dar au lăsat impresia că Chiang și naționaliștii erau dispuși să cadă la învoială chiar și pentru mai puțin decât garantarea deplinei independențe a Chinei.

Trebuie să subliniem în acest context faptul că cei mai mulți dintre revoluționarii GMD proveneau din zona litoralului chinez. Mulți studiaseră în străinătate: Japonia a fost un permanent punct de atracție încă din momentul în care au observat că o țară asiatică pășește cu succes pe cale modernizării. Atracția pe care o aveau pentru ei ideile străine i-a îndepărtat de spiritul culturii tradiționale chineze. Acest lucru poate explica de ce GMD a pierdut legătura cu masele de țărani chinezi și de ce Mao Zedong și comuniștii s-au adaptat atât de ușor la istoria chineză și au făcut ca revoluția lor să pară că izvorăște din tradiția chineză. Mao a ales să înfăptuiască o revoluție populară

bazându-se pe țărani, care reprezentau circa patru cincimi din populație. Conducătorii PCC ar fi putut fi foarte bine intelectuali din clasa de mijloc, dar efectivele partidului erau alcătuite în esență din țărani din regiunile centrale. În schimb, membrii tipici ai GMD proveneau din clasa urbană din estul Chinei. Acest lucru explică în parte de ce GMD a înțeles mai greu nevoile și necesitatea de a se pune în slujba intereselor poporului chinez.

Marxism-leninism-maoism și revoluția chineză

Pentru revoluționarii chinezi comunismul reprezenta o dublă atracție: el oferea atât un program pentru revigorarea Chinei, cât și o modalitate de a respinge Occidentul prin îmbrățișarea unei ideologii cu care Occidentul nu era de acord. Cu toate acestea modul în care chinezii au adoptat marxismul a fost unul foarte selectiv. Așa cum se întâmplase în mod tradițional și în cazul altor filosofii adoptate, China a luat din marxism acele aspecte care se potriveau mai bine situației din China și nu a încercat să forțeze realitatea chineză să se adapteze unei ideologii atotcuprinzătoare. Marxismul avea să fie executantul, iar nu conducătorul revoluției chineze.

Faptul că revoluționarii chinezi au subordonat marxismul necesităților Chinei explică alterarea relațiilor chino-sovietice după 1917. Deși revoluția bolșevică a fost evenimentul care a condus la crearea PCC, revoluționarii chinezi nu au acceptat niciodată ca interpretarea dată de bolșevici dialecticii să dicteze modul în care trebuie ei să acționeze. Stalin și agenții Cominternului au transmis instrucțiuni revoluționarilor din China. Unii membri ai PCC și le-au însușit, dar cei mai de seamă conducători ai partidului au refuzat să adopte orientarea sovietică ce contravenea în opinia lor intereselor revoluției. Mao Zedong este unul dintre cele mai bune exemple în ceea ce privește abordarea în esență pragmatică pe care a dat-o interpretării principiilor marxiste. Faptul că el a respins frecvent modul de abordare specific sovieticilor și a nesocotit ordinele Cominternului i-a înfuriat pe bolșevici, dar a dat credibilitate mișcării marxiste din China. Mao a susținut neîncetat că dacă ar fi urmat instrucțiunile lui Stalin PCC nici măcar nu ar fi supraviețuit, cu atât mai puțin ar fi ajuns în fruntea țării.

Mao Zedong nu a urmat un program strict de acțiuni politice care să se bazeze pe o teorie predeterminată. Acest lucru este foarte evident în interpretarea pe care o dă modului în care dialectica a acționat în China. Experiența sa de organizator în anii '20 și '30, când lupta împotriva amenințării comune care venea din partea Japoniei și a Gomindanului, l-a învățat că a adera la o teorie pură de dragul teoriei ar fi sinucidere curată. El a ajuns să creadă că revoluția proletariatului care să se bazeze pe zonele urbane este irealizabilă în China. Dacă în China avea să aibă loc o revoluție, aceasta trebuia să pornească din inima poporului chinez, iar 80 la sută din populația Chinei era alcătuită din țărani. Acest adevăr i-a nemulțumit pe teoreticienii marxismului, care susțineau că rolul și datoria revoluționarilor este să se conformeze legilor științifice ale dialecticii, ale cărei etape nu pot fi eludate după bunul plac. Dar, așa cum intuise Troțki, interpretarea lui Mao era singura valabilă în contextul Chinei. Mao considera că rata dezvoltării urbane este mult prea modestă pentru a permite apariția unui proletariat industrial; de aceea, în China, o revoltă a țăranilor ar fi cea în măsură să îndeplinească imperativele dialecticii.

Ceea ce ne impresionează mai mult nu este profunzimea și popularitatea ideilor lui Mao. Ceea ce frapează într-adevăr este simplitatea ideilor sale. El oferea țăranilor o seamă de directive ușor de înțeles, iar dacă acestea erau respectate aveau pentru prima dată ocazia să își ia soarta în propriile mâini. Această înțelegere față omul de rând contrasta categoric, nu numai cu metodele brutale ale Gomindanului, ci și cu amestecul de indiferență și dispreț cu care occidentalii îi tratau în mod normal pe chinezi. Nu exagerăm deloc dacă spunem că politica Armatei Roșii a lui Mao favorabilă țărănimii a introdus în China un concept umanitar neaplicat până atunci, dacă nu chiar necunoscut. Mao și trupele sale au devenit simbol al simpatiei și compasiunii.

Istoricii au însă anumite îndoieli. Legenda comunistă susține că epoca de la Yanan a fost un răstimp de creativitate și armonie în care Mao ca lider necontestat al PCC a făcut din partidul său un partid al poporului. Din perspectiva zilelor noastre lucrurile nu stau chiar așa. Evenimentele nu sunt încă îndeajuns de clare, dar există dovezi că Mao a fost implicat într-o luptă disperată pentru putere în

interiorul partidului o mare parte din această perioadă. Afecțiunea pe care o resimțeau unii dintre chinezi pentru Armata Roșie poate să fi fost reală, dar atunci când comuniștii au simțit că interesele le sunt amenințate au fost capabili să recurgă la măsuri tot atât de brutale ca și adversarii lor din GMD în localitățile pe care le controlau.

Însă Mao, datorită profundului său realism politic, a înțeles perfect ce anume ar impresiona mai mult o populație oprimată. Mao, datorită capacităților sale organizatorice și extraordinarei influențe pe care o avea asupra celor din preajma sa, a câștigat încrederea unei mari părți a populației. Este posibil să fi folosit metode lipsite de scrupule, așa cum s-a întâmplat la Futien, pentru a-și impune voința partidului, iar partidul asupra oamenilor, dar devotamentul său față de poporul chinez este totuși incontestabil. Este limpede că fără „cârmaci" comunismul nu ar fi supraviețuit în China, nicidecum să iasă învingător în 1949. Mao nu numai că a câștigat un război civil; el a pus bazele unei forme alternative independente de comunism, o realizare cu multiple consecințe în istoria mondială a secolului XX.

3 Neînțelegerile chino-occidentale

Istoria modernă a relațiilor Chinei cu Occidentului este dominată de două aspecte particulare, strâns legate: politica insistentă a puterilor occidentale de a folosi China pentru realizarea propriilor interese, însoțită de o lipsă de bunăvoință din partea lor de a înțelege specificul Chinei. Într-adevăr, între cele două tipuri de culturi pare să existe o neînțelegere reciprocă. Privind retrospectiv relațiile chino-occidentale din această perioadă, trebuie să admitem că Occidentul știa foarte puține lucruri despre China. Occidentalii au fost atât de multă vreme preocupați de exploatarea Chinei din punct de vedere economic sau strategic încât nu au avut ocazia să înțeleagă cultura sau politica chineză. Foarte puțini expatriați au încercat să adopte tradițiile chineze sau să se integreze în cultura chineză. Adevărații cunoscători ai Chinei erau excepții. China era o țară mare și derutantă; informațiile care veneau dinspre China ofereau o imagine incompletă despre ceea ce se petrecea acolo. Occidentalii nu știau mai nimic despre politica internă a Chinei. Concentrate asupra propriilor preocupări economice și diplomatice, nici Europa, nici SUA nu înțelegeau natura

sau semnificația neînțelegerilor dintre naționaliști și comuniști. După retragerea lui Mao și a PCC la Yanan în 1936, observatorii occidentali au fost tentați să afirme că PCC este terminat ca forță politică. În timpul perioadei de la Yanan Occidentul a avut contacte diplomatice minime cu Mao.

Rezultatul a fost că, indiferent cât de modest era guvernul naționalist al lui Chiang, pentru Occident era convenabil să considere că acesta reprezintă forța conducătoare legitimă a națiunii chineze. După izbucnirea celui de-al doilea război mondial și extinderea lui în 1941, China a ajuns să fie considerată unul dintre Aliați și a dobândit un statut mondial. Situația era absolut paradoxală: Chiang Kai-shek a fost recunoscut conducător al națiunii și politician de talie internațională exact atunci când el și GMD erau deja depășiți ca forță și popularitate de Mao Zedong și PCC.

Ceea ce a complicat și mai mult lucrurile a fost faptul că după 1936 cele două fracțiuni opuse din China au creat un front unit împotriva Japoniei. Acest gest i-a împiedicat pe occidentali să înțeleagă adevărata situație din China. Preocupate de războiul mondial sub toate aspectele, puterile occidentale au fost tentate să vadă simplist situația din China. Dat fiind că Chiang Kai-shek era recunoscut, chiar și de PCC după incidentul de la Xian din 1936, în calitate de conducător al Frontului, firește că SUA și aliații săi de război au considerat că cea mai bună soluție este de a trata direct cu el. După 1949 Mao a criticat vehement SUA și pe aliații săi pentru că au continuat să-i sprijine pe Chiang și pe naționaliști, dar poziția sa nu era decât o manevră abilă. Este de la sine înțeles că mulți dintre chinezi nu înțelegeau ei înșiși politica țării lor. Cu atât mai dificil era pentru străini să înțeleagă ce deosebea cele două tabere adverse. Ceea ce pare însă limpede analiștilor de mai târziu era cel mai adesea ascuns înțelegerii contemporanilor. La vremea aceea, ceea ce observatorii străini puteau vedea era o Chină ferm decisă să îi alunge pe ocupanții japonezi, iar cele două partide importante erau reunite într-un front unit datorită unei comuniuni de interese.

Realitatea era însă cu totul alta. Prioritatea numărul unu a lui Chiang era să îi învingă pe comuniști, în timp ce PCC se alăturase trupelor naționaliștilor din motive de ordin practic. Colaborarea lui Mao cu guvernul GMD a fost întotdeauna condiționată și strategică;

ținând cont de ideologia lor și de cât erau de hotărâți să preia puterea în China, este greu de crezut că comuniștii lui Mao ar fi recunoscut în cele din urmă legitimitatea regimului Gomindan. Prin urmare, sintagma Front Unit era o eroare. Totuși, numai un foarte bun observator al situației din China ar fi putut percepe aceste deosebiri de nuanță. La urma urmei, a existat o rivalitate constantă nu numai între principalele partide ci și în interiorul acestora. Mai mult, numeroasele deosebiri la nivel regional într-o țară atât de mare precum China nu pot fi reprezentate de un singur partid sau de o seamă de partide. Numeroasele grupuri disidente și aspiranții la conducere care animă istoria acestor ani sunt o dovadă a acestui lucru. Ținând cont de toți acești factori, ar fi inechitabil să criticăm prea aspru Occidentul pentru că nu a înțeles situația din China.

De fapt, cea mai gravă greșeală a Americii nu a fost, așa cum spunea Mao, atitudinea sa imperialistă față de China, ci faptul că nu a înțeles nimic din politica Chinei. Analizarea evenimentelor din cadrul Războiului rece a lămurit într-o oarecare măsură acțiunile întreprinse pe plan internațional de SUA după 1917. Dar este absurd să avem pretenția ca cei de atunci să fi putut interpreta lucrurile prin prisma cunoștințelor noastre de astăzi. Politica americană față de China, deși prost orientată, a fost totuși una autentică. Bineînțeles că principala preocupare a SUA nu a fost să sprijine un anumit regim politic din China. Acest lucru s-a întâmplat mai târziu când a fost obligată să se implice în conflictul dintre naționaliști și comuniști, în perioada 1945-1949. Faptul că SUA a continuat să-i sprijine pe Chiang și pe naționaliști mult timp după ce se dovedise deja că ei „nu se mai bucurau de simpatia poporului" este un aspect al lipsei de înțelegere care a caracterizat atâta vreme relațiile Chinei cu restul lumii.

Faptul că atât SUA cât și URSS nu au fost în măsură să recunoască adevăratul caracter al mișcării revoluționare chineze a sporit sentimentul de izolare al Chinei. Ea a revenit la convingerea pe care o avea în vremuri străvechi că toate influențele din afară sunt ostile intereselor sale. Rezultatul a fost extrem de important: revoluția chineză s-a autodefinit ca o mișcare îndreptată în esență împotriva străinilor, antisovietică, precum și antioccidentală. China credea cu tot mai multă convingere că salvarea ei nu poate veni decât din interior. Sub conducerea lui Mao Zedong după 1949 acest lucru nu

va mai fi o simplă reafirmare a independenței tradiționale a Chinei. Ea a devenit o formă de paranoia națională potrivit căreia Republica Populară Chineză trebuia să reziste de una singură într-o lume ostilă care nu urmărea decât distrugerea Chinei.

Să studiem „Concluzia"

Acest capitol prezintă trei concluzii principale:

1. Semnificația istoriei chineze în perioada 1900-1949 este mai bine înțeleasă prin formula „revoluție împotriva lumii pentru a se alătura lumii", aceasta însemnând că China trăia un adevărat paradox – încercarea de a înfăptui modernizarea politică și economică prin adoptarea aspectelor progresiste ale lumii occidentale, care exploatând China cauza relativa înapoiere a națiunii chineze.

2. Dacă analizăm superficial lucrurile, victoria PCC asupra GMD în 1949 a marcat triumful internațional al marxism-leninimsului. În realitate însă, aceasta a însemnat afirmarea unei forme deosebit de intense de naționalism chinez. Adoptând propriul tip de revoluție, Mao s-a desprins de Moscova, a sfidat Cominternul și a instaurat o formă independentă de comunism.

3. Forma tradițională de contact între China și Occident, aceea dintre exploatat și exploatator, a creat o moștenire de suspiciune și neînțelegere reciprocă ce a viciat relațiile chino-occidentale. Rezultatul a fost că în 1949 revoluționarii chinezi victorioși s-au considerat împresurați într-o lume care le era în esență ostilă.

Cititorul ar trebui să verifice aceste afirmații recitind capitolele relevante din această carte și să le compare cu ideile evocate în textele prezentate la secțiunea Lecturi suplimentare.

Tabel cronologic

1895	Înfrângerea Chinei de către Japonia
1895-1899	„Goana occidentalilor după noi concesiuni" în China
1898	Reformele celor 100 de zile
1898	Marea Britanie obține, cu titlu de închiriere, Kowloon.
1899	SUA proclamă doctrina „ușilor deschise".
1900	Răscoala boxerilor Împăratul Guangxu și împărăteasa mamă Cixi fug în provincia Xian.
1902	Guangxu și Cixi revin la Beijing. Alianță anglo-japoneză
1904	Marea Britanie cere recunoașterea independenței Tibetului.
1904-1905	Războiul ruso-japonez
1905	Rusia recunoaște influența specială a Japoniei în Manciuria. Constituirea Partidului Republican Chinezii boicotează produsele americane. Este creată Liga alianței (unională).
1908	Moartea împărătesei mamă Cixi Acordul Root-Takahira între SUA și Japonia
1909	Yuan Shikai este demis. Președintele Taft impune Chinei să accepte sporirea investițiilor SUA.
1910	Japonia anexează Coreea.
1911	Răscoala unităților noii armate de la Wuhan („Dublul zece") Nanjing se declară în favoarea unei republici chineze. Este înființată Comisia Internațională Bancară.
1912	Sun Yatsen este proclamat președinte provizoriu al Republicii. Yuan Shikai preia puterea de la Sun ca președinte. Manciurienii abdică. Este proclamată Republica. Este întemeiat Gomindanul. Yuan Shikai refuză să recunoască guvernul de la Nanjing.
1913	„A doua revoluție" eșuează.

Parlamentul este dizolvat.
GMD este interzis.
Sun Yatsen fuge în Japonia.

1914 Izbucnirea primului război mondial

1915 Cele 21 de cereri ale Japoniei

1916 Yuan Shikai se autoproclamă împărat.
Yuan Shikai moare.

1916-1926 Epoca seniorilor războiului

1917 Tentative de a reinstaura dinastia manciurienilor
China declară război Germaniei.
Revoluția din octombrie din Rusia

1918 Semnarea unei alianțe militare chino-japoneze
Sfârșitul războiului mondial

1918-1920 Război civil în Rusia

1919 Tratatul de la Versailles umilește China.
Începe Mișcarea de la 4 mai

1921 Agenții Cominternului vizitează China.
Este înființat PCC.

1921-1922 Conferința de la Washington
Cominternul îi trimite pe Joffe și Borodin în China.
Moscova încheie un tratat de prietenie cu GMD.
Congresul PCC votează pentru unirea cu GMD.

1924 Crearea Frontului Unit PCC-GMD
Rusia ocupă Mongolia Exterioară.
Este publicată constituția GMD.

1925 Sun Yatsen moare.
Incidentul de la 30 mai
Chiang Kai-shek devine liderul GMD.

1926-1928 Campania din nord

1927 Chiang declanșează „Teroarea Albă".
Eșecul răscoalei țărănești a „secerișului de toamnă".
Revoltă condusă de Mao Zedong.
Mișcarea naționalistă își stabilește sediul la Nanjing.
Memoriul lui Tanaka

1927-1934 Epoca Jiangxi

1931 Incidentul de la Mukden
Ocupația japoneză în Manciuria

1932 Crearea statului Manchukuo avându-l pe Pu Yi împărat
1933 Retragerea Japoniei din Liga Națiunilor
1934-1935 Marșul cel lung
1935 Mao îi înfrânge pe comuniștii de la oraș prin votul critic de la Zunyi.
1935-1945 Perioada de la Yanan
1936 Incidentul de la Xian
Germania și Japonia semnează Pactul Anticomintern.
1937-1945 Războiul chino-japonez
1937 Al doilea Front Unit PCC-GMD
Beijing, Shanghai și Nanjing sunt ocupate de Japonia.
Distrugerea Nanjingului
1938 Capitala naționaliștilor este mutată de la Nanjing la Chongqing.
1939 Semnarea pactului sovieto-german
1940-1944 „Noul guvern al Chinei" condus de Wang Jingwei la Nanjing
1940 Este publicată lucrarea lui Mao Zedong *Despre noua democrație*.
SUA încearcă să impună Japoniei un embargo internațional asupra petrolului.
1941 Pactul de neagresiune semnat între URSS și Japonia
Japonia atacă Pear Harbor.
1942 Marea Britanie și SUA renunță la principiul extrateritorialității în China.
1943 Este publicată lucrarea lui Chiang Kai-shek *Destinul Chinei*.
Dizolvarea Cominternului
Chiang Kai-shek participă la Conferința de la Cairo.
1944 Mao Zedong propune o coaliție PCC-GMD
Generalul Stilwell este rechemat din China.
1945 Negocieri Mao-Chiang
Chiang refuză să împartă puterea cu PCC.
Conferința de la Yalta
Președintele Roosevelt moare.
Truman devine președinte.
Lansarea bombelor atomice la Hiroshima și Nagasaki

	URSS declară război Japoniei.
	URSS ocupă Manciuria.
	Capitularea Japoniei
	Tratatul de prietenie chino-sovietic
	Generalul Marshall pleacă în China ca trimis special al SUA.
1945-1949	Război civil PCC-GMD
1948	Atrocitățile comise de GMD la Shanghai
	Naționaliștii înfrânți la Mukden
	Victoria comuniștilor la Hsuchow
1949	Naționaliștii cedează Beijingul comuniștilor.
	Nanjing, Shanghai și Guangzhou ocupate de Armata Roșie

Lecturi suplimentare

Vă prezentăm în continuare o listă extrem de selectivă a studiilor despre China imperială târzie și republicană.

1. Studii generale

Cea mai importantă lucrare referitoare la perioada menționată este *The Cambridge History of China*, editată de D. Twitchett și J. Fairbank. Volumele de referință sunt 11-13, China imperială și republicană (CUP 1982-1986). Unele studii sunt destul de greoaie, dar printre contribuții există și unele aparținând unor personalități în domeniul istoriei Chinei moderne, inclusiv ale unora dintre cei prezentați în continuare.

În lucrarea lui Dick Wilson, *China: the Big Tiger* (Little Brown, 1996) veți putea găsi o privire de ansamblu extrem de vie și cuprinzătoare, iar în lucrarea lui John Gittings, *Real China: from Cannibalism to Karaoke* (Simon & Schuster, 1996). O lucrare extrem de importantă aparținând unui foarte fin analist al istoriei chineze este lucrarea lui James E. Sheridan, *China in desintegration 1912-1949* (The Free Press, Macmillan, 1975). O altă lucrare care tratează problema foarte clar este cea a lui Richard C. Thornton, *China: a Political History 1917-1980* (Westview Press, 1982), în timp ce o perspectivă interesantă ne oferă istoricul chinez din Hong Kong W.S.K. Waung în lucrarea sa *Revolution and Liberation: A Short History of Modern China 1900-1970* (Heinemann, 1971). O introducere scurtă, dar extrem de utilă, care conține o listă a lucrărilor moderne, este cea aparținând lui P.J. Bailey, *China in the Twentieth Century* (Basil Blackwell, 1988). Alte lucrări generale extrem de valoroase sunt cea aparținând lui S.A.M. Adshead, *China in World History* (Macmillan, 1995) și cea a lui John King Fairbank, *China: A New History* (Belknap Press, 1992); cea din urmă dispune de o excelentă bibliografie. Vă recomandăm de asemenea Henry McAleavy, *The Modern History of China* (Weidenfeld and Nicholson, 1967), scrisă de un intelectual britanic care a trăit în China în anii '30 și '40 și Peter M. Mitchell, *China: Tradition and Revolution* (Edward Arnold, 1977), care prezintă evenimentele revoluționare din China în perspectivă istorică. O lucrare care încearcă să

descrie istoria perioadei din punctul de vedere al unor personalități mai puțin cunoscute din viața publică chineză este cea a lui Jonathan Spence, *The Gate of Heavenly Peace: the Chinese an their Revolution 1895-1980* (Faber and Faber, 1982). O altă lucrare care prezintă o analiză extrem de detaliată este o alta a lui Spence, *The Search for Modern China* (W.W. Norton, 1990). Un exemplu de lucrare aparținând unor intelectuali marxiști francezi, care conține hărți și o mulțime de documente, este cea a lui Jean Chesneaux, Françoise Le Barbier și Marie-Claire Bergere, *China from the 1911 Revolution to Liberation* (Harvester Press, 1980). O analiză extrem de interesantă a perioadei dintr-un unghi nemaoist găsim în lucrarea lui Li Chien-Nung, *The political History of China* (Van Nostrand, 1956).

Immanuel C.Y. Hsu în lucrarea sa *The Rise of Modern China* (New York, 1983) tratează problema luptei politice în această perioadă. Autorul au mai publicat și o serie de interpretări extrem de interesante sub titlul *Readings in Modern Chinese History* (Oxford, 1971). Dun J. Li, The Road to Communism: China since 1912 (Van Nostrand, 1969) conține o seamă de documente foarte elocvente. F. Schurmann și O. Schell au publicat două cărți foarte importante: *Imperial China* (Penguin, 1968) și *Republican China* (Penguin, 1974).

2. Studii speciale

Frederic Wakeman, *The Fall of Imperial China* (New York, 1975) este o prezentare amănunțită și foarte documentată a dinastiei Qing. Același lucru putem spune și despre lucrarea lui Christopher Hibbert, *The Dragon Wakes: China 1795-1911* (Longmans, 1970).

Din nenumăratele scrieri despre răscoala boxerilor v-o recomandăm pe cea a lui Joseph Esherick, *The Origins of the Boxer Uprising* (University of California Press, 1987).

O importantă colecție de eseuri despre relațiile economice ale Chinei cu Occidentul puteți găsi în lucrarea editată de Dwight Perkins, *China's Modern Economy in Historical Perspective* (Stanford University Press, 1975).

Rod al unei interesante colaborări între cercetătorii japonezi și americani este lucrarea *The 1911 Revolution: Interpretive Essays*, editată de Shinkichi Eto și Harold Schffrin (University of Tokyo Press, 1984).

Locul ideologiei în evoluția naționalismului în China este tema lucrării lui Chow Tse-tung, *The May Fourth Movement: Intellectual Revolution in Modern China* (Harvard University Press, 1960) și cea a Verei Schwartz, *The Chinese Enlightenment: Intellectuals and the Legacy of the May Fourth Movement of 1919* (University of California Press, 1986).

O lucrare despre relațiile chino-sovietice din anii '20 este cea a lui Michael Y.L. Luk, *The Origins od Chinese Bolshevism: An Ideology in the Making, 1920-1928* (Oxford University Press, 1989).

Perioada seniorilor războiului este prezentă în lucrarea lui Sji-shenh Ch'i, *Warlord Politics in China*, 1916-1928 (Stanford University Press, 1976).

Edgar Snow, un american, adept al lui Mao care a trăit o vreme alături de comuniști, a scris două relatări extrem de interesante: *Red Star Over China* (Penguin, 1951) și *The Long March* (Penguin, 1973). Un studiu ulterior despre Marșul cel lung aparține lui Benjamin Young, *From Revolution to Politics: Chinese Communism on the Long March* (Westview Press, 1990). O lucrare asemănătoare este cea a lui William Hinton. În 1948 el a înregistrat ocuparea de către comuniști a unei zone rurale. Relatarea acestui eveniment poate fi citită în Fanshen: *A Documentary Study of Revolution in a Chinese Village* (Penguin, 1972).

Lloyd Eastman a publicat un punct de vedere critic asupra perioadei Gomindanului, *The Nationalist Era in China*, 1927-1937 (Cambridge University Press, 1991). Un punct de vedere mai favorabil puteți găsi în lucrarea lui Hung-mao Tien, *Government and Politics in Kuomintang China, 1917-1949* (Stanford University Press, 1972).

Scriitorul rus Roy Medvedev, antistalinist, dar prosovietic, ne oferă un interesant punct de vedere asupra istoriei Chinei în primele capitole ale lucrării China and the Superpowers (Blackwell, 1986). Lucrarea lui Wang Ming, *Mao tse-tung* (Moscova, 1975) este un exemplu rar de scriitor chinez prosovietic, antimaoist.

O carte ce ilustrează punctul de vedere al Japoniei asupra problemei Chinei aparține lui James W. Morley (ed.), *The China Quagmire: Japan's Expansion on the Asian Coninent, 1933-1941*, Selected Translations (Columbia University Press, 1983).

Relațiile PCC-GMD în timpul războiului împotriva Japoniei sunt descrise amănunțit în lucrarea lui Kui-kwong Shum, *The Chinese*

Communist' Road to Power: The Anti-Japanese National United Front, 1939-1945 (Oxford University Press, 1988). O lucrare importantă care se referă la relațiile Chinei cu Occidentul în aceeași perioadă este cea a lui Christopher Thorne, *Allies of a Kind: The United States, Britain and the War against Japan 1941-1945* (Oxford University Press, 1988).

Bătălia finală dintre Guomindan și comuniști este descrisă de Suzanne Pepper în lucrarea sa *Civil War in China: The Political Struggle, 1945-1949* (University of California Press, 1978).

3. Biografii

Vă recomandăm să citiți o lucrare despre „părintele republicii Chineze" și anume cartea lui M. Wibur, *Sun Yat-sen: Frustrated Patriot* (New York, 1976).

Cel mai bun studiu despre primul președinte al republicii aparține lui Jerome Ch'en, *Yuan Shi-Kai*, 1859-1916 (Stanford University Press, 1972). La fel de folositoare este lucrarea lui E. Young, *The Presidency of Yuan Shih-k'ai* (Ann Arbor, 1977).

Lucrarea lui Lee Feigon, Chen Duxiu, the Founder of the CCP (Priceton, 1983) tratează problema unui comunist chinez care a avut o mare influență asupra lui Mao Zedong.

O carte ce ni-l prezintăpe liderul GMD într-o lumină cât se poate de favorabilă aparține lui Emily Hahn, *Chiang Kai-shek, an Unauthorised Biography* (New York, 1955). Lucrarea aparținând scriitoarei Louise Strong, *China Fights for Freedom* (New World Press, 1963) este mai puțin elogioasă la adresa lui Chiang și a naționaliștilor în lupta lor împotriva Japoniei; S. Hsiung, *The Life of Chiang Kai-shek* (Peter Davies, 1948) este o carte care ne prezintă o relatare din interior a luptei pentru putere în cadrul GMD, Hsiung fiind un prieten apropiat al lui Chiang. O prezentare extrem de critică la adresa lipsei de eficiență și a corupției ce au caracterizat regimul lui Chiang ne-o oferă T.H. White și A. Jacoby, *Thunder Out of China* (Londra, 1951). Merită să comparați aceste lucrări cu punctul de vedere al cercetătorilor japonezi prezent în lucrarea lui Keiji Furuya, *Chiang Kai-shek: His Life and Times* (St. John' University, 1981). O biografie extrem de riguroasă a liderului PCC aparține lui Stuart

Schram, *Mao Tse-Tung* (Penguin, 1975). Extrem de importantă este și o altă lucrare a aceluiași autor *Mao Tse-Tung Unrehearsed, Talks and Letters: 1956-1971* (Penguin, 1975). Un alt studiu foarte apreciat este cel al lui Jerome Ch'en, *Mao and the Chinese Revolution* (Oxford University Press, 1965). O lucrare foarte ușor de citit și foarte documentată aparține jurnalistului american Harrison E. Salisbury, *The New Emperors Mao and Deng: A Dual Biography* (HarperCollins, 1993). O biografie demnă de atenție, bazată pe amintirile unuia dintre bodyguarzii lui Mao este cea a lui Quan Yanchi, *Mao Zedong: Man Not God* (Foreign Languages Press, Beijing 1992). După cum sugerează titlul, această carte ne oferă o apreciere echilibrată, lucruri mai puțin întâlnite în China înainte de anii '80 când numai hagiografiile erau permise. Printre lucrările care adoptă o poziție extrem de critică față de rolul lui Mao și al PCC în China republicană se numără Siao Yu, *Mao and I Were Beggars* (Syracuse University, 1959).

Extrase din cele mai importante lucrări ale lui Mao, însoțite de o introducere extrem de bine informată despre cariera sa puteți găsi în Ann Freemantle, *Mao Tse-tung: An Anthology of his Writings* (Mentor, 1971). Ar fi foarte bine să răsfoiți măcar *Quotations from Chairman Mao Tse-Tung* (Foreign Languages Press, Peking 1966); foarte bine cunoscută sub numele de „Cărticica Roșie", a devenit biblia Chinei în anii '60.

Capitolele de la începutul lucrării lui David Goodman, *Deng Xiaoping* (Cardinal, 1990) aruncă o lumină interesantă asupra luptelor interne din cadrul PCC în perioada de dinainte de 1949.

Glosar

Glosar al numelor chinezești prezentate în transcripțiile Pinyin și Wade Giles

Pinyin	Wade Giles	Pinyin	Wade Giles
Anhui	Anhwei	Nanjing	Nanking
Beijing	Peking	Qingdao	Tsingtao
Chen Duxui	Chen Tu-hsiu	Shaanxi	Shensi
Chongqing	Chungking	Shandong	Shantung
Cixi	Tsu-hsi	Shanxi	Shansi
Deng Xiaoping	Teng Hsiao-ping	Sun Yatsen	Sun Yat-sen
		Sichuan	Szechwan
Duan Qirui	Tuan Chi-jui	Taiwan	Formosa
Feng Yuxiang	Feng Yu-hsiang	Wang Jingwei	Wang Ching-wei
Fuzhou	Foochow	Wuhan	Wuchang
Fujian	Fukien	Xian	Sian
Gansu	Kansu	Xinjiang	Sinkiang
Guangzhou	Canton	Yanan	Yenan
Guandong	Kwangtung	Yangzi	Yangtze
Guangxu	Kuang Hsu	Yan Xishan	Yen Hsi-shan
Guizhou	Kweichow	Yuan Shikai	Yuan Shi-kai
Guomindang	Kuomintang	Zhang Guotao	Chang Kuo-tao
Henan	Honan	Zhang Xun	Chang Xun
Hubei	Hupei	Zhang Xue-liang	Chang Hsueh-liang
Jiang Jieshi	Chiang Kai-shek	Zhang Zuolin	Chang Tso-lin
Jiang Qing	Chiang Ching	Zhang Zongzhang	Chang Tsung-chang
Jiangxi	Kiansi	Zhejiang	Chekiang
Lin Biao	Lin Piao	Zhou Enlai	Chou En-lai
Liu Shaoqi	Liu Shao-chi		
Li Dazhao	Li Ta-chao		
Mao Zedong	Mao Tse-tung	ZhuDe	Chuh Teh
Mukden	Shenyang	Zunyi	Tsunyi

Index

Attila 86

Borodin, M. 155, 183

Chen Duxui 47, 49, 191
Chennault, C. 100
Chiang Kai-shek 66, 116, 139, 160, 193
Chun, prinț 29, 64, 104, 132, 133, 163, 193
Churchill, W. 102, 113, 115, 116, 137
Cixi, împărăteasa 10, 24-26, 29, 74, 182, 191

Deng Xiaoping 54, 190, 191
Duan Qirui 37, 98, 193

Feng Kuo-chang 37, 38, 191
Feng Yuxiang 6

George al III-lea 6
Guangxu 24, 29, 182, 191

Hay, J. 84
Hirota Koki 130
Hurley, P. 105

Jiang Qing 54, 191
Joffe, A. 152, 183

Lenin, V.I. 78, 148, 150, 151, 158, 165, 166, 172
Li Dazhao 148, 165, 191
Li Lisan 49
Lin Biao 54
Liu Shaoqui 54
Longyu 31

MacArthur, D. 139
Mao Zedong 12, 16, 18, 42, 46 , 47, 50, 52, 55, 56, 59, 70, 72, 73, 77, 81, 82, 103, 114, 139, 140, 152, 157, 159, 163-165, 167, 168, 175, 176, 177, 179, 183, 184, 189-191
Maring, H. 152
Marshall, G. 105, 185
Marx, K. 78, 149, 172
McCartney, lord 6
Meiji, împărat 118, 119, 141
Molotov, V. 161

Pu Yi 29, 37, 129, 184

Roosevelt, F.D. 85, 186

Shih Huang 54
Snow, E. 59, 62, 188
Stalin, I. 13, 18, 72, 77, 78, 107, 137, 150, 157-161, 163-165, 167-172, 176
Stilwell, J. 70, 105, 138, 184
Sun Yat-sen 183

Taft, W.H. 88, 182
Tai Tsung 54
Tanaka, Giichi 125-127, 141, 147, 183
Truman, H.S. 105, 106, 184

Voitinski, G. 152

Waldersee, feldmareșal 86

Wang Jingwei 45, 135, 184, 191
Wedemeyer, A. 105, 106
Wilhelm al II-lea, împărat 86
Wilson, T. Woodrow 93, 123, 124, 186
Wu Peifu 40, 152
Wu Ti 54

Young, C.W. 62, 188, 189
Yuan Shikai 10, 11, 29, 31-35, 37, 41, 51, 88, 94, 121, 146, 182, 183, 191

Zhang Guotao 55, 191
Zhang Xue-liang 38, 191
Zhang Zuolin 40, 46, 191
Zhu De 52, 55, 139, 191

Editorul colecției: Robert Pearce

Seria *Acces la istorie* este cea mai populară și mai utilă serie de cărți de istorie atât pentru studenți și elevi, cât și pentru cititorul obișnuit. Ea oferă introduceri succinte, accesibile și actualizate în diverse perioade ale istoriei europene și ale istoriei lumii. Fiecare capitol conține *Îndrumări pentru studiu.*

Cele mai recente ediții oferă:

- introduceri succinte, accesibile și actualizate în diverse perioade ale istoriei statelor europene și ale istoriei lumii
- cele mai recente interpretări istorice ale unor teme și probleme controversate
- îndrumări pentru studiu care conțin exerciții și sfaturi despre modul în care elevii și studenții trebuie să răspundă la anumite tipuri de întrebări
- noi structuri de tipul „obiective de atins", probleme cheie și date importante.

În 1900 China era o țară nedezvoltată din punct de vedere politic și exploatată economic de puterile coloniale occidentale. Peste trecutul său imperial s-au suprapus republica, ocupația japoneză, războiul civil și revoluția comunistă. Toate aceste aspecte sunt analizate în cartea de față. Ea combină prezentarea evenimențială cu o analiză la zi a interpretărilor istorice, oferind o cale de acces pentru înțelegerea unei perioade extrem de agitate din istoria modernă a Chinei.

ISBN 973-571-460-4
9 789735 714604

www.all.ro